

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2021-2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Μαρίας Α. Παπαδοπούλου
A.M.: 7340132101015

Η αναγνώριση της αγωγής (άρθρο 298 ΚΠολΔ)

Επιβλέποντες:

- α) Νικόλαος Κατηφόρης
- β) Δημήτριος Τσικρικάς
- γ) Φλώρα Τριανταφύλλου - Αλμπανίδου

Αθήνα, 30.10.2022

Copyright © Μαρία Παπαδοπούλου, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

*Στους γονείς μου,
πάντα συνοδοιπόρους
και στήριγμα στην πορεία μου.
Αιώνια ευγνώμων.*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συντομογραφίες.....	6
1. Εισαγωγή.....	8
2. Η έννοια της αναγνώρισης.....	10
3. Νομική φύση.....	11
4. Ελαττώματα της βούλησης	14
5. Αντικείμενο της αναγνώρισης.....	17
I. Το προβαλλόμενο με την αγωγή δικαίωμα.....	17
II. Η αναγνώριση νόμω αβάσιμης ή αόριστης αγωγής.....	23
i. αόριστη αγωγή.....	23
ii. νόμω αβάσιμη αγωγή.....	25
III. Ολική ή μερική αναγνώριση.....	26
IV. Αναγνώριση επί συρροής αξιώσεων.....	27
i. Αξιώσεις με αντικείμενο διαφορετικές παροχές.....	27
ii. Αξιώσεις με αντικείμενο την ίδια παροχή	28
V. Προδικαστικά ζητήματα.....	30
VI. Ενστάσεις	32
VII. Διαδικαστικές προϋποθέσεις	33
6. Διάκριση από άλλους θεσμούς.....	33
I. ομολογία (άρθρο 352 ΚΠολΔ)	33
II. δικαστικός συμβιβασμός (άρθρο 293 ΚΠολΔ).....	35
III. σύμβαση αναγνώρισεως (άρθρο 873 ΑΚ).....	36
7. Όροι του κύρους.....	37
I. Δικονομικού δικαίου.....	38
i. Υποκείμενα αναγνώρισης.....	38
1. Διάδικοι.....	38
2. Ομόδικοι.....	39
3. Παρεμβαίνοντες.....	45
4. Προσεπικληθέντες.....	52
5. Τρίτοι στους οποίους ανακοινώθηκε η δίκη.....	54
ii. Ικανότητα διαδίκου.....	54
iii. Ικανότητα δικαστικής παραστάσεως	56
iv. Νόμιμη εκπροσώπηση και ειδική εξουσιοδότηση.....	57
v. Ειδική δικαστική πληρεξουσιότητα.....	59
vi. Τύπος	60
1. Νόμιμος τύπος.....	60

2.	Συμβατικός τύπος.....	62
vii.	Χρόνος.....	64
II.	Ουσιαστικού δικαίου	65
ii.	Εξουσία διαθέσεως	65
1.	Αντικειμενικό στοιχείο της εξουσίας διαθέσεως.....	69
1.	Εξουσία διαθέσεως	69
1.	Βούληση διαθέσεως	72
2.	Υποκειμενικό στοιχείο της εξουσίας διαθέσεως.....	72
ii.	Αιρέσεις	75
8.	Συνέπειες	77
I.	Δικονομικές συνέπειες	77
i.	Έκδοση δικαστικής απόφασης.....	77
ii.	Συνέπειες της δικαστικής απόφασης.....	88
1.	Δεδικασμένο.....	88
2.	Εκτελεστότητα.....	93
3.	Διαπλαστική ενέργεια.....	93
4.	Ενδοδιαδικαστική δέσμευση.....	93
II.	Ουσιαστικού δικαίου συνέπειες.....	94
i.	Διακοπή της παραγραφής.....	94
ii.	Επανάραξη του χρόνου παραγραφής	95
iii.	Επιμήκυνση του χρόνου παραγραφής	95
iv.	Δικαστικά έξοδα	96
9.	Ανατροπή της αναγνώρισης	97
I.	Ανάκληση της αναγνώρισης.....	97
II.	Προσβολή με ένδικα μέσα.....	99
10.	Αναγνώριση λοιπών διαδικαστικών πράξεων.....	100
I.	Αναγνώριση αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων	101
II.	Αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων.....	102
11.	Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	104
	Βιβλιογραφία.....	107
	Αρθρογραφία.....	111

Συντομογραφίες

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αριθ.	αριθμός
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑρχΝομ	Αρχείο Νομολογίας
βλ.	βλέπε
γνμδ	γνωμοδότηση
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών
Διδ	Διαιτησία & Διαμεσολάβηση
εδ.	εδάφιο
ΕΕΔ	Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων
Ειρ	Ειρηνοδικείο
έκδ.	έκδοση
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
επ.	επόμενα
ΕΠολΔ	Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας
Ερμ	Ερμηνεία
Εφ	Εφετείο
ΕφΑΔΠολΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
λ.χ.	λόγου χάριν
ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ολ	Ολομέλεια
ό.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
παρατ.	παρατηρήσεις
π.δ.	προεδρικό διάταγμα
ΠειρΝομ	Πειραϊκή Νομολογία
περ.	περίπτωση
ΠΠρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
πρβλ.	παράβαλε
σελ.	σελίδα
σημ.	σημείωση
στοιχ.	στοιχείο
ΣΥΝ	Συνήγορος
ΣχΠολΔ	Πρακτικά συντακτικής επιτροπής σχεδίου ΚΠολΔ

ΤΝΠ
τόμ.
υποσημ.
ΧρηΔικ

Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
τόμος
υποσημείωση
Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο

1. Εισαγωγή

Η πολιτική δίκη, ορώμενη ως μία δημοσίου δικαίου έννομη σχέση που συνδέει όχι μόνο τον αιτούντα έννομη προστασία με τον εναγόμενο, αλλά, πολλώ μάλλον, τα δικαστήρια με τους διαδίκους, διέπεται από τυπικούς και αυστηρούς κανόνες. Η εξέλιξη της διαδικασίας καθορίζεται από τους σχετικούς δικονομικούς κανόνες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αποκλείεται οιαδήποτε αυθαιρεσία. Ο δικαστής μέσα από μία προκαθορισμένη πορεία αποβλέπει στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και στην προστασία των ιδιωτικών δικαιωμάτων. Διότι πάγια είναι η αντίληψη ότι δια μέσω της πολιτικής δίκης προστατεύονται τα ουσιαστικά δικαιώματα. Συνεπεία δε τούτης της παραδοχής δεν μπορεί παρά να υιοθετηθεί η διαπίστωση ότι το δικονομικό δίκαιο συνδέεται άρρηκτα με τους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου. Ως γνωστόν, εκ των θεμέλιων λίθων του ουσιαστικού δικαίου είναι η αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως (ΑΚ 361), απότοκη συνέπεια και αναγκαίο συμπλήρωμα της οποίας συνιστά η αποκρυσταλλωμένη στο άρθρο 106 ΚΠολΔ δικονομική αρχή της διαθέσεως. Η πολιτική δίκη υπηρετώντας τα συμφέροντα των διαδίκων είναι προϊόν πρωτοβουλίας τους και σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί μία «προκρούστεια κλίνη» στον βωμό της οποίας θυσιάζεται η βούλησή τους. Οι διάδικοι έχουν, επομένως, την ευχέρεια όχι μόνο να άγουν μία υπόθεση στα δικαστήρια, αλλά και να τερματίζουν την εκκρεμή δίκη μέσω προβλεπόμενων εκ του νόμου διαδικαστικών πράξεων. Το δικαστήριο, από την άλλη, δεν δικαιούται ούτε να επιληφθεί αυτεπαγγέλτως ούτε να συνεχίσει την διαδικασία χωρίς την συναίνεση των διαδίκων δεσμευόμενο από τις πράξεις των τελευταίων. Αντικείμενο της παρούσας μελέτης, όπως προδίδει ο τίτλος της, συνιστά μία εξ αυτών, η αναγνώριση της αγωγής, που ρυθμίζεται στο άρθρο 298 ΚΠολΔ.

Η αναγνώριση, ή άλλως αποδοχή, της αγωγής ως θεσμός διά του οποίου επέρχεται η περάτωση της πολιτικής δίκης έχει μακρά ιστορία, καθόσον διαμορφώθηκε ήδη υπό την ισχύ της Πολιτικής Δικονομίας του 1835. Ο έλληνας δικονομικός νομοθέτης αποτύπωσε ήδη στα άρθρα 485-486 της ΠολΔ/1835 τις προϋποθέσεις και τις συνέπειες της *«συναινέσεως»*, δια της οποίας *«αποπερατούται η δίκη»* και *«καθίσταται αμετάκλητος και απρόσβλητος»*. Στο πλαίσιο της ριζικής αναμορφώσεως του τότε ισχύοντος δικαίου, οι συντάκτες του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας δεν αλλοίωσαν την φυσιογνωμία του θεσμού, αλλά, αντίθετα, διατήρησαν ακέραια τα βασικά χαρακτηριστικά του. Προβλέφθηκε, έτσι, στο άρθρο 223 ότι *«συντρεχουσών των προϋποθέσεων του ουσιαστικού δικαίου, ο εναγόμενος δύναται να αποδεχθή εν όλω ή εν μέρει την δια της αγωγής ασκηθείσαν αξίωσιν»*. Ριζική, ωστόσο, τομή αποτελεί η ρύθμιση ότι μετά την αποδοχή *«εκδίδεται απόφασις, δεχόμενη την αγωγήν συμφώνως προς την γενόμενη αποδοχήν»*. Ομοίου περιεχομένου είναι η διάταξη του άρθρου 298 ΚΠολΔ, η οποία θα αποτελέσει την βάση για την πραγμάτωση των σκοπών που ευελπιστούμε να επιτύχουμε με την παρούσα εργασία.

Ειδικότερα, η μελέτη διαρθρώνεται σε δέκα, ιδίας, ενότητες. Το πρώτον επιχειρείται η εννοιολογική προσέγγιση της αναγνώρισης της αγωγής, ενώ στην δεύτερη επιδιώκεται η σκιαγράφηση της

αμφισβητούμενης νομικής της φύσης, και η διερεύνηση της δυνατότητας προσβολής της για ελαττώματα βουλήσεως. Στην συνέχεια, προσπαθούμε να δια φωτίσουμε το αντικείμενο της αποδοχής της αγωγής και, κατόπιν τούτου, καθίσταται ευχερής η οριοθέτηση της έναντι άλλων συγγενών θεσμών. Στην έκτη ενότητα παρουσιάζονται οι τασσόμενες για το έγκυρο της αναγνώρισεως προϋποθέσεις, τόσο δικονομικού όσο και ουσιαστικού δικαίου, ενώ στην έβδομη ενότητα διαγράφονται οι συνέπειές της, και, ιδίως, εκείνες που αναπτύσσονται στο πεδίο του δικονομικού δικαίου. Επίσης, εξετάζεται η ευχέρεια του αποδεχόμενου την αγωγή να προβεί σε ανατροπή της και στην ένατη ενότητα παρατίθενται άλλες διαδικαστικές πράξεις ως προς τις οποίες μπορεί να λάβει αναγνώριση δυνάμει του άρθρου 299 ΚΠολΔ. Τέλος, προβαίνουμε στην εξαγωγή ορισμένων καταληκτικών συμπερασμάτων.

2. Η έννοια της αναγνώρισης

Εκκινώντας δανειζόμενοι την έκφραση «*μηδενί δίκην δικάσης πριν αν αμφοίν μύθον ακούσης*», που αποτυπώνει εναργώς έναν εκ των ακρογωνιαίων λίθων της πολιτικής δίκης, το δικαίωμα της εκατέρωθεν ακρόασης, παρατηρούμε ότι όλοι οι διάδικοι έχουν δυνατότητα να εκθέσουν τις απόψεις τους, να προβάλουν τα επιχειρήματά τους επί της επίδικης διαφοράς και να απαντήσουν στους ισχυρισμούς των αντιδίκων. Εν τοις πράγμασι δε η εναντίωση στην αγωγή, δια της οποίας ο θιγόμενος προσφεύγει στο δικαστήριο και αιτείται την παροχή έννομης προστασίας, αποτελεί κοινό τόπο, καθόσον είναι αληθές ότι ο εναγόμενος κατά κανόνα διατείνεται ότι η στρεφόμενη κατ' αυτού αγωγή πρέπει να απορριφθεί για λόγους αναγόμενους είτε στο παραδεκτό της είτε στην βασιμότητά της. Ωστόσο, η άμυνα κατά της αγωγής δεν είναι η μοναδική οδός που μπορεί να ακολουθήσει ο εναγόμενος. Ο τελευταίος δύναται και να αναγνωρίσει την αγωγή παραιτούμενος από το δικαίωμά του να αμυνθεί. Τον θεσμό της αναγνώρισεως της αγωγής, που συναντάται σε κάθε είδους διαδικασίας, γενικής ή ειδικής, θα προσπαθήσουμε να ψηλαφήσουμε.

Επιχειρώντας να προσεγγίσουμε την αναγνώριση της αγωγής θετικά και συνάμα ακροθιγώς, μπορεί να λεχθεί ότι είναι μία μονομερής δήλωση του εναγομένου ότι η αξίωση, ή άλλως το ουσιαστικό δικαίωμα, που προβλήθηκε με την αγωγή από τον ενάγοντα υπάρχει¹. Από την άλλη, κατά την κλασική αρνητική προσέγγιση, στην οποία προβαίνουν πολλοί θεωρητικοί συγγραφείς, η αναγνώριση της αγωγής αντιδιαστέλλεται από την παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής (άρθρο 296 ΚΠολΔ), που συνιστά την ακριβώς αντίστροφη της πράξης². ειδικότερα, με την μεν παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής ο ενάγων παραιτείται από την αξίωση που έχει έναντι της πολιτείας προς δικαστική προστασία και εγκαταλείπει τον προταθέντα νομικό του ισχυρισμό χωρίς δυνατότητα να επανέλθει με ομοίου περιεχομένου αγωγή, ενώ με την εξετασθείσα στην παρούσα εργασία διαδικαστική πράξη αυτός που εγκαταλείπει τα όπλα του είναι ο εναγόμενος. Η μεν παραίτηση, δηλαδή, αναφέρεται στην πράξη του ίδιου του διαδίκου που προβαίνει σε αυτήν, ενώ στον αντίποδα η αναγνώριση αφορά στην πράξη του αντιδίκου του εναγομένου. Πρόκειται για έναν θεσμό που ρυθμίζεται στο άρθρο 298 ΚΠολΔ που ορίζει ότι «*Ο εναγόμενος μπορεί να αποδεχτεί την αγωγή αναγνωρίζοντας ολικά ή εν μέρει το δικαίωμα που έχει ασκηθεί με αυτήν, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις κατά το ουσιαστικό δίκαιο. Η αποδοχή γίνεται είτε κατά το άρθρο 297 είτε σιωπηρά με πράξεις από τις οποίες συνάγεται σαφώς. Αν γίνει αποδοχή, εκδίδεται απόφαση σύμφωνα με αυτήν.*»

1 Μ. Μαργαρίτης, Η αποδοχή της αγωγής, ΕλλΔνη 1983, σελ. 349, Μ. Μαργαρίτης/ Α Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τόμος 1, 2018, άρθρο 298, σελ. 496, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Γ' έκδοση, 2016, σελ. 534, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, 1974, άρθρο 298, σελ. 1255, ο ίδιος, Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη, 1981, σελ. 125. Βλ. και την πρόσφατη απόφαση ΕφΠαρ 20/2022, δημοσιευμένη στον διαδικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://www.efeteio-peir.gr>

2 Γ. Ράμμος, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, 1955, σελ. 365, Κ. Κεραμείς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, 1986, σελ. 363, Α. Σινανιώτης, Ερμηνεία (κατ' άρθρον) Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος Γ', 1974, άρθρο 298, σελ. 24, Στ. Σταυρόπουλος, Ερμηνεία του κώδικος πολιτικής δικονομίας (κατ' άρθρον), Τόμος Α', 1979, άρθρο 298, σελ. 403, Μ. Μαργαρίτης/ Α Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, άρθρο 298, σελ. 496 ενώ ομοίως και στην ΜΠρΑθ 5040/2013, ΤΝΠΝόμος.

Συνιστά μία ειδικότερη έκφραση της αρχής της διαθέσεως των διαδίκων, που ως γνωστόν δεν εξαντλείται αποκλειστικά στην έναρξη της δίκης, αλλά, αντίθετα, διέπει όλη την πορεία της δίκης, ήτοι και την συνέχιση και την έξοδο της³. Οι διάδικοι, μάλιστα, δύνανται να αποφασίζουν για την περάτωση της διαδικασίας και να προβαίνουν σε αυτήν όχι μόνο μέσω των θεσμών της αναγνώρισης της αγωγής και της παραιτήσεως από το δικαίωμα της αγωγής, που αναφέρθηκαν ανωτέρω, αλλά και με έτερους τρόπους, που, επίσης, ρυθμίζονται ειδικά από τον νομοθέτη (άρθρα 293επ. ΚΠολΔ). Δεν είναι δε όλοι οι τρόποι περάτωσης της δίκης που απορρέουν από την διαθετική εξουσία των διαδίκων μονομερείς: χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο δικαστικός συμβιβασμός (άρθρο 293 ΚΠολΔ), που, ως συμβατική μορφή κατάργησης της δίκης, εναπόκειται στην εξουσία και των δύο διαδίκων, οι οποίοι από κοινού μπορούν με αμοιβαίες υποχωρήσεις να καταργήσουν αυτοδικαίως την δίκη. Σε κάθε περίπτωση, η αναγνώριση της αγωγής είναι μονομερής δήλωση του εναγομένου αρκούσης της δήλωσης ενός μόνο προσώπου, εν προκειμένω, του εναγομένου, χωρίς να απαιτείται η συναίνεση του ενάγοντος⁴.

3. Νομική φύση

Ο χαρακτηρισμός της αναγνώρισεως της αγωγής ως μίας μονομερούς διαδικαστικής πράξεως δεν επιδέχεται ουδεμίας κριτικής και αμφισβητήσεως, καθόσον, όπως ήδη εκτέθηκε στην προσπάθειά μας να προσεγγίσουμε εννοιολογικά τον θεσμό, με μόνη την δήλωση του εναγομένου το δικαστήριο δεσμεύεται να προσαρμόσει την απόφασή του στο περιεχόμενο και την έκταση της αναγνώρισεως χωρίς να απαιτείται συνάρτησή της με δήλωση του έτερου διαδίκου⁵. Γόνιμος, ωστόσο, θεωρητικός διάλογος έχει αναπτυχθεί γύρω από την νομική φύση αυτής, και ιδίως ως προς το εάν αποτελεί μία διαμορφωτική ή επιτευκτική διαδικαστική πράξη, και ως προς το εάν πρόκειται για πράξη αμιγή διαδικαστική, διφυή ή ουσιαστικού δικαίου.

Προτού προβούμε στη σχετική υπαγωγή της αποδοχής της αγωγής σε μία εκ των κατηγοριών, δέον είναι να δοθούν οι σχετικοί κλασικοί ορισμοί. Επιτευκτικές (*Erwinkungshandlungen*) είναι οι διαδικαστικές πράξεις των διαδίκων που δεν αποσκοπούν στην επιδιωκόμενη ενέργεια άμεσα, αλλά έμμεσα, με την

³Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, 4η έκδοση, 2022, σελ. 716, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, 4^η έκδοση, 2016, σελ. 468, Α. Πλεύρη, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρωοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, 2014, σελ. 301, Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, 1978, σελ. 343.

⁴Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 521, ο ίδιος, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 366, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώρισις της αγωγής κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2021, σελ. 11, Κ. Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, 2019, σελ. 276, Ζ. Φασούλας, Απάτη στο δικαστήριο με εικονικές δίκες- προσυνεννοημένη και συμπαικτική αποδοχή της αγωγής και της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, ΑρχΝομ 2000, σελ. 27, Στ. Σταυρόπουλος, ό.π., άρθρο 298, σελ. 403.

⁵ Γ. Ράμμος, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel, σελ. 279, και Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, στον Τμητικό Τόμο του Γεώργιου Θ. Ράμμου II, 1979, σελ. 657. Πρβλ., επίσης, και Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1255 και Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351, Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 726, Κ. Κεραμέης/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, 2000, άρθρο 298, σελ. 597, Μ. Μαργαρίτης/ 'Α Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 298, σελ. 496, καθώς και Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 468.

μεσολάβηση του δικαιοδοτικού μηχανισμού, ενώ, αντίθετα, διαμορφωτικές ή επενεργητικές (*Bewirkungshandlungen*) είναι όσες επηρεάζουν άμεσα την εξέλιξη της εκκρεμούς δίκης χωρίς να απαιτείται κάποια άλλη δικαστική ενέργεια ⁶.

Ο προβληματισμός της θεωρίας σχετικά με το εάν η αποδοχή της αγωγής χαρακτηρίζεται ως επιτευκτική ή ως επενεργητική διαδικαστική πράξη γεννάται ιδίως, διότι αυτή δεν επιφέρει αυτοδίκαιη κατάργηση της δίκης, αλλά οδηγεί στην έκδοση απόφασης, που δέχεται την αγωγή. Η άποψη, που κρατεί και φρονούμε ότι είναι ορθότερη, θεωρεί την αναγνώριση διαδικαστική δικαιοπραξία που εμπίπτει στις επενεργητικές, ή άλλως διαμορφωτικές, διαδικαστικές πράξεις, με το σκεπτικό ότι ήδη με την μονομερή δήλωση του εναγομένου ότι αναγνωρίζει την έννομη συνέπεια αποκλείεται η έρευνα της βασιμότητας, νομικής και ουσιαστικής, της αγωγής και το δικαστήριο δεσμεύεται να θέσει ως βάση της εκδοθησομένης από αυτό απόφασης την αναγνώριση⁷. Στο πλαίσιο, μάλιστα, της κρατούσας θέσης επικρατεί η θεώρηση της αναγνωρίσεως της αγωγής ως δηλώσεως βουλήσεως, και δη ως μονομερούς δικονομικής δικαιοπραξίας, δοθέντος ότι αποσκοπεί στην επέλευση ενός ηθελημένου δικονομικού αποτελέσματος, ήτοι στην κατάργηση της εκκρεμούς δίκης⁸. Δεν ελλείπουν, ωστόσο, φωνές⁹, που αντιμετωπίζουν την αναγνώριση της αγωγής ως μία πράξη που κατατείνει στην δημιουργία των αναγκαίων όρων για την έκδοση συγκεκριμένης δικαστικής απόφασης και, κατά συνέπεια, την υπάγουν στις επιτευκτικές διαδικαστικές πράξεις

Ανεξαρτήτως, πάντως, της εκδοχής που θα ακολουθήσουμε στην ανωτέρω διχοστασία, είναι βέβαιο ότι η αναγνώριση συνιστά μία διαθετική διαδικαστική πράξη, αφού με αυτήν ο εναγόμενος παραιτείται από το δικαίωμα του να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του αμυνόμενος κατά της ασκηθείσας εις βάρος του αγωγής. Κατ' αυτόν τον τρόπο, παρέλκει η εξέταση της βασιμότητας της αγωγής εκ μέρους του δικαστηρίου και κατ' αυτόν τον τρόπο τροποποιείται η δίκη σε σχέση με την διαδικασία που προβλέπεται από τον νόμο.

6 Δ. Τσικριάς, Διαδικαστικές πράξεις, 2017, σελ. 41, Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, 1968, σελ. 59 επ., Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 11. Ομοίως και Γ. Μητσόπουλος, ό.π., σελ. 630 επ., όπου ανευρίσκονται και σχετικά παραδείγματα, αν και ο ίδιος διατυπώνει επιφυλάξεις ως προς την ανωτέρω διάκριση των διαδικαστικών πράξεων εξ απόψεως επιδιωκόμενου με αυτές σκοπού, δεδομένου ότι όλη η διαδικασία αποτελεί «*παράγων επηρεάζων το περιεχόμενο της αποφάσεως*». Αντίθετος με την ανωτέρω άποψη, ωστόσο, είναι ο Β. Ρήγας, Περί των διαδικαστικών πράξεων κατά τον ΚΠολΔ. Κατηγοριοποιήσεις και προβληματική των μορφών ανίσχυρου, ΕΠολΔ 2010, σελ. 14, κατά τον οποίο η διάκριση των διαδικαστικών πράξεων σε επιτευκτικές και διαμορφωτικές είναι «*επιστημονικώς δικαιολογημένη και σύμφωνη προς τις νομοθετικές ρυθμίσεις*.»

7 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 12, Ν. Βερβεσός, Περί του τρόπου παραιτήσεως από της αγωγής και της αποδοχής της αγωγής, Δ7, 599, ενώ υπέρ του χαρακτηρισμού της αναγνώρισης της αγωγής ως πράξεως επενεργητικής τάσεως και ο Δ. Τσικριάς, ό.π., σελ. 42 λαμβάνοντας, ομοίως, υπόψιν του την άμεση επίδραση που αυτή έχει στην έκδοση και στο περιεχόμενο της δικαστικής αποφάσεως.

8 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 268, όπως επίσης και Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 13. Βλ. ωστόσο Κ. Μπέη, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 31, κατά τον οποίο το αποτέλεσμα της καταργήσεως της δίκης κατόπιν της εκδόσεως σχετικής αποφάσεως συμφώνου με την αποδοχή δεν είναι προϊόν της ιδιωτικής βουλήσεως, αλλά προβλέπεται από τον νόμο. Εκκινώντας από την σκέψη αυτή, θεωρά ότι η δικονομική αναγνώριση «*δεν είναι δήλωσις βουλήσεως, αλλ' ανακοίνωσις παραστάσεως, εφ' όσον δε δεν ανταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ανακοίνωσις βουλήσεως*».

9 Κ. Καλαβρός, Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, 2013, σελ. 35.

Ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα ζητήματα αφορά το πεδίο του δικαίου στο οποίο εμπίπτει η αναγνώριση της αγωγής με τις διατυπωθείσες απόψεις να δίστανται. Κατά την μάλλον ορθότερη άποψη η αποδοχή της αγωγής συνιστά αμιγή διαδικαστική δικαιοπραξία, διότι τα αποτελέσματα που αναπτύσσονται από αυτήν είναι αποκλειστικά δικονομικά¹⁰. Ειδικότερα, η κύρια και άμεση συνέπεια της αναγνώρισης της αγωγής και, κατά συνέπεια, της παραδοχής του - νόμου και ουσία - βασίμου της αγωγής είναι η κατάργηση της δίκης. Απόρροια δε του καθαρά δικονομικού χαρακτήρα της αναγνώρισης είναι ότι σε εφαρμογή τίθενται μόνο οι διατάξεις του δικονομικού δικαίου. Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται από τον - υπέρμαχο της εκδοχής αυτής - Κ. Μπέη¹¹, η επιφύλαξη που τάσσεται από το άρθρο 298 “εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις κατά το ουσιαστικό δίκαιο” σημαίνει αποκλειστικά ότι ο εναγόμενος δεν στερείται κατά το ουσιαστικό δίκαιο της εξουσίας διαθέσεως του επίδικου δικαιώματος.

Από την επιφύλαξη, ωστόσο, αυτή του νόμου αναχωρεί η κρατούσα στην νομολογία¹² και εκφρασθείσα από πολλούς θεωρητικούς¹³ αντίθετη άποψη, που δέχεται ότι η αναγνώριση της αγωγής είναι μία διφυής διαδικαστική πράξη, ήτοι πράξη, που συνιστά παράλληλα και διαδικαστική πράξη και ιδιωτική δικαιοπραξία, διεπόμενη σωρευτικά τόσο από το ουσιαστικό όσο από το δικονομικό δίκαιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με αυτήν την τελευταία θέση, η αναγνώριση της αγωγής είναι, αφενός, διαδικαστική πράξη, που οδηγεί στην κατάργηση της δίκης, και, αφετέρου, δικαιοπραξία του ουσιαστικού δικαίου, αφού με αυτή γίνεται δεκτή η ουσία του δικαιώματος και αναγνωρίζεται το χρέος. Εξάλλου, ο ίδιος ο νομοθέτης, κατά τους θιασώτες αυτής της άποψης¹⁴, συνηγορεί υπέρ του χαρακτηρισμού της αναγνώρισης της αγωγής ως διφυούς πράξεως και της υπαγωγής της και στο ουσιαστικό δίκαιο, αφού με την χρήση του πληθυντικού αριθμού («οι προϋποθέσεις κατά το ουσιαστικό δίκαιο») απαιτεί για το κύρος της όχι μόνο την εξουσία διαθέσεως, αλλά και όλες τις προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου, όπως την δικαιοπρακτική ικανότητα και το θεμιτό της δικαιοπραξίας, ήτοι την μη αντίθεση στο νόμο ή στα χρηστά ήθη. Τυχόν δε συσταλτική ερμηνεία της ανωτέρω διάταξης, κατά τους ίδιους, χαρακτηρίζεται *contra legem*, μη δυνάμενη να εξηγηθεί νομικά. Εφόσον, λοιπόν, η αποδοχή της αγωγής ρυθμίζεται κατά ένα μέρος της από το ουσιαστικό δίκαιο, δεν μπορεί παρά να

10 Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, σελ. 657, Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 28 επ., ο ίδιος, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1255, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 17, ο ίδιος, Η απαλλοτρίωσις του επίδικου αντικαμένου, Ημτόμος Β', 2009, σελ. 81, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 468, Ν. Βερβεσός, Περί του τρόπου της παραιτήσεως από της αγωγής και της αποδοχής της αγωγής, Δ 1976, σελ. 599, Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 597, Κ. Μακρίδου, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, σελ. 137, Ι. Μαντζουράνης, Ουσιαστική εξουσία διάθεσης ως προϋπόθεση του κύρους της παραίτησης και της αποδοχής της αγωγής, ΧρΙΔ 2021, 415. Βλ. και ΠΠρΡοδ1 13/2019, ΝΟΜΟΣ και ΜΠρΠατρ 89/2009, ΕφΑΔΠολΔ2009, 554επ..

11 Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1255.

12 ΑΠ 380/2015, ΣΥΝ 109/2015, σελ. 11, ΜΠρΑθ 2123/2010, ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 4171/2004, ΕλλΔνη 2005, 1492, ΕφΘεσ 246/2001, ΝΟΜΟΣ, ΕφΚουφωλ 20/1997, ΝΟΜΟΣ.

13 Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 40, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351, Α. Σινανιώτης, ό.π., σελ. 26 που παραπέμπει στους Σ. Δεληκαστόπουλο και Α. Σινανιώτη, Ερμηνεία του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, 1968, σελ. 311, Μαργαρίτης Μ/ Μαργαρίτη Α., ό.π., σελ. 496, Χ. Βερβενιώτης, Η αποδοχή της απόφασης ως αρνητική προϋπόθεση του παραδεκτού της ανάρσεως, ΠειρΝομ 3/2013, 210, Α. Μπόμπα σε σχόλιο επί της ΕφΑθ 5036/1995, ΕλλΔνη 5 (1996), 1086 επ..

14 Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 40.

γίνει δεκτός ο διφυής χαρακτήρας της. Πάντως και γενομένης δεκτής τούτης της άποψης, η προσφυγή στις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου πρέπει να γίνεται στο μέτρο που είναι αναγκαία, ώστε η απόφαση που εκδίδεται έχουσα ως βάση την αναγνώριση να έχει ασφαλές θεμέλιο τόσο εξ απόψεως της τυπικής εμβέλειας της βούλησης των διαδίκων όσο εξ απόψεως της ουσίας του αντικειμένου της δίκης¹⁵. Κατά τα λοιπά, πρέπει να αντιμετωπίζεται ως διαδικαστική πράξη.

Στα ανωτέρω οι υπέρμαχοι της ορθότερης, κατά την γράφουσα, άποψης αντιτάσσουν ευλόγως ότι η αναγνώριση της αγωγής, ως μονομερής πράξη, δεν δύναται να επιφέρει καμία νομική μεταβολή στις ουσιαστικές σχέσεις των διαδίκων και δη αναγνώριση χρέους, για την οποία είναι αναγκαία η σύναψη συμβάσεως (ΑΚ 873), κατά τον γενικό κανόνα, που προβλέπεται στο άρθρο 361 ΑΚ, σύμφωνα με τον οποίο «για την σύσταση ή αλλοίωση ενοχής με δικαιοπραξία απαιτείται σύμβαση, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά». Η αποδοχή της αγωγής είναι, επομένως, αποκλειστικά μία δικονομική ανακοίνωση με την οποία ο εναγόμενος παραδέχεται ότι η αγωγή είναι βάσιμη, αναφερόμενη μόνο στην προβληθείσα από τον ενάγοντα δικονομική αξίωση¹⁶. Εξάλλου, ούτε η τελεσίδικη δικαστική απόφαση, που εκδίδεται με βάση την δήλωση αποδοχής του εναγομένου αναπτύσσει ουσιαστική ενέργεια, περιοριζόμενη αποκλειστικά στο δικονομικό πεδίο¹⁷.

4. Ελαττώματα της βούλησης

Άρρηκτα συνυφασμένο με την νομική φύση της αναγνώρισης είναι το ερώτημα, εάν η αποδοχή της αγωγής δύναται να προσβληθεί ως ακυρώσιμη κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου περί πλάνης, απάτης και απειλής, ήτοι των 140, 147 και 150 ΑΚ. Πρόκειται για ένα ερώτημα, στο οποίο τα επιχειρήματα που θεμελιώνουν την διδόμενη απάντηση διαφοροποιούνται ανάλογα με την άποψη που θα υιοθετηθεί ως προς τον χαρακτήρα της αναγνώρισης της αγωγής.

Κατά την - κρατούσα - άποψη¹⁸, που υποστηρίζει ότι η αποδοχή είναι αμιγώς διαδικαστική πράξη, δεν είναι δυνατή η προσβολή της για ελαττώματα της βούλησης, όπως για πλάνη ως προς τα πραγματικά περιστατικά, απάτη και απειλή. Ειδικότερα, εφόσον η αποδοχή είναι μία δικονομική ανακοίνωση μη έχουσα δικαιοπρακτικό χαρακτήρα, δεν υπόκειται σε ακύρωση λόγω βουλητικών ελαττωμάτων με ευθεία ή ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ.

15 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351, ενώ ομοίως και η Α. Μπόμπα, ό.π., ΕλλΔνη 5 (1996), 1086 επ..

16 Κ. Μπέης, Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη, σελ. 188, ο ίδιος, Ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 29, Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, 2000, σελ. 597, καθώς και Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 33-34. Πρβλ. και ΕφΛαρ 412/2020, ΤΝΠΝΟΜΟΣ.

17 Πρβλ. Κ. Μπέη, Ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 28, Π. Κολοτούρο, ό.π., σελ. 20 επ., ο οποίος ανατρέπει τα ερείσματα στα οποία δύναται να θεμελιωθεί η θέση που κατατάσσει την αναγνώριση της αγωγής στις διπλής λειτουργίας διαδικαστικές πράξεις.

18 Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 597, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, ο ίδιος, Ανίσχυρος Διαδικαστική Πράξις, σελ. 292, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534.

Βέβαια, και υπό το κράτος της δεχόμενης τον αμιγώς δικονομικό χαρακτήρα της αναγνωρίσεως άποψης έχει διατυπωθεί από ορισμένους θεωρητικούς¹⁹ η δυνατότητα προσβολής ως ακυρώσιμης κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων λόγω παρείσφρησης βουλευτικών ελαττωμάτων. Και τούτη η θέση θεμελιώνεται στην αδυναμία ελεύθερης ανάκλησης της αναγνώρισης και στον αποκλεισμό της αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 354 ΚΠολΔ περί ανάκλησης της ομολογίας. Εφόσον, λοιπόν, ο εναγόμενος δεν δύναται να προβεί σε ανάκληση της αποδοχής, η μόνη οδός προστασίας σε περίπτωση διάστασης της βούλησής του και της δηλώσεώς του είναι η ακύρωση της δήλωσής του στο πλαίσιο κυρίας ή παρεμπίπτουσας δίκης, ανάλογα εάν έχει ή δεν έχει καταργηθεί η εκκρεμοδικία της αγωγής που αναγνώρισε ο εναγόμενος²⁰. Εξάλλου, κατά τους δεχόμενους την εφαρμογή των περί πλάνης, απάτης και απειλής διατάξεων του Αστικού Κώδικα, αυτή απορρέει και από την ίδια την διάταξη του ΚΠολΔ, που προβλέπει ότι η αποδοχή επιτρέπεται μόνο «εφόσον συντρέχουν οι κατά το ουσιαστικό δίκαιο προϋποθέσεις»²¹. Αυτή δε η επιφύλαξη, σύμφωνα με αυτούς, δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην ύπαρξη της εξουσίας διαθέσεως, αλλά αφορά, επίσης, και την ύπαρξη βουλήσεως διαθέσεως, ήτοι βουλήσεως απαλλαγμένης από ελαττώματα.

Από την άλλη, διχογνωμία παρατηρείται και στους κόλπους της κρατούσας στη νομολογία άποψης που υπάγει την αναγνώριση στις διπλής λειτουργίας διαδικαστικές πράξεις, επενεργούσα τόσο στον χώρο του δικονομικού όσο και του ουσιαστικού δικαίου. Δεδομένου του χαρακτηρισμού της αναγνωρίσεως ως διφυούς πράξεως και της συνακόλουθης εφαρμογής διατάξεων αμφοτέρων των δικαικών πεδίων, το κύρος της εξαρτάται από την συνδρομή των προϋποθέσεων όχι μόνο του δικονομικού, αλλά και του ουσιαστικού δικαίου. Ανάμεσα στις τελευταίες, κατά την πλειοψηφία των δεχόμενων την άποψη αυτή, εντοπίζεται και η ανυπαρξία των ελαττωμάτων της βούλησης του προβαίνοντος στην αποδοχή²². Σε περίπτωση δε που δεν συντρέχει η ανωτέρω προϋπόθεση, η εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ περί πλάνης, απάτης ή απειλής είναι αναγκαία²³.

Ωστόσο, έτερη άποψη, παρόλο που υιοθετεί τον διφυή χαρακτήρα της αναγνώρισης της αγωγής, αποκλείει την προσβολή της λόγω βουλευτικών ελαττωμάτων βάσει των άρθρων 140 επ. του ΑΚ²⁴. Η ανωτέρω αποκρούουσα την εφαρμογή των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου επί της αναγνωρίσεως της αγωγής άποψη εδράζεται στην γενική θεωρία περί των διαδικαστικών πράξεων, που αναπτύχθηκε βάσει των ιδιαιτεροτήτων της πολιτικής δίκης. Πιο συγκεκριμένα, οι διαδικαστικές πράξεις, κατά την εκδοχή αυτή, δεν

19 Υπέρ της δυνατότητας ακυρώσεως της αποδοχής τάσσεται ο *Γ. Μητσόπουλος*, Διαδικαστικά πράξεις, στον Τμητικό Τόμο του Γεώργιου Θ. Ράμμου II, σελ. 663. Η θέση δε αυτή ακολουθείται και από τον *Κ. Καλαβρό*, Πολιτική Δικονομία, σελ. 468 και τον *Π. Κολοτούρο*, ό.π., σελ. 358.

20 *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 358

21 *Δ. Τσικρικάς*, ό.π., σελ. 157, όπως επίσης και *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 270.

22 *Γ. Ράμμος*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 521.

23 *Ζ. Φασούλας*, ό.π., σελ. 41, *Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη*, ό.π., σελ. 496, ενώ ομοίως και η ΕφΑθ 4171/2004, ΝΟΜΟΣ, που δέχεται ως προς τα ελαττώματα της βούλησης την εφαρμογή των διατάξεων για τις δικαιοπραξίες του ΑΚ, διότι η αναγνώριση «προσομοιάζει προς δικαιοπραξία του αστικού δικαίου».

24 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 352, καθώς και *Α. Σινανιώτης*, ό.π., σελ. 24.

μπορούν να ανατραπούν ούτε με ανάλογη εφαρμογή των άρθρων 140, 147 και 150 ΑΚ για δύο βασικούς λόγους. Ο ένας συνδέεται με ορισμένους εκ των κύριων σκοπών της πολιτικής δίκης, ήτοι την ασφάλεια δικαίου και την γρήγορη έξοδο της αντιδικίας²⁵. Η ανάγκη σταθερότητας και ταχείας περάτωσης της δίκης συνιστούν δύο από τα βασικά μελήματα του νομοθέτη, τα οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να συμβιβαστούν με την δυνατότητα ανατροπής των διαδικαστικών πράξεων λόγω της υπάρξεως ελαττωμάτων βουλήσεως. Ο δεύτερος λόγος, για τον οποίο η καταφυγή στις διατάξεις του αστικού δικαίου δεν είναι αναγκαία, έγκειται στην δυνατότητα αντιμετώπισης των βουλητικών ελαττωμάτων διά της δικονομικής οδού. Και, πράγματι, είναι αληθές ότι το δικονομικό δίκαιο προβλέπει ασφαλιστικές δικλείδες για την αντιμετώπιση τέτοιων ενδεχομένων. Ειδικότερα, οι διαδικαστικές πράξεις δύνανται να ανακαλούνται ελεύθερα, εφόσον έτσι δεν θίγεται η δημιουργηθείσα από την διενέργεια τους ευνοϊκή δικονομική θέση του αντιδίκου²⁶ και, πάντως δεν έχει διαμορφωθεί μία αμετάκλητη δικονομική κατάσταση²⁷. Επί της αναγνώρισης της αγωγής, βέβαια, τούτη η δικονομική «διέξοδος» της ανάκλησης, όπως θα αναλυθεί σε επόμενη σχετική ενότητα, δεν υφίσταται, κατά την κρατούσα άποψη, λαμβάνοντας υπόψιν ότι με την αναγνώριση έχει δημιουργηθεί ευνοϊκή δικονομική κατάσταση για τον εναγόμενο²⁸. Ωστόσο, η ύπαρξη πλάνης, απάτης ή απειλής εν προκειμένω μπορεί να αντιμετωπιστεί με έναν έτερο δικονομικό τρόπο, το έκτακτο ένδικο μέσο της αναηληλαφίσεως και συγκεκριμένα με τους λόγους των αριθμών 1, 6, καθώς και 7 του άρθρου 544 ΚΠολΔ²⁹. Επί παραδείγματι, εάν η δήλωση της αποδοχής της αγωγής είναι προϊόν πλάνης οφειλόμενης στην άγνοια κρίσιμων εγγράφων ή στην άγνοια άλλης δικαστικής απόφασης, που έκρινε διαφορετικά την υπόθεση ή είναι προϊόν αξιόποινης πράξης του αντιδίκου, τότε ανατρέπεται μέσω της οδού της αναηληλαφίσεως.

Έχοντας, λοιπόν, επίγνωση των εκατέρωθεν επιχειρημάτων που προβάλλουν οι θεωρητικοί προς θεμελίωση της θέσης τους υπέρ της δυνατότητας ή μη προσβολής της αναγνώρισης της αγωγής ως ακυρώσιμης, σκόπιμη θεωρούμε ότι είναι η παράθεση ορισμένων σκέψεων επί αυτών. Στην υποθετική περίπτωση που πράγματι ο αποδεχόμενος την αγωγή προβαίνει στην εν λόγω διαθετική πράξη λόγω ελαττώματος ως προς την βούλησή του, λ.χ. λόγω απάτης του, νομίζουμε ότι δεν υφίσταται κάποιος αποχρών λόγος για να αποστούμε από τα γενικώς ισχύοντα επί των διαδικαστικών πράξεων και να γίνει δεκτή η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου περί ακύρωσης λόγω ελαττωμάτων βουλήσεως. Αναγνωρίζοντας το επιτρεπτό της προσβολής της αποδοχής της αγωγής δυνάμει των διατάξεων του ΑΚ, κατά

25 βλ. *N. Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 270 και *Π. Κολοτούρο*, ό.π., σελ. 250, αν και ο τελευταίος στην εξεταζόμενη περίπτωση της αναγνώρισης της αγωγής αφίσταται της κρατούσας άποψης που έχει διατυπωθεί γενικώς για τις διαδικαστικές πράξεις.

26 *Γ. Μητσόπουλος*, Διαδικαστικά πράξεις στον Τιμητικό Τόμο του Γεώργιου Θ. Ράμμου II, σελ. 665, ενώ ομοίως και οι *N. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, Πολιτική Δικονομία, σελ. 474 και *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 250.

27 *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 356.

28 *Γ. Ράμμος*, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των *E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel*, σελ. 279, *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 353-4.

29 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 352. Κριτική επί της θέσεως αυτής ασκεί ο *Z. Φασούλας*, ό.π., σελ. 42, κατά τον οποίο η προστασία που παρέχεται δια μέσω του ενδίκου μέσου της αναηληλαφίσεως δεν μπορεί να καλύψει όλες τις περιπτώσεις αποδοχής λόγω ελαττωμάτων βουλήσεως που μπορεί να ανακύψουν.

την γνώμη μας, υποσκάπτεται το πάγιο αίτημα της βεβαιότητας δικαίου. Εξάλλου, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι εάν γίνει δεκτή η προσβολή της αποδοχής εκ μέρους του εξαπατηθέντος στο παράδειγμά μας εναγομένου, δεν μένει ανεπηρέαστη η δικονομική θέση του αντίδικου του, αλλά εν αντιθέσει χειροτερεύει ουσιαδώς, καθόσον ακυρωθείσης της αποδοχής ανατρέπεται η βάση επί της οποίας θα εκδιδόταν ευνοϊκή υπέρ αυτού απόφαση. Διερωτάται λοιπόν, εάν οι διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου είναι επαρκής βάση για την δυσμενή για την δικονομική κατάσταση του ενάγοντα εξέλιξη. Κατά την γνώμη μας, η απάντηση είναι μάλλον αποφατική. Τα αποτελέσματα, μάλιστα, στα οποία καταλήγουμε, δεν πρέπει να θεωρηθούν ανεπιεική για τον αποδεχόμενο, ο οποίος αναμφίβολα διατηρεί το δικαίωμα ασκήσεως αναψηλαφήσεως κατά της αποφάσεως που εκδόθηκε επί τη βάσει της αναγνωρίσεως στην οποία εμφιλοχώρησαν ελαττώματα βουλήσεως.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, και γενόμενης δεκτής της γνώμης που τάσσεται υπέρ της προσβολής της αναγνωρίσεως της αγωγής δυνάμει των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου για τα ελαττώματα της βουλήσεως, αυτή πρέπει να γίνει μέχρι και την συζήτηση, μετά την οποία θα εκδοθεί η απόφαση του δικαστηρίου³⁰.

5. Αντικείμενο της αναγνώρισης

I. Το προβαλλόμενο με την αγωγή δικαίωμα

Το άρθρο 298 ΚΠολΔ αναφέρει ότι προβαίνοντας στην αποδοχή της αγωγής ο εναγόμενος αναγνωρίζει «ολικά ή εν μέρει το δικαίωμα που έχει ασκηθεί με αυτήν». Από το γράμμα της διάταξης καθίσταται σαφές ότι η αναγνώριση της αγωγής έχει ως αντικείμενο την αξίωση που ασκείται με την αγωγή από τον ενάγοντα³¹. Η αιτούμενη διά της αγωγής αξίωση, η καλούμενη από την ελληνική θεωρία «δικονομική αξίωση», μάλιστα, δεν είναι το αντικείμενο μόνο της αναγνώρισης της αγωγής, αλλά και της δίκης, που ανοίγεται με την αγωγή³². Δοθέντος, λοιπόν, ότι στην ανεύρεση του αντικειμένου της αναγνωρίσεως της αγωγής αφικνείται κανείς εκκινώντας από το αντικείμενο της δίκης, επιτακτικό κρίνεται να προηγηθεί παράθεση ορισμένων σκέψεων επί του τελευταίου.

Ειδικότερα, ως προς τον προσδιορισμό του αντικειμένου της δίκης επικράτησε διχοστασία στους κόλπους της θεωρίας, διχοστασία η οποία αποδίδεται εν πολλοίς στο γεγονός ότι ο εθνικός νομοθέτης, στον οποίο εναπόκειται και η οριοθέτηση του αντικειμένου της δίκης, δεν απάντησε ποτέ ευθέως στο ερώτημα που

30 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534.

31 Γ. Ράμμος, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel, Τόμος Τρίτος, 1933, σελ. 279, υποσημ. 5α, ο ίδιος, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 365, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία : γενικά αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία, Τεύχος Πα, 1974, άρθρο 298, σελ. 1255, Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 364, Λ. Σιναιώτης, Ερμηνεία (κατ' άρθρον) Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, τόμος Γ', άρθρο 298, σελ. 24, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 469, Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 597, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 349, Μ. Μαργαρίτης/ Α Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 298, σελ. 496.

32 Γ. Μητσόπουλος, Η αναγνωριστική αγωγή, 1947, σελ. 100, Π. Κολοτύρος, ό.π., σελ. 37, ενώ ούτω και ο Δ. Κονδύλης, Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2007, σελ. 310.

γεννήθηκε. Στο πλαίσιο της θεωρητικής συζητήσεως αναπτύχθηκαν, ιδίως, δύο ρεύματα, οι ουσιαστικές και δικονομικές θεωρίες³³. Κατά τις ουσιαστικές θεωρίες, αντικείμενο της δίκης συνιστά το δικαίωμα, που άγεται προς κρίση, όπως αυτό προσδιορίζεται στο ουσιαστικό δίκαιο. Αντίθετα, οι δικονομικές θεωρίες αψίστανται από τα ουσιαστικά κριτήρια και το αντικείμενο της δίκης, κατά την μεν μονομελή θεωρία, προσδιορίζεται αποκλειστικά από το αίτημα της αγωγής, ενώ, κατά την θεωρία του διμερούς αντικειμένου της δίκης, συναποτελείται από το αίτημα, σε συνδυασμό με την ιστορική βάση της αγωγής.

Δεδομένου ότι ο δικονομικός νομοθέτης δεν προέκρινε κάποια εκ των ανωτέρω θεωριών ρητώς μέσω κάποιας γενικής διατάξεως, κρίσιμη αποβαίνει η καταφυγή μας στις ειδικότερες διατάξεις, που προβλέπουν το αντικείμενο της αγωγής (άρθρο 216) και του δεδικασμένου της δικαστικής αποφάσεως (άρθρο 334). Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 216 ΚΠολΔ, η αγωγή πρέπει να περιέχει «σαφή έκθεση των γεγονότων που θεμελιώνουν σύμφωνα με το νόμο την αγωγή, ακριβή περιγραφή του αντικειμένου της διαφοράς», καθώς και «ορισμένο αίτημα».

Ως προς το πρώτο στοιχείο που απαιτείται να αναφέρεται στο αγωγικό δικόγραφο από τον αιτούντα παροχή δικαστικής προστασίας, ήτοι την ιστορική βάση, ανέκυψε έντονος θεωρητικός διάλογος και διατυπώθηκαν κατά βάση δύο εκδοχές, την μία εκ των οποίων επέλεξε ο δικονομικός νομοθέτης. Ειδικότερα, με την αξίωση του άρθρου 216 ΚΠολΔ να περιέχονται στο δικόγραφο της αγωγής όλα τα γεγονότα που πληρούν την νομοτυπική μορφή του εφαρμοστέου στη συγκεκριμένη περίπτωση κανόνα δικαίου υιοθετείται η μία εξ αυτών, ήτοι η θεωρία του ουσιαστικού ή συγκεκριμένου προσδιορισμού της ιστορικής βάσης ή άλλως η θεωρία της λειτουργίας του κανόνα δικαίου³⁴. Δεν προκρίθηκε, έτσι, η ακολουθούμενη στην γερμανική έννομη τάξη βελτιωμένη θεωρία της εξατομικεύσεως³⁵, κατά την οποία για το ορισμένο του εισαγωγικού

33 Βλ. Κ. Μπέη, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Δ21, 1990, 8 επ., Κ. Κεραμέα, Ουσιαστικόν δεδικασμένον περί προδικαστικών ζητημάτων, 1967, σελ. 56, Δ. Κονδύλη, Το δεδικασμένο, σελ. 297 επ., Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλή/Σ. Πανταζόπουλο, ό.π., σελ. 423.

34 Α. Σινανιώτης, Προϋποθέσεις του παραδεκτού και του βασίμου της αγωγής και συνέπεια ελλείψεως αυτών, Επιστημονική Επετηρίς εκδιδόμενη υπό της Σχολής των Νομικών και Οικονομικών Επιστημών, Αφιέρωμα ες τον Χαράλαμπον Ν. Φραγκίσταν, Τόμος ΙΒ' - Τεύχος Δ', 1969, σελ. 444, Ν. Κλαμαρή, Ζητήματα ενόμου συμφέροντος, αοριστίας της αγωγής και επιδείξεως εγγράφων υπό το πρίσμα του συνταγματικού δικονομικού δικαίωματος δικαστικής προστασίας, ΕλλΔνη 2003, 604, Κ. Κεραμέυς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 206, Κ. Μακρίδου, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας, 4η έκδοση, 2006, σελ. 21 επ., Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 197, Κ. Κεραμέυς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 216, σελ. 460, Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσουλή/Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, σελ. 539, Μ. Μαργαρίτη/ Α. Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 216, σελ. 346. Πρβλ. και ΑΠ 1825/2014, ΑΠ 1003/2011, ΑΠ 1283/2013, ΑΠ 1779/2007, άπασες δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://www.areiospagos.gr>.

Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι η άποψη, κατά την οποία ο δικονομικός νομοθέτης προέκρινε την θεωρία του συγκεκριμένου προσδιορισμού, αν και υποστηρίζεται από το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής θεωρίας, ευρίσκει και αντίλογο. Κατά αυτή την ενδιάμεση εκδοχή, το θετικό μας δίκαιο ισορροπεί ανάμεσα στις αντίρροπες αυτές θεωρίες προσεγγίζοντας και τις δύο. βλ. ενδεικτικά Π. Αρβανιτάκη, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, σελ. 187 επ., Κ. Μπέη, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 216, σελ. 960.

35 που διατυπώθηκε προς διόρθωση των άτοπων στα οποία οδηγούσε η εφαρμογή της το πρώτον διατυπωθείσας θεωρίας της εξατομικεύσεως, κατά την οποία ο ενάγων απαιτείται να επικαλείται μόνο την έννομη σχέση από την οποία απορρέει η αιτούμενη αξίωση. Βλ. Κ. Καλαβρό, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Ημίτομος 1, 1984, σελ. 131.

δικογράφου απαιτείται η αναφορά ενός σκληρού πυρήνα πραγματικών περιστατικών, με τα οποία προσδιορίζεται και αντιδιαστέλλεται από άλλη όμοια η έννομη σχέση, από την οποία απορρέει η προβαλλόμενη αξίωση³⁶. Τούτων λεχθέντων, καθίσταται σαφές ότι μεταξύ των δύο αυτών εκδοχών, που εν τοις πράγμασι διαφοροποιούνται ουσιωδώς³⁷, ο δικονομικός νομοθέτης στο άρθρο 216 ΚΠολΔ λαμβάνει σαφή θέση υπέρ της πρώτης.

Στον αντίποδα, ως προς την έννοια του αιτήματος δεν γεννώνται ιδιαίτεροι προβληματισμοί. Ως αίτημα θεωρείται τόσο η ζητούμενη έννομη προστασία όσο και η έννομη συνέπεια που καθορίζεται από συγκεκριμένο κανόνα δικαίου³⁸.

Ενόψει, λοιπόν, της κρατούσας στο ελληνικό δίκαιο θεωρίας της λειτουργίας του κανόνα δικαίου, ο ενάγων, προκειμένου να μην απορριφθεί η αγωγή του ως αόριστη, πρέπει να επικαλεσθεί, αφενός, τα στοιχεία του πρώτου σκέλους του κανόνα δικαίου, και, αφετέρου, το δεύτερο σκέλος του επικαλούμενου κανόνα δικαίου, ήτοι την έννομη συνέπεια που επέρχεται με την πλήρωση του πρώτου σκέλους του.

Υπό το φως των σκέψεων της κρατούσας θέσης, νομίζουμε τελικά ότι αντικείμενο της δίκης είναι ο «συγκεκριμένος νομικός ισχυρισμός», ήτοι ο ισχυρισμός του ενάγοντος ότι συντρέχει ορισμένη κατ' είδος και

36 Κ. Κεραμύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 206, Κ. Μακρίδου, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας, σελ. 16 επ., Κ. Καλαβρός, Το αντικείμενον Ι, σελ. 135, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 86, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 197, Ν. Κλαμαρής/Σ. Κοσσύλης/Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, σελ. 539. Υπέρ της θεωρίας, μάλιστα, της βελωμένης θεωρίας της εξατομικεύσεως τάσσονται οι Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη, ό.π., σελ. 346.

37 Παραδείγματα ενδεικτικά της ουσιώδους διαφοράς των προαναφερθείσων θεωριών είναι η διεκδικητική αγωγή (ΑΚ 1094), όπως παρατηρούν οι Δ. Κονδύλης, ό.π., σελ. 303., Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Εμπράγματος Δικαίου, 2012, σελ. 496, Κ. Καλαβρός, Το αντικείμενον Ι, σελ. 133, όπως επίσης η αρνητική αγωγή (ΑΚ 1108), όπως υπογραμμίζουν οι Μ. Πετσελάκη, Η διατάραξη της κυριότητας, 2022, σελ. 171, Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Εμπράγματος Δικαίου, σελ. 550. Σε περίπτωση που υιοθετηθεί η θεωρία του συγκεκριμένου προσδιορισμού, για να είναι ορισμένες οι αγωγές, στην ιστορική τους βάση πρέπει να αναφέρεται ο τρόπος με τον οποίον ο ενάγων απέκτησε την κυριότητα του επίδικου ακινήτου. Έτσι, εάν, για παράδειγμα, ο ενάγων αιτείται παροχή προστασίας της κυριότητας που απέκτησε με σύμβαση, οφείλει να εκθέσει όλα τα στοιχεία της ΑΚ 1033, ήτοι ότι η κυριότητα του επίδικου ακινήτου μεταβιβάστηκε στον ίδιο για ορισμένη αιτία με συμβολαιογραφικό έγγραφο και μεταγραφή, καθώς και ότι ο μεταβιβάσας ήταν κύριος του μεταβιβασθέντος ακινήτου. Αντίστοιχα, εάν επικαλείται κυριότητα που απέκτησε με πρωτότυπο τρόπο, όπως με τακτική ή έκτακτη χρυσική, τότε πρέπει να μνημονεύσει την συνδρομή των όρων της πρωτότυπης κτήσης. Τέλος, εάν η αγωγή στηρίζεται σε κτήση κυριότητας με κληρονομική διαδοχή, ο ενάγων πρέπει να αναφέρει την ιδιότητα του ως κληρονόμου και την μεταγραφή της δήλωσης αποδοχής ή του κληρονομητηρίου κατά τα ΑΚ 1193 επ. Αντίθετα, σε περίπτωση που γίνει δεκτή η δεύτερη θεωρία, για το ορισμένο των αγωγών αυτών αρκεί μόνο η αναφορά στο εισαγωγικό δικόγραφο ότι ο ενάγων είναι ο κύριος του ακινήτου, χωρίς να αναφέρονται τα γεγονότα, βάσει των οποίων γεννήθηκε το δικαίωμα του. Για το ορισμένο της διεκδικητικής αγωγής βλ. τις - δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://www.areiospagos.gr> - ΑΠ 982/2021, ΑΠ 1985/2004, ΑΠ 1528/2009, όπως επίσης και την ΜΠρΘεσ 7763/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης, ενώ για το ορισμένο της αρνητικής αγωγής χαρακτηριστικές είναι οι - δημοσιευμένες στην Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ - αποφάσεις ΑΠ 283/2014, ΠΠρΚεφαλ 10/2022, ΕφΔωδ 24/2020, ΕφΛαρ 70/2019.

38 Δ. Κονδύλης, Το δεδικασμένο, σελ. 302, Κ. Καλαβρός, Το αντικείμενον Ι, σελ. 159, Ν. Κλαμαρής/Σ. Κοσσύλης/Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 542, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 216, σελ. 968, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 197.

περιεχόμενο ουσιαστική έννομη συνέπεια³⁹, και όχι ο «αφηρημένος νομικός ισχυρισμός», δηλαδή ο νομικός ισχυρισμός περί συνδρομής αφηρημένης κατ' είδος και περιεχόμενο έννομης συνέπειας, όπως γίνεται παγίως δεκτό στην Γερμανία⁴⁰. Όπως, μάλιστα, συναφώς και πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Δ. Κονδύλης⁴¹, το αντικείμενο της δίκης πρέπει να ανταποκρίνεται στο πραγματικό και την έννομη συνέπεια ορισμένης διάταξης του ουσιαστικού δικαίου.

Επιχείρημα υπέρ της παραδοχής ότι το αντικείμενο της δίκης θεωρείται πάντα υπό το πρίσμα συγκεκριμένου κανόνα δικαίου μπορεί να αντληθεί και από το άρθρο 324 ΚΠολΔ, που ρυθμίζει τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου⁴². Όπως ρητώς ορίζει η διάταξη, «*δεδικασμένο υπάρχει μεταξύ των ίδιων προσώπων με την ίδια ιδιότητα μόνο για το δικαίωμα που κρίθηκε και εφόσον πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο και την ίδια ιστορική και νομική αιτία*». Το δεδικασμένο, δηλαδή, που, ως γνωστόν, οριοθετείται, το πρώτον, σε αναφορά προς την ιστορική βάση, όπως αυτή προσδιορίζεται στο άρθρο 216 § 1 στοιχ. α' ΚΠολΔ περιορίζεται στο δικαίωμα που κρίθηκε⁴³. Βέβαια, εν προκειμένω, παρατηρείται ότι πρόσθετο προσδιοριστικό στοιχείο για την ταυτότητα της διαφοράς και, κατά συνέπεια, την ύπαρξη δεδικασμένου συνιστά η ταυτότητα της νομικής αιτίας. Νομική δε αιτία είναι η νομική βάση, ή άλλως η νομική διάταξη που περιέχεται στην μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού⁴⁴.

Κατόπιν αυτής της - συνοπτικής έστω - μνείας των άρθρων 216 ΚΠολΔ και 324 ΚΠολΔ εύλογα ανακύπτει το ερώτημα εάν το αντικείμενο της δίκης και το αντικείμενο της δικαστικής απόφασης ταυτίζονται ή οριοθετούνται με διαφορετικό τρόπο, ερώτημα στο οποίο θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε, προκειμένου να καταστεί εναργέστερος ο προσδιορισμός του αντικειμένου της δίκης. Η στενή σχέση των θεμελιωδών αυτών άρθρων του ΚΠολΔ, που ρυθμίζουν το αντικείμενο της αγωγής και του δεδικασμένου αντίστοιχα, αποτυπώνεται από τον Γεώργιο Μητσόπουλο⁴⁵ ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «*η διάταξη του άρθρου 216 § 1 ΚΠολΔ η απαιτούσα ως στοιχεία του δικογραφήματος της αγωγής την τε σαφή έκθεσιν των γεγονότων τα οποία θεμελιούν κατά νόμον την αγωγήν και την ακριβή περιγραφήν του αντικειμένου της διαφοράς, ως και ωρισμένον αίτημα, είναι αρρήκτως συνδεδεμένη προς την διάταξιν του άρθρου 324 ΚΠολΔ, καθ' ήν δεδικασμένον υφίσταται μόνον περί του κριθέντος δικαιώματος και εφ' όσον πρόκειται περί του αυτού*

39 Ούτω και Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 41. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 97.

40 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 84, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 52.

41 Δ. Κονδύλης, ό.π., σελ. 303. Η ίδια αυτή σκέψη ανευρίσκεται και στις ΑΠ 791/2015 και ΑΠ 494/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης.

42 Βλ. και Κ. Μπέη, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 216, σελ. 960, τον ίδιο, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Δ 21, 1990, 8.

43 Κ. Κεραμής/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Σ. Κουσουλής), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 324, σελ. 651, Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 758, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 561.

44 Κ. Κεραμής/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Σ. Κουσουλής), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 324, σελ. 652, Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 758.

45 Γ. Μητσόπουλος, Η θεωρία του αστικού δικονομικού δικαίου, Μελέται γενικής θεωρίας δικαίου και αστικού δικονομικού δικαίου, τόμος Ι, 1983, σελ. 164.

αντικείμενου και της αυτής ιστορικής και νομικής αιτίας. Όθεν και επί συρρέουσων αξιώσεων το δεδικασμενον καλύπτει μόνο εκείνας τας αξιώσεις, περί των έκρινε το δικαστήριον· διότι έκαστη τούτων στηρίζεται επί της αυτής μεν ιστορικής αιτίας, αλλά επί διαφόρου νομικής. Επειδή δε μεταξύ ιστορικής αιτίας και αιτήματος μεσολαβεί το δυσχερές έργον της υπαγωγής, όπερ ενεπιστεύθη ο νόμος εις τον δικαστήν, διά τούτο είναι δυνατόν το αντικείμενο της δίκης να μην ταυτίζεται προς τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου, όταν εν τη υπαγωγική πορεία του δικαστού δεν ηρενήθη εν όλω αλλά μόνο εν μέρει ο μεικτός νομικός συλλογισμός.»

Από το γράμμα των σχετικών διατάξεων και λαμβάνοντας υπόψιν την εύστοχη παρατήρηση του Γ. Μητσόπουλου φαίνεται ότι στον ανωτέρω προβληματισμό προσήκει η δεύτερη λύση, με το αντικείμενο της δίκης να οριοθετείται με βάση την διμελή θεωρία, προσαρμοσμένη στις ρυθμίσεις του ελληνικού δικαίου, και να συλλαμβάνεται ως συναποτελούμενο ισοσθενώς από το αίτημα και την ιστορική βάση. Τούτη, εξάλλου, είναι η παραδοχή και της κρατούσας στην θεωρία⁴⁶ και στη νομολογία⁴⁷ θέσεως. Πράγματι, αληθές είναι ότι διάταξη του άρθρου 216 ΚΠολΔ διαφοροποιείται από εκείνη του άρθρου 324 ΚΠολΔ, καθόσον στην πρώτη δεν τίθεται ως υποχρεωτικό της αγωγής στοιχείο η νομική αιτία. Η νομική αιτία συνιστά, επομένως, ένα στοιχείο που εξατομικεύει μόνο το αντικείμενο του δεδικασμένου της αποφάσεως, με αποτέλεσμα το αντικείμενο της δίκης να οριοθετείται ευρύτερα σε σχέση με το αντικείμενο του δεδικασμένου.

Τούτη δε η διαφοροποίηση μεταξύ του αντικείμενου της δίκης και της δικαστικής αποφάσεως έγκειται στο γεγονός ότι στην δεύτερη περίπτωση προηγείται η υπαγωγή από τον δικαστή των πραγματικών περιστατικών στην νομική διάταξη που επικαλείται ο ενάγων ρητά ή σιωπηρά. Εξάλλου, η απεξάρτηση του αντικείμενου της δίκης από την νομική αιτία συνάδει με την γενική δικονομική αρχή *iura novit curia*, σύμφωνα με την οποία η ανεύρεση του προσήκοντος κανόνα δικαίου στον οποίο υπάγονται τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται ο ενάγων αποτελεί έργο του δικάζοντος δικαστή. Και σιωπηρά, επομένως, επικαλούμενου ενός κανόνα δικαίου εκ μέρους του αιτούντος έννομη προστασία το δικαστήριο δεν δεσμεύεται, αλλά αντίθετα «προσδίδει στα επικαλούμενα περιστατικά τον κατά την κρίση του προσήκοντα νομικό χαρακτηρισμό και υπάγει τον ισχυρισμό στον προσήκοντα κανόνα δικαίου λαμβάνοντας υπόψη την ιστορική βάση και το υποβαλλόμενο αίτημα»⁴⁸. Βέβαια, και υπό το κράτος της κρατούσας αυτής θεωρίας πρέπει να γίνει δεκτό ότι η στο ελληνικό δίκαιο συνύπαρξη της διμελούς θεωρίας περί του αντικείμενου της δίκης και της θεωρίας του συγκεκριμένου προσδιορισμού της ιστορικής βάσεως της αγωγής οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η νομική αιτία ουδόλως αδιάφορη δεν είναι, αλλά, αντίθετα, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ως προς τον καθορισμό του αντικείμενου της δίκης⁴⁹. Στον αντίποδα, πάντως, με την ρύθμιση του άρθρου 324

46 Ν. Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991, σελ. 221, ο ίδιος, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 562, Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, σελ. 101, Κ. Καλαβρός, Το αντικείμενον Ι, σελ. 163, Δ. Μπαμπινιώτης, Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016, σελ. 347.

47 ΑΠ 755/2012, ΑΠ 41/2012, ΑΠ 821/2010, <http://www.areiospagos.gr>.

48 ΑΠ 83/2021, ΑΠ 353/2020, ΑΠ 1030/2020, ΑΠ 223/2013, ΑΠ 539/2010, ΑΠ 930/2009, όλες δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr>

49 Βλ. και Δ. Μπαμπινιώτη, ό.π., σελ. 349-350, κατά τον οποίο «επέρχεται μία κάμψη της αμιγώς δικονομικής θεώρησης του αντικείμενου της δίκης, αφού ο συγκεκρισμός της διμελούς δικονομικής θεώρησης με τη θεωρία του

ο δικονομικός νομοθέτης απομακρύνεται συνειδητά από την διμελή δικονομική θεωρία και προκρίνει τον τριμερή προσδιορισμό του δεδικασμένου. Αντικείμενο του δεδικασμένου συνιστά η κριθείσα έννομη συνέπεια του ουσιαστικού δικαίου που είτε επικαλέσθηκε ο ενάγων είτε επέλεξε το δικαστήριο.

Η θέση, πάντως, που διακρίνει το αντικείμενο της δίκης από το αντικείμενο του δεδικασμένου αντικρούεται από ορισμένους θεωρητικούς⁵⁰, από τους οποίους υποστηρίζεται η εκδοχή ότι αμφότερα τα αντικείμενα ταυτίζονται και οριοθετούνται με βάση τρία στοιχεία: το αίτημα, την ιστορική και νομική αιτία της αγωγής. Τούτη δε η παραδοχή βασίζεται, ιδίως, στην σκέψη ότι όταν ο ενάγων ισχυρίζεται ότι συντρέχει συγκεκριμένη έννομη συνέπεια, έχει ως σημείο αναφοράς πάντοτε συγκεκριμένο κανόνα δικαίου, συγκεκριμένη νομική διάταξη.

Τούτων λεχθέντων, μπορούμε να συνάγουμε τελικώς το αντικείμενο της αναγνώρισεως της αγωγής. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δίδεται εάν λάβουμε υπόψιν μας τις εξής δύο παραμέτρους. Η πρώτη εξ αυτών είναι η παραδοχή, με την οποία εκκίνησε η προηγηθείσα ανάλυση, ότι η αποδοχή της αγωγής έχει ως αντικείμενο το αντικείμενο της δίκης ή, κατ' άλλη διατύπωση, την δικονομική αξίωση που προβάλλει ο ενάγων. Η δεύτερη, εξίσου, σημαντική παράμετρος είναι το γεγονός ότι τόσο η διμελής δικονομική θεώρηση του αντικειμένου της δίκης προσαρμοσμένη στην θεωρία του συγκεκριμένου προσδιορισμού⁵¹ όσο και η – κινούμενη στις «παρυφές» των ουσιαστικών θεωρήσεων - θεωρία που προσδιορίζει τριμερώς το αντικείμενο της δίκης δεν αμφισβητούν ότι ο ενάγων έστω και σιωπηρώς στην αγωγή του επικαλείται ότι ο αντίδικος του παραβιάζει έναν δεοντικό κανόνα ουσιαστικού δικαίου και ότι ο ίδιος έχει - συγκεκριμένη - βάσιμη αξίωση έναντι αυτού⁵². Δοθέντων τούτων καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αντικείμενο της αναγνώρισεως είναι ο αγωγικός ισχυρισμός του ενάγοντος περί της συνδρομής συγκεκριμένης έννομης συνέπειας, δηλαδή το ουσιαστικό δικαίωμα που επικαλείται ο ενάγων στην αγωγή του⁵³. Εν τέλει, ορθώς παρατηρείται ότι η αποδοχή της αγωγής έχει ως αντικείμενό της «το πόρισμα του δικονομικού συλλογισμού, που ταυτίζεται με το αίτημα της αγωγής»⁵⁴.

ουσιαστικού ή συγκεκριμένου προσδιορισμού επιτρέπει στη νομική αιτία να ασκήσει εν τέλει επίδραση, έμμεση μεν αλλά σημαντική στον καθορισμό του αντικειμένου της πολιτικής δίκης.»

50 Πρβλ. Π. Κολοτούρο, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 103 επ., Δ. Κονδύλη, Το δεδικασμένο, σελ. 311.

51 Βλ. και Ν. Νίκα, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 197, ο οποίος, αν και υπέρμαχος της κρατούσας θέσεως, παρατηρεί εύστοχα «την άρρηκτη σύνδεση του αντικειμένου της δίκης με τις ρυθμίσεις του ουσιαστικού δικαίου».

52 Εξάλλου, το γεγονός ότι η ουσιαστική θεωρία συμπλέκεται με την θεωρία του ουσιαστικού ή συγκεκριμένου προσδιορισμού το υπογραμμίζει και ο Δ. Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, σελ. 304.

53 Ν. Νίκα, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 125, Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσούλης/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 726. Πρβλ. ενδεικτικά ΑΠ 1059/2001, ΕφΠατρ 569/2007, ΤΝΠ Ισοκράτης, που αποτυπώνουν τις ίδιες σκέψεις της κρατούσας νομολογίας.

54 βλ. ΜΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ Qualex, ΕφΛαρ 412/2020, ΜΠρΛαρ 399/2016, ΠΠρΘεσσαλ 6293/2012, ΠΠρΑθ 1525/2011, ΤΝΠ Νόμος.

Ωστόσο, ορισμένες φωνές καταλήγουν σε ένα μάλλον διευρυμένο συμπέρασμα, αν και εκκινούν από την ίδια αφετηρία⁵⁵. Ειδικότερα, η άποψη αυτή αναχωρώντας από το γράμμα του νόμου, ήτοι του άρθρου 298 ΚΠολΔ που αναφέρει ότι με την αποδοχή ο εναγόμενος αναγνωρίζει το «δικαίωμα που έχει ασκηθεί με αυτή» (την αγωγή), προχωρά έτι περαιτέρω με το σκεπτικό ότι η άσκηση του δικαιώματος προϋποθέτει το δικόγραφο της αγωγής να περιέχει τα – εκτεθέντα ανωτέρω - απαραίτητα κατά το άρθρο 216 ΚΠολΔ στοιχεία, ήτοι και την ιστορική βάση, «το πραγματικό», και το αίτημα, «την έννομη συνέπεια». Επομένως, εφόσον ο εναγόμενος προβαίνει σε αναγνώριση ειδικά του δικαιώματος «που έχει ασκηθεί με την αγωγή», προβαίνει ταυτόχρονα σε αναγνώριση τόσο των πραγματικών γεγονότων που ο αντίδικος του έχει μνημονεύσει στην αγωγή του όσο και της έννομης συνέπειας. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι υποστηρικτές της θέσης αυτής εκλαμβάνουν την αναγνώριση ως αφορώσα τόσο το πραγματικό όσο και την έννομη συνέπεια του κανόνα δικαίου στον οποίο ο ενάγων στηρίζει την αγωγή του.

II. Η αναγνώριση νόμω αβάσιμης ή αόριστης αγωγής

Ωστόσο, τα σχετικά με το αντικείμενο της αναγνώρισεως ερωτήματα δεν σταματούν εδώ. Ιδιαίτερο θεωρητικό και συνάμα πρακτικό ενδιαφέρον γεννάται αναφορικά με το εάν δεκτικές αναγνώρισεως είναι αφενός οι αόριστες και, αφετέρου, οι νόμω αβάσιμες αγωγές.

i. αόριστη αγωγή

Γενικά, το ορισμένο συνιστά μία προϋπόθεση ο έλεγχος της οποίας προηγείται της περαιτέρω έρευνας της - νομικής και ουσιαστικής - βασιμότητας κάθε αίτησης παροχής έννομης προστασίας. Τα δικόγραφα πρέπει να συντάσσονται κατά τέτοιο τρόπο από τον προσφεύγοντα σε δικαστική προστασία, ώστε το περιεχόμενο τους να γίνεται αντιληπτό από τους αποδέκτες τους, τον δικαστή αφενός και τον αντίδικο αφετέρου. Μόνο όταν διατυπώνονται σαφώς και πλήρως, ο μεν δικαστής μπορεί να οριοθετήσει το αντικείμενο της δίκης και να ελέγξει την νομική βασιμότητα της δικαστικής αιτήσεως, ο δε αντίδικος να αμυνθεί επαρκώς κι αποτελεσματικά⁵⁶. Το εμπόδιο της αοριστίας αποτελεί, έτσι, έναν εκ των κύριων λόγων που οι ισχυρισμοί των διαδίκων, αμυντικοί ή αγωγικοί, όπως και οι λόγοι των ενδίκων μέσων και ιδίως του αναίρετηρίου, απορρίπτονται τυπικά, ως απαράδεκτοι από τα δικαστήρια.

55 Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 69, Σ. Σταυρόπουλος, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 403, καθώς και Γ. Ράμμος, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel, Τόμος Τρίτος, 1933, σελ. 279, υποσημ. α, όπου και χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «η αποδοχή διαφέρει της ομολογίας, διότι διά της τελευταίας ο διάδικος αναγνωρίζει ως αληθείς μόνον πραγματικούς ισχυρισμούς, ενώ διά της πρώτης αναγνωρίζει την αξίωσιν του αντιδίκου εν γένει, δηλαδή ου μόνον κατά τό πραγματικόν, αλλά και κατά τό νομικόν μέρος». Βλ. και ΕιρΡοδ 69/2008, ΤΝΠ Νόμος, που δέχεται ομοίως ότι «η αποδοχή.. περιλαμβάνει την αγωγική αξίωση στο σύνολό της, η οποία εκτείνεται και στα πραγματικά γεγονότα και στο νόμμο της αξιώσεως».

56 Ενδεικτικά βλ. Μ. Μαργαρίτη, Η αοριστία των λόγων αναίρεσεως του ΚΠολΔ (Εν όψει της πρόσφατης νομολογίας του ΕΔΔΑ), ΝοΒ 2007, σελ. 28. Ούτω ΑΠ 1257/2009, ΑΠ 1042/2009, ΤΝΠ Νόμος.

Ως γνωστόν, σειρά διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αξιώνει από τον συντάκτη του εισαγωγικού δικογράφου την προϋπόθεση της πληρότητάς του. Μία εξ αυτών, που συναντάται πρώτη στο νομοθέτημα και εισάγει ως γενικό κανόνα το ορισμένο, είναι εκείνη του άρθρου 118 ΚΠολΔ, που στο στοιχείο δ' απαιτεί σε κάθε δικόγραφο που επιδίδεται στον αντίδικο ή υποβάλλεται στο δικαστήριο να αναγράφεται «*το αντικείμενο του κατά τρόπο σαφή, ορισμένο και ευσύνοπτο*». Ειδικά, μάλιστα, όσον αφορά το παραδεκτό της αγωγής, που χρήζει ιδιαίτερης μνείας στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, το άρθρο 216 παρ. 1 ΚΠολΔ, όπως προαναφέρθηκε, πέρα από τα στοιχεία των άρθρων 118-120 ΚΠολΔ και την διατύπωση του αίτηματος, απαιτεί την έκθεση των πραγματικών περιστατικών που στηρίζουν το αίτημα, ήτοι την ιστορική βάση, καθώς και την περιγραφή του αντικειμένου της διαφοράς του. Προς αποφυγή άσκοπης επαναλήψεως της ανάλυσης των αναγκαίων στοιχείων που καθιστούν μία αγωγή ορισμένη, ισχύουν *mutatis mutandis* όσα επισημάνθηκαν στην ανωτέρω ενότητα.

Πρέπει, πάντως, στο σημείο αυτό να επισημανθεί ότι η αοριστία μπορεί να εμφανιστεί υπό δύο μορφές, και δη τόσο ως πραγματική όσο και ως νομική. Συγκεκριμένα, από πραγματική αοριστία πάσχουν τα δικόγραφα, όταν τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά παρουσιάζονται ασαφώς κι ανεπαρκώς⁵⁷, ενώ από νομική, όταν ελλείπει ορισμένο στοιχείο το οποίο απαιτεί ο νόμος για να εφαρμοστεί ο κανόνας δικαίου που επικαλείται ο ενδιαφερόμενος και για να επέλθει η επιδιωκόμενη από αυτόν έννομη συνέπεια. Η εν τοις πράγμασι σπουδαιότερη συνέπεια της ως άνω διαφοροποίησης έγκειται στο εξής σημείο: η προβλεπόμενη στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 224 ΚΠολΔ συμπλήρωση με τις προτάσεις ή με προφορική δήλωση επιτρέπεται μόνο για την πραγματική αοριστία, ενώ δεν χωρεί κανένα περιθώριο θεραπείας της νομικής αοριστίας⁵⁸.

Σε περίπτωση, λοιπόν, που η αγωγή είναι αόριστη και ο εναγόμενος προβαίνει σε αναγνώρισή της, τίθεται το ερώτημα εάν το δικαστήριο θα απορρίψει την αγωγή ως απαράδεκτη ή θα εκδώσει απόφαση συμφώνως με την προηγούμενη αναγνώριση. Αμφότερες οι απαντήσεις έχουν υποστηριχθεί και τεκμηριωθεί με στέρεα, κατά την γνώμη μας, επιχειρήματα. Τέτοιο επιχείρημα υπέρ της πρώτης λύσης⁵⁹ συνιστά το γεγονός ότι το ορισμένο αποτελεί μία διαδικαστική προϋπόθεση, που ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο πριν την εξέταση του κύρους της αποδοχής, και που ταυτόχρονα εκφεύγει της εξουσίας διαθέσεως

57 *Κ. Καλαβρός*, Πολιτική δικονομία, σελ. 142, *Κ. Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, σελ. 101. Η πραγματική δε αοριστία διακρίνεται σε ποσοτική, που εντοπίζεται όταν ο ενάγων δεν εξειδικεύει πλήρως τα πραγματικά περιστατικά, και ποιοτική, όταν ο ενάγων επικαλείται τα στοιχεία που απαιτεί ο νόμος χωρίς αναφορά πραγματικών περιστατικών. Βλ. ΑΠ 18/2018, ΑΠ 2048/2013, ΑΠ 1352/2017, ΑΠ 100/2017, ΑΠ 43/2016, ΑΠ 575/2015, δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr>.

58 *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 331. Βλ. και ΑΠ 449/2014, ΑΠ 910/2017, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ΜΕφΠατρ 164/2020, ΜΕφΠατρ 334/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης.

59 *Κ. Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, σελ. 137 επ., *η ίδια*, Τακτική διαδικασία στα πρωτόβθμια δικαστήρια, σελ. 276, *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, *Κ. Κεραμιεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου)*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 597, *Ζ. Φασούλας*, ό.π., σελ. 35, *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 535, *Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλή/Σ. Παναζόπουλο*, ό.π., σελ. 727. Βλ. και ΕιρΙωαν 70/2018, ΝΟΜΟΣ.

του αποδεχόμενου. Η αντίθετη εκδοχή⁶⁰, που φαίνεται να κρατεί και στην νομολογία⁶¹, ξεπερνά τον ανωτέρω σκόπελο με το σκεπτικό ότι εφόσον με την αναγνώριση της αγωγής παρέλκει η υπαγωγή εκ μέρους του δικαστηρίου, δεν απαιτείται να τηρείται η διάταξη του άρθρου 216 ΚΠολΔ. Μάλιστα, η αποδοχή επιτρέπεται κατά τους θιασώτες της θέσεως αυτής σε κάθε περίπτωση αοριστίας, ήτοι κι επί νομικής κι επί πραγματικής. Πρόκειται, πράγματι, για μία άποψη με λογικά ερείσματα, όμως στο σημείο αυτό πρέπει να εισαχθεί μία επιφύλαξη. Εάν γίνει δεκτή η δεύτερη αυτή θέση και πράγματι εκδοθεί λ.χ. απόφαση σύμφωνη με μία ασκηθείσα διεκδικητική αγωγή που στηρίχθηκε στην κτήση λόγω τακτικής χρησικτησίας χωρίς, όμως, να αναγράφεται στο εισαγωγικό δικόγραφο εάν ο ενάγων νεμήθηκε το αντικείμενο βάσει νομίμου τίτλου και αυτή καταστεί τελεσίδικη, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με τον κίνδυνο να μην προσδιορισθούν σαφώς τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου⁶². Ορθότερο, λοιπόν, νομίζουμε θα ήταν να γίνει δεκτό ότι η αποδοχή της αγωγής δεν μπορεί να θεραπεύσει την αοριστία της.

Ομοφωνία, ωστόσο, επικρατεί στην θεωρία και νομολογία σε περίπτωση που δεν περιλαμβάνεται στο δικόγραφο της αγωγής «ορισμένο αίτημα» (άρθρο 216 παρ. 1 στοιχ. γ' ΚΠολΔ), ήτοι που προσδιορίζει το είδος και την έκταση της δικαστικής προστασίας, που ζητά ο ενάγων⁶³. Όταν, λοιπόν, το αγωγικό αίτημα είναι αόριστο, π.χ. όταν δεν προσδιορίζεται το χρηματικό ποσό, την καταβολή του οποίου ζητά ο ενάγων, δεν δύναται ο εναγόμενος να προβεί σε αναγνώριση της αγωγής⁶⁴.

ii. νόμο αβάσιμη αγωγή

Ισχυρή, αντίθετα, κατά πάγια θέση, είναι η αναγνώριση της αγωγής, όταν αυτή είναι νόμο αβάσιμη⁶⁵, ήτοι όταν τα αναφερόμενα σε αυτή πραγματικά γεγονότα, και αληθώς υποτιθέμενα, δεν εκπληρώνουν μία ή περισσότερες προϋποθέσεις του πραγματικού του επικαλούμενου κανόνα δικαίου και, έτσι, δεν δύνανται να προκαλούν τις κρίσιμες έννομες συνέπειες αυτού⁶⁶. Συνεπώς, όπως γίνεται δεκτό, η

60 *Μ. Μαργαρίτης*, Η αποδοχή της αγωγής, σελ. 356, *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 128.

61 ΑΠ 712/2014, δημοσιευμένη στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ΕφΑθ 573/2001, ΕφΛαρ 412/2020, ΜΠρΛαρ 399/2016, ΕφΑθ 3024/2008, ΕφΘεσ 2387/2008, ΠΠρΘεσ 6293/2012, ΠΠρΡοδ 113/2019, όλες δημοσιευμένες στην ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΘεσ 2912/2006, με σχόλιο του *Α. Ταμαΐδη*, Αρμ 10 (2006), 1605 επ., ΕφΠαρ 20/2022, δημοσιευμένη στον διαδικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://www.efeteio-peir.gr>.

62 Βλ. *Κ. Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή, σελ. 137.

63 *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 332, *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 216, σελ. 969, *Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 216, σελ. 348.

64 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 356, *Α. Σινανιώτης*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 25, *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 130. Βλ. και ΕφΑθ 8232/2000, ΕφΘεσσαλ 2387/2008, ΤΝΠ Νόμος.

65 *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, *ο ίδιος*, Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη, σελ. 126, *Κ. Κεραμέζ/Α. Κονδύλης/Ν. Νίκας* (- *Κ. Μακρίδου*), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 598, *Κ. Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, σελ. 137, *Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 497, *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534.

66 Περί της νόμο αβάσιμης αγωγής πρβλ. ενδεικτικά *Α. Σινανιώτη*, Προϋποθέσεις του παραδεκτού και του βασίμου της αγωγής και συνέπειαι ελλείψεως αυτών, σελ. 468, *Κ. Κεραμέα*, Αστικό δικονομικό δίκαιο, σελ. 124, *Κ. Καλαβρό*, Πολιτική Δικονομία, σελ. 470.

αποδοχή της αγωγής αποκλείει την εκ μέρους του δικαστηρίου έρευνα όχι μόνο της ουσιαστικής, αλλά και της νομικής της βασιμότητας⁶⁷. Εφόσον, λοιπόν, ο εναγόμενος αναγνωρίζει την ύπαρξη της επίδικης υποχρέωσης, το δικαστήριο δεν εξετάζει ούτε αν είναι αληθινά τα πραγματικά γεγονότα που επικαλείται ο ενάγων ούτε εάν τα γεγονότα αυτά γεννούν το επίδικο δικαίωμα σύμφωνα με τον προσήκοντα κανόνα δικαίου, αλλά, αντιθέτως, υποχρεούται να εκδώσει σύμφωνη με την αποδοχή απόφαση. Πάντως, αν και η ανωτέρω θέση κρατεί και στην θεωρία και εμφανίζεται παγίως στην νομολογία, μάλλον μεμονωμένα έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη⁶⁸, κατά την οποία το δικαστήριο θα απορρίψει την νόμω αβάσιμη αγωγή ακόμα και αν προηγήθηκε αποδοχή της εκ μέρους του εναγομένου.

Το αίτημα, ωστόσο, της αγωγής, που αποτελεί το αντικείμενο της αναγνώρισης, αναμφίβολα πρέπει να είναι βάσιμο. Δεν δύναται, δηλαδή, ο εναγόμενος να προχωρήσει σε αναγνώριση αγωγής με την οποία ζητείται κάποια έννομη συνέπεια άγνωστη στο ελληνικό δίκαιο⁶⁹. Τέτοια μη προβλεπόμενη από διατάξεις του ελληνικού ουσιαστικού δικαίου συνιστά λ.χ. η φυλάκιση λόγω αστικού αδικήματος⁷⁰.

III. Ολική ή μερική αναγνώριση

Το άρθρο 298, ρυθμίζοντας την ποσοτική αναγνώριση της αγωγής, ορίζει ότι ο εναγόμενος μπορεί να αναγνωρίσει το αγωγικό δικαίωμα «ολικά ή εν μέρει». Καθίσταται, έτσι, σαφές από το ίδιο το γράμμα του νόμου ότι η αναγνώριση δεν απαιτείται να αφορά το όλον του αιτήματος, αλλά είναι δυνατόν να αναφέρεται σε μέρος αυτού⁷¹. Επομένως, σε περίπτωση που στην αγωγή περιέχονται πλείονες δικονομικές αξιώσεις, ο εναγόμενος μπορεί να αναγνωρίσει μία, ενώ εάν με την αγωγή ασκείται μία μόνο αξίωση, η αποδοχή μπορεί να αναφέρεται σε μέρος αυτής.

Ειδικότερα, το τελευταίο ενδεχόμενο μπορεί να προκύψει, όταν το αντικείμενο της δίκης είναι διαιρετό, δηλαδή μπορεί να διαρευθεί κατ' ιδανικά μέρη, ή είναι χρηματική αξίωση. Ο εναγόμενος, λοιπόν, μπορεί να δηλώσει ότι οφείλει 50.000 ευρώ στον ενάγοντα δυνάμει δανείου, ενώ ο ενάγων ζητά με την αγωγή του την καταδίκη του πρώτου στην καταβολή 100.000 ευρώ. Στην περίπτωση δε της μερικής αποδοχής, το

67 Βλ. και ΜΠρΛαρ 399/2016, ΕιρΡοδ 69/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 4171/2004, ΕλλΔνη 5 (2005), 1492, ΕιρΧαν 747/2013, ΠΠρΑθ 1857/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 2931/2000, ΜΠρΑθ 2912/2006, με σχόλιο του Α. Ταμαμίδη, Αρμ 10 (2006), 1605 επ...

68 Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 727. Η άποψη έχει υποστηριχθεί και από τον Ζ. Φασούλα, ό.π., σελ. 34 επ., ο οποίος, εξάλλου, θεωρεί ότι η αποδοχή της αγωγής συνιστά σύμβαση αναγνωριστική-επιβεβαιωτική του δικαιώματος που έχει ασκηθεί με την αγωγή. Για να ασκηθεί δε επίδικο δικαίωμα, κατά τον ίδιο, η αγωγή πρέπει να είναι τόσο ορισμένη όσο και νόμω βάσιμη. Προς επίρρωση δε της θέσεως του επικαλείται την αρχή της ασφάλειας του δικαίου και την ανάγκη οι εκδιδόμενες αποφάσεις να υπηρετούν την ιδέα της δικαιοσύνης και να οδηγούν στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας

69 Αντί πολλών πρβλ. Ν. Νίκα, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας. Βλ. και ΜΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ Qua lex,

70 Βλ. Π. Κολοτούρο, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 132 καθώς και Μ. Μαργαρίτη/Α. Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 298, σελ. 497.

71 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 350, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534, Κ. Κεραμείς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 460, Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 726, Σ. Σταυρόπουλος, ό.π. άρθρο 298, σελ. 403.

δικαστήριο δεσμεύεται από αυτήν και, κατά συνέπεια, ως προς το μέρος για το οποίο ο διάδικος προέβη στην αποδοχή, θα εκδώσει απόφαση σύμφωνη με αυτή, ενώ ως προς το μέρος, που δεν αναγνώρισε ο εναγόμενος, το δικαστήριο θα προβεί στην έκδοση απόφασης κατ' αντιδικία. Επομένως, στο ανωτέρω παράδειγμα ως προς τα 50.000 ευρώ, για τα οποία προηγήθηκε αναγνώριση, θα υπάρξει καταδίκη του εναγομένου, ενώ για τα υπόλοιπα το δικαστήριο θα προβεί στην διάγνωση της έννομης συνέπειας μετά την εκδίκαση της υπόθεσης και την υπαγωγή των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών στο πραγματικό του κανόνα.

IV. Αναγνώριση επί συρροής αξιώσεων

Διεξοδικότερη ανάλυση χρήζει η περίπτωση της συρροής αξιώσεων, που δικονομικά αντανακλάται μέσω της σώρευσης αιτημάτων. Πρόκειται για ένα φαινόμενο του οποίου η ύπαρξη αποδίδεται στο ότι το ίδιο βιοτικό συμβάν δύναται να υπάγεται σε περισσότερους κανόνες δικαίου⁷². Σε μία πρώτη επιχειρηθείσα ταξινόμηση δέον είναι να αναφερθεί ότι οι συρρέουσες αξιώσεις μπορούν να αφορούν διαφορετικές παροχές ή να έχουν ως αντικείμενο την ίδια ακριβώς παροχή⁷³.

ι. Αξιώσεις με αντικείμενο διαφορετικές παροχές

Η πρώτη περίπτωση συρροής αξιώσεων, που είναι δυνατόν να ανακύψει, είναι το αυτό βιοτικό γεγονός να πληροί την νομοτυπική μορφή ενός ή περισσότερων κανόνων ουσιαστικού δικαίου που γεννάνε περισσότερες αξιώσεις με διαφορετικό αντικείμενο. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν, αφενός, η διαζευκτική συρροή και, αφετέρου, η σωρευτική συρροή. Επί της διαζευκτικής ή άλλως εκλεκτικής συρροής αξιώσεων, που κατά κανόνα προβλέπονται στην ίδια διάταξη, η άσκηση της μίας αξίωσης αποκλείει την άσκηση των άλλων⁷⁴. Τέτοια συρροή λ.χ. συναντάται στο άρθρο 540 ΑΚ, που ρυθμίζει τις αξιώσεις του αγοραστή σε περίπτωση ύπαρξης πραγματικού ελαττώματος ή έλλειψης συνομολογημένης ιδιότητας του πωληθέντος πράγματος. Οι διαζευκτικώς συρρέουσες αξιώσεις μπορούν να ενωθούν στο αγωγικό δικόγραφο με τη μορφή της επικουρικής σωρεύσεως κατ' άρθρο 219 ΚΠολΔ. Ειδικότερα, κατ' εξαίρεση από τον κανόνα της απαγόρευσης άσκησης αγωγής υπό – αναβλητική ή διαλυτική – αίρεση, το άρθρο 219 ΚΠολΔ παρέχει στον ενάγοντα την δυνατότητα να υποβάλλει αιτήματα σε επικουρική διάταξη, ήτοι να υποβάλλει ορισμένο αίτημα η εξέταση του οποίου θα τελεί υπό την ενδοδιαδικαστική αναβλητική αίρεση της απορρίψεως του κύριου⁷⁵.

72 *Απ. Γεωργιάδης*, Συρροή αξιώσεων και συρροή νόμιμων βάσεων της αξίωσης: Ένας απολογισμός, Τμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Κλαμαρή, τόμ. 1, 2016, σελ. 69, *Κ. Παντελίδου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2η έκδ., 2022, σελ. 173.

73 *Γ. Μπαλής*, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, 1961, σελ. 371, *Ι. Σπυριδάκης*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2022, σελ. 162, *Σ. Τσαντίνης*, Δεδικασμένο και Νομική Αιτία, σελ. 161, *Α. Χελιδόνης*, Qui bene distinguit bene judicat: Το πρόβλημα της συρροής αξιώσεων με το ίδιο αντικείμενο παροχής, ΕφΑΔΠολΔ1/2020, 21 επ.

74 *Κ. Παντελίδου*, ό.π., σελ. 175, *Γ. Μπαλής*, ό.π., σελ. 373, *Σ. Τσαντίνης*, ό.π., σελ. 147, *Ι. Σπυριδάκης*, ό.π., σελ. 165, *Π. Φίλιος*, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 4η έκδ., 2011, σελ. 180, *Ε. Ποδηματά*, Δεδικασμένο, σελ. 64.

75 *Π. Αρβανιτάκης*, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, 1989, σελ. 151, *Κ. Κεραμεύς/Δ. Κονδύλης/Ν. Νίκας* (-*Κ. Μακρίδου*), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 219, σελ. 471, *Κ. Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, σελ. 204 επ. .

Όταν, λοιπόν, ο ενάγων κλιμακώνει τα αιτήματά του σε κύρια και επικουρικά, ο εναγόμενος μπορεί να προβεί σε αναγνώριση είτε του κύριου, είτε του επικουρικού, είτε, τέλος, και των δύο αιτημάτων. Στην πρώτη και στην τελευταία περίπτωση το δικαστήριο θα προχωρήσει στην έκδοση απόφασης σύμφωνης με την αποδοχή χωρίς να εξετάσει το επικουρικό αίτημα του ενάγοντος δεδομένης της ευδοκίμησης του κύριου αιτήματος. Στην δεύτερη, ωστόσο, περίπτωση τα πράγματα είναι διαφορετικά, καθώς υποχρέωση προς έκδοση απόφασης σύμφωνης με την αποδοχή γεννιέται μόνο εφόσον απορριφθεί το κύριο αίτημα⁷⁶.

Σωρευτική ή άλλως αθρόα συρροή αξιώσεων, από την άλλη, υφίσταται, όταν η ικανοποίηση μίας αξίωσης δεν αποκλείει τις άλλες⁷⁷. Πρόκειται, επομένως, για αυτοτελείς αξιώσεις που μπορούν να ασκηθούν αθροιστικά, ήτοι ανεξαρτήτως αλλήλων. Τέτοιες σωρευτικές ασκούμενες αξιώσεις είναι, για παράδειγμα, η προβλεπόμενη στο άρθρο 914 ΑΚ αξίωση προς αποζημίωση και η αξίωση προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης (ΑΚ 932). Ο ενάγων δε μπορεί είτε να τις ασκήσει ξεχωριστά είτε να τις σωρεύσει σε ένα δικόγραφο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 218 ΚΠολΔ. Δεδομένης της αυτοτέλειας των αιτημάτων και της υπάρξεως διαφορετικών αντικειμένων δίκης, το επιτρεπτό της αναγνωρίσεως ενός εξ αυτών εκ μέρους του εναγομένου δεν αμφισβητείται και το δικαστήριο θα εκδώσει απόφαση σύμφωνη με την αποδοχή και θα προχωρήσει στην έρευνα των λοιπών αιτημάτων⁷⁸.

ii. Αξιώσεις με αντικείμενο την ίδια παροχή

Από το ίδιο βιοτικό συμβάν, ωστόσο, ενδέχεται να γεννηθούν στο πρόσωπο του δικαιούχου κατά του ίδιου προσώπου περισσότερες αξιώσεις, που κατευθύνονται στην ίδια ακριβώς παροχή και υπηρετούν τον ίδιο οικονομικό σκοπό. Τούτο συμβαίνει, όταν τα ίδια πραγματικά γεγονότα μπορούν να υπαχθούν σε περισσότερους κανόνες δικαίου, των οποίων η έννομη συνέπεια ταυτίζεται⁷⁹. Χαρακτηριστική περίπτωση αυτής της συρροής είναι όταν το ίδιο βιοτικό συμβάν πληροί το πραγματικό τόσο της ενδοσυμβατικής ευθύνης όσο και της αδικοπραξίας, οπότε και ιδρύεται αξίωση με ίδιο ακριβώς περιεχόμενο, ήτοι προς αποκατάσταση της ίδιας ζημίας.

Ως προς την σχέση μεταξύ των συρρεουσών αυτών αξιώσεων η επιστήμη διχάστηκε. Ειδικότερα, εν αρχή διατυπώθηκε η θεωρία της ελευθέρως συρροής των αξιώσεων, σύμφωνα με την οποία εν προκειμένω πρόκειται για αυτοτελείς και ανεξάρτητες αξιώσεις, που υπόκεινται στους δικούς της κανόνες⁸⁰. Δεδομένου όμως, ότι οι συρρέουσες αυτές αξιώσεις κατατείνουν στον ίδιο ακριβώς σκοπό, κατά την εκδοχή αυτή, η

76 Π. Αρβανιτάκης, Η επικουρική στην πολιτική δίκη, σελ. 92, ενώ ομοίως και Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 142.

77 Κ. Παντελίδου, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, σελ. 175, Ι. Σπυριδάκης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, σελ. 165, Π. Φίλιος, ό.π., σελ. 180, Γ. Μπαλής, ό.π., σελ. 373, Ε. Ποδηματά, ό.π., σελ. 64.

78 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 350, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 141.

79 Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σελ. 69, Π. Λαδάς, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, σελ. 256, Σ. Τσαντίνης, ό.π., σελ. 161.

80 Π. Φίλιος, ό.π., σελ. 181, Μ. Περτσελάκη, Η αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας, 2020, σελ. 368. Όμως βλ. Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σελ. 71, ο οποίος με επιχειρήματα αποκρούει την άποψη αυτή.

ανεξαρτησία δεν αφικνείται μέχρι την εκπλήρωσή τους, καθόσον η ικανοποίηση της μίας οδηγεί στην απόσβεση της άλλης. Κάμψη, βέβαια, τούτου του κανόνα εντοπίζεται εφόσον με την δεύτερη αξίωση ζητείται κάτι επιπλέον (λ.χ. ηθική βλάβη), οπότε και διατηρείται ως προς αυτό. Παραλλαγή δε αυτής συνιστά η γενόμενη δεκτή από μεγάλη μερίδα θεωρητικών θεωρία της επενεργούσης συρροής⁸¹, που συμφωνούν μεν με τους υπέρμαχους της πρώτης θεωρίας ως προς το ότι οι αξιώσεις είναι, κατά κύριο λόγο, αυτοτελείς, αλλά δέχονται ότι η αυτοτέλεια αυτή δεν είναι πλήρης ιδίως ως προς την υπαιτιότητα και τον χρόνο παραγραφής τους. Συνεπεία δε της -σύμφωνα με αυτούς- αμοιβαίας αλληλεπίδρασης των συρρεουσών αξιώσεων, και υπό το κράτος της θεωρίας αυτής γίνεται δεκτό ότι εφόσον ικανοποιηθεί η μία εξ αυτών, επέρχεται απόσβεση της άλλης. Στον αντίποδα, πάντως, των θεωριών αυτών, που έχουν ως αφετηρία την αυτοτέλεια των αξιώσεων, τοποθετείται η νεότερη άποψη, κατά την οποία δεν υφίστανται δύο αξιώσεις, αλλά μία ενιαία αξίωση, που θεμελιώνεται σε πλείονες νομικές βάσεις⁸².

Έχοντας υπόψιν μας τις προμνησθείσες απόψεις που αναπτύχθηκαν στο πεδίο του ουσιαστικού δικαίου εύλογα ερωτάται ποιο είναι το αντίκριμά τους στο δικονομικό δίκαιο. Η απάντηση στον προβληματισμό αυτό είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τον προσδιορισμό του αντικειμένου της ελληνικής πολιτικής δίκης και την υιοθέτηση της διμελούς -δικονομικής- θεώρησης αυτού ή της ουσιαστικής θεωρίας.

Όπως ήδη παρατηρήθηκε ανωτέρω, κατά την κρατούσα θέση, το αντικείμενο της δίκης προσδιορίζεται από δύο στοιχεία: από το αίτημα της αγωγής και τα βιοτικά συμβάντα που το θεμελιώνουν. Τούτη, ωστόσο, η παραδοχή δεν μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το αντικείμενο της δίκης δύναται να αποχρωματιστεί πλήρως από τις διαμορφώσεις του ουσιαστικού δικαίου. Αντίθετα, αληθές είναι και υπό το κράτος της διμελούς - δικονομικής- θεώρησης του αντικειμένου της δίκης ότι όπου το ουσιαστικό δίκαιο «βλέπει» συρροή αξιώσεων, το δικονομικό δίκαιο δεν μπορεί να δέχεται ένα μόνο αντικείμενο της δίκης⁸³. Πράγματι, ο δεσμός μεταξύ του ουσιαστικού δικαίου και του αντικειμένου της πολιτικής δίκης αναφαίνεται στις περιπτώσεις όπου τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν δύο αξιώσεις απορρέουσες από διαφορετικό κανόνα δικαίου εν μέρει διαφοροποιούνται. Ωστόσο, η περίπτωση της συρροής της δικαιοπρακτικής και αδικπρακτικής ευθύνης δεν είναι τέτοια. Στην περίπτωση αυτή, τόσο το αίτημα όσο και τα βιοτικά περιστατικά που το θεμελιώνουν ταυτίζονται. Απόρροια τούτης της σκέψεως είναι το γεγονός ότι με βάση την εδώ εξεταζόμενη δογματική προσέγγιση δεν μπορούμε να ομιλούμε περί διαφορετικού

81 Γ. Μπαλής, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, σελ. 372, Δ. Κονδύλης, Το δεδικασμένο, σελ. 410, Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, σελ. 67, υποσημ. 114. Ωστόσο πρβλ. Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σελ. 73 και Σ. Τσαντίνη, ό.π., σελ. 170.

82 Κύριος εκπρόσωπός της είναι ο Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σελ. 73 επ.. Ωστόσο, βλ. και Π. Παναγιώτου, Νομικά ζητήματα από τη μεταβίβαση της επιχείρησης και τη συρροή αξιώσεων στο ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο (με αφορμή την ΑΠ 737/2011), ΕλλΔνη 3 (2013), 657 επ., όπου επισημαίνονται οι διατυπωθείσες επιφυλάξεις για την θεωρία αυτή.

83 Πρβλ. αντίστοιχα Ν. Νίκα, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σελ. 229, τον ίδιο, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 197.

αντικειμένου δίκης είτε ακολουθηθεί η κρατούσα στη νομολογία⁸⁴ άποψη περί ελεύθερης συρροής είτε υιοθετηθεί η πιο πρόσφατη θεωρία περί ενιαίας μεν αξιώσεως θεμελιωμένης σε περισσότερες βάσεις. Το ενιαίο, δηλαδή, του αντικειμένου της δίκης είναι δεδομένο, καθόσον τα πραγματικά γεγονότα ουδόλως παραλλάσσονται.

Συνεπώς, στην προβληματική αυτή εντοπίζεται εναργώς η ουσιώδης διαφοροποίηση, αφενός, της διμελούς δικονομικής θεώρησης και αφετέρου της ουσιαστικής θεωρίας, κατά την οποία αντικείμενο της δίκης είναι το ουσιαστικό δικαίωμα, που επικαλείται ο ενάγων. Διότι, υιοθετούμενης της τελευταίας πρέπει να γίνει δεκτό ανεξαιρέτως ότι όσες είναι οι ουσιαστικές αξιώσεις, τόσα είναι και τα αντικείμενα της δίκης⁸⁵. Πλειονότητα, επομένως, αντικειμένων της δίκης εντοπίζεται κι επί συρροής ενδοσυμβατικής και αδικοπρακτικής ευθύνης υιοθετούμενης της θεωρίας περί ελεύθερης συρροής. Βέβαια, γενόμενου δεκτού του ενιαίου της αξιώσεως, το συμπέρασμα είναι όλως διαφορετικό, καθώς δεν δύναται το δικονομικό δίκαιο να ανεύρει περισσότερα αντικείμενα δίκης εκεί όπου το ουσιαστικό δίκαιο βλέπει μία ενότητα.

Κατόπιν της αναλύσεως αυτής, ανακύπτει το ερώτημα εάν μπορεί ο εναγόμενος να αναγνωρίσει λ.χ. μόνο την αξίωση που απορρέει από την σύμβαση και όχι αυτήν που απορρέει από αδικοπραξία. Στην υποθετική περίπτωση που γίνει δεκτή η δεύτερη αναλυθείσα θέση, που προσδιορίζει το αντικείμενο της δίκης με βάση ουσιαστικά κριτήρια, η απάντηση στο ερώτημα θα διαφοροποιηθεί αναλόγως της θεωρίας του ουσιαστικού δικαίου που θα ακολουθηθεί ως προς την φύση της συνύπαρξης ενδοσυμβατικής και αδικοπρακτικής ευθύνης⁸⁶. Υπό την εκδοχή της ελεύθερης συρροής των αξιώσεων η αναγνώριση ως προς την μία μόνο αξίωση δεν ευρίσκει κανένα πρόσκομμα. Εν αντιθέσει, υφιστάμενης μόνο μίας αξιώσεως πολλαπλώς θεμελιωμένης αναγνώριση μίας μόνο βάσεως δεν χωρεί, καθώς αντίθετο συμπέρασμα θα οδηγούσε σε αδικαιολόγητη διάσπαση μίας αξιώσεως στο δικονομικό πεδίο.

Η ως άνω διαφοροποίηση, ωστόσο, του συμπεράσματος αναλόγως της αποδοχής της θεωρίας περί ελεύθερης συρροής ή της νεότερης θεωρίας περί μίας ενιαίας αξίωσης δεν εντοπίζεται, εφόσον γίνει δεκτή η κρατούσα δικονομική θεωρία, καθόσον σε κάθε περίπτωση θα πρόκειται για ανεπίτρεπτη κατάτμηση ενός αντικειμένου δίκης και μίας δικονομικής αξιώσεως.

V. Προδικαστικά ζητήματα

Πέραν, όμως, της αιτούμενης έννομης συνέπειας, που συνιστά αναμφίβολα αντικείμενο αναγνώρισεως, κατά την διάρκεια της δίκης ενδέχεται να αναφύεται η ανάγκη έρευνας προδικαστικών εννόμων σχέσεων εκ μέρους του δικαστηρίου. Ως προδικαστική καλείται κάθε έννομη σχέση, η ύπαρξη της

84 Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1494/2008, Ολ ΑΠ 967/1973, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 4594/2005, ΔΕΕ 8-9/2005, 988, ΕφΠατρ 215/2005, ΔΕΕ 4/2006, 416.

85 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 150, Δ. Κονδύλης, Το δεδिकाσμένο, σελ. 299.

86 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 162 επ.

οποίας είναι απαραίτητη για τη γένεση της κύριας έννομης σχέσεως⁸⁷ και ως προς την οποία δεν απαιτείται να υποβληθεί αυτοτελές αίτημα από τον προσφεύγοντα στην δικαιοσύνη⁸⁸. Η εκ μέρους του δικαστηρίου διάγνωσή της, που απαιτείται προκειμένου να κριθεί η ύπαρξη της κύριας έννομης σχέσεως, λαμβάνει χώρα με έναν ενδιάμεσο συλλογισμό, που έχει την μορφή του τελικού συλλογισμού. Ειδικότερα, στην μείζονα πρόταση του ενδιάμεσου αυτού συλλογισμού περιέχεται η διάταξη στην οποία ρυθμίζεται η προδικαστική έννομη σχέση, ενώ στην ελάσσονα πρόταση αναφέρονται όλα τα πραγματικά περιστατικά που δέχτηκε το δικαστήριο. Απόρροια δε του συλλογισμού είναι η υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον κανόνα δικαίου και η κρίση ως προς την ύπαρξη ή ανυπαρξία της προδικαστικής σχέσεως⁸⁹. Μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 331, που θα αναλυθεί σε άλλη ενότητα της παρούσας μελέτης, υπό όρους το δεδικασμένο εκτείνεται και στην κρίση αυτή επί των προδικαστικών έννομων σχέσεων.

Έχοντας προσεγγίσει την έννοια των προδικαστικών έννομων σχέσεων ανακύπτει το αμφιλεγόμενο ζήτημα που ανάγεται στο εάν ο εναγόμενος μπορεί να τις αποδεχθεί⁹⁰. Και οι δύο αντικρουόμενες διατυπωθείσες θέσεις αναχωρούν από την ίδια αφετηρία, την οικονομία της δίκης: οι μεν αρνητές της ανωτέρω δυνατότητας του εναγομένου θεωρούν ότι η αναγνώριση της προδικαστικής έννομης σχέσης δεν υπηρετεί την αρχή της οικονομίας της δίκης, αφού ακόμα και αν θεωρηθεί επιτρεπτή, δεν οδηγεί στην έκδοση απόφασης συμφώνως με αυτή και, κατά συνέπεια, στην κατάργηση της δίκης επί της οποίας αναφύεται το προδικαστικό ζήτημα. Στον αντίποδα οι θιασώτες του επιτρεπτού της αναγνώρισης της προδικαστικής έννομης σχέσης θεωρούν ότι και μη καταργούμενης της δίκης σε κάθε περίπτωση εξυπηρετείται η οικονομία της δίκης, καθόσον το δικαστήριο απαλλάσσεται από την υποχρέωση να προβεί στην υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στην νομική διάταξη που προβλέπει την εν λόγω έννομη σχέση, περιοριζόμενο αποκλειστικά στον τελικό συλλογισμό. Συνεπέστερη, κατά την γνώμη μας, είναι η δεύτερη θέση, αφού η οικονομία της δίκης δεν εξαντλείται μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η δίκη τερματίζεται άμεσα, αλλά πρέπει να οράται υπό την έννοια ότι επιτάσσει να ανευρίσκονται και να προκρίνονται οι λύσεις εκείνες διά των οποίων επιτυγχάνεται η έκδοση απόφασης εντός εύλογου χρόνου. Δοθέντος δε ότι αναγνωριζόμενης της προδικαστικής έννομης σχέσεως το έργο του δικαστηρίου ανάγεται μόνο στην κρίση επί της κύριας έννομης σχέσεως είναι αληθές ότι τερματίζεται η δίκη πιο άμεσα και, εν τέλει, πραγματώνεται η οικονομία της δίκης. Εξάλλου, δεν συντρέχει ουδείς λόγος που επιβάλλει τον αποκλεισμό της αναγνώρισης της προδικαστικής σχέσεως. Δεν πρόκειται για πραγματικό περιστατικό ή για νομική κρίση, που άνευ ετέρου δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αναγνώρισης, αλλά για ουσιαστική έννομη σχέση, που είναι δεκτική αναγνώρισεως.

87 ΑΠ 1287/2003, ΤΝΠΙσοκράτης, ΑΠ 1238/2009, ΑΠ 1559/2017, ΑΠ 302/2011, δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου, στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ΜΕΦΠαρ 74/2016 με παρατηρήσεις του *I. Μαντζουράνη*, ΕφΑΔΠολΔ, 8-9/2016, 746 επ. Βλ. και *Γ. Ράμμο*, Στοιχεία, σελ. 345, *Κ. Κεραμέα*, Ουσιαστικών δεδικασμένων περί προδικαστικών ζητημάτων, 1967, σελ. 19 επ., *Ε. Ποδηματά*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 101 επ.

88 *Ν. Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σελ. 34.

89 *Ε. Ποδηματά*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 105.

90 Ως προς τον προβληματισμό αυτό βλ. *Π. Κολοτούρο*, Η αναγνώριση, σελ. 168.

Παράδειγμα προδικαστικού ζητήματος που κατά την εδώ ακολουθούμενη άποψη μπορεί να τύχει αναγνώρισης εντοπίζεται επί ανακοπής κατά του πίνακα κατάταξης, που στηρίζεται στην ανυπαρξία της καταταγείσας απαιτήσεως από τον αναγγεληθέντος δανειστή⁹¹. Εν προκειμένω, το αίτημα της ανακοπής περί μεταρρυθμίσεως του πίνακα κατάταξης είναι ανεπίδεκτο αναγνώρισεως για λόγους που θα εκτεθούν κατωτέρω, όμως ως προς το προδικαστικό ζήτημα της ύπαρξης της ουσιαστικής αξιώσεως πρέπει να δεχθούμε ότι μπορεί να λάβει χώρα αναγνώριση.

VI. Ενστάσεις

Η απάντηση που δίδεται ως προς την δυνατότητα του ενάγοντος κατά του οποίου προβάλλονται οι ενστάσεις να προβεί σε αναγνώρισή τους διαφοροποιείται αναλόγως της φύσεώς τους. Ως γνωστόν, οι ενστάσεις, ήτοι οι αμυντικές διαδικαστικές πράξεις μέσω των οποίων ο εναγόμενος επιδιώκει την ματαίωση της έννομης προστασίας του ενάγοντος, διακρίνονται σε καταχρηστικές (*exceptio facti*) και γνήσιες (*exceptio iuris*)⁹². Ως καταχρηστικές ορίζονται εκείνες οι ενστάσεις που στηρίζονται σε πραγματικά γεγονότα τα οποία είτε εμποδίζουν την γένεση ορισμένου δικαιώματος είτε εκ των υστέρων οδηγούν στην απόσβεσή του. Από την άλλη, οι γνήσιες ενστάσεις συνιστούν δικαιώματα που αντιτάσσονται έναντι υφιστάμενου δικαιώματος και παραλύουν την ενέργειά του προσωρινά ή διαρκώς. Μάλιστα, οι τελευταίες διακρίνονται με την σειρά τους σε γνήσιες αυτοτελείς και μη αυτοτελείς. Αυτοτελείς είναι εκείνες που δεν στηρίζονται σε άλλο ουσιαστικό δικαίωμα, ενώ μη αυτοτελείς συνιστούν οι γνήσιες ενστάσεις που εξαρτώνται από άλλο δικαίωμα του ενισταμένου.

Αξιοποιώντας τις γενόμενες διακρίσεις των ενστάσεων είναι δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων ως προς το επιτρεπτό αναγνωρίσεώς τους. Κατά πρώτον, οι καταχρηστικές ενστάσεις δεν είναι δεκτικές αναγνώρισης, αφού πρόκειται για πραγματικούς ισχυρισμούς. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει κανείς και ως προς τις γνήσιες αυτοτελείς ενστάσεις, καθότι δεν θεμελιώνονται σε ορισμένο δικαίωμα, το οποίο θα μπορούσε να αναγνωριστεί. Αντίθετα, στην περίπτωση των γνήσιων μη αυτοτελών ενστάσεων που έχουν ως βάση τους ουσιαστικά δικαιώματα -δυνάμενα να αποτελέσουν και αντικείμενο αυτοτελούς αγωγής-, καθίσταται σαφές ότι αυτά μπορούν να αναγνωριστούν από τον αντίδικο του ενισταμένου⁹³.

91 Α. Βαθρακοκύλης/Γ. Παλάκος, Ο πίνακας κατάταξης και η ανακοπή κατ' αυτού, 2020, σελ. 37, Σ. Πανταζόπουλος, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδ. 2020, σελ. 701. Βλ. ομοίως και ΕφΑθ 1666/2000, ΤΝΠΝόμος.

92 Σχετικά με την διάκριση των ενστάσεων βλ. ενδεικτικά Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουρούλη/Σ. Πανταζόπουλο, ό.π., σελ. 702, Κ. Καλαβρό, Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, σελ. 192 επ., Ι. Σπυριδάκη, ό.π., σελ. 224 επ..

93 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 175. Στον ανάποδα, ο Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 350 αρνείται την δυνατότητα αποδοχής των μέσων επιθέσεως και άμυνας εν στενή εννοία, ήτοι των ενστάσεων και αντενστάσεων. Η παραδοχή αυτή εμφανίζεται και σε ορισμένες δικαστικές αποφάσεις, όπως στην ΜΠρΛαρ 690/1999, ΤΝΠΝόμος

VII. Διαδικαστικές προϋποθέσεις

Το αντικείμενο της δίκης, ωστόσο, δεν περιορίζεται μόνο στην κρίσιμη έννοια του ουσιαστικού αντικειμένου της δίκης, που αναλύθηκε ανωτέρω, υφισταμένου, κατά μία θέση⁹⁴, και του λεγόμενου δικονομικού αντικειμένου της δίκης. Το δικονομικό αντικείμενο, κατά την εκδοχή αυτή, συναποτελείται από τις διαδικαστικές προϋποθέσεις και τα διαδικαστικά καλύματα, των οποίων η κατάφαση απαιτείται για την έρευνα της ουσίας της διαφοράς. Η απουσία, εν αντιθέσει, έστω μίας εκ των απαιτούμενων διαδικαστικών προϋποθέσεων επάγεται το απαράδεκτο της αγωγής, το οποίο δεν δύναται να καλυφθεί και δηλούμενης της αποδοχής της από τον εναγόμενο⁹⁵. Βάση δε τούτης της παραδοχής συνιστά, ιδίως, το γεγονός ότι οι διαδικαστικές προϋποθέσεις και τα διαδικαστικά καλύματα εκφεύγουν από την εξουσία διαθέσεως των διαδίκων, και, κατά συνέπεια, αναγνώρισή τους εκ μέρους του εναγομένου ουδόλως δεσμεύει το δικαστήριο, που αυτεπαγγέλτως οφείλει να εξετάσει την ύπαρξή τους⁹⁶.

6. Διάκριση από άλλους θεσμούς

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεών μας ως προς τη νομική φύση και το αντικείμενο της αναγνώρισεως της αγωγής, μπορούμε ευχερέστερα να προχωρήσουμε στην οριοθέτησή της από ορισμένους θεσμούς με τους οποίους εμφανίζει αρκετές ομοιότητες. Πρόκειται για θεσμούς, που μπορούν να χαρακτηριστούν συγγενείς με συνέπεια την πρόκληση σύγχυσης μεταξύ της αναγνώρισεως της αγωγής και αυτών. Τέτοιοι είναι η - δικαστική - ομολογία, ο δικαστικός συμβιβασμός, καθώς και η σύμβαση αναγνώρισεως.

I. ομολογία (άρθρο 352 ΚΠολΔ)

Ομολογία είναι η αποδοχή κρίσιμων πραγματικών γεγονότων για τον προβαίνοντα σε αυτήν, ήτοι τον ομολογούντα. Ως γνωστόν, η ομολογία αποτελεί ένα από τα περιοριστικώς προβλεπόμενα στον νόμο (άρθρο 339 ΚΠολΔ) αποδεικτικά μέσα, ενώ η αναγνώριση της αγωγής είναι ένας τρόπος κατάργησης της δίκης. Η κύρια διαφορά, ωστόσο, εντοπίζεται στο ακόλουθο σημείο: ενώ η αναγνώριση, όπως αναλύθηκε στην ανωτέρω ενότητα, κατά κρατούσα άποψη αναφέρεται στην αξίωση, δηλαδή στην υπό διάγνωση έννομη

94 *Κ. Κεραμείς*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 118, *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 192, *Κ. Μπέης*, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Δ 21, 1990, 17. Ως προς την ύπαρξη δικονομικού αντικειμένου της δίκης συνηγορούν και οι *Ν. Κλαμαρής/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 422 δεδομένου του ότι ουδόλως δεν αποκλείεται να εκδοθεί απόφαση μόνο επί του δικονομικού ζητήματος, όμως παρατηρούν ότι δεν συνιστά εξυπαρχής επιδιωκόμενο αντικείμενο δίκης. Αντίθετοι οι *Δ. Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, σελ. 30, *Κ. Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, σελ. 33 επ. που δέχεται αποκλειστικά την ύπαρξη του “ουσιαστικού” αντικειμένου δίκης. Πάντως, κατά την ΟΛΑΠ 4/1996, ΕλλΔνη 5 (1996), 1041 επ., οι διαδικαστικές προϋποθέσεις δεν συνιστούν ιδιαίτερο αυτοτελές αντικείμενο δίκης. Ούτω και *Σ. Πανταζόπουλος*, Παρατηρήσεις επί της ΠΠρΠειρ 3272/2012, ΕλλΔνη 6(2013), 1680 επ.

95 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 350, *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 181, *Κ. Κεραμείς/Δ. Κονδύλης/Ν. Νίκας*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, *Κ. Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, σελ. 137. Πρβλ. και ΜΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ Qua lex ΕφΑθ2931/2000, ΜΠρΘεσ 2912/2006, ΜΠρΘεσ 25816/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

96 Βλ. ΑΠ 1212/2010, <https://www.sakkoulas-online.gr/>.

συνέπεια, που αποτελεί το συμπέρασμα του δικανικού συλλογισμού, αντικείμενο της ομολογίας είναι αποκλειστικά ό,τι μπορεί να είναι αντικείμενο απόδειξης, ήτοι τα πραγματικά περιστατικά που συνιστούν προϋποθέσεις για την γέννηση, την αλλοίωση ή την κατάργηση του επίδικου δικαιώματος, συγκροτούν την ιστορική βάση της αγωγής και αποτελούν την ελάχιστοα πρόταση του δικανικού συλλογισμού⁹⁷. Ως ενδεικτικό παράδειγμα⁹⁸ για την ειδοποιό διαφορά μεταξύ ομολογίας και αποδοχής μπορεί να χρησιμεύσει η αγωγή με αίτημα την αναγνώριση οφειλής λόγω δανείου συγκεκριμένου χρηματικού ποσού και την καταδίκη του εναγομένου στην καταβολή του ποσού αυτού. Ειδικότερα, σε περίπτωση που ο εναγόμενος παραδεχθεί ότι χρωστάει στον ενάγοντα το ζητούμενο ποσό, προβαίνει σε αναγνώριση της αγωγής, ενώ, αντίθετα, εάν ο εναγόμενος παραδεχθεί ότι έχει δανειστεί, αλλά όχι ότι οφείλει, προβαίνει σε ομολογία.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι ο εναγόμενος στο πλαίσιο της ομολογίας δεν εκφράζεται καθόλου ως προς την ύπαρξη ή μη του προβαλλόμενου από τον ενάγοντα δικαιώματος. Δοθέντος δε τούτου, στην περίπτωση που είναι νόμω αβάσιμη η αγωγή, το επιλαμβανόμενο δικαστήριο θα απορρίψει την ασκηθείσα αγωγή⁹⁹, ακόμα και αν έχει μεσολαβήσει ομολογία, αφού η μόνη συνέπειά της τελευταίας είναι η απαλλαγή του αντιδίκου του ομολογούντος από το βάρος απόδειξης του γεγονότος που αποτελεί το αντικείμενο της ομολογίας¹⁰⁰. Στον αντίποδα, επί αποδοχής, όπως ήδη επισημάνθηκε σε προηγούμενη ενότητα, δεσμεύεται από αυτήν και, κατά συνέπεια, πρέπει να εκδώσει απόφαση σύμφωνα με αυτήν και να αναγνωρίσει το ασκούμενο δικαίωμα.

Προσέτι, για να είναι έγκυρη η αποδοχή από δικαστικό πληρεξούσιο του εναγομένου απαιτείται ειδική πληρεξουσιότητα σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 98 β' ΚΠολΔ, ενώ για την ομολογία αρκεί και η γενική πληρεξουσιότητα¹⁰¹. Τέλος, η ομολογία μπορεί να ανακληθεί, εφόσον πληρούται η τασσόμενη από το άρθρο 354 ΚΠολΔ προϋπόθεση, ήτοι εάν ο ομολογήσας αποδείξει ότι η προηγηθείσα ομολογία του δεν ανταποκρίνεται για οποιονδήποτε λόγο στην αλήθεια, εν αντιθέσει με την αναγνώριση της αγωγής, που

97 Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 726, Γ. Ράμμος, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 365, Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 461, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 350, Α. Σινανιώτης, ό.π., σελ. 24, Γ. Μητσόπουλος, Η αναγνωριστική αγωγή, σελ. 99 υποσημ. 9, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία: γενικά αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία, άρθρο 298, σελ. 1255, ο ίδιος, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, 1968, σελ. 29, Γ. Νικολόπουλος, Δίκαιο αποδείξεως, 2η έκδοση, 2011, σελ. 199, Στ. Σταυρόπουλος, Ερμηνεία του κώδικος πολιτικής δικονομίας, άρθρο 298, σελ. 403, ενώ ομοίως και οι ΠΠρΑθ 4089/2015, ΕφΛαρ 412/2020, ΕφΑιγαίου 60/2019, ΜΠρΑθ 5040/2013, ΕφΑθ 3024/2008, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Αντίθετος, ωστόσο, εμφανίζεται ο Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 69, που εκκινώντας από ότι ο εναγόμενος αναγνωρίζει στο σύνολο το πραγματικό και την έννομη συνέπεια του κανόνα δικαίου, που θεμελιώνει το αίτημα της αγωγής, εντοπίζει την διαφορά της ομολογίας και της αποδοχής στο ότι με την ομολογία ο εναγόμενος αναγνωρίζει μόνο ότι έλαβαν χώρα τα γεγονότα, που αναφέρει ο ενάγων στο δικόγραφο του, ενώ με την αποδοχή αναγνωρίζει και την έννομη συνέπεια των γεγονότων αυτών.

98 αντλούμενο από τον Κ. Μπέη, Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη, σελ. 126.

99 Κ. Κεραμεύς, ό.π., σελ. 364, Χ. Ευθυμίου, Η απαγόρευση διάθεσης στον ΚΠολΔ, 2018, σελ. 270, ενώ ομοίως η πρόσφατη απόφαση ΜονΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ Qualex.

100 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 461.

101 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 350, Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 461.

σύμφωνα με την πειστικότερη και κρατούσα άποψη, που θα επισημανθεί σε επόμενη ενότητα, δεν μπορεί να ανακληθεί¹⁰².

II. δικαστικός συμβιβασμός (άρθρο 293 ΚΠολΔ)

Η αναγνώριση της αγωγής πρέπει επίσης να οριοθετηθεί και σε σχέση με έναν έτερο τρόπο καταργήσεως της δίκης, τον δικαστικό συμβιβασμό. Οι κύριες διαφορές των δύο αυτών θεσμών εντοπίζονται σε δύο ιδίως σημεία. Κατά πρώτον, ο δικαστικός συμβιβασμός και η αναγνώριση της αγωγής διαφοροποιούνται ως προς την νομική τους φύση. Η αποδοχή της αγωγής, όπως ελέχθη ήδη στα πρώτα κεφάλαια της παρούσας εργασίας, συνιστά μία μονομερή διαδικαστική πράξη, ενώ ο δικαστικός συμβιβασμός αποτελεί σύμβαση των μερών. Πρέπει, μάλιστα, να συμφωνείται μεταξύ των μερών, όχι μόνο να τερματιστεί η διανοιγόμενη από αυτούς δίκη, αλλά και να λυθεί η μεταξύ τους διαφορά, που αποτέλεσε το αντικείμενο της δίκης. Τούτο δε καθίσταται σαφές από το ίδιο το άρθρο 293 ΚΠολΔ, στο πρώτο εδάφιο του οποίου ορίζεται ότι «οι διάδικοι μπορούν σε κάθε στάση της δίκης να συμβιβάζονται, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου», και ιδίως αυτές του άρθρου 871 ΑΚ. Προσαπαιτείται, επομένως, προκειμένου να είναι έγκυρος ο συμβιβασμός, να πληρούνται και τα στοιχεία του πραγματικού της συμβάσεως του συμβιβασμού του ΑΚ, μεταξύ των οποίων είναι οι αμοιβαίες υποχωρήσεις των συμβαλλόμενων μερών¹⁰³, με απώτερο στόχο την διάλυση της σχετικής έριδας. Στο σημείο ακριβώς αυτό αντιδιαστέλλεται ο δικαστικός συμβιβασμός από την αναγνώριση της αγωγής, για το έγκυρο της οποίας, όπως θα αναλυθεί αμέσως κατωτέρω, δεν απαιτείται η πλήρωση του πραγματικού της σύμβασης της αφηρημένης αναγνώρισης χρέους, αλλά αρκεί η ύπαρξη εξουσίας διαθέσεως του προβαίνοντος σε αυτή.

Σημαντική, περαιτέρω, διαφορά εντοπίζεται και ως προς τον τρόπο με τον οποίο επέρχεται το αποτέλεσμα των δύο θεσμών, ήτοι η κατάργηση της εκκρεμούς δίκης· ειδικότερα, επί κατάρτισης δικαστικού συμβιβασμού η κατάργηση της δίκης γίνεται αυτοδικαίως, χωρίς να απαιτείται να προηγηθεί απόφαση του δικαστηρίου¹⁰⁴. Σε αντίθεση με την άμεση περάτωση της δίκης που επιφέρει ο δικαστικός συμβιβασμός, η αποδοχή δεν καταργεί άμεσα την δίκη, αλλά απλώς έχει ως αποτέλεσμα την έκδοση οριστικής απόφασης σύμφωνης με το περιεχόμενο και την έκταση της αναγνωρίσεως που προηγήθηκε¹⁰⁵.

102 Κ. Μπέης, Μαθήματα πολιτικής δικονομίας, Απόδειξη, 1983, σελ. 87, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351, Ζ. Φασούλας, ό.π. σελ. 37, ΕφΘεσαλ 2507/1995, ΕλλΔνη 1997, σελ. 887. Περί του ζητήματος αυτού, ωστόσο, δεν ελλείπουν και αντίθετες απόψεις, που θα εξεταστούν κατωτέρω στο οικείο κεφάλαιο.

103 Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 574, Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 717, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 525, ο ίδιος, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 189, ενώ η απαίτηση των αμοιβαίων υποχωρήσεων ελέγχεται και νομολογικά, όπως γίνεται σαφές από τις ΑΠ 460/2016, ΕλλΔνη 2017, σελ. 450 και ΑΠ 754/2014, ΝΟΜΟΣ. Μάλιστα, κατά τον Ν. Νίκα, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 227, εάν ελλείπουν οι αμοιβαίες υποχωρήσεις, εκ των πραγμάτων οι διάδικοι επιλέγουν την παραίτηση από την αγωγή ή αντίστοιχα την αποδοχή της αγωγής.

104 Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 718, ενώ αναλυτικά για τις δικονομικές έννοιες συνέπειες του δικαστικού συμβιβασμού πρβλ. και Ν. Νίκα, Ο δικαστικός συμβιβασμός, 1984, σελ. 64.

105 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 283, Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 727.

III. σύμβαση αναγνώρισης (άρθρο 873 ΑΚ)

Ως αναγνωριστικές συμβάσεις του αστικού δικαίου ορίζονται εκείνες που περιέχουν «επιβεβαίωση» μίας υπάρχουσας έννομης σχέσεως, καθώς κι εκείνες που συνιστούν μία νέα ενοχή εξαρτημένη ή ανεξάρτητη από την αιτία¹⁰⁶ διακρινόμενες, έτσι, αντιστοίχως σε «μη γνήσιες» και «γνήσιες». Στις γνήσιες αναγνωριστικές συμβάσεις ανήκει, μεταξύ άλλων, ιδίως, η αφηρημένη αναγνώριση χρέους του ΑΚ 873, με την οποία ο οφειλέτης αναλαμβάνει αυτοτελώς την υποχρέωση να καταβάλει ορισμένο χρέος ανεξάρτητα από την αιτία γέννησής του.

Η αφηρημένη αναγνώριση χρέους διακρίνεται από την αναγνώριση της αγωγής του 298 ΚΠολΔ παντί τρόπω, με το μόνο κοινό των δύο να είναι, εν τέλει, το όνομά τους. Κατ' αρχάς, η πρώτη είναι σύμβαση ουσιαστικού δικαίου, ενώ η αποδοχή της αγωγής είναι μονομερής διαδικαστική πράξη που προϋποθέτει δικαστική ενάσκηση της αναγνωριζόμενης αξίωσης¹⁰⁷. Αρα, με την αναιτιώδη αναγνώριση χρέους ουσιαστικά δημιουργείται, παράλληλα με την υφιστάμενη παροχή, μία νέα βάση αξιώσεως, σε αντίθεση με την αποδοχή της αγωγής που λειτουργεί μέσα στα πλαίσια μίας εκκρεμούς δίκης και οδηγεί σε κατάργησή της, χωρίς να γεννά κάποια παροχή¹⁰⁸. Προσέτι, διαφέρουν και ως προς τον τύπο, καθώς η μεν αναγνώριση της αγωγής μπορεί να γίνει και άτυπα, η δε αφηρημένη αναγνώριση χρέους, προκειμένου να είναι έγκυρη δικαιοπραξία, πρέπει να περιβληθεί τον συστατικό, νόμιμο τύπο του ιδιωτικού ή συμβολαιογραφικού εγγράφου σύμφωνα με τα οριζόμενα στο ΑΚ 873 και 875¹⁰⁹ με τον ανωτέρω κανόνα, βέβαια, να διασπάται στην περίπτωση που προβλέπεται στο ΑΚ 874, δηλαδή όταν η αφηρημένη υπόσχεση χρέους αφορά κατάλοιπο κλεισθέντος αλληλόχρεου λογαριασμού.

Πάντως, ούτε η «επιβεβαιωτική» αναγνωριστική σύμβαση δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ταυτίζεται με την αποδοχή της αγωγής του 298 ΚΠολΔ, αφού και η πρώτη είναι μία τυπική σύμβαση, στην κατάρτιση της οποίας προβαίνουν ο δανειστής και ο οφειλέτης, για να διασφαλιστεί η παλαιά ενοχή έναντι ελαττωμάτων, ενώ η αναγνώριση της αγωγής είναι μία πράξη που απευθύνεται στο δικαστήριο και δύναται να είναι και άτυπη¹¹⁰.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η συνύπαρξη της αποδοχής της αγωγής και κάποιας αναγνωριστικής σύμβασης ουσιαστικού δικαίου, όπως της ακροθιγώς εξετασθείσας δικαιοπραξίας του ΑΚ 873, είναι δυνατή, εάν ο εναγόμενος συγχρόνως με την αναγνώριση της αγωγής του αντιδίκου του προτείνει στον τελευταίο και

106 Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 29 επ., Β. Παπαδούλη, Αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση χρέους, 2022, σελ. 250.

107 Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 28, ο ίδιος, Παραδεκτό έφεσης προς μεταρρύθμιση απόφασης για την ανάθεση της γονικής μέριμνας, ύστερα από αποδοχή της ήδη προσβαλλόμενης απόφασης και της αντίστοιχης αγωγής (γνμδ), Δ 1997, 508, Ι. Καρακώστας, Αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση χρέους, ΕφΑΔΠολΔ 1/2008, 7.

108 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 350, όπως επίσης και Ι. Καρακώστας, ό.π., 7, και Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 29.

109 Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο ειδικού ενοχικού δικαίου, 2014, σελ. 496, Ι. Καρακώστας, ό.π., 8, Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 28.

110 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 33.

την κατάρτιση της σύμβασης αφηρημένης αναγνώρισης χρέους και, συνακόλουθα, περιέλθει σε αυτόν η δήλωση αποδοχής της πρότασής του από τον αντίδικο· πάντως, και σε αυτή την περίπτωση δεν χωρεί αμφιβολία ότι η εξέταση του κύρους της διαδικαστικής πράξεως και της ουσιαστικής δικαιοπραξίας θα γίνει αυτοτελώς¹¹¹.

Αντίλογος, ωστόσο, έχει διατυπωθεί μεμονωμένα από τον *Z. Φασούλα*¹¹², που χαρακτηρίζει την αναγνώριση της αγωγής ως *sui generis* αναγνωριστική σύμβαση, δια μέσω της οποίας ο εναγόμενος επιβεβαιώνει την αξίωση που άσκησε ο αντίδικός του δια της αγωγής. Νομίζουμε, πάντως, ότι η θέση αυτή, που εκκινεί από τον - ορθώς αμφισβητούμενο - διφυή χαρακτήρα της αποδοχής, δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Αποδεχόμενοι, λοιπόν, τον ακραφινώς διαδικαστικό χαρακτήρα της αναγνωρίσεως της αγωγής, δεν ευρίσκει καμία εφαρμογή η εδώ εξεταζόμενη θέση.

7. Όροι του κύρους

Στην παρούσα ενότητα θα εξεταστούν οι προϋποθέσεις του κύρους¹¹³, ήτοι οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, προκειμένου να είναι έγκυρη η αναγνώριση της αγωγής. Ειδικότερα, για το έγκυρο της διαμορφωτικής διαδικαστικής πράξεως της αποδοχής της αγωγής ο νόμος (άρθρο 298 ΚΠολΔ) απαιτεί, πέραν της συνδρομής τυπικών όρων, την πλήρωση ορισμένων ουσιαστικών προϋποθέσεων («εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις κατά το ουσιαστικό δίκαιο»). Πάντως, και όταν οι προϋποθέσεις αυτές δεν συντρέχουν και, κατά συνέπεια, η αναγνώριση είναι άκυρη, δεν πρέπει να συνάγουμε ότι αυτόματα αυτή δεν έχει καμία σημασία, καθώς το δικαστήριο μπορεί να την θεωρήσει δικαστικό τεκμήριο ή να προβεί σε μετατροπή της σε δικαστική ομολογία, εφόσον συντρέχουν όλα τα ουσιώδη στοιχεία της τελευταίας¹¹⁴.

111 *M. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 350 και ούτω *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 35.

112 *Z. Φασούλας*, ό.π., σελ. 31.

113 Πρόκειται δε για προϋποθέσεις του κύρους, και όχι για όρους του παραδεκτού, αφού ελλειπυσών των προϋποθέσεων που τάσσει ο νόμος οι διαμορφωτικές πράξεις είναι άκυρες με τον έλεγχο του παραδεκτού και του βασίμου να μην διενεργείται για αυτές παρά μόνο για τις επιτευκτικές διαδικαστικές πράξεις. Πρβλ. σχεπικά *Δ. Τσικρικάς*, Διαδικαστικές πράξεις, σελ. 34, *B. Ρήγας*, Περί των διαδικαστικών πράξεων κατά τον ΚΠολΔ. Κατηγοριοποιήσεις και προβληματική των μορφών ανίσχυρου, ΕΠολΔ 2010, 14 επ. *K. Μακρίδου*, Μελέτες Αστικού Δικονομικού και Διεθνούς Δικονομικού Δικαίου, τόμ. 1, 2010, σελ. 223, υποσημ. 12, *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 209, *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 268-269. Αντίθετος, ωστόσο, ο *Γ. Μητσόπουλος*, Διαδικαστικά πράξεις, ό.π., σελ. 632, υποσημ. 16, σύμφωνα με τον οποίο το θετικό μας δίκαιο αποδεικνύει ότι άκυρη μπορεί να καθίσταται και μία επενεργητική διαδικαστική πράξη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το άρθρο 289 ΚΠολΔ βάσει του οποίου είναι άκυρη κάθε – άρα και η επενεργητική - διαδικαστική πράξη εάν διενεργηθεί μετά την διακοπή της δίκης και πριν την επανάληψή της εάν δεν την ενεργήσει ο διάδικος υπέρ του οποίου επήλθε η διακοπή. Αντίστοιχα, και το άρθρο 523§3 ΚΠολΔ αναφέρει ότι η έφεση, κατεξοχήν επενεργητική πράξη, μπορεί να είναι άκυρη.

114 *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 209, *M. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 356

I. Δικονομικού δικαίου

i. Υποκείμενα αναγνώρισης

Ουσιώδες στοιχείο για το κύρος της αναγνώρισης της αγωγής είναι το υποκείμενο που προβαίνει σε αυτήν. Όπως κάθε διαδικαστική πράξη, έτσι και η αναγνώριση σε περίπτωση που διενεργηθεί από μη δικαιούμενο προς τούτο πρόσωπο είναι άνευ ετέρου ανίσχυρη και ουδεμία έννομη συνέπεια δύναται να παράγει. Σε μία προσπάθεια συστηματοποίησης των υποκειμένων από τα οποία μπορεί να προέλθει η αποδοχή της αγωγής μπορούν να λεχθούν τα εξής.

1. Διάδικοι

Η αναγνώριση της αγωγής, ως αμιγής διαδικαστική πράξη με την οποία περατώνεται η δίκη, προέρχεται από τους διαδίκους της εκκρεμούς δίκης, και συγκεκριμένα, όπως ορίζει το άρθρο 298 ΚΠολΔ, τον εναγόμενο, όταν αναφέρεται στο αίτημα της αγωγής, και αντίστοιχα τον αντεναγόμενο, ήτοι τον ενάγοντα, όταν αφορά το αίτημα της ανταγωγής¹¹⁵.

Τίθεται, όμως, το κρίσιμο ζήτημα του πώς καθορίζεται η κεντρική για την πολιτική δίκη έννοια του διαδίκου. Πρόκειται για ένα ερώτημα, για το οποίο, αν κι έχουν δοθεί τρεις θεωρητικές απαντήσεις¹¹⁶, επικράτησε εκείνη που προσδιορίζει τον διάδικο με τυπικά κριτήρια¹¹⁷. Διάδικος, έτσι, γίνεται δεκτό ότι είναι το πρόσωπο το οποίο ζητεί για λογαριασμό του δικαστική προστασία, όπως και εκείνο εναντίον του οποίου ζητείται η προστασία αυτή. Με άλλα λόγια, παρ' ημίν υπό το ισχύον δίκαιο η ιδιότητα του διαδίκου είναι ανεξάρτητη από την ουσιαστικού δικαίου επίδικη έννομη σχέση¹¹⁸. Κρατούσης δε της τυπικής έννοιας διάδικοι είναι και τα πρόσωπα που διεξάγουν ιδίω ονόματι δίκη για αλλότρια ουσιαστικά δικαιώματα, ήτοι οι καλούμενοι μη δικαιούχοι ή μη υπόχρεοι διάδικοι¹¹⁹. Και τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι και αυτά

115 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 187, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 352.

116 Ειδικότερα, έχει υποστηριχθεί η ουσιαστική, η τυπική και η λειτουργική έννοια των διαδίκων. Σύμφωνα με την ουσιαστική έννοια, διάδικοι είναι οι φορέας – ή κατά την σύγχρονη μορφή της εκείνοι που χαρακτηρίζονται στο εισαγωγικό δικόγραφο ως υποκείμενα - της ουσιαστικής επίδικης έννομης σχέσης. Ανάθετα, κατά την τυπική ή άλλως δικονομική έννοια, διάδικοι είναι τα πρόσωπα στο όνομα των οποίων ή κατά των οποίων ζητείται έννομη προστασία. Τέλος, ακολουθώντας την λειτουργική έννοια του διαδίκου, η ιδιότητα αυτή αποδίδεται στον διοικητή της επίδικης περιουσίας. βλ. αναλυτικότερα για το υπό κρίση ζήτημα Π. Αρβανιτάκη, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, 2005, σελ. 33 επ., Στ. Κουσουύλη, Η κύρια παρέμβαση στην πολιτική δίκη, 1987, σελ. 92 επ. .

117 ΑΠ 684/2010, δημοσιευμένη στο δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στην ακόλουθη διεύθυνση <http://www.areiospagos.gr>, ΕφΑθ4670/1993, ΕλλΔνη 1994, 1624, ΕφΑθ3795/1985, ΕλλΔνη 1985, 537.

118 Π. Αρβανιτάκης, ό.π., σελ. 41, Κ. Κεραμής, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, ό.π., σελ. 93, Ζ. Χατζηγιαννάκος, Η Δικαστική Πραγματογνωμοσύνη κατά τον ΚΠολΔ, 2020, σελ. 220, Κ. Κεραμής/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 126, Α. Χριστοπούλου, Η νομιμοποίηση ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και η δικαιοπρακτική θεμελίωσή της, ΕφΑΔΠολΔ 2011, σελ. 628, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 132, καθώς και Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουύλης/ Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, σελ. 363.

119 Π. Αρβανιτάκης, ό.π., σελ. 41, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 189, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 132

ασκώντας κατά παραχώρηση του νομοθέτη αγωγή για δικαίωμα τρίτων αιτούνται έννομη προστασία στο όνομα τους.

Λαμβανομένης δε της απονομής της ιδιότητας του διαδίκου και στους μη δικαιούχους ή μη υπόχρεους διαδίκους, αναφύεται το ερώτημα εάν αυτοί μπορούν να προβούν και στην αναγνώριση της αγωγής. Η απάντηση που δίδεται είναι καταφατική, υπό την ουδόλως, όμως, αμελητέα προϋπόθεση ότι έχουν την ουσιαστικού δικαίου εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου¹²⁰. Αυτή η προϋπόθεση πληρούται, λόγου χάριν, στην περίπτωση του συνδίκου της πτώχευσης και του εκκαθαριστή της κληρονομίας. Αντίθετα, οι επαγγελματικές οργανώσεις εργαζομένων ή εργοδοτών, που δυνάμει του άρθρου 622 ΚΠολΔ ασκούν υπέρ των μελών τους τα δικαιώματα που απορρέουν από συλλογική σύμβαση ή άλλες διατάξεις που εξομοιώνονται προς διατάξεις συλλογικής σύμβασης, αν και νομιμοποιούνται να διεξάγουν κατ' εξαίρεση την δίκη, δεν διαθέτουν σχετική εξουσία διαθέσεως και, κατά συνέπεια, δεν δύνανται να αποδεχθούν την αγωγή¹²¹. Ομοίως στερούνται εξουσίας διαθέσεως του αντικειμένου της δίκης οι ενώσεις καταναλωτών, που βάσει του άρθρου 10 παρ. 15 του ν. 2251/1994 “*Περί προστασίας των καταναλωτών*” μπορούν να ζητούν έννομη προστασία για τα δικαιώματα των μελών τους¹²². Ενδεχόμενη δε αντίθετη απάντηση θα έθετε σε κίνδυνο τα συμφέροντα του αληθούς δικαιούχου, εις βάρος του οποίου δεν μπορεί να αποκλειστεί συμπαικτική συμπεριφορά από τον μη δικαιούχο διάδικο και τον αντίδικο¹²³.

2. *Ομόδικοι*

Ζητήματα σχετικά με την αποδοχή και την ενέργειά της μπορούν να προκύψουν από την συμμετοχή στη δίκη περισσότερων διαδίκων είτε από την πλευρά του ενάγοντος είτε από την πλευρά του εναγομένου, ήτοι από την ύπαρξη ενεργητικής ή αντίστοιχα παθητικής ομοδικίας.

Απλοί ομόδικοι

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της απλής ομοδικίας είναι η ένωση περισσότερων δικών - τόσων όσοι οι περισσότεροι διάδικοι από την πλευρά του ενάγοντος ή του εναγομένου - σε μία ενιαία διαδικασία, με σκοπό την κοινή συζήτηση και την έκδοση ενιαίας - όχι όμως απαραίτητα και ταυτόσημου περιεχομένου - απόφασης για όλους τους ομοδίκους. Η συνένωση δε αυτή των δικών, εξυπηρετούσα την οικονομία της δίκης, έχει αποκλειστικά εξωτερικό χαρακτήρα και δεν επηρεάζει τις ουσιαστικές έννομες σχέσεις των απλών

120 *Α. Πλεύρη*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σελ. 306, *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 188.

121 *Κ. Μακρίδου*, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, σελ. 225, *Α. Πλεύρη*, ό.π., σελ. 284.

122 *Δ. Μπαμπινιώτης*, Ατομική προστασία του καταναλωτή στο σύστημα του ν. 2251/1994, στο ΕΕΔ, Δικονομικά ζητήματα του δικαίου προστασίας του καταναλωτή, 2014, σελ. 119 επ.

123 *Α. Πλεύρη*, ό.π., σελ. 284, *Στ. Δεληκωστόπουλος*, Η αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως εν τη πολιτική δικονομία, 1955, σελ. 72 σημ. 5

ομοδίκων¹²⁴. Άμεση απόρροια των ανωτέρω διαπιστώσεων είναι η υποκειμενική ενέργεια των διαδικαστικών πράξεων των απλών ομοδίκων, που προβλέπεται στο άρθρο 75 παρ.1 εδ. β'¹²⁵. Σύμφωνα με την τελευταία διάταξη, «πράξεις ή παραλείψεις του ενός ομοδίκου ούτε ωφελούν ούτε βλάπτουν τους λοιπούς». Καθίσταται, έτσι, εναργές ότι η αποδοχή της αγωγής εκ μέρους του ενός ομοδίκου λειτουργεί μόνο ως προς την δική του δίκη, ενώ αφήνει ανεπηρέαστη την νομική θέση των λοιπών ομοδίκων του¹²⁶.

Τούτων λεχθέντων, εάν πρόκειται για απλή παθητική ομοδικία, ο κάθε εναγόμενος μπορεί να προβεί σε αναγνώριση της αγωγής, με αποτέλεσμα μόνο ως προς τον αναγνωρίσαντα να εκδίδεται απόφαση σύμφωνη με την αναγνώριση. Κι επί απλής ενεργητικής ομοδικίας, όμως, αντίστοιχα μπορεί ο εναγόμενος να αναγνωρίσει την αγωγή αποκλειστικά έναντι ενός από τους συνενάγοντες με τις συνέπειες της αποδοχής αυτής να επέρχονται μόνο ως προς την δίκη του ομοδίκου ως προς τον οποίο δηλώθηκε αυτή.

Ωστόσο, παρόλο το γεγονός ότι η αποδοχή της αγωγής εκ μέρους ενός ομοδίκου δεν περατώνει άπασες τις διεξαγόμενες δίκες των ομοδίκων, παρά μόνο την δική του, είναι δυνατόν αυτή να ληφθεί υπόψιν από το δικαστήριο ως δικαστικό τεκμήριο στο πλαίσιο των δικών των λοιπών συνομοδίκων του¹²⁷.

Αναγκαίοι ομόδικοι

Τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, ωστόσο, επί αναγκαίας ομοδικίας, η τελεολογία της οποίας δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην κοινή συζήτηση, αλλά συνίσταται και στην έκδοση ομοίου περιεχομένου απόφασης για όλους τους ομοδίκους¹²⁸. Η συνένωση των ομοδίκων εν προκειμένω είναι υποχρεωτική για λόγους ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου· τούτο δε αποδεικνύεται, πρώτον, από το γεγονός ότι στην περίπτωση του 76 παρ. 1 περ. γ' ΚΠολΔ εάν δεν ασκηθεί αγωγή κοινή από όλους ή κατά όλων των αναγκαίων ομοδίκων, το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο θα απορριφθεί ως απαράδεκτο, καθώς και από το ότι και στις

124 Γ. Μητσόπουλος, Η ομοδικία εις το παρ' ημίν δίκαιο, στο Αφιέρωμα εις Γεώργιον Ιω. Οικονομόπουλον, 1981, σελ. 155, Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, 1970, σελ. 193, Ν. Κατηφόρης, Το επεκτατικό αποτέλεσμα της εφέσεως, 2012, σελ. 17, Ν. Τριανταφύλλου, Σύνθετες δίκες κατά τον ΚΠολΔ, ιδίως στις αυτοκινητικές διαφορές, ΕλλΔνη 2022, 159, Κ. Κεραμιάς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 261, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 155, ο ίδιος, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 96, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, σελ. 386. Βλ. και τις - δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr> - ΑΠ 1414/2014, ΑΠ 1709/2018, ΑΠ 1939/2013, ΑΠ 505/2011.

125 Πρβλ. και ΜΕφΛαρ 377/2021, ΔΕΕ 3/2022, 352 επ., ΕφΠειρ 478/2014, ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσ 632/2009, ΕφΑΔΠολΔ6/2009, 720επ.

126 Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία, σελ. 195, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 189, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 157, Α. Σιανιώτης, ΕρμΚΠολΔ Γ', άρθρο 298, σελ. 26. Βλ. χαρακτηριστικά και ΑΠ 712/2014, δημοσιευμένη στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>

127 βλ. Π. Κολοτούρο, ό.π., σελ. 190, Μ. Μαργαρίτη/Α Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 75, σελ. 159. Πρβλ., επίσης, ΕιρΙωαν 70/2018, ΤΝΠΝόμος.

128 Σ. Κουσουλής, Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, 2007, σελ. 99, Ν. Κατηφόρης, ό.π., σελ. 18, Ν. Τριανταφύλλου, ό.π., σελ. 166, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 162.

λοιπές περιπτώσεις αναγκαστικής ομοδικίας είναι δυνατός ο εξαναγκασμός των μη συμπράττοντων αναγκαίων ομοδίκων μέσω του θεσμού της προσεπικλήσεως, όπως ρητά ορίζει το άρθρο 86 ΚΠολΔ¹²⁹.

Ο έντονος συνεκτικός, μάλιστα, δεσμός μεταξύ των αναγκαίων ομοδίκων έχει οδηγήσει ορισμένους συγγραφείς¹³⁰ στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για μία ενιαία δίκη, στην οποία συμμετέχουν οι ομόδικοι ως ένας ενιαίος διάδικος. Κρατούσα, ωστόσο, είναι η άποψη¹³¹ που δέχεται ότι και επί αναγκαίας ομοδικίας οι δίκες είναι περισσότερες όσες και οι ομόδικοι ευρισκόμενες, πάντως, σε στενότερη εξάρτηση σε σχέση με τις δίκες επί απλής ομοδικίας.

Αφήνοντας στην άκρη, πάντως, την ανωτέρω διχοστασία, εκ των βασικών διέποντων την αναγκαστική ομοδικία αρχών είναι ο κανόνας της αντικειμενικής ενέργειας των διαδικαστικών πράξεων των ομοδίκων¹³². Ειδικότερα, το άρθρο 76 παρ. 1 ΚΠολΔ ορίζει ότι «οι πράξεις του καθενός ωφελούν και βλάπτουν τους άλλους»¹³³. Τον κανόνα, ωστόσο, αυτό διασπά η παρ. 2 του ίδιου άρθρου, που προβλέπει ότι «η διάταξη της παρ. 1 δεν εφαρμόζεται στο συμβιβασμό, στην αναγνώριση, στην παραίτηση από την δίκη και στη συμφωνία για διαιτησία». Επομένως, άνευ αμφιβολίας αυτές οι περιοριστικά αναφερόμενες διαθετικές πράξεις, όταν διενεργούνται μεμονωμένα από έναν αναγκαίο ομόδικο, δεν ωφελούν ούτε βλάπτουν τους λοιπούς. Και τούτη είναι μία εύλογη ρύθμιση, εάν αναλογιστούμε ότι εάν η αντικειμενική ενέργεια των διαδικαστικών πράξεων των ομοδίκων ίσχυε ανεξαιρέτως, η βλάβη που θα επερχόταν στο πρόσωπο των ομοδίκων που δεν προέβησαν σε αποδοχή της αγωγής θα ήταν κατ' ουσίαν ανεπιεικής, καθόσον θα έφτανε μέχρι την κατάργηση της έννομης σχέσης της δίκης άνευ της βούλησής τους.

Κι ενώ η διάταξη καθιστά σαφές ότι αποκλείεται η αντικειμενική ενέργεια των ανωτέρω πράξεων, μεταξύ των οποίων και η αναγνώριση της αγωγής, ουδόλως ξεδιαλύνει το τοπίο ως προς το κατά πόσον αυτές είναι έγκυρες ή ανίσχυρες για τον προβαίνοντα σε αυτές ομόδικο. Το ζήτημα αυτό ελλείπει σχετικής ρυθμίσεως του εκ του νομοθέτη αποτέλεσε αντικείμενο θεωρητικής συζήτησης, η οποία αποτυπώνεται και στην νομολογία του Ακυρωτικού. Κατά τα γενόμενα δεκτά από την κρατούσα στην ελληνική θεωρία γνώμη κατ' αρχήν αυτές οι δικαιопραξίες είναι ισχυρές μόνο για τον επιχειρούντα αυτές. Η υποκειμενική, μάλιστα,

129 Π. Γέσιου-Φαλτσή, ό.π., σελ. 219 επ., Ν. Κατηφόρης, ό.π., σελ. 19, Ν. Τριανταφύλλου, ό.π., σελ. 166. Πρβλ και ΑΠ417/2015, ΤΝΠΝόμος

130 Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 159, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 76, σελ. 412, Κ. Μπέης/ Κ. Καλαβρός/ Σ. Σταματόπουλος, Δικονομία των ιδιωτικών διαφορών, 1999, σελ. 325, Δ. Τσικρικάς, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996, σελ. 152 επ., Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 76, σελ. 160.

131 Γ. Μητσόπουλος, Η ομοδικία εις το παρ' ημίν δίκαιο, σελ. 160, Π. Γέσιου-Φαλτσή, ό.π., σελ. 20, Σ. Δεληκωστόπουλος/ Α. Σινανιώτης, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 78, σελ. 225-6, Σ. Κουσσύλης, Η κύρια παρέμβαση στην πολιτική δίκη, 1987, σελ. 305

132 Κ. Κεραμής, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 262, Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 163, Γ. Μητσόπουλος, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, στο Αφιέρωμα εις τον Κωνσταντίνον Βαβούσκον, Τόμος Β', 1990, σελ. 319.

133 Αυτή δε η διάταξη κατά τους θιασώτες της ανωτέρω μη κρατούσας άποψης αποδαικνύει ότι όλοι οι ομόδικοι ενεργούν διαδικαστικά και υποβάλλουν αιτήσεις στο πλαίσιο του ίδιου αντικειμένου δίκης. Βλ. αναλυτικότερα Δ. Τσικρικά, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα, σελ. 153.

ενέργειά τους συνάγεται, κατά τους υπέρμαχους της θέσεως αυτής, εξ αντιδιαστολής από το άρθρο 76§2¹³⁴. Ωστόσο, το συμπέρασμα αυτό δεν οδηγεί σε προσήκουσες λύσεις επί όλων των περιπτώσεων αναγκαστικής ομοδικίας και προς τούτο δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό άνευ εξαιρέσεων. Ειδικότερα, στην περίπτωση που επιβάλλεται από το ουσιαστικό ή δικονομικό δίκαιο η κοινή διάθεση του επίδικου αντικειμένου, ήτοι όταν αντικείμενο της αγωγής είναι αδιαίρετα δικαιώματα (76 παρ. 1 περ. α' ΚΠολΔ), ή δικαιώματα για τα οποία επιβάλλεται η κοινή εναγωγή όλων ή κατά όλων (76 παρ. 1 περ. γ' ΚΠολΔ), κατά την κρατούσα θέση¹³⁵, απαιτείται η σύμπραξη όλων των ομοδίκων, προκειμένου να είναι έγκυρες οι ανωτέρω πράξεις. Ελλείψει, επομένως, της συναίνεσης των λοιπών ομοδίκων η αναγνώριση της αγωγής δεν παράγει κανένα αποτέλεσμα ούτε για αυτόν που την αποδέχθηκε.

Ως προς την αναγνώριση, όμως, εύστοχα έχει παρατηρηθεί από την Π. Γέσιου-Φαλσή¹³⁶ η εξής ιδιομορφία. Η αποδοχή της αγωγής, όπως έχει προαναφερθεί, διαφοροποιείται σε σχέση με τους λοιπούς

134 Γ. Μητσόπουλος, Η ομοδικία κατά το παρ' ημίν δίκαιον, σελ. 190, υποσημ. 64, κατά τον οποίο «δεν δύναται να θεωρηθή ως ορθή η γενικώς διατυπούμενη γνώμη υπό του Μπέη, ΠολΔ υπ' άρθρο 76, σ. 424-5, καθ' ήν η ενέργεια των εν τω άρθρω 76§2 μνημονευόμενων πράξεων προϋποθέτει σύμπραξιν πάντων των ομοδίκων, ης άνευ είναι ανίσχυροι αι πράξεις και έναντι του ενεργήσαντος αυτάς· διότι η τοιαύτη εκδοχή τελεί εις αντίθεσιν ου μόνον προς την ιστορίαν της διατάξεως, αλλά και ως προς την γραμματικήν έτι ερμηνείαν αυτής, δεδομένου ότι δι' αυτής ορίζεται ότι αι περί των ομοδίκων πράξεις αι ενεργούμεναι υπό τινός των ομοδίκων δεν ωφελούν ούτε βλάπτουν τους λοιπούς ομοδίκους, τουθ' όπερ ουδέν άλλο δύναται να σημαίνη, ειμή ότι ωφελούν και βλάπτουν μόνο τον ενεργήσαντα αυτάς.» Υπέρμαχος της υποκαμεινικής ενέργειας των εν λόγω πράξεων είναι και ο Α. Σινανιώτης, ό.π., άρθρο 298, σελ. 26 και Σ. Σταυρόπουλος, Ερμηνεία του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, άρθρο 76, σελ. 158.

135 Γ. Μητσόπουλος, Η ομοδικία, σελ. 188, ενώ ούτω Π. Γέσιου-Φαλσή, ό.π., σελ. 276, Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 496 και Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 164. Βλ. και ΜΠρΘεσσαλ 2912/2006, ΤΝΠ Νόμος, όπου τονίζεται ότι «αν υπάρχουν περισσότεροι ομοδικοί, η αποδοχή της αγωγής κρίνεται αυτοτελώς για κάθε ομόδικο, δηλαδή αντικειμενικώς τόσο στην απλή όσο και στην αναγκαστική ομοδικία (76 παρ. 2), με εξαίρεση, ως προς την τελευταία περίπτωση, όταν η αξίωση διάθεσης του αναγνωριζόμενου δικαιώματος ανήκει από κοινού σε όλους τους αναγκαίους ομοδίκους και όταν πρόκειται για υποχρεωτική κοινή νομιμοποίηση, οπότε η δήλωση αποδοχής πρέπει να προέρχεται από όλους τους ομοδίκους.», ενώ ομοίως και ΑΠ 837/2007, ΤΝΠ Νόμος, όπου επί γενόμενης παρατήσεως αναφέρει ότι «όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 76 παρ. 1 και 2 του ΚΠολΔ, η παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής ή του ένδικου μέσου, εάν γίνει από τον ένα από τους αναγκαίους ομοδίκους, δεν επάγει αποτελέσματα και για τους λοιπούς ομοδίκους του, σε περίπτωση δε υποχρεωτικής κοινής νομιμοποίησης, ούτε και για εκείνον που παρατήθηκε, αλλά απαιτείται για την εγκυρότητα αυτής η σύμπραξη όλων των αναγκαίων ομοδίκων. Ο σκοπός της διατήρησης της δικονομικής ενότητας που υφίσταται μεταξύ των αναγκαίων ομοδίκων, στον οποίο αποβλέπει η ρύθμιση αυτή, επιβάλλει να γίνει δεκτό ότι ούτε ο αντίδικος των αναγκαίων ομοδίκων, στην περίπτωση της υποχρεωτικής κατά νόμο κοινής νομιμοποίησης αυτών, μπορεί να παραιτηθεί από την αγωγή ή το ένδικο μέσο μόνο ως προς ορισμένους από τους αντιδίκους του.». Οι ίδιες αυτές σκέψεις ανευρίσκονται, επίσης, στην πρόσφατη απόφαση ΠΠρΡοδ 113/2019, ΤΝΠ Νόμος.

136 Π. Γέσιου-Φαλσή, ό.π., σελ. 278. Βλ. όμως και Δ. Μηχιώτης, Η αναγκαστική ομοδικία στην πολιτική δίκη, σελ. 412 επ., ο οποίος παραδέχεται μεν την συνέπεια της θέσης αυτής, όμως καταλήγει σε διαφορετικά συμπεράσματα. Παρατηρεί, έτσι, ότι δεν μπορεί να επεκταθεί και στην περίπτωση που η αναγκαία ομοδικία σπηρίζεται στην επέκταση της ισχύος της απόφασης σε όλους τους ομοδίκους (άρθρο 76§1 περ.β'). Ως γνωστόν, ratio της ρυθμίσεως αυτής είναι η αποτροπή έκδοσης αντιφακών δεδικασμένων, ενδεχόμενο που μπορεί να πραγματοποιηθεί εάν γίνει δεκτή η ενέργεια της αποδοχής της αγωγής στο πρόσωπο του επιχειρήσαντα αυτή ομοδίκου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της αναγκαίας ομοδικίας της ομόρρυθμης εταιρείας και των εταίρων που συνενάγονται μαζί της. Στην υποθετική περίπτωση που ο ομόρρυθμος εταίρος προβεί σε αποδοχή της αγωγής, το δεδικασμένο που απορρέει από την τελεσίδικη – εκδοθείσα συμφώνως με την αποδοχή – απόφαση δεν εκτείνεται και κατά της εταιρείας, καθόσον η επέκταση του

ρυθμιζόμενους στον ΚΠολΔ τρόπους περατώσεως της δίκης, κατά το ότι δεν οδηγεί σε άμεση κατάργηση της δίκης, αλλά σε έκδοση απόφασης σύμφωνης με αυτήν. Υιοθετούμενης, έτσι, της κρατούσας άποψης που υιοθετεί την υποκειμενική ενέργεια της αποδοχής ενός ομοδίκου, εμφανίζεται το απευκταίο ενδεχόμενο να εκδοθούν δύο αντιφατικές αποφάσεις, καθόσον η απόφαση που εκδίδεται ως προς τον ομόδικο που δεν αποδέχθηκε την στρεφόμενη και κατ' αυτού αγωγή δύναται να μην είναι ομοίου περιεχομένου με την απόφαση, που θα είναι σύμφωνη με την αποδοχή στην οποία προέβη ο έτερος ομόδικος. Και είναι απευκταία, πράγματι, αυτή η εξέλιξη, αν αναλογιστούμε ότι έτσι ματαιώνεται ο δικαιολογητικός λόγος της αναγκαίας ομοδικίας, που είναι ακριβώς η έκδοση αποφάσεως ομοίου περιεχομένου ως προς όλους τους ομοδίκους. Για την αποφυγή τούτου η ίδια προτείνει το ανίσχυρο της αναγνωρίσεως και για τον επιχειρούντα αυτή.

Συναφώς, λοιπόν, έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι σε όλες τις περιπτώσεις αναγκαστικής ομοδικίας αδιακρίτως είναι απαραίτητη η σύμπραξη όλων των ομοδίκων¹³⁷. Στο συμπέρασμα δε αυτό καταλήγουν και οι θιασώτες της θεώρησης των αναγκαίων ομοδίκων ως ενιαίου διαδίκου. Τούτη, μάλιστα, η θέση ανευρίσκεται και σε πρόσφατες αποφάσεις του ακυρωτικού δικαστηρίου και πρωτοβάθμιων δικαστηρίων¹³⁸.

Πάντως, σε κάθε περίπτωση η ικανότητα των ομοδίκων να διαθέτουν το επίδικο αντικείμενο έχει ιδιαίτερη σημασία, για να κριθεί εν τέλει εάν οι διαθετικές πράξεις του άρθρου 76 παρ. 2 ΚΠολΔ διενεργούμενες μεμονωμένα από έναν αναγκαίο ομόδικο ενεργούν υποκειμενικά, οιονεί αντικειμενικά ή δεν αναπτύσσουν κανένα αποτέλεσμα¹³⁹. Χαρακτηριστικά αναφέρεται¹⁴⁰ η αγωγή για αποκλεισμό μέλους αστικής

δεδικασμένου κατ' άρθρο 329 ΚΠολΔ έχει ετερομαρή χαρακτήρα. Ενδέχεται, έτσι, ταυτόχρονα με το ανωτέρω δεδικασμένο να αναδυθεί αντίθετο δεδικασμένο από τελεσίδικη απόφαση που έκρινε υπέρ της εταιρείας που δεν αναγνώρισε την αγωγή όπως ο εταίρος. Μάλιστα, το δεύτερο αυτό δεδικασμένο θα επεκταθεί δυνάμει της ρυθμίσεως του άρθρου 329 και στον εταίρο. Συνεπεία τούτων δημιουργείται το άτοπο να υφίστανται στον νομικό κόσμο δύο αντιφατικά δεδικασμένα ως προς τους ίδιους διαδίκους. Γεννιέται, έτσι, ο προβληματισμός εάν μπορεί τούτο να γίνει ανεκτό ή η λύση του ανίσχυρου της αναγνώρισης εκ μέρους του ενός αναγκαίου ομοδίκου είναι μονόδρομος. Κατά τον Δ. Μηχιώτη, στο παράδειγμα αυτό «ο αποδεχόμενος την αγωγή αναγκαίως ομόδικος, αφού μέσω της ίδιας του της δηλώσεως βουλήσεως προκάλεσε τη βάσει της αποδοχής δημιουργία δεδικασμένου, εν συνεχεία συμβιβάζεται με το ενδεχόμενο να επεκταθεί στο μέλλον υπέρ και του ίδιου το τυχόν ευνοϊκό δεδικασμένο άλλης αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί επί της φίκης ετέρου ομοδίκου». Καταλήγει έτσι στην διαπίστωση ότι στις περιπτώσεις του άρθρου 76§1 περ.γ' και 76§1 περ. δ', ήτοι στις περιπτώσεις όπου η αναγκαία ομοδικία επιτάσσεται για λόγους δικονομικούς η αποδοχή της αγωγής μπορεί να λειτουργήσει υποκειμενικά αποκλειστικά ως προς τον ενεργήσαντα αυτήν.

137 Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσούλης/Σ. Πανταζόπουλος, Πολιτική Δικονομία, σελ. 395, Μ. Μαργαρίτης, Η αποδοχή της αγωγής, σελ. 352, Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 76, σελ. 164.

138 ΑΠ 28/2015, ΕλλΔνη 2016, 1090, στην μείζονα σκέψη της οποίας περιέχονται τα εξής «Κατά την παρ 2 του ίδιου άρθρου η κοινή διαδικαστική πορεία της παρ. 1 αποκλείει το ενδεχόμενο της διασπάσεως της δικονομικής ενότητας που απαρτίζουν οι αναγκαίοι ομόδικοι, όπως είναι οι ομόδικοι της δίκης διανομής, στην οποία λόγω της φύσεως της διαφοράς δεν μπορούν να υπάρξουν αντίθετες αποφάσεις απέναντι στους ομοδίκους. Γι' αυτό δεν μπορεί ο ένας να συμβιβασθεί ο άλλος να αποδεχθεί την αγωγή ή να παραιτηθεί από αυτήν και ο τρίτος να συμφωνήσει διαιτητική επίλυση της επίδικης διαφοράς. Για να επιχειρηθούν οι διαδικαστικές αυτές πράξεις χρειάζεται η σύμπραξη όλων των αναγκαίων ομοδίκων, η δε τυχόν χωριστή επιχείρηση από τον ένα από αυτούς είναι ανίσχυρη τόσο έναντι των άλλων, όσο και έναντι εκείνου που τις επιχείρησε, σε κάθε περίπτωση αναγκαστικής ομοδικίας.» Ομοίως και ΑΠ 277/2021, ΠΠρΡοδ 29/2016, δημοσιευμένες στην ΤΝΠΝΟΜΟΣ.

139 Π. Γέσιου-Φαλιώη, ό.π., σελ. 277-8, ενώ ούτω και Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 192.

140 Βλ. διεξοδικά για τον προβληματισμό Π. Κολοτούρο, ό.π., σελ. 193.

εταιρείας· ασκηθείσης μίας τέτοιας αγωγής σε περίπτωση που μόνο ο ένας από τους ενάγοντες παραιτηθεί με δήλωσή του από το δικαίωμα του, ενώ οι υπόλοιποι δεν συμπράξουν, η παραίτηση αυτή δεν θα είναι έγκυρη ούτε για τον παραιτηθέντα. Τούτη δε η παραδοχή είναι απόρροια του γεγονότος ότι το αδιαίρετο, διαπλαστικό δικαίωμα για αποκλεισμό του εταίρου ανήκει σε όλους τους εταίρους από κοινού, με αποτέλεσμα η διάθεσή του να προϋποθέτει την συναίνεση όλων¹⁴¹.

Από την άλλη, οιοδήποτε αντικειμενικά λειτουργεί η αναγνώριση στην περίπτωση της εναγωγής της ομόρρυθμης εταιρείας από κοινού με τα μέλη της, των οποίων η ευθύνη έναντι των δανειστών της εταιρείας είναι προσωπική, παρεπόμενη και, συνάμα, παρακολουθηματική έναντι της εταιρικής ευθύνης¹⁴². Δοθέντος ακριβώς, του ότι η ευθύνη των μελών της εταιρείας εξαρτάται από την ύπαρξη και την έκταση του εταιρικού χρέους, δεν είναι δυνατή η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων και, αντίστοιχα, η δημιουργία αντιφατικών δεδικασμένων. Προς τούτο, εξάλλου, το δεδικασμένο για την διάγνωση της ύπαρξης ή ανυπαρξίας της επίδικης έννομης σχέσης δεν περιορίζεται μεταξύ της εταιρείας και του τρίτου, αλλά αποτελεί δεδικασμένο και για τους εταίρους (άρθρο 329 ΚΠολΔ)¹⁴³, ενώ και ο δικονομικός δεσμός, που συνδέει την εταιρεία και τους εταίρους, σε περίπτωση που εναχθούν από κοινού από τους εταιρικούς δανειστές, είναι αυτός της αναγκαστικής ομοδικίας¹⁴⁴. Συνεπώς, στην υπό κρίση περίπτωση, εάν η ομόρρυθμη εταιρεία αναγνωρίσει την αγωγή, οι ομόδικοι ομόρρυθμοι εταίροι δεν μπορούν να εναντιωθούν στην ανωτέρω δήλωση αποδοχής¹⁴⁵.

Ωστόσο, γίνεται δεκτό ότι μαζί με την δίκη μεταξύ της ομόρρυθμης εταιρείας και του τρίτου δανειστή δεν θα καταργηθούν και οι δίκες των ομόρρυθμων εταίρων, αλλά, αντίθετα, η αναγνώριση της εταιρείας θα επηρεάσει με διαφορετικό τρόπο τις τελευταίες δίκες. Ειδικότερα, στο πλαίσιο των δικών των μελών, η αναγνώριση στην οποία προέβη η εταιρεία θα ληφθεί υπόψιν αυτεπαγγέλτως ως γεγονός γνωστό

141 Πρβλ. ενδεικτικά *Ν. Ρόκα*, *Εμπορικές Εταιρείες*, 8η έκδοση, 2018, σελ. 93, όπου αναλύονται οι προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος αποκλεισμού εταίρου (άρθρο 771 ΑΚ), μεταξύ των οποίων είναι και η αίτηση όλων των εταίρων, πλην του υπό αποκλεισμό, προς το αρμόδιο δικαστήριο. Μάλιστα, το ουσιαστικό εταιρικό δικαίο απαιτεί την εξ αρχής συμμετοχή όλων των εταίρων, αφού μόνο έτσι διασφαλίζεται η συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας κατά τον *Χ. Μαστροκόσστα*, *Αίτηση αποκλεισμού εταίρου προσωπικής εταιρίας στην οποία δεν συμμετέχουν όλοι οι συνέταροι του αποκλεισμένου*, ΔΕΕ 6/2016, 755 επ.. Σε περίπτωση δε που κάποιος εκ των λοιπών - πλην του αποκλεισμένου - εταίρων δεν συμμετάσχει στην ασκηθείσα αγωγή, το ελάττωμα δεν μπορεί να καλυφθεί μέσω του θεσμού της προσεπικλήσεως του μη συμπράξαντος εταίρου.

142 *Ν. Ρόκας*, *ό.π.*, σελ. 142.

143 ΑΠ 679/2020, ΑΠ 1699/2008, ΑΠ 1526/2018, δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.a.eiospa.gov.gr/>. Βλ. και *Ν. Κλαμαρή / Σ. Κουσουλή / Σ. Πανταζόπουλο*, *ό.π.*, σελ. 800, *Ν. Νίκας*, *Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας*, σελ. 578.

144 ΑΠ 970/2019, ΑΠ 1103/2010, ΑΠ 679/2020, ΑΠ 291/2019, δημοσιευμένες, ομοίως, στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου, ΕφΠειρ 172/2015, ΕφΠατρ 323/2018, ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 7147/2008, ΕλλΔνη 2009, 1099, ΕφΑθ 9775/2002, ΝοΒ 2003, 1237. Βλ. επίσης *Σ. Κουσουλής*, *Η δέσμευση τρίτων*, σελ. 102, *Ν. Νίκας*, *ό.π.*, σελ. 161, *Ν. Κλαμαρή / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, *ό.π.*, σελ. 393, *Ν. Ρόκας*, *Εμπορικές Εταιρείες*, 8η έκδοση, 2018, σελ. 142, υποσημ. 11.

145 *Π. Κολοτούρος*, *ό.π.*, σελ. 195, ο οποίος, μάλιστα, χρησιμοποιεί το πρόσθετο επιχείρημα ότι, εφόσον ούτε η ίδια η προβαίνουσα στην αναγνώριση εταιρεία δεν δύναται να ανακαλέσει την αναγνώριση, αυτή δεν μπορεί να τεθεί σε αμφισβήτηση από τους ομόρρυθμους εταίρους.

στο δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 336 παρ. 2 ΚΠολΔ και θα εκτιμηθεί ως δικαστική ομολογία¹⁴⁶. Εδώ ακριβώς, έγκειται η οιονεί αντικειμενική ενέργεια της αναγνώρισης της αγωγής εκ μέρους της ομόρρυθμης εταιρείας, η οποία τελικά θα ληφθεί υπόψιν στις λοιπές δίκες ως δικαστική ομολογία και ως τέτοια θα αποτελέσει πλήρη απόδειξη για την ύπαρξη εταιρικής οφειλής.

Ενδιαφέρον, πάντως, παρουσιάζει και η αντίστροφη περίπτωση, όταν δηλαδή αποδέχονται την αγωγή και την ατομική τους ευθύνη οι ομόρρυθμοι εταίροι, ενώ η εταιρεία αρνείται την ύπαρξη εταιρικού χρέους. Η αναγνώριση αυτή των εταίρων, πράγματι, είναι επιτρεπτή, εάν λάβουμε υπόψιν μας ότι κάθε ομόρρυθμος εταίρος έχει εξουσία να συμφωνεί με τους εταιρικούς δανειστές την απαλλαγή του από την ατομική του ευθύνη για το εταιρικό χρέος¹⁴⁷, όμως δεν μπορεί να αντιταχθεί έναντι της εταιρείας. Δοθέντος τούτου, το δεδικασμένο της απόφασης που θα εκδοθεί σύμφωνα με την ανωτέρω αναγνώριση θα παράγεται αποκλειστικά ως προς την ύπαρξη της προσωπικής ευθύνης του εταίρου, χωρίς ταυτόχρονα να βεβαιώνει την ύπαρξη του εταιρικού χρέους, το οποίο αποτελεί προδικαστικό ζήτημα. Τούτο μπορεί, ωστόσο, να οδηγήσει εν τέλει σε αντιφατικά συμπεράσματα, αν λ.χ. η στρεφόμενη κατά της εταιρείας αγωγή απορριφθεί τελεσιδικώς και, κατά συνέπεια, το δεδικασμένο που βεβαιώνει την ανυπαρξία τους εταιρικού χρέους καλύπτει και τους εταίρους που είχαν αποδεχθεί την αγωγή. Παρόλα αυτά, η αντίφαση αυτή υποστηρίζεται ότι πρέπει να συγχωρηθεί για λόγους ουσιαστικού δικαίου: εφόσον βάσει του τελευταίου μπορεί ο εταίρος να ικανοποιήσει τους εταιρικούς δανειστές ακόμα και αν γνωρίζει ότι δεν υφίσταται εταιρικό χρέος, τότε και το δικονομικό δίκαιο δεν μπορεί να απαγορεύσει την διάθεση¹⁴⁸.

3. *Παρεμβαίνοντες*

Το εάν ο τρίτος που συμμετέχει σε διεξαγόμενη μεταξύ άλλων δίκη μέσω του θεσμού της παρεμβάσεως δύναται να προβεί σε αναγνώριση της αγωγής εξαρτάται άρρηκτα από το είδος αυτής, ήτοι εάν πρόκειται για κύρια ή για πρόσθετη, απλή ή αυτοτελή.

Κυρίως παρεμβαίνοντες

Με την κύρια παρέμβαση ο τρίτος προσέρχεται σε ήδη ανοιγόμενη δίκη, με σκοπό να αντιποιηθεί το αντικείμενο της εκκρεμούς δίκης¹⁴⁹. Κατ' άλλη διατύπωση¹⁵⁰, ο κυρίως παρεμβαίνων «*αρνείται το δικαίωμα για δικαστική προστασία εκείνου που υπέβαλε τη σχετική αίτηση και ισχυρίζεται ότι η προστασία αυτή πρέπει να χορηγηθεί στον ίδιο*».

146 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 195.

147 Ν. Ρόκας, Εμπορικές εταιρείες, σελ. 141, υποσημ. 9.

148 βλ. αναλυτικά για το ζήτημα αυτό Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 196.

149 Ν. Νίκας, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 165, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσούλης / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 397.

150 που ανευρίσκεται στην ΜΠρΘεσ 5384/2013, Αρμ2013, 1465

Η νομική φύση της κύριας παρεμβάσεως αποτελεί ένα ερώτημα που δίχασε την θεωρία, στο πλαίσιο της οποίας υποστηρίχθηκαν κατά βάση τρεις απόψεις. Σύμφωνα με την πρώτη εκδοχή¹⁵¹, που επικράτησε κυρίως στην γερμανική θεωρία, η κύρια παρέμβαση συνιστά μία γνήσια αγωγή, που ασκείται από τον παρεμβαίνοντα κατά και των δύο διαδίκων παρεμπιπτόντως στα πλαίσια άλλης εκκρεμούς δίκης και συνεκδικάζεται - ούσα συναφής - με την κύρια, αρχική αγωγή. Συνεπεία, επομένως, της ασκήσεως της κύριας παρεμβάσεως δημιουργείται μία νέα, αυτοτελής και ανεξάρτητη σε σχέση με την αρχική δίκη. Στο πλαίσιο, μάλιστα, της θέσεως αυτής γίνεται δεκτό¹⁵² ότι οι αρχικοί διάδικοι είναι ομόδικοι απέναντι στον κυρίως παρεμβαίνοντα, χωρίς να εξεταστεί εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την ομοδικία. Ειδικότερα, υπό την εκδοχή αυτή σε κάθε περίπτωση οι αρχικοί διάδικοι θεωρούνται απλοί ομόδικοι, ενώ συντρέχοντων των όρων περί της αναγκαίας ομοδικίας, καθίστανται αναγκαίοι ομόδικοι.

Σύμφωνα με μία δεύτερη άποψη, η οποία είναι η μάλλον κρατούσα στην ελληνική θεωρία¹⁵³, η κύρια παρέμβαση δεν γεννά μία νέα δίκη, αλλά, αντίθετα, διευρύνει τα υποκειμενικά όρια της αρχικής δίκης. Δοθέντος δε τούτου εκδικάζεται μαζί με την κύρια αγωγή και η μέχρι τότε διμερής σχέση ανάμεσα στους διαδίκους καθίσταται τριπρόσωπη αντιδικία. Στο ισχύον ελληνικό δίκαιο, επομένως, δημιουργούνται αποκλειστικά σχέσεις αντιδικίας¹⁵⁴ και με την άσκηση της κύριας παρεμβάσεως ο τρίτος καταλαμβάνει θέση αντίστοιχη των διαδίκων¹⁵⁵, χωρίς, όμως, να καθίσταται ομόδικος – απλός ή αναγκαίος - των αρχικών διαδίκων. Εκδήλωση δε της θέσης του κυρίως παρεμβαίνοντος είναι ότι έχει όλες τις εξουσίες του κυρίου διαδίκου και, κατά συνέπεια, μπορεί να επιχειρεί κάθε διαδικαστική πράξη.

Από τις δύο παραπάνω απόψεις πήρε επιμέρους στοιχεία η τρίτη υποστηριζόμενη θέση¹⁵⁶. Αυτή δέχεται μεν ότι μετά την άσκηση της κύριας παρεμβάσεως διευρύνονται τα υποκειμενικά όρια της αρχικής δίκης, αλλά παράλληλα με αυτήν εισάγεται μία νέα αίτηση παροχής δικαστικής προστασίας και, κατά συνέπεια, δημιουργείται μία νέα δίκη ως προς το δικαίωμα του κυρίως παρεμβαίνοντος. Όπως

151 Πρόκειται για μία άποψη που ασπάζονται οι *Σ. Δεληκωστόπουλος-Α. Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔΑ', άρθρο 80, σελ. 228.

152 *Π. Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, σελ. 45 υποσημ. 14, *Σ. Δεληκωστόπουλος-Α. Σινανιώτης*, ό.π., σελ. 228, *Σ. Κουσουλής*, Η κύρια παρέμβαση, 1987, σελ. 341.

153 Υπέρ της θέσεως αυτής τάσσονται οι *Π. Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, σελ. 45, *Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 399 και *Γ. Ράμμος*, Περί κύριας παρεμβάσεως, 1931, σελ. 165 επ., Ο τελευταίος, μάλιστα, ασκεί κριτική στην αντίθετη άποψη δοθέντος όα δεν είναι δυνατή η ίδρυση νέας, παρεμπιπτούσας δίκης, που έχει ως αντικείμενο το ίδιο ακριβώς με την κύρια δίκη. Εξάλλου, κατά τον ίδιο, η λύση αυτή προκρίνεται και προς αποφυγή καθυστερήσεων, που είναι δυνατόν να επάγεται η συνύπαρξη δύο δικών που εξελίσσονται παράλληλα.

154 *Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 401, *Γ. Ράμμος*, ό.π., σελ. 168 επ., *Π. Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, σελ. 45. Πρβλ. και ΑΠ 904/2015, ΑΠ 40/2014, ΕφΑθ 526/2000, ΕφΘεσσαλ 1266/2000, ΕφΛαρ 64/2014, ΤΝΠΝόμος.

155 *Γ. Ράμμος*, ό.π., σελ. 167. Βλ. και ΑΠ 1417/2010, ΑΠ 847/2007, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 470/2008, άπασης δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr>

156 *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ/α', άρθρο 271, σελ. 1183, *Ν. Νίκας*, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 105, *ο ίδιος*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 168, *Ν. Κατηφόρης*, Το επεκτατικό αποτέλεσμα της εφέσεως, σελ. 27..

χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ν. Νίκας, εκ των κύριων εκπροσώπων της εκδοχής αυτής, το λεγόμενο περί διευρύνσεως των υποκειμενικών ορίων της δίκης δεν αποτελεί παρά «απλό φραστικό σχήμα»

Ανεξαρτήτως, ωστόσο, της θέσης που θα υιοθετηθεί ως προς τα άκρως αμφιλεγόμενα¹⁵⁷ ζητήματα της νομικής φύσεως της κύριας παρεμβάσεως και των σχέσεων που διαμορφώνονται μεταξύ των διαδίκων και του τρίτου παρεμβαίνοντος, γίνεται δεκτό ότι η κύρια παρέμβαση μετά την άσκησή της, που προϋποθέτει την ύπαρξη εκκρεμοδικίας, αποκτά αυτοτέλεια έναντι της κύριας δίκης, από την εξέλιξη της οποίας δεν επηρεάζεται¹⁵⁸. Απόρροια τούτου δε είναι ότι η συζήτηση της κύριας παρεμβάσεως δεν εμποδίζεται από την κατάργηση της δίκης μεταξύ των αρχικών διαδίκων¹⁵⁹.

Τούτων δε λεχθέντων καθίσταται σαφές ότι η αποδοχή της αγωγής εκ μέρους του εναγομένου και η επερχόμενη μέσω αυτής περάτωση της κύριας δίκης δεν επηρεάζουν την κύρια παρέμβαση, η οποία προχωρεί κανονικά¹⁶⁰. Ο εναγόμενος, λοιπόν, εξακολουθεί να είναι διάδικος, αφού η εκκρεμής κύρια παρέμβαση στρέφεται και κατ' αυτού. Μόνο σε περίπτωση που προέβαινε στην αναγνώριση και της κύριας παρεμβάσεως ο εναγόμενος θα μπορούσε να εξέλθει πλήρως της δίκης, όμως τούτο δεν είναι δυνατόν, διότι δεν δύναται να είναι βάσιμες και η αξίωση του ενάγοντος και αυτή του κυρίως παρεμβάντος, με αποτέλεσμα η αναγνώριση της αγωγής και συνάμα της κύριας παρεμβάσεως να περικλείει αντίφαση.

Από την άλλη, αναγνώριση μπορεί να λάβει χώρα ως προς την κύρια παρέμβαση τόσο από τον ενάγοντα όσο και από τον εναγόμενο. Σε περίπτωση που ο τελευταίος προβεί σε αναγνώριση της κύριας παρεμβάσεως, τότε περατώνεται αποκλειστικά η δίκη μεταξύ του ίδιου και του κυρίως παρεμβαίνοντος, και όχι και αυτές μεταξύ του ενάγοντος και του εναγομένου και μεταξύ του ενάγοντος και του παρεμβαίνοντος¹⁶¹.

157 Ως προς την φύση της κύριας παρεμβάσεως παρατηρείται μεταστροφή της νομολογίας. Ειδικότερα, το πρώτον, τοποθετούνται οι ΕφΑθ 3111/1989, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 1609/1980, ΝοΒ ΚΘ 901, που υιοθετούσαν την εκφρασθείσα από τους Σ. Δεληκωστόπουλου/Α. Σινανιώτη άποψη και έκαναν δεκτό ότι «με την κύρια παρέμβαση δημιουργείται δεύτερη, ανεξάρτητη από την πρώτη, δίκη μεταξύ του παρεμβαίνοντος και των αρχικών αντιδίκων, οι οποίοι δρουν απλώς ως ομόδικοι χωρίς να ερευνάται αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της ομοδικίας». Ωστόσο, από αυτή την θέση κρατάει αποστάσεις η νεότερη νομολογία, που κινείται μεταξύ της διευρύνσεως των υποκειμενικών ορίων της δίκης και της ίδρυσης νέας δίκης, αλλά σε κάθε περίπτωση τονίζει εμφατικά ότι δεν δημιουργείται δεσμός ομοδικίας μεταξύ των διαδίκων και του παρεμβαίνοντος. Ενδεικτικά βλ. ΑΠ 1305/2020, ΑΠ 611/2013, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ΕφΑθ 855/2011, ΕφΑΔΠολΔ 6/2011, 660 επ., ΜΠρΖακυνθ 26/2010 με παρατ. Δ. Ποταμίτη, ΕφΑΔΠολΔ 7/2010, 833 επ., ΜΠρΡοδ 418/2005, ΤΝΠ Νόμος, οι οποίες, αν και δέχονται ότι «η κύρια παρέμβαση, με την οποία εισάγεται νέα, αυτοτελής έναντι της αγωγής αίτηση παροχής εννόμου προστασίας, αποτελεί παρεπίπτουσα αγωγή, η οποία απλώς συνεκδικάζεται με την αγωγή κατ' άρθρο 31 ΚΠολΔ», καταλήγουν ότι δεν δημιουργείται σχέση -απλής ή αναγκαστικής- ομοδικίας των αρχικών διαδίκων έναντι του κυρίως παρεμβαίνοντος. Πρβλ. όμως και ΑΠ 651/2004, ΠΠρΑθ 1913/2009, ΤΝΠ Νόμος, σύμφωνα με τις οποίες η κύρια παρέμβαση διευρύνει την δίκη κατά τα υποκειμενικά της όρια.

158 Κ. Κεραμής, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 269. Βλ. και ΑΠ 252/2016, ΜΠρΠατρ 131/2022, ΜΠρΘβ 8/2009, ΕφΛαρ 152/2007, ΤΝΠ Νόμος.

159 Γ. Ράμμος, ό.π., σελ. 196, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 197, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 402, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 169. Πρβλ. ΕφΑθ 1146/2002, ΤΝΠ Νόμος.

160 Β. Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 298, σελ. 332, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 199, Γ. Ράμμος, ό.π., σελ. 196.

161 Γ. Ράμμος, ό.π., σελ. 198.

Αντίθετα, εάν ο ενάγων προχωρήσει σε αποδοχή της κύριας παρέμβασης, τότε, πέραν της δίκης μεταξύ του ίδιου και του κυρίως παρεμβαίνοντος υποστηρίζεται από τον Γ. Ράμμο ότι καταργείται και η αρχική κύρια δίκη, καθόσον η συνέχισή της δεν είναι σκόπιμη. Ειδικότερα, ο εκτελεστός τίτλος που δημιουργείται συνεπεία της αναγνώρισης της κύριας παρεμβάσεως είναι ισχυρότερος σε σχέση με την απόφαση, που θα εκδοθεί ως προς την κύρια δίκη, ακόμα και αν αυτή δέχεται την αγωγή, με αποτέλεσμα αυτή η τελευταία να μην εκτελείται εν τέλει¹⁶².

Δεν αποκλείεται, πάντως, στην αναγνώριση της κύριας παρεμβάσεως να προβούν και οι δύο αρχικώς διάδικοι. Στην υποθετική αυτή περίπτωση είναι βέβαιο ότι καταργείται η δίκη ως προς όλους τους διαδίκους, αρχικούς ή μη. Στο συμπέρασμα δε αυτό αφικνούμαστε στηριζόμενοι σε δύο επιχειρήματα. Το πρώτο αναλύθηκε ήδη στην περίπτωση της αναγνώρισεως της κύριας παρεμβάσεως εκ μέρους του ενάγοντος και έγκειται στο άσκοπο της συνέχισης της διαδικασίας. Πρόσθετη δε βάση, για να καταλήξουμε στην ενδεδειγμένη κατά την γνώμη μας λύση, είναι το γεγονός ότι από την αναγνώριση της κύριας παρεμβάσεως εκ μέρους του ενάγοντος τεκμαίρεται η παραίτηση του τελευταίου από την αγωγή.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι ο κυρίως παρεμβαίνων δεν δύναται να αποδεχθεί την αγωγή, αφού αυτή δεν στρέφεται κατά αυτού¹⁶³.

Απλώς προσθέτως παρεμβαίνοντες

Ο τρίτος, όμως, είναι δυνατόν να προσέλθει στην ήδη και για να υποστηρίξει απλώς τα αιτήματα ενός εκ των αρχικών διαδίκων προσλαμβάνοντας, έτσι, όχι την ιδιότητα του κύριου διαδίκου ούτε του ομοδίκου με τον διάδικο υπέρ του οποίου παρεμβαίνει, αλλά του πρόσθετου ή βοηθού διαδίκου¹⁶⁴. Ως τέτοιος δύναται να «ενεργήσει όλες τις διαδικαστικές πράξεις που επιτρέπονται στη δίκη προς το συμφέρον εκείνου για την υποστήριξη του οποίου ασκήθηκε η παρέμβαση», ενώ «οι πράξεις που ενεργεί είναι ισχυρές, εφόσον δεν είναι αντίθετες προς τις πράξεις του διαδίκου, για την υποστήριξη του οποίου άσκησε την παρέμβαση» (άρθρο 82 ΚΠολΔ).

Λαμβανομένης υπόψιν της θέσεως του και δεδομένου ότι ο προσθέτως παρεμβαίνων διεξάγει ουσιαστικά ξένη δίκη, δεν δύναται να προβαίνει σε διαδικαστικές πράξεις οι οποίες συνεπάγονται την

162 Γ. Ράμμος, ό.π., σελ. 198, Β. Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 298, σελ. 332. Την αντίθετη λύση υιοθετεί, ωστόσο, ο Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 199, σύμφωνα με τον οποίο και επί αποδοχής της κύριας παρέμβασης από τον ενάγοντα η αρχική δίκη παραμένει να είναι εκκρεμής.

163 Γ. Ράμμος, ό.π., σελ. 197. Πρβλ. και Μ. Μαργαρίτη, ο οποίος αποδίδει την αδυναμία αναγνώρισεως της αγωγής εκ μέρους του κυρίως παρεμβαίνοντος στην εξομοίωσή του εξ απόψεως της δικονομικής του θέσης με τον ενάγοντα.

164 Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 169, ο ίδιος, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 108, Ν. Κλαμαρή/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 402, Ν. Κατηφόρης, ό.π., σελ. 28. ΑΠ 111/2016, ΑΠ 18/2008, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>

διάθεση ή άλλως απαλλοτριώση του επίδικου αντικειμένου¹⁶⁵. Δεν μπορεί, επομένως, να αναγνωρίσει την αγωγή, ακόμα και εάν ο διάδικος υπέρ του οποίου παρεμβαίνει δεν αντιτίθεται, αφού μία τέτοια πράξη θα αντέκειτο στον σκοπό της παρεμβάσεως¹⁶⁶. Αντίθετα, ο υπέρ ου η παρέμβαση κύριος διάδικος νομιμοποιείται να αποδεχθεί την αγωγή, ακόμα και αν ο προσθέτως παρεμβαίνων αντιτίθεται στην ανωτέρω πράξη¹⁶⁷. Αυτονοήτως δε αυτή την δήλωση αποδοχής της αγωγής δεν δύναται να την ανακαλέσει ο παρεμβαίνων.

Αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντες

Ζήτημα, όμως, ανακύπτει αναφορικά με το εάν η ανωτέρω λύση προσήκει και στην περίπτωση της αυτοτελούς πρόσθετης παρεμβάσεως. Έτσι χαρακτηρίζεται η παρέμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 83 ΚΠολΔ, όταν η ισχύς της απόφασης στην κύρια δίκη εκτείνεται και στις έννομες σχέσεις εκείνου που την άσκησε. Μάλιστα, αν και δεν προσδιορίζονται στον νόμο τα στοιχεία εκείνα που πρέπει να πληρούνται, προκειμένου να συντρέχει η ανωτέρω προϋπόθεση, γίνεται παγίως δεκτό ότι πρέπει είτε τα υποκειμενικά όρια του δεδικασμένου να καταλαμβάνουν τον παρεμβαίνοντα είτε η άμεση διαπλαστική ενέργεια να ισχύει και για τον παρεμβαίνοντα είτε, τέλος, η απόφαση να μπορεί να εκτελεστεί και κατ' αυτού¹⁶⁸.

Ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνων, κατά την άποψη που έχει επικρατήσει στην θεωρία, έχει διττή ιδιότητα. Από την μία, είναι, όπως ο απλώς προσθέτως, βοηθός του υπέρ ου η παρέμβαση διαδίκου, όμως, από την άλλη, επειδή δεσμεύεται από τις κύριες συνέπειες της αποφάσεως, αποκτά τις εξουσίες του αναγκαίου ομοδίκου (άρθρο 83 ΚΠολΔ, που παραπέμπει στις αντίστοιχες για τον αναγκαίο ομόδικο ρυθμίσεις,

165 Γ. Ράμμος, Περί προσθέτου παρεμβάσεως, 1932, σελ. 148, Ν. Νίκας, ό.π., σελ. 173, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 407, Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 273, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 352, Α. Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔΓ', άρθρο 298, σελ. 26.

166 Βλ. και Π. Κολοτούρο, ό.π., σελ. 200 επ., ο οποίος με επιχειρήματα αντικρούει την αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία πρέπει να γίνεται δεκτό ότι ο προσθέτως παρεμβαίνων μπορεί να αναγνωρίσει την αγωγή, εκτός εάν ο υπέρ ου η παρέμβαση διάδικος εναντιωθεί στην ενέργεια αυτή. Πρόκειται για μία εσφαλμένη άποψη, που εκκινεί από μία αμφιβόλου ακρίβειας εμπειρική παρατήρηση ότι ο παρεμβαίνων διεξάγει συνήθως την δίκη, και όχι ο υπέρ ου η παρέμβαση, ενώ συνάμα απειπολεί την ιδιότητα του παρεμβαίνοντος ως τρίτου και την απουσία εξουσίας διαθέσεως εκ μέρους του.

167 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 200.

168 Πρβλ. Ν. Νίκα, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 175, Π. Κολοτούρο, Περί των υποκειμενικών ορίων της ενέργειας της παρεμβάσεως – Ιδίως ενέργεια παρεμβάσεως και αυτοτελής πρόσθετος παρέμβασις, ΕφΑΔΠολΔ 2/2011, σελ. 159, Κ. Κεραμεία, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 271, Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η αυτοτελής πρόσθετος παρέμβασις στην Μνήμη Κωνσταντίνου Καραβά, τόμος Γ'-Α', 1968 - 1972, σελ. 566 επ. Βλ. και ΑΠ 700/2020, ΑΠ 177/2017, ΑΠ 883/2021, ΑΠ 267/2021, ΑΠ 362/2020, όλες δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>, ΕφΑθ 1250/2009, ΤΝΠΝόμος.

μεταξύ των οποίων το άρθρο 76 ΚΠολΔ)¹⁶⁹. Επομένως, του προσνέμονται μεν οι εξουσίες του αναγκαίου ομοδίκου χωρίς όμως να μπορεί συνάμα να χαρακτηριστεί και ως αναγκαίος ομοδίκος εν τη πλήρει εννοία¹⁷⁰.

Από το γεγονός, πάντως, ότι ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνων θεωρείται κατά πλάσμα δικαίου αναγκαίος ομοδίκος¹⁷¹ απορρέει η δυνατότητά του να απαλλαγθεί από την διαδικαστική κηδεμονία του υπέρ ου η παρέμβαση¹⁷² και, κατά συνέπεια, να μην περιορίζεται να προβαίνει αποκλειστικά σε πράξεις, με τις οποίες δεν αντιτίθεται ο τελευταίος¹⁷³. Ωστόσο, τούτο δεν συνεπάγεται και ότι δύναται να διενεργεί διαδικαστικές πράξεις που προσιδιάζουν αποκλειστικά στο πρόσωπο του κύριου διαδίκου. Δεν δύναται, έτσι, να προβαίνει σε πράξεις διαθέσεως του αντικειμένου της δίκης, όπως στην σύναψη συμβιβασμού, στην παραίτηση από την αγωγή, στην συμφωνία περί διαιτησίας και, τέλος, στην εδώ εξεταζόμενη διαθετική πράξη της αναγνώρισης της αγωγής¹⁷⁴. Τούτο, μάλιστα, γίνεται δεκτό ακόμα και αν ο ίδιος έχει την απαιτούμενη για την διενέργεια των ανωτέρω πράξεων εξουσία προς τούτο, δεδομένου ότι σε κάθε περίπτωση διεξάγει ξένη δίκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτοτελώς προσθέτου παρεμβαίνοντος, που, αν και διαθέτει ικανότητα προς διάθεση, δεν μπορεί να αποδεχθεί την αγωγή είναι ο τρίτος που καθίσταται ειδικός διάδοχος του επίδικου πράγματος ή δικαιώματος ενόσω διαρκεί η δίκη ή μετά το τέλος της (άρθρο 225 παρ. 2 εδ. β' ΚΠολΔ)¹⁷⁵.

Αντίστροφα, όταν οι διαθετικές διαδικαστικές πράξεις διενεργούνται από τον υπέρ ου η αυτοτελής πρόσθετη παρέμβαση διάδικο, υιοθετήθηκαν τρεις θέσεις. Ειδικότερα, αυτές, κατά μία εκδοχή¹⁷⁶, - εφαρμοζόμενης της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 76 ΚΠολΔ - ενεργούν υποκειμενικά και ισχύουν

169 *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 175, *N. Κλαμαρή / Σ. Κουσούλης / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 407, *K. Κεραμεύς*, ό.π., σελ. 271, *Γ. Μητσόπουλος*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, σελ. 321 . Βλ. και ΕφΑθ 1250/2009, ΤΝΠΝόμος.

170 *Γ. Μητσόπουλος*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, σελ. 321, *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση, σελ. 202. Βλ. όμως και *N. Κλαμαρή / Σ. Κουσούλη / Σ. Πανταζόπουλο*, ό.π., σελ. 407, όπου τονίζεται ότι με την αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση, ο τρίτος καθίσταται αναγκαίος ομοδίκος του υπέρ ου διαδίκου και καταλαμβάνει θέση κυρίου διαδίκου, διότι, αν και το επίδικο δικαίωμα δεν είναι δικό του, υποκρύπτεται και το δικό του.

171 Βλ. εξάλλου και τον χαρακτηρισμό της αυτοτελούς πρόσθετης παρεμβάσεως άλλως ως ομοδικιακής από πολλούς συγγραφείς, και ιδίως από την Π. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία, σελ. 46π. Βέβαια, τούτος ο χαρακτηρισμός, κατά τον *Γ. Μητσόπουλο*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, σελ. 321 υποσημ. 2, πρέπει μάλλον να αποφεύγεται, αφού προσήκει μόνο στους προσεπικαλούμενους αναγκαίους ομοδίκους, που επέχουν θέση κυρίου διαδίκου. Ενδεικτικά πρβλ. και ΕφΘεσσαλ 49/2022, ΕφΠατρ 51/2022, ΕφΑθ 121/2022, ΑΠ 368/2019, ΑΠ 1485/2006, ΤΝΠΝόμος.

172 *K. Κεραμεύς*, ό.π., σελ. 271, *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 176.

173 *Π. Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, σελ. 48, *Γ. Μητσόπουλος*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, σελ. 320.

174 *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση, σελ. 203, *N. Κλαμαρή / Σ. Κουσούλης / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 408

175 ΜΕφΑθ 7802/2013, ΕφΑΔΠολΔ 7/2014, 608 επ., ΑΠ 267/2021, ΑΠ 368/2019, ΑΠ 1260/2019, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>

176 Βλ. *Γ. Μητσόπουλο*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, σελ. 323, όπου δίδονται και σχετικά παραδείγματα. Ενδεικτικά αναφέρουμε την - συχνά εμφανιζόμενη στην πράξη - περίπτωση της έναντι τρίτου αγωγής της ομόρρυθμης εταιρείας, για την οποία παρεμβαίνει ο ομόρρυθμος εταίρος της: εν προκειμένω, η αποδοχή στην οποία προβαίνει η ομόρρυθμη εταιρεία είναι έγκυρη, ακόμα και αν ο παρεμβαίνων εταίρος αντιλέγει.

ανεξαρτήτως της στάσης του παρεμβάντος. Κατ' άλλη γνώμη¹⁷⁷, ωστόσο, το άρθρο 76 ΚΠολΔ πρέπει να ερμηνεύεται με διαφορετικό τρόπο -και- στην περίπτωση της αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως. Ειδικότερα, το άρθρο 76§2, που καθιερώνει την εξαίρεση από τον κανόνα της αντικειμενικής ενέργειας, έχει την έννοια ότι το κύρος των αναφερόμενων σε αυτό πράξεων, ήτοι του συμβιβασμού, της αναγνώρισεως, της παραιτήσεως από την δίκη και της συμφωνίας για διαιτησία, που διενεργούνται από τον υπέρ ου διάδικο, όχι μόνο δεν μπορούν να δεσμεύσουν τον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντα, αλλά και προκειμένου να αναπτύξουν ενέργεια για τον προβαίνοντα σε αυτές, απαιτείται να συναινεί έστω και σιωπηρά ο παρεμβαίνων¹⁷⁸. Υποστηρίζεται, πάντως, μάλλον μεμονωμένα¹⁷⁹ και η άποψη ότι οι πράξεις αυτές ενεργούν αντικειμενικά και, κατά συνέπεια, δεσμεύουν και τον παρεμβαίνοντα, πάντα όμως υπό την προϋπόθεση ότι ο αρχικός διάδικος διαθέτει την σχετική εξουσία διαθέσεως. Δοθέντος τούτου σε αποδοχή της αγωγής δύναται να προβεί, μεν, η ομόρρυθμη εταιρεία, για την υποστήριξη των αιτημάτων της οποίας συμμετέχει στη δίκη το μέλος της, όχι όμως ο διάδικος, που διέθεσε εκκρεμούσης της δίκης το αντικείμενο σε τρίτο. Στην αντικειμενική ενέργεια δε των διαθετικών πράξεων καταλήγει ο θιασώτης της άποψης αυτής *Π. Κολοτούρος* εκκινώντας από το γεγονός ότι ο παρεμβαίνων δεν επέχει θέση αναγκαίου ομοδίκου, αλλά μόνο βοηθού του υπέρ ου διαδίκου και βασιζόμενος στην συνεπεία τούτου μη εφαρμογή του άρθρου 76 παρ. 2.

Σε μία τελική αποτίμηση νομίζουμε ότι οι δύο τελευταίες θέσεις δεν πρέπει να επιδοκιμαστούν, καθώς δεν συνάδουν με την διττή ιδιότητα του αυτοτελώς παρεμβαίνοντος. Η αποδοχή της θέσης που κάνει λόγο περί αντικειμενικής ενέργειας μεταχειρίζεται τον αυτοτελώς παρεμβάντα ως έναν απλό βοηθό, που σε τίποτα δεν διαφέρει με τον απλώς προσθέτως παρεμβάντα, ενώ υιοθετώντας την εκδοχή που απαιτεί την σύμπραξη του αυτοτελώς παρεμβαίνοντα για το έγκυρο της αναγνώρισεως εκ μέρους του υπέρ ου ουσιαστικά ανάγεται ο τελευταίος σε κύριο διάδικο. Δογματικά συνεπέστερη κρίνεται, κατά την γνώμη μας, η πρώτη θέση που δεν παραγνωρίζει τον χαρακτήρα της αυτοτελούς πρόσθετης παρεμβάσεως.

177 *Π. Γέσιου-Φαλτσή*, Η αυτοτελής πρόσθετος παρέμβασις, σελ. 603, και ειδικά για την αναγνώριση βλ. υποσημ. 49 σελ. 604. Ωστόσο πρβλ. και *Γ. Μητσόπουλο*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, σελ. 323 υποσημ. 5, που αντικρούει την άποψη της. Σύμφωνα με τον ίδιο, η υιοθέτηση της τελευταίας όχι μόνο ανατίθεται στο άρθρο 76 παρ. 2, αλλά συνάμα καθιστά την θέση του αυτοτελώς προσθέτου παρεμβαίνοντα υπέρτερη σε σχέση με εκείνη του κύριου διαδίκου και μάλιστα «κατά προφανή διαφορισμόν της θέσεως του παρεμβάντος εν σχέσει προς την δικονομικήν θέσιν του ομοδίκου ως προς τας αυτάς πράξεις τας επιχειρουμένας υπό τού ομοδίκου του.» Την άποψη δε αυτή υιοθετεί και ο *Δ. Μηχιώτης*, Η αναγκαστική ομοδικία στην πολιτική δίκη, 2018, σελ. 429.

178 Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει και ο *Δ. Μηχιώτης*, Η αναγκαστική ομοδικία, σελ. 430, τουλάχιστον ως προς την αναγνώριση της αγωγής όταν η ισχύς της εκδοθησόμενης απόφασης κατ' άρθρο 83 στηρίζεται στην επέκταση της διαπλαστικής ενέργειας. Για τις λοιπές διαθετικές πράξεις του άρθρου 76 παρ. 2, ωστόσο, θεωρεί ότι αυτές μπορούν να επιχαρηθούν από τον υπέρ ου μονομερώς. Όταν δε η επέκταση της ισχύος της απόφασης, που θα εκδοθεί, στον αυτοτελώς παρεμβάντα οφέλεται στην κάλυψή του από τα υποκαμινικά όρια του δεδικασμένου, ενεργούν υποκαμινικά για τον υπέρ ου διάδικο που τις διενέργησε.

179 Βλ. *Π. Κολοτούρο*, ό.π., σελ. 202επ., ο οποίος, μάλιστα, με επιχαρήματα αμφισβητεί την ορθότητα των αντίθετων θέσεων. Αν και συμφωνεί με την ασκηθείσα από τον *Γ. Μητσόπουλο* κριτική στην άποψη της *Π. Γέσιου-Φαλτσή*, αντικρούει και την θέση του πρώτου, καθώς «*παραβλέπεται ότι η κατά το ουσιαστικόν δίκαιον θέσις του παρεμβαίνοντος δεν είναι πάντοτε εξαρτημένη εκ της θέσεως του υπέρ ου παρενέβη κυρίου διαδίκου, αλλά διατηρεί την αυτοτέλειά της, εις τρόπον ώστε τυχόν επιβλαβείς πράξεις του κυρίου διαδίκου να μην δύναται να θίγουν την ουσιαστικήν θέσιν του παρεμβαίνοντος.*»

4. Προσεπικληθέντες

Με την προσεπίκληση (άρθρα 86 επ. ΚΠολΔ) οι αρχικοί διάδικοι ή το δικαστήριο προσκαλούν ένα τρίτο πρόσωπο να παρέμβει στην εκκρεμή δίκη και, κατά συνέπεια, να υποστεί τις συνέπειες της εκδοθησόμενης αποφάσεως¹⁸⁰. Πρόκειται, επομένως, για μία μορφή αναγκαστικής παρεμβάσεως υπό την έννοια ότι σε περίπτωση που ο τρίτος δεν παρέμβει επιβάλλονται σε αυτόν δικονομικά βάρη, ήτοι δυσμενείς συνέπειες (άρθρα 275, 276, 277)¹⁸¹. Η προσεπίκληση είναι επιτρεπτή σε τρεις περιοριστικά αναφερόμενες στον νόμο περιπτώσεις¹⁸², καθώς είτε επεκτείνει την αρχική εναγωγή έναντι του τρίτου (άρθρα 86 και 87) είτε παρέχει την δυνατότητα στον προσεπικαλούμενο να ασκήσει αγωγή κατά του τρίτου στο πλαίσιο της εκκρεμούς δίκης με αντικείμενο την σχέση δικονομικής εγγυήσεως (άρθρο 88)¹⁸³.

Στην περίπτωση του άρθρου 86 ΚΠολΔ, ο ενάγων μπορεί να προκαλέσει την συμμετοχή είτε των αναγκαίων ομοδίκων της πλευράς του που δεν συνέπραξαν στην αγωγή είτε των αναγκαίων ομοδίκων του αντιδίκου, που δεν συμπεριελήφθησαν στην αγωγή, ενώ αντίστοιχο δικαίωμα διατηρεί και ο εναγόμενος. Με μόνη την άσκηση της προσεπίκλησης και χωρίς την διενέργεια άλλης ειδικής πράξης συμμετοχής ο προσεπικαλούμενος καθίσταται αναγκαίος ομόδικος και, κατά συνέπεια, διάδικος της αρχικής δίκης¹⁸⁴. Επομένως, ως προς την αναγνώριση της αγωγής και τα αποτελέσματα, που αυτή αναπτύσσει, ισχύουν τα προεκτεθέντα ως προς τον αναγκαίο ομόδικο.

Το ανωτέρω, μάλιστα, συμπέρασμα επεκτείνεται και στην περίπτωση της προσεπικλήσεως του αληθούς κυρίου ή νομέα (άρθρο 87 ΚΠολΔ). Εν προκειμένω, ο εναγόμενος, που κατέχει το επίδικο πράγμα ή ασκεί εμπράγματα εξουσίες στο όνομα του αληθούς φορέα του επίδικου εμπράγματος δικαιώματος, δύναται να προσεπικαλέσει τον αληθή δικαιούχο. Δεδομένου δε ότι κι εδώ ο προσεπικαλούμενος γίνεται δεκτό¹⁸⁵ ότι καθίσταται αναγκαίος ομόδικος του αρχικού εναγομένου με μόνη την προσεπίκληση, η προσφυγή στα προαναφερθέντα για τον αναγκαίο ομόδικο είναι αναγκαία.

180 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 177, Χ. Απολαγάκη (-Χρ. Τριανταφυλλίδης), Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος 2Α, 2008, σελ. 158.

181 Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 274, Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 87, σελ. 182, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 177.

182 ΕφΑθ 7770/2000, ΤΝΠ Ισοκράτης καθώς και παρατ. Ε. Μπαλογιάννη στην ΜΠρΧαν 347/2008, ΕφΑΔΠολΔ 1/2010, 84.

183 Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 274, Π. Κολοσύρος, Η αναγνώριση, Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, 2000, σελ. 61, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 177. Βλ. και ΑΠ 176/2020, ΑΠ 1105/2017, ΑΠ 245/2006, όλες δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>

184 Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 412, Δ. Μπαμπινιώτης, Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έρεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016, σελ. 434, Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, σελ. 59, Π. Αρβανιτάκης, Οι διάδικοι, σελ. 112. βλ. και ΕφΑθ 14/2022, ΕφΑθ 6271/2019, ΤΝΠ Νόμος.

185 Δ. Μπαμπινιώτης, ό.π., σελ. 434, Κ. Μακρίδου, ό.π., σελ. 60, Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 87, σελ. 183, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 178 και 181, Π. Αρβανιτάκης, Οι διάδικοι, σελ. 112. Πρβλ. ΕφΑθ 6271/2019, ΤΝΠ Νόμος.

Ιδιαίτερα, ωστόσο, ζητήματα δημιουργούνται επί της συνηθέστερης στην πράξη προσεπικλήσεως, ήτοι εκείνης του δικονομικού εγγυητή (άρθρο 88). Όπως προβλέπει η σχετική διάταξη, “ο ενάγων, ο εναγόμενος και όποιος άσκησε κύρια παρέμβαση έχουν δικαίωμα να προσεπικαλέσουν στη δίκη εκείνου από τους οποίους έχουν δικαίωμα να απαιτήσουν αποζημίωση σε περίπτωση ήττας”. Αναχωρώντας από την εν λόγω διάταξη και εκείνη του άρθρου 89 ΚΠολΔ¹⁸⁶ δεν υφίσταται ομοφωνία ως προς τις έννομες συνέπειες που αυτή συνεπάγεται.

Σύμφωνα με την μάλλον κρατούσα άποψη¹⁸⁷, η προσεπικλήση του δικονομικού εγγυητή διαφοροποιείται από τις λοιπές περιπτώσεις προσεπικλήσεως, καθώς με την άσκησή της δεν διευρύνονται τα υποκειμενικά όρια της δίκης. Αντίθετα, πρόκειται για μία νέα, αυτοτελή αίτηση, που εισάγει ένα νέο αντικείμενο διαφορετικό από αυτό της κύριας δίκης, ήτοι την αναγνώριση της εγγυητικής ευθύνης του προσεπικαλούμενου, ακόμα, μάλιστα, και αν δεν έχει ενωθεί παρεμπίπτουσα αγωγή αποζημιώσεως κατά του προσεπικαλούμενου. Με άλλα, δηλαδή, λόγια δημιουργείται μία νέα δίκη μεταξύ του προσεπικαλούντος και του προσεπικαλούμενου για να αναγνωριστεί η εγγυητική ευθύνη που υπέχει ο δεύτερος έναντι του πρώτου, ενώ σε περίπτωση που ενωθεί και παρεμπίπτουσα αγωγή αποζημιώσεως, επιδιώκεται η καταδίκη του δικονομικού εγγυητή προς αποκατάσταση της ζημίας του προσεπικαλούντος σε περίπτωση ήττας του δεύτερου στο πλαίσιο της κύριας δίκης. Απόρροια των ανωτέρω παραδοχών είναι το γεγονός ότι ο προσεπικαλούμενος καθίσταται διάδικος μόνο στην δίκη της προσεπικλήσεως, και όχι στην αρχική δίκη¹⁸⁸. Για να καταστεί, επομένως, διάδικος και στην κύρια δίκη, θα πρέπει να ασκήσει παρέμβαση. Εάν υιοθετήσουμε την άποψη αυτή, ως προς την αναγνώριση της αγωγής οδηγούμαστε στα εξής συμπεράσματα: στην μεν δίκη της προσεπικλήσεως ο προσεπικαλούμενος δικονομικός εγγυητής μπορεί να αναγνωρίσει το σχετικό αίτημα της προσεπικλήσεως, ενώ στην αρχική δίκη μεταξύ του προσεπικαλούντος και του ενάγοντος δεν νομιμοποιείται, κατ’ αρχήν, ενώ εάν ασκήσει παρέμβαση, τυγχάνουν εφαρμογής όσα προαναφέρθηκαν για τον απλώς προσθέτως παρεμβαίνοντα¹⁸⁹.

Υποστηρίζεται, ωστόσο, και η άποψη¹⁹⁰ ότι και η προσεπικλήση του δικονομικού εγγυητή διευρύνει τα υποκειμενικά όρια της δίκης και, κατά συνέπεια, ο τρίτος είναι διάδικος και στην κύρια δίκη, και μάλιστα

186 που στο δεύτερο του εδάφιο ορίζει ότι «η άσκηση της προσεπικλήσεως έχει τα αποτελέσματα που έχει και η άσκηση αγωγής».

187 Δ. Τσικρικάς, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως, Δ. Μπαμπινιώτης, ό.π., σελ. 435, Ν. Νίκας Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 181, Κ. Μακρίδου, ό.π., σελ. 60.

188 ΑΠ 165/2004, ΑΠ 937/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 268/2021, ΑΠ 51/2020, ΑΠ 2065/2009, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ΕφΑθ 658/2018, ΤΝΠ Νόμος.

189 Βλ. και Π. Κολοτούρο, Η αναγνώριση, σελ. 207.

190 Πρβλ. Ν. Κλαμαρή / Σ. Κουσουλή / Σ. Πανταζόπουλο, ό.π., σελ. 414, όπου αναπτύσσονται και σχετικά επιχειρήματα, καθώς επίσης Κ. Κεραμέα, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 277 και παρατ. Ι. Δεληκωστόπουλου επί της ΜΕφΑθ 6271/2019, ΕλλΔνη 1/2020, 166 επ. Βλ. όμως και ΑΠ 1783/2010, ΤΝΠ Ισοκράτης, που κράτησε αποστάσας από την μέχρι τότε πάγια νομολογία και κρατούσα στην θεωρία άποψη και προέβη σε διαφορετική αντιμετώπιση της προσεπικλήσεως ανάλογα με το εάν έχει ή δεν έχει συνενωθεί και παρεμπίπτουσα αγωγή αποζημιώσεως. Μόνο στην

οιονεί αναγκαίος ομόδικος. Τούτη δε η θέση φαίνεται να επιβεβαιώνεται πλέον και από την ρύθμιση του άρθρου 516, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4842/2021, που ήδη συμπεριλαμβάνει στους νομιμοποιούμενους προς άσκηση εφέσεως και τους προσεπικληθέντες¹⁹¹. Εάν, λοιπόν, γίνει δεκτή η τελευταία αυτή θέση, θα ισχύσουν τα αντίστοιχα που εκτέθηκαν ως προς τον αναγκαίο ομόδικο.

5. Τρίτοι στους οποίους ανακοινώθηκε η δίκη

Εν αντιθέσει με την προσεπίκληση, η ανακοίνωση της δίκης (άρθρο 91) έχει αμυντικό χαρακτήρα¹⁹². Με αυτήν ο διάδικος γνωστοποιεί σε τρίτους την δίκη, ώστε αυτοί να ασκήσουν - πρόσθετη ή κύρια - παρέμβαση¹⁹³. Δεν διευρύνονται, επομένως, τα υποκειμενικά όρια της εκκρεμούς δίκης, ενώ ο τρίτος προς τον οποίο ανακοινώνεται η δίκη, προκειμένου να καταστεί διάδικος, πρέπει να προβεί στην άσκηση παρέμβασης¹⁹⁴.

Τούτων δοθέντων καθίσταται εμφανές ότι ο τρίτος προς τον οποίο απλώς έγινε η ανακοίνωση σε πρώτο στάδιο δεν δύναται σε καμία περίπτωση να αναγνωρίσει την αγωγή, ενώ, σε περίπτωση που παρέμβει στην εκκρεμή δίκη, εφαρμόζονται τα περί πρόσθετης ή σπανιότερα κύριας παρέμβασης λεχθέντα.

Υποκειμενικές διαδικαστικές προϋποθέσεις

Αφού αναλύθηκαν τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να προβούν σε αναγνώριση, το επόμενο ερώτημα που ανακύπτει είναι ποιες διαδικαστικές προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν στο πρόσωπό τους. Μόνη η ιδιότητά τους δεν αρκεί για να προβούν έγκυρα σε οποιαδήποτε διαδικαστική πράξη, αλλά ο ίδιος ο ΚΠολΔ αξιώνει στα άρθρα 62 επ. την πλήρωση ορισμένων υποκειμενικών διαδικαστικών προϋποθέσεων, η σταχυολόγηση των οποίων κρίνεται επιτακτική.

ii. Ικανότητα διαδίκου

Πρώτη προϋπόθεση που πρέπει να πληρούται για την διενέργεια όχι μόνο της αναγνώρισης της αγωγής, αλλά όλων των διαδικαστικών πράξεων είναι η ικανότητα του προβαίνοντος σε αυτές να είναι

πρώτη περίπτωση, σύμφωνα με το Ακυρωτικό Δικαστήριο, εγκαθιδρύεται αυτοτελής δίκη, ενώ εάν δεν σωρευτεί αγωγή αποζημιώσεως, η προσεπίκληση επιφέρει την διεύρυνση των υποκειμενικών ορίων της δίκης.

191 Σ. Πανταζόπουλος, Ο νόμος 4842/2021 «ταχεία πολιτική δίκη, προσαρμογή των διατάξεων της πολιτικής δικονομίας για την ψηφιοποίηση της πολιτικής δικαιοσύνης, άλλες τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και λοιπές επείγουσες διατάξεις», ΕλλΔνη 1/2022, 23.

192 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 177, Χ. Απαλαγάκη (-Μ. Γεωργιάδου), ό.π., σελ. 172.

193 Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσσούλης / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 416, Μ. Μαργαρίτης / Α. Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 91, σελ. 188, Κ. Κεραμεύς / Δ. Κονδύλης / Ν. Νίκας, Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 91, σελ. 207, Π. Αρβανιτάκης, Οι διάδικοι, σελ. 107.

194 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 184, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσσούλης / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 417, Χ. Απαλαγάκη (-Μ. Γεωργιάδου), ό.π., σελ. 178, Κ. Κεραμεύς / Δ. Κονδύλης / Ν. Νίκας, Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 92, σελ. 209.

διάδικος, ήτοι υποκείμενο της έννομης σχέσης της δίκης¹⁹⁵. Ικανότητα δε διαδίκου, σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο του άρθρου 62 ΚΠολΔ, έχει όποιος έχει την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ήτοι την ικανότητα δικαίου κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου¹⁹⁶. Δυνάμει των τελευταίων ικανότητα δικαίου και, κατά συνέπεια, διαδίκου έχει κάθε άνθρωπος (άρθρο 34 ΑΚ), το κυοφορούμενο, εάν γεννηθεί ζωντανό (άρθρο 36 ΑΚ), όπως επίσης και κάθε νομικό πρόσωπο (άρθρο 61 ΑΚ) ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, εωσότου περατωθεί η εκκαθάρισή του (άρθρο 72 ΑΚ)¹⁹⁷. Πρόσωπα, λοιπόν, που στερούνται αυτής, στερούνται, μεταξύ άλλων, της δυνατότητας να αποδεχθούν την αγωγή. Ανώνυμη εταιρεία, επομένως, που, αφότου συγχωνεύεται, χάνει την ικανότητα δικαίου και διαδίκου¹⁹⁸, δεν μπορεί να αναγνωρίσει εγκύτως την σχετική αγωγή. Το ίδιο δε αυτονοήτως ισχύει και για τα φυσικά πρόσωπα μετά τον θάνατό τους.

Ικανότητα διαδίκου, πάντως, κατ' εξαίρεση¹⁹⁹ αναγνωρίζεται από τον νόμο (άρθρο 62 εδ. β' ΚΠολΔ) και σε μορφώματα στα οποία το ουσιαστικό δίκαιο δεν απονέμει ικανότητα δικαίου. Ειδικότερα, ικανότητα διαδίκου έχουν και οι ενώσεις προσώπων που επιδιώκουν κάποιο σκοπό, χωρίς να είναι σωματεία, καθώς και οι εταιρίες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα²⁰⁰. Απόρροια δε της ικανότητάς τους να είναι διάδικα συνιστά η δυνατότητά τους να αναγνωρίζουν την αγωγή, εφόσον, βέβαια, πληρούνται οι υπόλοιπες τασσόμενες εκ του νόμου προϋποθέσεις²⁰¹. Και πράγματι, η σκέψη αυτή είναι κατ' αρχάς ορθή καθ' ό μέρος απονέμει εξουσία καταργήσεως της δίκης σε όσα πρόσωπα διαθέτουν την αντίστοιχη εξουσία διανοίξεώς της. Ωστόσο, η πραγμάτωση της δυνατότητας αυτής εκ μέρους των μη προσωποποιηθέντων ενώσεων δεν στερείται προσκομμάτων. Ειδικότερα, οι στερούμενες νομικής προσωπικότητας ενώσεις είναι μεν φορείς των δικονομικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών τους, αλλά όχι των ουσιαστικών δικαιωμάτων²⁰², φορείς των οποίων δεν παύουν να είναι τα μέλη. Ανακύπτει, έτσι, ο σκόπελος της συνδρομής της εξουσίας διαθέσεως του ουσιαστικού δικαίου, που πρέπει να ξεπεραστεί, προκειμένου να κριθεί έγκυρη η γενόμενη από τις ενώσεις του άρθρου 62§2 ΚΠολΔ αναγνώριση της αγωγής.

195 βλ. *N. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλή/Σ. Πανταζόπουλο*, ό.π., σελ. 364, *N. Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 133, όπως επίσης *K. Παπαχρήστου-Δημητρά*, Η νομιμοποίηση των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 2021, σελ. 26.

196 βλ. και ΑΠ 863/2021, ΔΕΕ 10/2021, 1256 επ., καθώς και παρατ. της *X. Απαλαγάκη* στην ΟΛΑΠ 25/2008, ΕφΑΔΠολΔ2/2009, 193.

197 εκτός και εάν απαιτείται η διατήρησή της και μετά την εκκαθάριση, διότι υφίσταται κάποια εκκρεμότητα, όπως λ.χ. χρέος ή απαίτηση. Πρβλ. σχετικώς ΑΠ 693/2008, δημοσιευμένη στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr/>.

198 ΑΠ 598/2021, ΑΠ 336/2017, ΕφΛαρ 434/2017, ΤΝΠΝόμος, ΑΠ 312/2015, Αρμ 2015, 2092.

199 Για τους λόγους για τους οποίους θεσπίζεται η εξαίρεση από την εξάρτηση της ικανότητας διαδίκου από την ικανότητα δικαίου πρβλ. *Δ. Τσικρικά*, Σκέψεις σχετικά με την δικονομική μεταχείριση της κοινωνίας αστικού δικαίου και ειδικότερα της κοινωνίας κληρονόμων, ΕφΑΔΠολΔ10/2021, 1121.

200 Για παραδείγματα βλ. ενδεικτικά *K. Κεραμέα*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 95, ενώ για τον προβληματισμό γύρω από το εάν έχουν ικανότητα δικαίου και οι στερούμενες νομικής προσωπικότητας ομάδες περιουσίας βλ. σχόλιο *N. Κατηφόρη* στην ΑΠ 134/2016, ΕΠολΔ1(2016), 50 επ.

201 *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 211.

202 *K. Κεραμέας*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 94, ενώ ούτω και *K. Μπέης*, Έκταση της ικανότητας των στερούμενων νομικής προσωπικότητας ενώσεων να ενάγουν και να ενάγονται αναφορικά με τις προς τρίτους έννομες σχέσεις των μελών των, Δ 38 (2007), 207 επ..

iii. Ικανότητα δικαστικής παραστάσεως

Ωστόσο, δεν αρκεί μόνο η ικανότητα διαδίκου για την επιχείρηση έγκυρης αναγνώρισης, αλλά απαιτείται, επίσης, και η ικανότητα προς το παρίστασθαι στο δικαστήριο (άρθρο 63 ΚΠολΔ). Ως ικανότητα δε δικαστικής παράστασης ορίζεται η ικανότητα των διαδίκων να επιχειρούν διαδικαστικές πράξεις ιδίω ονόματι. Τούτη δε η απαίτηση του νομοθέτη είναι άμεσα συνυφασμένη με την ανάγκη ο διενεργών τις επιμέρους διαδικαστικές πράξεις να έχει συνείδηση αυτών και των συνεπειών τους²⁰³.

Πρόσωπα ικανά προς δικαστική παράσταση

Προς τούτο, ο δικονομικός νομοθέτης μέσω του άρθρου 63 συνδέει την ικανότητα δικαστικής παράστασης με την ουσιαστικού δικαίου ικανότητα προς δικαιοπραξία²⁰⁴. Ειδικότερα, σε αυτό ορίζεται ότι «*όποιος είναι ικανός για οποιαδήποτε δικαιοπραξία μπορεί να παρίσταται στο δικαστήριο με το δικό του όνομα*», ενώ «*όποιος έχει περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία ή βρίσκεται, κατά τον χρόνο που επιχειρείται συγκεκριμένη δήλωση της βούλησής του, σε κατάσταση που δεν επιτρέπει να είναι αυτή έγκυρη, μπορεί να παρίσταται στο δικαστήριο με το δικό του όνομα μόνο όπου κατά το ουσιαστικό δίκαιο έχει ικανότητα για δικαιοπραξία ή όπου ο νόμος επιτρέπει την αυτοπρόσωπη παράστασή του*».

Από την εν λόγω διάταξη, λοιπόν, συνάγεται ότι ικανότητα δικαστικής παραστάσεως έχει όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του (ΑΚ 127) και δεν έχει στην συγκεκριμένη περίπτωση έλλειψη συνείδησης των - διαδικαστικών - πράξεών του και δεν βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βούλησής του (ΑΚ 131). Αντίστοιχα, περιορισμένη ικανότητα δικαστικής παραστάσεως²⁰⁵ διαθέτουν τα πρόσωπα με περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα, όπως αυτά οριοθετούνται στο άρθρο 129 ΑΚ. Αυτά, λοιπόν, είναι ικανά να επιχειρήσουν διαδικαστικές πράξεις, μόνο στις περιπτώσεις για τις οποίες τους απονέμεται από το ουσιαστικό δίκαιο δικαιοπρακτική ικανότητα²⁰⁶. Έτσι, ικανότητα παράστασης στο δικαστήριο έχουν λ.χ. οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το 14ο έτος, όταν η διαφορά αφορά απαιτήσεις που απορρέουν από την παροχή της εργασίας του (ΑΚ 135) ή οι έγγαμοι ανήλικοι για όσες διαφορές προβλέπονται στο άρθρο 137 ΑΚ.

Τα πρόσωπα αυτά, επομένως, μπορούν, εφόσον βέβαια πληρούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις, να αναγνωρίσουν την έννομη συνέπεια της αγωγής και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να θέσουν σε κίνηση την

203 *N. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 367, Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 97 επ., Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 136.*

204 ΑΠ 374/2015, ΑΠ 375/2015, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>, ΕφΘσ 532/2009, ΤΝΠ Qualex,

205 Πρέπει, πάντως, να τονιστεί ότι ο εδώ χρησιμοποιούμενος όρος «περιορισμένη ικανότητα δικαστικής παραστάσεως» δεν σημαίνει ότι ο έχων αυτήν έχει περιορισμένες εξουσίες, καθώς η ικανότητα είναι πλήρης, χορηγούμενη, ωστόσο, μόνο σε περιορισμένες περιπτώσεις. Σχετικά πρβλ. *N. Κλαμαρή / Σ. Κουσουλή / Σ. Πανταζόπουλο, ό.π., σελ. 368, υποσημ. 25.*

206 Αντί πολλών *Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 98.*

διαδικασία για την περάτωση της δίκης με την έκδοση σχετικής απόφασης από το επιλαμβανόμενο της αγωγής δικαστήριο²⁰⁷.

iv. Νόμιμη εκπροσώπηση και ειδική εξουσιοδότηση

Πρόσωπα ανίκανα προς δικαστική παράσταση

Πέραν, όμως, των ικανών προς όλες τις δικαιοπραξίες και των περιορισμένως ικανών προσώπων τίθεται το ερώτημα πώς μπορούν να προβούν στην αναγνώριση της αγωγής διάδικοι που δεν έχουν ικανότητα δικαστικής παράστασης με το άρθρο 64 ΚΠολΔ να δίνει την απάντηση. Όπως προβλέπεται στην πρώτη παράγραφό του, «όσοι είναι ανίκανοι να παρίστανται στο δικαστήριο με το δικό τους όνομα εκπροσωπούνται από τους νόμιμους αντιπροσώπους τους». Οι νόμιμοι αντιπρόσωποι καθορίζονται από το ουσιαστικό δίκαιο, το οποίο τους αναθέτει την εκπροσώπηση των ανίκανων προσώπων κατά την διενέργεια δικαιοπραξιών και, κατά συνέπεια, την διεξαγωγή των σχετικών δικών²⁰⁸.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανίκανων προς δικαστική παράσταση είναι οι ανήλικοι, που δεν έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους. Αυτοί, μη έχοντας ικανότητα για οποιαδήποτε δικαιοπραξία, δεν δύνανται να παρίστανται στο δικαστήριο με όνομά τους και εκπροσωπούνται από τους γονείς τους, που από κοινού ασκούν την γονική τους μέριμνα (άρθρο 1510 ΑΚ)²⁰⁹, ή, κατ' εξαίρεση, από τον έναν γονέα. Οι γονείς μάλιστα, έχουν δυνάμει του ανωτέρω άρθρου την εξουσία να διεξάγουν κάθε δίκη των ανηλίκων, χωρίς να απαιτείται η παροχή κάποιας ειδικής άδειας, πέραν από την περίπτωση όπου συνάπτουν δικαστικό συμβιβασμό ή συμφωνία περί διαιτησίας, πράξεις για τις οποίες απαιτείται σχετική άδεια του δικαστηρίου (άρθρο 1526 σε συνδυασμό με το άρθρο 1624 ΑΚ).

Αντίστοιχα, ο ανήλικος, που τελεί υπό επιτροπεία (ΑΚ 1589), εκπροσωπείται από τον επίτροπο σε κάθε δίκη που αφορά το πρόσωπό του ή την περιουσία του (ΑΚ 1603). Ωστόσο, για την άσκηση εμπράγματης αγωγής για ακίνητο, αγωγής με αντικείμενο που λόγω ποσού υπάγεται στην αρμοδιότητα του πολυμελούς πρωτοδικείου, αγωγής που αφορά την προσωπική κατάσταση ή αγωγής για διανομή κοινού πράγματος απαιτείται η άδεια του εποπτικού συμβουλίου (ΑΚ 1621). Βάσει δε του άρθρου 1624 περ. 10 ΑΚ απαιτείται άδεια του δικαστηρίου ύστερα από σχετική γνωμοδότηση του εποπτικού συμβουλίου, μεταξύ άλλων, για να μπορεί ο επίτροπος να συνάπτει συμβιβασμό ή συμφωνία για την υπαγωγή διαφοράς του ανηλίκου σε διαιτησία, εφόσον το αντικείμενο της διαφοράς υπερβαίνει το ποσό της ετήσιας δαπάνης του ανηλίκου²¹⁰.

207 Βλ. Π. Κολοτούρο, Η αναγνώριση, σελ. 211.

208 Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 98, Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 368.

209 ΕφΠειρ 164/2022, ΑΠ 133/2009, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΛαρ 384/2019, ΕφΘεσ 2944/2004, ΤΝΠ Ισοκράτης.

210 Βλ. ενδεικτικά Θ. Παπαχρίστου, Οικογενειακό Δίκαιο, 2014, σελ. 414.

Από τα ανωτέρω - ενδεικτικά - παραδείγματα καθίσταται σαφές ότι σε ορισμένες προβλεπόμενες εκ του νόμου περιπτώσεις, προκειμένου να είναι έγκυρη η διεξαγωγή της δίκης από τον εκπρόσωπο, απαιτείται ειδική άδεια οργάνου ή και δικαστηρίου²¹¹. Εάν, μάλιστα, δοθεί η σχετική άδεια, αυτή καταλαμβάνει και κάθε μεταγενέστερη διαδικαστική πράξη (άρθρο 65 ΚΠολΔ), εκτός από εκείνες που προβλέπονται στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου 65 και οδηγούν σε διάθεση του αντικειμένου της δίκης. Αυτές είναι ο συμβιβασμός, η αναγνώριση ή η παραίτηση από το δικαίωμα της αγωγής και η συμφωνία για διαιτησία. Για το ισχυρό, λοιπόν, τούτων απαιτείται ειδική εξουσιοδότηση.

Κατά συνέπεια, το έγκυρο της αναγνώρισης της αγωγής, που διενεργείται από τον αντιπρόσωπο του ανικάνου προς δικαστική παράσταση προσώπου, από προηγούμενη άδεια ορισμένου προσώπου ή οργάνου ή απόφαση του δικαστηρίου. Σε ποιες περιπτώσεις δε και τι είδους ειδική εξουσιοδότηση απαιτείται ανευρίσκεται με την προσφυγή μας στις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου²¹². Στην περίπτωση, λοιπόν, που στην αναγνώριση προβαίνει ο επίτροπος το εάν είναι απαραίτητη προηγούμενη άδεια του εποπτικού συμβουλίου ή απόφαση του δικαστηρίου θα απαντηθεί ανάλογα με το εάν η αγωγή στο πλαίσιο της οποίας γίνεται η αναγνώριση εμπίπτει στα άρθρα 1621 ή 1624 ΑΚ²¹³. Αναγνώριση δε που έγινε ελλείψει της επιβαλλόμενης εκ του νόμου άδειας ή απόφασης είναι άκυρη σύμφωνα με το άρθρο 159 αριθ. 1 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με την οικεία διάταξη του ουσιαστικού δικαίου, που προβλέπει την συγκεκριμένη διατύπωση. Μάλιστα, η ακυρότητα αυτή λαμβάνεται αυτεπαγγέλτως υπόψιν (άρθρο 1621 παρ. 1 εδ. γ' ΑΚ).

Νομικά πρόσωπα

Ομοίως έχουν τα πράγματα και στην περίπτωση των νομικών προσώπων και των λοιπών ενώσεων του άρθρου 62 εδ. β' ΚΠολΔ. Και τούτο διότι, όπως προαναφέρθηκε, έχουν μεν ικανότητα δικαίου, όμως δεν έχουν φυσική βούληση και φυσική παρουσία, με αποτέλεσμα να υφίσταται ανάγκη εκπροσώπησής τους στο δικαστήριο²¹⁴. Τούτη η ανάγκη αποτυπώνεται στο άρθρο 64 §§ 2 - 4 ΚΠολΔ, που ορίζει ότι τα μεν νομικά πρόσωπα παρίστανται στο δικαστήριο με όποιον τα εκπροσωπεί, ενώ οι ενώσεις του άρθρου 62 εδ. β' με τα πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί η διαχείριση των υποθέσεών τους. Ελλείψει δε τέτοιων προσώπων επικουρικά τα νομικά πρόσωπα και οι στερούμενες νομικής προσωπικότητας ενώσεις προσώπων παρίστανται με όποιον τα αντιπροσωπεύει στις συναλλακτικές τους σχέσεις.

211 Ν. Νίκας, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 139, ο ίδιος, Νομικές μελέτες, τόμ. 2, 2014, σελ. 3, Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 99

212 Κ. Καλαβρός, Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της διαιτησίας, 2^η έκδ., 2011, σελ. 144. Αντίθετος, ωστόσο, ο Ν. Νίκας, Νομικές μελέτες, τόμ. 2, σελ. 4, ο οποίος σπληνίζομενος στις εργασίες της Συντακτικής και Αναθεωρητικής Επιτροπής του ΚΠολΔ θεωρεί ότι η ειδική εξουσιοδότηση επιτάσσεται πάντοτε ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν προβλέπεται από το ουσιαστικό δίκαιο.

213 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 214.

214 Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 101, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσούλης / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 370.

Ποιοι είναι δε οι εκπρόσωποι και ποια είναι τα όρια της εξουσίας τους προβλέπεται είτε από τον νόμο είτε από το καταστατικό. Ενδεικτικά, η ομόρρυθμη εταιρεία εκπροσωπείται από κάθε εταίρο, χωρίς να απαιτείται η σύμπραξη των λοιπών, εκτός εάν προβλέπεται άλλος τρόπος εκπροσώπησης από την εταιρική σύμβαση (άρθρο 257 ν. 4072/2012)²¹⁵. Η ετερόρρυθμη εταιρεία, ομοίως, εκπροσωπείται από τους ομόρρυθμους εταίρους της, εκτός εάν ανατεθεί με την εταιρική σύμβαση η εκπροσώπηση και σε ετερόρρυθμο εταίρο (άρθρο 278 ν. 4072/2012)²¹⁶. Η ανώνυμη εταιρεία, από την άλλη, σύμφωνα με το άρθρο 77 του ν. 4548/2018 εκπροσωπείται δικαστικά από το διοικητικό συμβούλιο συλλογικά, εκτός αν ορίζεται κάτι διαφορετικό στο καταστατικό (άρθρο 87 ν. 4548/2012). Στην περίπτωση της συμπλοιοκτησίας δε η διαχείριση ανατίθεται σε όλους τους συμπλοιοκτήτες, εφόσον δεν έχει ανατεθεί ειδικά σε έναν ή περισσότερους²¹⁷.

Και σε αυτές τις περιπτώσεις ισχύουν *mutatis mutandis* όσα αναφέρθηκαν περί των εκπροσώπων των ανίκανων προς δικαστική παράσταση. Επομένως, κι εν προκειμένω η αναγνώριση, με την οποία διατίθεται το αντικείμενο της δίκης, πρέπει να γίνει από τους εκπροσωπούντες τα νομικά πρόσωπα και τους διαχειριστές των ενώσεων προσώπων, που είναι εξουσιοδοτημένοι προσηκόντως, ήτοι ειδικώς για την διενέργεια της εν λόγω πράξεως²¹⁸. Εξάλλου, η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 65 ΚΠολΔ, που αναλύθηκε στο πλαίσιο των ανίκανων να παρίστανται στο δικαστήριο, ευρίσκει εφαρμογή και επί νομικών προσώπων και λοιπών ενώσεων. Ωστόσο, παγίως γίνεται δεκτό ότι δεν απαιτείται ειδική εξουσιοδότηση στην περίπτωση που οι προβλεπόμενες στην εν λόγω διάταξη πράξεις, μεταξύ των οποίων και η αναγνώριση, διενεργούνται από το ίδιο το όργανο εκπροσώπησης του νομικού προσώπου, που διαθέτει την αναγκαία εξουσία διαθέσεως, ή το υποκατάστατό του²¹⁹.

ν. *Ειδική δικαστική πληρεξουσιότητα*

Για το έγκυρο της αναγνώρισεως, σε περίπτωση που σε αυτή προβαίνει ο πληρεξούσιος δικηγόρος, το άρθρο 98 περ. β' ΚΠολΔ προϋποθέτει την ύπαρξη σχετικής ειδικής προς τούτο πληρεξουσιότητας²²⁰. Αυτή,

215 *N. Ρόκας*, Εμπορικές Εταιρείες, σελ. 138 επ.

216 *N. Ρόκας*, Εμπορικές Εταιρείες, σελ. 171.

217 *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 138.

218 *N. Νίκας*, Νομικές μελέτες, τόμ. 2, σελ. 4, *Κ. Κεραμεύς/Δ. Κονδύλης/Ν. Νίκας*, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 65, σελ. 136. Βλ. ΑΠ 92/2013, με σχόλιο του *N. Κατηφόρη*, ΕΠολΔ, 4 (2013), 564 επ.

219 ΑΠ 472/2016, δημοσιευμένη στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ενώ ούτω και ΑΠ 563/1989, ΤΝΠ Νόμος, κατά την οποία «στην περίπτωση ύπαρξης καταστατικού οργάνου της ΑΕ με υποκατάσταση του ΔΣ, δεν αφήνεται έδαφος εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 65 παρ. 2 ΚΠολΔ».

220 *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, *Γ. Ράμμος*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 522, *Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου)*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 598, *Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 298, σελ. 497. Πρβλ. και ΑΠ 985/2021, δημοσιευμένη στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr/>, ΜΕφΘεσ 497/2020, ΤΝΠ Qualex, ΕφΛαρ 452/2012, ΕφΑθ 573/2001, ΤΝΠ

σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της τρίτης παραγράφου του άρθρου 96 ΚΠολΔ, δίδεται είτε με συμβολαιογραφική πράξη είτε με προφορική δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά ή στην έκθεση και, πάντως, όχι με ιδιωτικό έγγραφο, ακόμα και αν η υπογραφή εκείνου που παρέχει την πληρεξουσιότητα βεβαιώνεται από δημόσια, δημοτική ή άλλη αρμόδια αρχή ή από δικηγόρο, καθόσον ο τρόπος αυτός προβλέπεται αποκλειστικά ως προς την χορήγηση της γενικής πληρεξουσιότητας. Μάλιστα, η απαίτηση της ειδικής πληρεξουσιότητας δεν περιορίζεται μόνο στην περίπτωση που η αποδοχή γίνεται με προφορική δήλωση στο ακροατήριο, αλλά, για την ταυτότητα του λόγου, νομίζουμε ότι πρέπει να ισχύει και όταν η αναγνώριση της αγωγής συνάγεται από άλλες πράξεις του πληρεξούσιου δικηγόρου.

Ωστόσο, ακόμα και εάν ο πληρεξούσιος δικηγόρος δεν είναι εφοδιασμένος με ειδική πληρεξουσιότητα, γίνεται δεκτό ότι η έλλειψη αυτή μπορεί να θεραπευθεί με – ρητή ή σιωπηρή – έγκριση της αναγνώρισης της αγωγής εκ μέρους του εναγομένου, η οποία, μάλιστα, λειτουργεί αναδρομικά²²¹. Σιωπηρή δε έγκριση της αποδοχής της αγωγής έχει κριθεί²²² ότι αποτελεί η αυτοπρόσωπη παράσταση του διαδίκου κατά την συζήτηση της υποθέσεως και ο διορισμός πληρεξούσιου δικηγόρου προς εκπροσώπησή του. Τούτη δε η παγίως νομολογιακά δεκτή θέση ευρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με την δυνατότητα του παριστάμενου μετά δικηγόρου εναγομένου να ανακαλεί την δήλωση του πληρεξούσιού του, με την οποία αναγνωρίστηκε η αγωγή, δυνατότητα την οποία αναγνωρίζει η θεωρία εφαρμόζοντας αναλόγως το άρθρο 99 ΚΠολΔ²²³.

vi. Τύπος

1. Νόμιμος τύπος

Σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 298 ΚΠολΔ, η αποδοχή γίνεται «*είτε κατά το άρθρο 297 είτε σιωπηρά με πράξεις από τις οποίες συνάγεται σαφώς*». Η αποδοχή της αγωγής, δηλαδή, μπορεί να γίνει με τους τρόπους, με τους οποίους λαμβάνει χώρα και η παραίτηση από το δικόγραφο ή το δικαίωμα της αγωγής (άρθρο 297 ΚΠολΔ), ήτοι με - προφορική - δήλωση του πληρεξούσιου δικηγόρου του εναγομένου ή του τελευταίου αυτοπροσώπως άνευ πληρεξούσιου δικηγόρου ενώπιον του δικάζοντος την υπό αναγνώριση αγωγή δικαστηρίου, που καταχωρίζεται στα πρακτικά²²⁴, με δικόγραφο που κατατίθεται στην γραμματεία του δικαστηρίου, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η αγωγή, και επιδίδεται στον ενάγοντα, ή, τέλος, με καταχώριση σχετικής δήλωσης στις προτάσεις του προβαίνοντος στην αναγνώριση εναγομένου²²⁵. Δεν απαιτείται, ωστόσο, η χρήση πανηγυρικών εκφράσεων, παρόλο που η χρήση των όρων «αποδοχή», «αναγνώριση» συνεπάγεται

Ισοκράτης, ΠΠρΡοδ 113/2019, ΠΠρΑθ 5958/2011, ΠΠρΑθ 1064/2010, ΜΠρΘεσ 2912/2006, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠρΠατρ 89/2009, ΕφΑΔΠολΔ5/2009, 554 επ..

221 Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 727, Κ. Κεραμέυς / Δ. Κονδύλης / Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 598, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 152, Κ. Γεωργίου, Η αστική ευθύνη από τροχαία ατυχήματα, 2012, σελ. 931.

222 ΜΠρΑθ 2123/2010, ΕφΠατρ 926/1996, ΕφΑθ 10181/1989, ΤΝΠ Νόμος.

223 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 217, ενώ ούτω και Μ. Μαργαρίτης, ό.π..σελ. 351.

224 ΜΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ Qualex, ΕιρΛαμ 844/2018, ΠΠρΘεσσαλ 20632/2012, ΤΝΠ Νόμος.

225 ΕφΑθ 573/2001, ΕλλΔνη 2001, 747, ΠΠρΑθ 1525/2011, ΕφΑθ 3024/2008, ΤΝΠ Νόμος.

ότι ο εναγόμενος επιθυμεί να περατώσει την εκκρεμή δίκη, υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι δεν προκύπτει κάτι διαφορετικό από το λοιπό περιεχόμενο της δήλωσής του²²⁶.

Πέραν, όμως, των ρητών τρόπων, με τους οποίους χωρεί η αναγνώριση, αυτή μπορεί να γίνει και με έναν τέταρτο τρόπο, που δεν προβλέπεται στην περίπτωση της παραίτησεως. Ειδικότερα, η αποδοχή μπορεί να επιχειρηθεί και σιωπηρά, μέσω, δηλαδή, συμπεριφοράς του εναγομένου που υποδηλώνει σαφώς και χωρίς αμφιβολία την πρόθεσή του να προβεί σε αναγνώριση²²⁷.

Σιωπηρή αποδοχή, επί παραδείγματι, έχει κριθεί ότι συνιστά η ανεπιφύλακτη καταβολή της απαίτησης εκ μέρους του ενάγοντος στον εναγόμενο κατά την διάρκεια της δίκης πριν εκδοθεί η σχετική απόφαση²²⁸. Ομοίως, έγκυρη θεωρείται η αναγνώριση της αγωγής, που περιέχεται στην κλήση προς συζήτηση της αγωγής ή στην προσθήκη-αντίκρουση²²⁹.

Αναφορικά, ωστόσο, με την σιωπηρή αναγνώριση της αγωγής έχει ανοίξει ένας επιστημονικός διάλογος, που δεν περιορίζεται σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά έχει και πρακτική σημασία, αναγόμενος στο εάν πράγματι οι πράξεις, από τις οποίες το δικαστήριο συνάγει την αναγνώριση, μπορούν να είναι και εξωδιαδικαστικές. Κατά μία άποψη²³⁰, που υιοθετείται και από μεγάλο μέρος της νομολογίας²³¹, οι ανωτέρω πράξεις πρέπει να απευθύνονται στο δικαστήριο. Το κύριο δε επιχείρημα που επιστρατεύεται για την θεμελίωση τούτης της μάλλον κρατούσας στην νομολογία άποψης είναι το γεγονός ότι δεν προκύπτει κάτι αντίθετο ούτε από το γράμμα ούτε από το πνεύμα του νόμου. Η αντίθετη άποψη²³² δέχεται ότι η αποδοχή της αγωγής είναι έγκυρη ακόμα και αν γίνει εξωδιαδικαστικά. Υιοθετούμενης, επομένως, της δεύτερης γνώμης η αναγνώριση της αγωγής, που γίνεται με εξώδικη δήλωση του εναγομένου προς τον ενάγοντα, που περιέχεται λ.χ. σε σχετική επιστολή, πρέπει να θεωρηθεί ισχυρή.

226 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 353, *Κ. Κεραμείς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας* (- *Κ. Μακρίδου*), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 598.

227 ΑΠ 641/2021, ΑΠ 754/2020, ΑΠ 113/2016, ΑΠ 454/2020, ΑΠ 583/2020, ΑΠ 2011/2017 ΑΠ 1268/2009, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο : <http://www.eioispa.gov.gr/>, *Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 298, σελ. 496, *Κ. Κεραμείς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας* (- *Κ. Μακρίδου*), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 598, *Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσούλης/ Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 726, *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 353, *Β. Βαθρακοκοίλης*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας-Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), 2001, άρθρο 298, σελ. 332, *Α. Σινανιώτης*, Ερμηνεία Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, άρθρο 298, σελ. 25, *Σ. Σταυρόπουλος*, ό.π., άρθρο 298, σελ. 403.

228 *Γ. Ράμμος*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 522, *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 353.

229 *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 220.

230 Βλ. *Κ. Μπέη*, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 31 και *Ν. Βερβεσό*, ό.π., Δ 1976, 601, με τους οποίους συμφωνεί και ο *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 221.

231 Πρβλ. ΜΠρΑθ 3343/2013, ΧρηΔικ 1/2014, 163 επ., ΜΠρΑθ 299/2012, ΧρηΔικ 1/2012, 483 επ., κατά τις οποίες η αποδοχή της αγωγής, συνιστώσα μονομερή διαδικαστική πράξη, πρέπει να λαμβάνει χώρα ενώπιον του δικαστηρίου ρητώς ή σιωπηρά.

232 *Κ. Κεραμείς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας* (- *Κ. Μακρίδου*), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 598, *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 535, *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 353, *Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 298, σελ. 497.

Κατά την γνώμη μας, η πρώτη θέση είναι συνεπέστερη, καθόσον εναρμονίζεται περισσότερο με την φύση της αναγνώρισεως ως διαδικαστικής πράξεως που απευθύνεται προς το δικαστήριο, ενώ συνάδει, εξίσου, με την ανακύπτουσα επί της αποδοχής ιδιομορφία της καταργήσεως της δίκης δια της έκδοσης αποφάσεως. Ειδικότερα, η εκδιδόμενη απόφαση πρέπει να στηρίζεται σε μία ασφαλή δικονομική κατάσταση, και ως τέτοια μπορούμε να θεωρήσουμε κυρίως την αναγνώριση που γνωρίζει το δικαστήριο. Εξάλλου, το αντιτασσόμενο επιχείρημα περί εμμονής στον τύπο δεν ευσταθεί, αφού όταν γίνεται λόγος για απεύθυνση της αναγνώρισεως προς το δικαστήριο, δεν νοείται μόνο η προφορική δήλωση αποδοχής, αλλά κάθε είδους απευθυνόμενη προς αυτό πράξη εκ της οποίας το επιλαμβανόμενο δικαστήριο θα καταφάσκει την ύπαρξή της.

Το εάν, πάντως, χώρησε - ρητή ή σιωπηρή - αποδοχή ανάγεται σε εκτίμηση περί τα πράγματα, με αποτέλεσμα να διαφεύγει από τον αναιρετικό έλεγχο²³³.

Ειδικώς ως προς το Δημόσιο:

Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι ο κανόνας αυτός περί της δυνατότητας των διαδικών να προβαίνουν σε σιωπηρή αποδοχή δεν είναι ανεξίτητος. Ειδικότερα, στην περίπτωση που ο προβαίνων στην αναγνώριση της αγωγής είναι το Δημόσιο, υπό την ισχύ του π.δ. 282/1996 και έπειτα του ν. 3086/2002 περί του Οργανισμού Νομικού Συμβουλίου του Κράτους γινόταν δεκτό ότι η αποδοχή μπορεί να γίνει αποκλειστικά καθ' ο τρόπο οριζόταν στα άρθρα 5 § 1 και 6 § 5 του πρώτου νομοθετήματος και αντίστοιχα στο άρθρο 6 §§ 1 και 2 εδ. α' του δεύτερου²³⁴. Ειδικότερα, αυτά προέβλεπαν ότι απαιτείται γνωμοδότηση του αρμόδιου τμήματος ή της αρμόδιας Επιτροπής του ΝΣΚ για την συμβιβαστική επίλυση διαφορών ή αναγνώριση απαιτήσεων, για παραίτηση ή αποδοχή αγωγών ή δικαστικών αποφάσεων και για άσκηση ή παραίτηση από ένδικα μέσα και βοηθήματα. Το πρακτικό, μάλιστα, της γνωμοδότησης έπρεπε να εγκρίνεται από τον Υπουργό Οικονομικών. Η τήρηση του ιδιαίτερου αυτού τύπου ως προς το Δημόσιο θα αξιώνεται και υπό την ισχύ του νέου Οργανισμού του ΝΣΚ, ήτοι του ν. 4831/2021, που περιλαμβάνει αντίστοιχες ρυθμίσεις στο άρθρο 6.

2. Συμβατικός τύπος

Υποστηρίζεται, ωστόσο, ότι η αναγνώριση της αγωγής μπορεί να γίνει έγκυρα και συμβατικώς²³⁵. Απέναντι σε αυτή, ωστόσο, την παραδοχή μπορούμε να αντιτάξουμε ορισμένες επιφυλάξεις, που συνδέονται

233 Β. Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 298, σελ. 332, Κ. Κεραμιεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 599. Πρβλ. και ΑΠ 174/1988, ΤΝΠ Νόμος. Αντίθετα βλ. Σ. Σταυρόπουλο, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 404, σύμφωνα με τον οποίο η κρίση του δικαστηρίου περί της υπάρξεως σιωπηρής αποδοχής υπόκειται στον αναιρετικό έλεγχο.

234 Β. Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 298, σελ. 332, Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 298, σελ. 497, Κ. Κεραμιεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, άρθρο 298, σελ. 598. Βλ. και ΑΠ 1323/2013, ΑΠ 1040/2011, ΑΠ 1204/2004, ΑΠ 928/2000, ΕφΠατρ362/2005, ΠΠρΘεσσαλ 10238/2013, ΤΝΠ Νόμος

235 Βλ. ΠΠρΡοδ 113/2019, ΤΝΠ Νόμος. Υπέρ της συμβατικής αποδοχής της αγωγής τάσσεται ο Π. Κολοτούρος Η αναγνώριση, σελ. 222επ.. Σύμφωνα, μάλιστα, με τον τελευταίο τούτη η δικονομική σύμβαση δύναται να έχει όχι μόνο

ιδίως με τον προβληματισμό που εγείρεται ως προς τα όρια του επιτρεπτού των δικονομικών συμβάσεων, ήτοι των δικονομικών δικαιπραξιών που επιχειρούνται από τους διαδίκους των οποίων οι δηλώσεις βουλήσεως συμπίπτουν προς ορισμένο αποτέλεσμα²³⁶. Συνιστά δε η συμβατική αναγνώριση σύμβαση που εντάσσεται στο δικονομικό δίκαιο και ρυθμίζεται από αυτό, καθώς το - κύριο -αποτέλεσμα της, στο οποίο απέβλεψαν τα μέρη και το οποίο δεν είναι άλλο πέρα από την κατάργηση της δίκης, αναπτύσσεται στο πεδίο του δικονομικού δικαίου²³⁷.

Πράγματι, αληθές είναι ότι η αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως και, συνακόλουθα, η επιχείρηση δικονομικών συμβάσεων δεν μπορούν μεν να υιοθετηθούν άνευ εξαιρέσεως στην πολιτική δίκη, της οποίας ένας εκ των κύριων σκοπών είναι η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας²³⁸, ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν μπορούν και να αποκλειστούν. Τούτο καθίσταται εναργές με την καταφυγή μας σε διατάξεις του ίδιου του ΚΠολΔ, όπου ανευρίσκονται ουκ ολίγες δικονομικές συμβάσεις. Μία, μάλιστα, εξ αυτών, ο δικαστικός συμβιβασμός, είναι συμφωνία καταργήσεως της δίκης. Εφόσον, λοιπόν, ο ίδιος ο νομοθέτης προωθεί την ιδέα της περατώσεως της δίκης κατόπιν συμφωνίας των διαδίκων, ουδόλως μπορεί να αποκλειστεί η ευχέρεια των διαδίκων να προβαίνουν σε διάθεση του αντικειμένου της δίκης και να καθορίζουν την εξέλιξη της διαδικασίας με έτερους συμβατικούς τρόπους και εν απουσία σχετικής ρυθμίσεως. Ακριβώς από την ανωτέρω διαπίστωση αναχωρεί η δεχόμενη την συμβατική αναγνώριση άποψη.

Και πράγματι, εφόσον προβλέπεται η μονομερής αποδοχή της αγωγής, με ένα επιχείρημα *a minori ad maius* πρέπει να γίνει δεκτή η συμβατική μορφή της. Ωστόσο, εδώ ανακύπτει ένα ερώτημα που συνδέεται άρρηκτα με την ιδιομορφία της συνέπειας της αναγνώρισης της αγωγής. Ειδικότερα, όπως ήδη αναφέρθηκε, η -μονομερής- αποδοχή της αγωγής οδηγεί στην έκδοση απόφασης σύμφωνης με το περιεχόμενο και την έκταση της, ήτοι διαμορφώνει το θεμέλιο της απόφασης. Τίθεται έτσι ο προβληματισμός εάν τούτη η συνέπεια μπορεί να επέλθει και μετά από συμφωνία των διαδίκων μερών.²³⁹ Απαντώντας θετικά επί αυτού θα έλεγε κανείς ότι ανοίγει ο ασκός του Αιόλου με τους διαδίκους να μπορούν με σχετική τους συμφωνία να δημιουργήσουν εκείνοι τα θεμέλια κάθε δικαστικής απόφασης και, εν τέλει, να δημιουργούν εκτελεστούς τίτλους της αρεσκείας τους. Τα όρια, εξάλλου, η δημοσίου δικαίου δίκη να μετατραπεί σε μία σχέση ιδιωτική

διαπλαστική ενέργεια, αλλά και υποσχετικό χαρακτήρα. Στην μεν πρώτη περίπτωση δημιουργείται άμεσα η επιδιωκόμενη από τα μέρη δικονομική κατάσταση, εφόσον προβληθεί η αναγνώριση ενώπιον του δικαστηρίου, ενώ στην δεύτερη απλώς αναλαμβάνεται από τα μέρη η υποχρέωση να προβούν στην αναγνώριση. Στον ίδιο συλλογισμό προβαίνα ως προς την σύμβαση της παραίτησεως ο *Κ. Μπότσαρης*, *Η παραίτησις από των ενδίκων μέσων*, 1983, σελ. 379. Για την σχετική διάκριση βλ. και *Γ. Μητσόπουλο*, *Διαδικαστικές πράξεις*, σελ. 654.

236 *Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 478, *Γ. Μητσόπουλος*, *Διαδικαστικά πράξεις*, σελ. 645.

237 Περί του κριτηρίου εντάξεως μίας σύμβασης στο ουσιαστικό ή στο δικονομικό δίκαιο βλ. *Δ. Τσικριά*, *Διαδικαστικές πράξεις*, σελ. 50, *Κ. Μπέη*, *Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις*, σελ. 9, *Ν. Νίκα*, *Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας*, σελ. 272, *Γ. Μητσόπουλο*, *Διαδικαστικά πράξεις*, ό.π., σελ. 646, καθώς και *Β. Παπαδόλη*, *Αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση χρέους*, σελ. 304.

238 βλ. *Ι. Δεληκωστόπουλο*, *Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη*, 2016, σελ. 2 επ.

239 Σχετικά βλ. *Ν. Νίκα*, *Ο δικαστικός συμβιβασμός*, σελ. 77 επ..

είναι ορισμένες φορές δυσδιάκριτα, αλλά δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να ξεπεραστούν. Ορθότερο, λοιπόν, ίσως de lege ferenda είναι να δεχθούμε την δυνατότητα των μερών - στο πλαίσιο της εξουσίας διαθέσεώς τους - να τερματίζουν συμβατικά την μεταξύ τους δίκη, όμως όχι την αναλογία με την μονομερή ως προς τα αποτελέσματα που επιφέρει η τελευταία. Πρέπει, δηλαδή, η συμβατική αναγνώριση απλώς να καταργεί την δίκη, όπως συμβαίνει κι επί συμβατικής παραιτήσεως²⁴⁰, και όχι να οδηγεί στην έκδοση απόφασης, που αντλεί την ισχύ της από την βούληση των διαδίκων μερών²⁴¹.

Σε κάθε περίπτωση, η επιτρεπτή συμβατική αποδοχή, αν υιοθετηθεί η κρατούσα στην νομολογία άποψη, σύμφωνα με την οποία οι εξώδικες πράξεις δεν συνιστούν αναγνώριση, το δικάζον δικαστήριο πρέπει να ενημερωθεί ως προς την περί αποδοχής σύμβαση. Δέον δε να σημειωθεί ότι σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να γίνει λόγος για συμβατική αναγνώριση της αγωγής, όταν δεν έχει καν δημιουργηθεί διαφορά μεταξύ των μερών και άρα το αντικείμενο της δίκης και, κατά συνέπεια, δεν μπορούν να προβλεφθούν τα δικονομικά αποτελέσματα μίας τέτοιου είδους συμφωνίας. Η πρόωγη, επομένως, στέρηση δικονομικών εξουσιών των διαδίκων καθιστά την δικονομική σύμβαση, με την οποία αυτή επέρχεται, ανεπίτρεπτη²⁴².

Εξάλλου, κατά την γράφουσα, το ανωτέρω ερώτημα είναι αμιγώς θεωρητικού ενδιαφέροντος και μάλλον στερείται πρακτικής σημασίας, αφού ήδη με μόνη την δήλωση του εναγομένου οδηγούμαστε στο ίδιο αποτέλεσμα, στην έκδοση, δηλαδή, αποφάσεως σύμφωνης με αυτή και, κατά συνέπεια, στην κατάργηση της εκκρεμούς δίκης.

vii. Χρόνος

Η αναγνώριση της αγωγής είναι δυνατόν να λάβει χώρα ενόσω διαρκεί η εκκρεμοδικία²⁴³. Αυτή σύμφωνα με το άρθρο 222§1 ΚΠολΔ, εκκινεί από την κατάθεση της αγωγής στην γραμματεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνεται, υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι θα ακολουθήσει η επίδοση αντιγράφου της στον αντίδικο²⁴⁴, ενώ περατούται όταν «περατωθεί η πρώτη δίκη» (άρθρο 222§2 ΚΠολΔ), ήτοι, κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη²⁴⁵, όταν εκδοθεί η πρωτοβάθμια οριστική απόφαση.

240 Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικές πράξεις, σελ. 652.

241 Γ. Ορφανίδης, Το επιτρεπτό των αποδεικτικών συμβάσεων, 1988, σελ. 112.

242 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 274, Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικές πράξεις, σελ. 649.

243 Α. Σινανιώτης, ό.π., άρθρα 298 και 294, σελ. 25 και 16, Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 217, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 353.

244 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 340 και 352 επ., Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 546 και 548.

245 Βλ. ΑΠ 1181/2013, ΑΠ 1528/2008, ΑΠ 453/2015, δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>, ΑΠ 1288/2020, ΕφΠαρ 232/2020, ΕιρΚορ 414/2019, ΝΟΜΟΣ. Ωστόσο, έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη στην θεωρία, σύμφωνα με την οποία η εκκρεμοδικία λήγει με την έκδοση τελεσίδικης ή αμετάκλητης απόφασης. Πρβλ. Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 549, υποσημ. 24, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 353, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 246.

Αναβιώνει δε με την άσκηση ενδίκων μέσων, και δη εφέσεως²⁴⁶, και καταργείται εκ νέου με την έκδοση της τελεσίδικης απόφασης. Σε κάθε περίπτωση, γίνεται παγίως δεκτό ότι με την άσκηση αιτήσεως αναιρέσεως δεν αναβιώνει την εκκρεμοδικία, αφού με αυτήν δεν ανοίγεται νέος βαθμός δικαιοδοσίας και δεν ερευνάται η ουσία της υποθέσεως²⁴⁷.

Λεχθέντων των ανωτέρω, λοιπόν, η αποδοχή της αγωγής δύναται να γίνει σε κάθε στάση της δίκης είτε στον πρώτο βαθμό είτε στον δεύτερο βαθμό, όχι όμως στον Άρειο Πάγο. Επίσης άνευ αμφιβολίας δεν μπορεί να γίνει πριν την κατάθεση του εισαγωγικού δικογράφου της αγωγής ή του δικογράφου της εφέσεως, αφού και στα δύο χρονικά αυτά σημεία δεν υφίσταται εκκρεμής δίκη²⁴⁸. Πάντως, εάν υπάρξει συμβατική αναγνώριση μετά την έκδοση της πρωτοβάθμιας αποφάσεως και πριν την άσκηση εφέσεως αυτή μπορεί να αποτελέσει λόγο εφέσεως και να προταθεί υπό τους όρους του άρθρου 527 ΚΠολΔ²⁴⁹.

II. Ουσιαστικού δικαίου

Προκειμένου να είναι έγκυρη, όμως, η αναγνώριση της αγωγής, δεν αρκεί η συνδρομή των ανωτέρω τυπικών προϋποθέσεων, αλλά προσ απαιτείται εκ του νόμου, και συγκεκριμένα εκ του άρθρου 298 ΚΠολΔ, η πλήρωση και ουσιαστικού δικαίου προϋποθέσεων. Δεδομένου δε ότι, όπως αναλύθηκε, η αποδοχή της αγωγής διαφέρει ουσιωδώς από την ουσιαστικού δικαίου σύμβαση αναγνώρισεως (ΑΚ 873), οι ουσιαστικού δικαίου προϋποθέσεις που αξιούνται εκ του νόμου δεν συμπίπτουν με τις προϋποθέσεις που τάσσονται από την οικεία διάταξη του αστικού κώδικα. Ενδεικτικό παράδειγμα²⁵⁰ που επιβεβαιώνει τούτο είναι η αποδοχή διεκδικητικής αγωγής ακινήτου : αυτή, αν δεν ήταν αληθής η ανωτέρω παραδοχή, θα έπρεπε να περιβληθεί τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου. Τούτο όμως δεν είναι αναγκαίο, εάν προσφύγουμε στο άρθρο 298 ΚΠολΔ, που, όπως εξετάστηκε, προβλέπει ότι η αναγνώριση της αγωγής μπορεί να συναχθεί και σιωπηρά ακόμα.

ii. Εξουσία διαθέσεως

Η κύρια προϋπόθεση ουσιαστικού δικαίου που τάσσεται για το έγκυρο της αναγνώρισεως από τον νομοθέτη, που μάλλον εκφράστηκε ευρύτερα σε σχέση με τον σκοπό του κανόνα δικαίου, είναι η εξουσία του εναγομένου να διαθέσει το επίδικο δικαίωμα²⁵¹. Ιστορικής φύσεως επιχείρημα δε υπέρ της ανωτέρω

246 ΑΠ 1528/2008, ΑΠ 1181/2013, δημοσιευμένες στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr/>, Βλ. και Κ. Μακρίδου, Σχόλιο επί της ΕφΠειρ 193/2004, Αρμενόπουλος 5 (2004), 746 επ..

247 Πρβλ. ΑΠ 1307/2010, ΑΠ 2222/2009, δημοσιευμένες στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου.

248 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 217-218, Ν. Νίκας, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 174, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 353.

249 Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 218.

250 βλ. Κ. Μπέη, Παραδεκτό έφεσης προς μεταρρύθμιση απόφασης για την ανάθεση της γονικής μέριμνας ύστερα από αποδοχή της ήδη προσβαλλόμενης απόφασης και της αντίστοιχης αγωγής (γνμδ), Δ27, 1996

251 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 354, Κ. Κεραμέυς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (- Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 598, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, σελ. 1255, ο ίδιος, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 30. Βλ.

παραδοχής μπορεί να συναχθεί και από το αντίστοιχο άρθρο της -προϊσχύουσας- Πολιτικής Δικονομίας του 1835, ήτοι το άρθρο 486 αρ. 1 που προέβλεπε ότι η αναγνώριση έχει κύρος «όταν ο αποδεχόμενος δύναται να διαθέσει ελευθέρως την περιουσίαν του, κατά τα άρθρα 74 και 75». Ως εξουσία διαθέσεως δε στο ουσιαστικό δίκαιο νοείται η νομική δυνατότητα ορισμένου προσώπου να επιδρά με νομικές πράξεις πάνω σε ένα δικαίωμα είτε μεταβιβάζοντας το είτε επιβαρύνοντάς το είτε καταργώντας το²⁵².

Πρόκειται για μία προϋπόθεση, μάλιστα, που τάσσεται για όλες εκείνες τις διαδικαστικές πράξεις με τις οποίες επέρχεται δικονομική διάθεση, ήτοι τις πράξεις με τις οποίες διατίθεται η δικονομική έννομη σχέση και η διαδικασία της δίκης, και ταυτόχρονα επέρχεται εμμέσως - ή και άμεσα²⁵³ - και η διάθεση του επίδικου ουσιαστικού δικαιώματος²⁵⁴. Προς τούτο, λοιπόν, η εξουσία διαθέσεως προϋποτίθεται για το έγκυρο, πέραν της αποδοχής της αγωγής, και της παραιτήσεως από το δικαίωμα της αγωγής (άρθρο 296 ΚΠολΔ), του δικαστικού συμβιβασμού (άρθρο 293 ΚΠολΔ)²⁵⁵ και, τέλος, της συμφωνίας περί διαιτησίας (άρθρο 867 ΚΠολΔ)²⁵⁶.

Ειδικότερα, στην περίπτωση της αποδοχής με την οποία ο εναγόμενος αναγνωρίζει το ουσιαστικό δικαίωμα που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης, δεν δύναται αυτός να στερείται της εξουσίας του διαθέτειν. Το αυτό συμβαίνει κι επί της παραιτήσεως από το ουσιαστικό δικαίωμα, η προστασία του οποίου επιδιώχθηκε διά της δίκης, αφού ύστερα από αυτή ο ενάγων δεν μπορεί να επανέλθει με νέα αγωγή για την προστασία του

και ΕφΠαρ 53/2021, ΤΝΠ Νόμος, ΜΠρΘεσσαλ 18498/2014, ΜΠρΘεσσαλ 2/2016, ΕφΛαρ 189/2003, ΠΠρΘεσσαλ 18573/2012, ΜΠρΑθ 1834/2009, ΤΝΠ Ισοκράτης.

252 *Α. Κιτσαράς*, Ενοχικές δεσμεύσεις της εξουσίας διάθεσης, 1999, σελ. 107, *Π. Λαδάς*, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, τόμ. 1, 2007, σελ. 285, *Ι. Μαντζουράνης*, Ουσιαστική εξουσία διάθεσης ως προϋπόθεση του κύρους της παραίτησης και της αποδοχής της αγωγής, ΧρΙΔ2021, 412.

253 Τούτο συμβαίνει επί του δικαστικού συμβιβασμού, που στο πλαίσιο της αναρρυθμίσεως των ουσιαστικού δικαίου εννόμων σχέσεων των διαδίκων δύναται να έχει και δημιουργικό χαρακτήρα και, κατά συνέπεια, να επηρεάσει την υπόσταση της επίμαχης έννομης σχέσεως. Αναλυτικά για το ζήτημα πρβλ. *Ν. Νίκα*, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 273 επ..

254 *Κ. Καλαβρός*, Αιτήσεις και ισχυρισμοί, σελ. 30, *Κ. Μακρίδου*, Η σιωπηρή αποδοχή των δικαστικών αποφάσεων, 2004, σελ. 16, *η ίδια*, Κατάργηση πολιτικής δίκης με αντικείμενο αναπαλλοτρίωτα κατά το ουσιαστικό δίκαιο δικαιώματα, στον Τιμητικό Τόμο Μαριάνου Δ. Καράση, 2014, σελ. 1026.

255 Βλ. *Ν. Νίκα*, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 130 επ. και *Α. Πλεύρη*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρωοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σελ. 304 επ..

256 αν και η νομική φύση της τελευταίας αμφισβητείται με την μάλλον κρατούσα άποψη να δέχεται ότι πρόκειται για μία ιδιότυπη, *sui generis*, δικονομική σύμβαση. Πρβλ. σχετικά *Κ. Καλαβρό*, Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της διαιτησίας, 2011, σελ. 43 επ., *Α. Παπασάθη*, Η αυτοτέλεια της ρήτηρας διαιτησίας-Μια προσπάθεια για την αναγνώριση και την αυτονομία του ίδιου του θεσμού της διαιτησίας ως ισοδύναμου τρόπου απονομής δικαιοσύνης, Διδ 2/2019, 248., *Δ. Θεοχάρη*, Η αγωγή ακύρωσης της διαιτητικής απόφασης, ΕφΑΔΠολΔ 7/2017, 595 επ., Βλ. ωστόσο και *Ν. Κλαμαρή*, Η δικονομική νομική φύση της συμφωνίας/ ρήτηρας διαμεσολαβήσεως ως κατά νόμον διαρθρωμένης διαδικασίας προς επίλυση ιδιωτικών διαφορών, Διδ 1/2021, 19, σύμφωνα με τον οποίο το γεγονός ότι η συμφωνία για την διαιτησία διέτεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις δεν επηρεάζει την νομική φύση της ως δικονομική σύμβασης. Σε κάθε περίπτωση, ανεξαρτήτως της θέσης που θα υιοθετηθεί ως προς την νομική φύση της συμφωνίας περί διαιτησίας, ο διαθετικός χαρακτήρας της τελευταίας επιβάλλει την ύπαρξη ελευθερίας διαθέσεως των μερών. Βλ. σχετικά *Σ. Κουσουλή*, Διαιτησία, 2004, άρθρο 867, σελ. 8.

δικαιώματος από το οποίο παραιτήθηκε, ενώ σε περίπτωση ασκήσεως τέτοιας, αυτή θα απορριφθεί ως κατ' ουσίαν αβάσιμη²⁵⁷.

Στον αντίποδα, η εξουσία προς διάθεση δεν αξιώνεται για μία έτερη πράξη διαθέσεως του αντικειμένου της δίκης, την παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής ή του ενδίκου μέσου²⁵⁸. Και τούτα βέβαια, είναι εύλογο αν προσφύγει κανείς στις συνέπειές της: με την παραίτηση των άρθρων 294 και 299 ΚΠολΔ καταργείται μεν η δίκη – και, μάλιστα, χωρίς την έκδοση σχετικής απόφασης- και η αγωγή θεωρείται ως ουδέποτε ασκηθείσα²⁵⁹, όμως ο διάδικος δύναται να επιδιώξει δικαστικά εκ νέου την προστασία του ουσιαστικού δικαιώματός του, το οποίο παραμένει άθικτο. Προβαίνοντας, με άλλα λόγια, ο ενάγων στην παραίτηση από το δικόγραφο ανακαλεί απλώς την αγωγή του και παραιτείται από την αξίωση που έχει έναντι της πολιτείας για παροχή δικαστικής προστασίας, χωρίς όμως ταυτόχρονα να εγκαταλείπει τον νομικό ισχυρισμό του, τον οποίο μπορεί να επαναφέρει με νέα αγωγή. Εφόσον, λοιπόν, εν προκειμένω δεν επέρχεται κάποια μεταβολή στο ουσιαστικό του δικαίωμα, δεν εξαρτάται το παραδεκτό της διαδικαστικής αυτής πράξεως από την πλήρωση προϋποθέσεων του ουσιαστικού δικαίου, και ιδίως της εξουσίας διαθέσεως του ενάγοντος. Ομοίως, η εξουσία διαθέσεως δεν τίθεται ως αναγκαία προϋπόθεση ούτε επί - της αναλυόμενης στην συνέχεια - αποδοχής της δικαστικής αποφάσεως.²⁶⁰ Και τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι με αυτήν ο ηττηθείς διάδικος στερείται αποκλειστικά του δικονομικού δικαιώματός του προς άσκηση ενδίκων μέσων, χωρίς να διαθέτει συνάμα το επίδικο ουσιαστικό δικαίωμα.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η εξουσία διαθέσεως του ουσιαστικού δικαίου δεν ταυτίζεται σε καμία περίπτωση με την δικονομική εξουσία διαθέσεως. Η μεν δικονομική εξουσία διαθέσεως αναφέρεται στην έννομη σχέση της δίκης, η δε ουσιαστική αφορά το ίδιο το ουσιαστικό δικαίωμα²⁶¹. Σε περίπτωση, όμως που με μία διαδικαστική πράξη διατίθεται, πέραν της διαδικασίας της δίκης, - τις περισσότερες φορές εμμέσως - και το ουσιαστικό δικαίωμα, για να εξεταστεί κατά πόσον υφίσταται δικονομική εξουσία διαθέσεως, πρέπει να ανευρεθεί εάν επιτρέπεται από το ουσιαστικό δίκαιο να διατεθεί το ουσιαστικό δικαίωμα. Με άλλα λόγια, εφόσον η διάθεση του επίδικου δικαιώματος αποκλείεται από το ουσιαστικό δίκαιο, δεν μπορεί να υπάρξει και δικονομική εξουσία διαθέσεως και τυχόν ενεργηθείσα διαθετική διαδικαστική πράξη δεν μπορεί να παράγει έννομες συνέπειες. Εάν δεχόμασταν κάτι διαφορετικό, εξάλλου, θα καταλήγαμε

257 *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 533. Βλ. και ΕφΑθ 58/2022, ΤΝΠΝόμος.

258 Βλ. *Κ. Μπότσαρη*, Η παραίτησις από των ενδίκων μέσων, 1983, σελ. 57 επ., *Α. Κιτσαρά*, ό.π., σελ. 495, *Κ. Μακρίδου*, ό.π. στον Τιμητικό Τόμο Μαριάνου Δ. Καράση, σελ. 1026, *Ι. Μαντζουράνη*, ό.π., 413.

259 ΑΠ 337/2021, ΔΕΕ 12/2021, 1528 επ., ΕφΑθ 316/2008, ΕφΑΔΠολΔ 10-11/2008, 1093 επ. με παρατηρήσεις της *Α. Πλεύρη*.

260 *Κ. Μακρίδου*, Μελέτες Αστικού και Δικονομικού Δικαίου, σελ. 224, *η ίδια*, στον Τιμητικό Τόμο Μαριάνου Δ. Καράση, σελ. 1026.

261 *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 234, *Κ. Μακρίδου*, στον Τιμητικό Τόμο Μαριάνου Δ. Καράση, σελ. 1026.

σε ανεπίτρεπτη καταστρατήγηση του ουσιαστικού δικαίου μέσω του δικονομικού²⁶². Αν και διακρινόμενες επομένως, οι εξεταζόμενες εξουσίες, είναι αλληλοεξαρτώμενες.

Συνεπεία ακριβώς αυτής της εξαρτήσεως της δικονομικής εξουσίας διαθέσεως από την ύπαρξη διαθέσεως κατά το ουσιαστικό δίκαιο αναφαίνεται το κρίσιμο ζήτημα εάν μόνος ο χαρακτηρισμός μίας διατάξεως, που ρυθμίζει ένα ουσιαστικό δικαίωμα, ως αναγκαστικού δικαίου, ή άλλως *ius cogens*, συνεπάγεται αυτομάτως την στέρηση της εξουσίας διαθέσεως και, εν τέλει, την αδυναμία δικονομικής διαθέσεως. Πρόκειται δε για ένα ερώτημα, που ανακύπτει κυρίως ελλείψει της καταγραφής εκ μέρους του νομοθέτη των περιπτώσεων όπου υφίσταται εξουσία διαθέσεως, και στο οποίο η υποστηριζόμενη στην νομολογία άποψη δίδει καταφατική απάντηση²⁶³. Ενδεικτικό παράδειγμα συνιστά η υπ' αριθμόν 605/2003 απόφαση του Εφετείου Λαρίσης²⁶⁴: στην υπό κρίση περίπτωση έλαβε χώρα αποδοχή αγωγής, που ζητούσε την μετατροπή διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου σε ενιαία σύμβαση αόριστης χρονικής διάρκειας. Την γενομένη αυτή αναγνώριση το Εφετείο απέρριψε ως άκυρη, με την αιτιολογία ότι η εναγόμενη - εργοδότης - δεν είχε την απαιτούμενη εκ του νόμου εξουσία διαθέσεως της ουσιαστικής έννομης σχέσης, διότι οι διατάξεις του ν. 2190/1994 είναι διατάξεις αναγκαστικού δικαίου.

Και τούτη η άποψη ευλόγως νομίζουμε ακολουθείται, εάν ληφθεί υπόψιν ότι με την θέσπιση κανόνων αναγκαστικού δικαίου ο νομοθέτης συνήθως επιδιώκει να προστατεύσει τον δικαιούχο ενός δικαιώματος²⁶⁵. Ειδικότερα, ο ίδιος ο νομοθέτης σταθμίζοντας ότι ενδεχόμενη παραίτηση από ορισμένα δικαιώματα δύναται να είναι επιβλαβής για τον προβαίνοντα σε αυτή τα εξαιρεί από την αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως. Παραδείγματα που συνηγορούν υπέρ της ανωτέρω σκέψης προέρχονται, ιδίως, από τις εργατικές διαφορές. Ένας εκ των βασικών κανόνων, που διέπουν το εργατικό δίκαιο, συνίσταται στο ότι είναι άκυρη κάθε συμφωνία περιορίζουσα τα δικαιώματα των εργαζομένων, που απορρέουν από προστατευτικές διατάξεις νόμων²⁶⁶. Τούτη δε η αρχή απορρέει από την ανάγκη προστασίας του εργαζομένου, ο οποίος για ουκ ολίγους -οικονομικούς και κοινωνικούς ιδίως- λόγους ευρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση με τον εργοδότη του.

Ο αποκλεισμός, όμως, της εξουσίας διαθέσεως και η ακυρότητα της αναγνώρισεως της αγωγής προκειμένου για επίδικα αντικείμενα που ρυθμίζονται από κανόνες αναγκαστικού δικαίου πρέπει να γίνουν

262 *Α. Κιτσαράς, ό.π., σελ. 496, Κ. Μακρίδου, στον Τιμητικό Τόμο του Μαριάνου Δ. Καράση, σελ. 1024.*

263 Την θέση αυτή υποστηρίζει και η *Κ. Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, σελ. 227 επ.* Βλ. και ΕφΛαρ 189/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης, ενώ ούτω και η ΜΠρΚαβ 70/2021, ΤΝΠ Νόμος, που αναφέρεται στην δυνατότητα υπαγωγής υποθέσεως σε διαμεσολάβηση, για την οποία, επίσης, απαιτείται εξουσία διαθέσεως των μερών. Ομοίως και η ΠΠρΘεσ 6293/2012, ΤΝΠ Νόμος.

264 ΕφΛαρ 605/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης, ενώ και η ΜΠρΛαρ 690/1999, ΤΝΠ Νόμος, είχε καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα.

265 *Γ.-Α. Γεωργιάδης, Παραίτηση από δικαίωμα, 2017, σελ. 17 και Α. Παπαδημητρόπουλος, Παραίτηση από δικαιώματα αναγκαστικού δικαίου- Σκέψεις στο παράδειγμα της αξίωσης συμμετοχής στα αποκτήματα με αφορμή την ΑΠ Ολ 6/2019, ΕφΑΔΠολΔ 12/2019, σελ. 1239.*

266 βλ. *Ν. Νίκα, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 212.*

δεκτά υπό μία σημαντική επιφύλαξη. Οι διέποντες την επίδικη έννομη σχέση κανόνες αναγκαστικού δικαίου πρέπει να αποκλείουν την ιδιωτική βούληση όχι μόνο προ της γέννησης του επίδικου ουσιαστικού δικαιώματος, αλλά και ύστερα από αυτήν. Τέτοιοι κανόνες είναι, για παράδειγμα, στο εργατικό δίκαιο εκείνοι που προβλέπουν τα δικαιώματα των εργαζομένων προς απόληψη των ελάχιστων ορίων αποδοχών τους, των επιδομάτων εορτών²⁶⁷. Στην αντίθετη περίπτωση όπου τα επίδικα δικαιώματα είναι αναπαλλοτρίωτα μόνο προ της γέννησής τους δεν συντρέχει ουδείς λόγος για τον οποίο πρέπει να τίθενται όρια στην εξουσία διαθέσεως των διαδίκων στο πλαίσιο της δίκης και η αναγνώριση της σχετικής αγωγής δεν μπορεί να θεωρηθεί έγκυρη. Εφόσον, λοιπόν, τα ουσιαστικά δικαιώματα μπορούν να διατεθούν μετά την δημιουργία τους, πρέπει ο έχων αυτήν την εξουσία κατά το ουσιαστικό δίκαιο να δύναται να διαθέσει και την δίκη που διανοίγεται με αντικείμενο αυτά²⁶⁸.

Σε κάθε περίπτωση, εφόσον το επίδικο δικαίωμα ρυθμίζεται από κανόνες που εμπίπτουν στην στενότερη έννοια της δημόσιας τάξης, αδιαμφισβήτητα εκφεύγει της εξουσίας διαθέσεως του διαδίκου²⁶⁹.

1. Αντικειμενικό στοιχείο της εξουσίας διαθέσεως

1. Εξουσία διαθέσεως

Κατόπιν αυτών των σκέψεων συνάγεται το πρώτο -αντικειμενικό- στοιχείο της εξουσίας διαθέσεως, που αφορά το επίδικο αντικείμενο. Συγκεκριμένα, προκειμένου να κάνουμε λόγο για ύπαρξη δικονομικής εξουσίας διαθέσεως στο πρόσωπο του αποδεχόμενου, απαιτείται το δικαίωμα που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης και, συνακόλουθα, της αναγνώρισεως να είναι απαλλοτριωτό σύμφωνα με τους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου²⁷⁰. Εάν το επίδικο αντικείμενο κείται εκτός των ορίων διαθέσεως του εναγομένου, αυτός δεν μπορεί να δημιουργήσει την έννομη συνέπεια που επιδιώκεται μέσω της αποδοχής και ενδεχόμενη αποδοχή είναι ανίσχυρη.

Γαμικές διαφορές

267 Κ. Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, σελ. 228, Ν. Νίκας, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 212.

268 Βλ. και Π. Κολοτούρο, Η αναγνώριση, σελ. 237 επ. ο οποίος, μάλιστα, ως σχετικό παράδειγμα προβάλλει τις απαλλακτικές ρήτρες, με τις οποίες μπορεί να αποκλειστεί ή να περιοριστεί η ευθύνη του οφαιλέτη. Το άρθρο 332 στην πρώτη του παράγραφο προβλέπει ότι κάθε εκ των προτέρων συμφωνία περιορίζουσα ή αποκλειούσα την ευθύνη εκ δόλου ή βαριάς αμέλειας είναι άκυρη. Εξ αντιδιαστολής, επομένως, συνάγεται ότι τέτοια συμφωνία μπορεί να καταρτιστεί μεταξύ του δανειστή και του οφειλέτη εκ των υστέρων. Ο δανειστής, έτσι, μπορεί να παραιτηθεί από αξιώσεις που ήδη γεννήθηκαν κατά του οφειλέτη. Γιατί, επομένως, να μην δύναται να διαθέσει το αντικείμενο αυτό και μέσω διαδικαστικών πράξεων, όπως της αναγνώρισεως της αγωγής ή του συμβιβασμού;

269 Πρβλ. Α. Παπαδημητρώπουλο, ό.π., σελ. 1242, Κ. Μπέη, Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη, σελ. 126, Α. Σινανιώτη, ΕρμΚΠολΔΓ', άρθρο 298, σελ. 24 και, τέλος, Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 521. Βλ. και ΜΠρΛαρ 690/1999, ΤΝΠ Νόμος.

270 Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 521, ο ίδιος, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας μετάφραση του έργου των Ε. Glasson/Alb. Tissier/René Morel, σελ. 280, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 354, Κ. Μακρίδου, Η σιωπηρή αποδοχή των δικαστικών αποφάσεων, σελ. 16.

Κλασικές διαφορές στις οποίες ελλείπει η αντικειμενική εξουσία διαθέσεως είναι οι γαμικές διαφορές (άρθρο 592 αρ. 1 ΚΠολΔ) και οι διαφορές που προκύπτουν από τις σχέσεις γονέων και τέκνων (άρθρο 592 αρ. 2 ΚΠολΔ)²⁷¹. Δεδομένου ότι τα θέματα που αφορούν εν γένει την προσωπική ή οικογενειακή κατάσταση δεν υπόκεινται στην αυτονομία της ιδιωτικής βούλησης των διαδίκων²⁷², αποδοχή αγωγής που αφορά την άσκηση γονικής μέριμνας και επιμέλειας²⁷³ ή το δικαίωμα επικοινωνίας των γονέων με το τέκνο²⁷⁴ δεν παράγει ουδεμία δικονομική συνέπεια. Ανίσχυρη, ομοίως, είναι αποδοχή αγωγής που ζητά την λύση του γάμου ή την ακύρωση γάμου²⁷⁵.

Μάλιστα, το γεγονός ότι οι γαμικές διαφορές δεν δύνανται να αποτελούν αντικείμενο διάθεσης και συνεπεία τούτου, της αναγνώρισης της αγωγής απορρέει και από ένα ιστορικής φύσεως επιχείρημα²⁷⁶. Συγκεκριμένα, η πρώτη παράγραφος του άρθρου 622 του ΚΠολΔ του 1968 όριζε ρητώς ότι στις γαμικές διαφορές δεν τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη που προβλέπει την αποδοχή της αγωγής. Μάλιστα, παρά την κατάργηση της ανωτέρω ρύθμισης με το ν.δ. 958/1971, ο νομοθέτης έσπευσε να τονίσει ότι η παραδοχή περί μη υπάρξεως εξουσίας διαθέσεως στις επίμαχες αυτές διαφορές εξακολουθεί να είναι αληθής, αφού στην σχετική αιτιολογική έκθεση διατύπωσε την σκέψη του ότι η επιφύλαξη αυτή «είναι περιττή ως προκύπτουσα εκ του περιεχομένου του άρθρου 311», ήτοι πλέον του άρθρου 298 ΚΠολΔ.

Εργατικές διαφορές

271 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 354, Κ. Κεραμιεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (-Κ. Μακρίδου), ό.π., άρθρο 298, σελ. που παραπέμπει και στο άρθρο 293, σελ. 588, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 225, Χ. Ευθυμίου, Η απαγόρευση διάθεσης στον ΚΠολΔ, σελ. 262, Κ. Καλαβρός, Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, σελ. 47, Κ. Μακρίδου, ό.π. στον Τμητικό Τόμο Μαριάννου Δ. Καρασή, σελ. 1027, Κ. Μπέης, ΠολΔικ, άρθρο 600, σελ.84. βλ. και ΠΠρΘεσ 1699/2011, ΠΠρΘεσ 21693/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης.

272 Π. Λαδάς, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, τόμ. 1, 2007, σελ. 285, Γ. Ράμμος, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας μετάφραση του έργου των E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel, σελ. 280.

273 Συναφές είναι και το άρθρο 1514 ΑΚ σχετικά με την ανάθεση της επιμέλειας του τέκνου στον έναν από τους δύο γονείς στις περιπτώσεις διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή λύσης ή ακύρωσης του συμφώνου συμβίωσης ή διακοπής της συμβίωσης των συζύγων ή των μερών του συμφώνου συμβίωσης. Το δικαστήριο, που επιλαμβάνεται, εφόσον υπάρχει διαφωνία των συζύγων επί του ζητήματος, βάσει της τρίτης παραγράφου του ανωτέρω άρθρου, για την λήψη απόφασης λαμβάνει υπόψη τις τυχόν συμφωνίες που έκαναν οι γονείς του τέκνου για την άσκηση γονικής μέριμνας. Ενόψει τούτων αποδοχή της εναγόμενης μητέρας λ.χ. ως προς την επιμέλεια του τέκνου δεν είναι δεσμευτική για το δικαστήριο υπό την έννοια ότι αυτό θα πρέπει να εκδώσει απόφαση σύμφωνη με αυτή, αλλά, σε κάθε περίπτωση, θα συνεκτιμηθεί από τον δικαστή. Σχετικά βλ. και Κ. Μπέη, γνμδ, ό.π., Δ1996, σελ. 509. Αντίθετα, πάντως, η ΕφΔωδ 37/2008, ΤΝΠ Νόμος η οποία δέχθηκε την εφαρμογή του άρθρου 298 ΚΠολΔ και επί διαφορών που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων, αφού «δεν προσκρούει σε ειδική διάταξη νόμου και συντρέχουν οι κατά το ουσιαστικό δίκαιο προϋποθέσεις».

274 ΕφΛαρ 189/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης, ενώ ούτω και η ΕφΑθ 1461/1997, ΤΝΠ Ισοκράτης επί γενόμενου δικαστικού συμβιβασμού.

275 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 354, Ν. Νίκας, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 204επ.. Ομοίως και η ΠΠρΘεσ 6293/2012, ΤΝΠ Νόμος.

276 Βλ Κ. Μπέη, ΠολΔικ, άρθρο 600, σελ. 84.

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, απεριόριστη εξουσία διαθέσεως δεν έχουν οι διάδικοι ούτε επί των περισσότερων εργατικών διαφορών²⁷⁷. Πέραν των παραδειγμάτων που ήδη μνημονεύθηκαν, δεν μπορεί, ομοίως, ο εναγόμενος να προβεί σε αναγνώριση αγωγής που έχει ως αντικείμενο δίκης το δικαίωμα του εργαζομένου να λάβει τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο αδείας ή δικαιώματα που απορρέουν από διατάξεις περί κοινωνικής ασφάλισης²⁷⁸. Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι μόνη η εφαρμογή του ανακριτικού συστήματος στις εργατικές διαφορές δεν είναι επαρκής όρος, για να αποκλειστεί εκ των προτέρων η εξουσία διαθέσεως και, συνακόλουθα, το έγκυρο της αναγνώρισεως της αγωγής²⁷⁹.

Διαφορές περί την εκτέλεση

Έτερη χαρακτηριστική περίπτωση δίκης της οποίας το αντικείμενο είναι αναπαλλοτρίωτο συνιστούν οι - περισσότερες - διαπλαστικές αγωγές της εκτελεστικής διαδικασίας²⁸⁰. Εξ αυτών το ενδιαφέρον μας θα επικεντρωθεί στην μάλλον κυριότερη, ήτοι σε εκείνη που προβλέπεται στο άρθρο 933 ΚΠολΔ. Με αυτήν ως γνωστόν ο καθ' ου η εκτέλεση ζητεί την ακύρωση κάποιας ελαττωματικής πράξεως της αναγκαστικής εκτέλεσης στρεφόμενος είτε κατά του κύρους του εκτελεστού τίτλου είτε κατά της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης είτε, τέλος, κατά της ίδιας της ουσιαστικής απαιτήσεως, που ενσωματώνεται στον εκτελεστό τίτλο²⁸¹. Αίτημα, επομένως, της ανακοπής του άρθρου 933 είναι η ακύρωση συγκεκριμένης πράξης εκτελέσεως και μαζί με τον επικαλούμενο λόγο ακυρώσεως για την πράξη αυτή αποτελεί το αντικείμενο της δίκης της ανακοπής²⁸². Το κύρος, όμως, των πράξεων των οργάνων της αναγκαστικής εκτέλεσης εκφεύγει της εξουσίας διαθέσεως των διαδίκων²⁸³ και, επομένως, δεν μπορεί να νοηθεί αναγνώριση της σχετικής ανακοπής εκ μέρους του καθ' ου. Τούτο δε ισχύει για την ανακοπή του 933 σε οποιονδήποτε λόγο και αν στηρίζεται αυτή. Ωστόσο, στην - εν τοις πράγμασι συνηθέστερη - περίπτωση που η αιτίαση της ασκηθείσας ανακοπής αφορά την ίδια την απαίτηση, η οποία λ. χ. δύναται να έχει εξοφληθεί, πέραν του κύριου ζητήματος, που εξακολουθεί να είναι η ακύρωση πράξης αναγκαστικής εκτέλεσης, το δικαστήριο θα κρίνει και επί του προδικαστικού ζητήματος της ύπαρξης ή ανυπαρξίας της απαίτησης²⁸⁴. Ως προς την ουσιαστική, όμως, απαίτηση ο δανειστής έχει αδιαμφισβήτητα την απαιτούμενη εξουσία διαθέσεως και, κατά συνέπεια, το προδικαστικό ζήτημα μπορεί να τύχει αναγνώρισης από αυτόν²⁸⁵.

Διαφορές με αίτημα παράνομη έννομη συνέπεια

277 Κ. Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, σελ. 227, η ίδια, ό.π. στον Τιμητικό Τόμο Μαριάνου Δ. Καράση, σελ. 1031.

278 Ν. Νίκας, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 212.

279 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 354.

280 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 247, Κ. Μπέης, ΠολΔικ II, άρθρο 298, σελ. 1255.

281 Σ. Πανταζόπουλος, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδ., 2022, σελ. 204 και 226 επ., Ν. Νίκας, Δίκαιο Αναγκαστικής εκτέλεσης, τόμ. 1, 2η έκδ., 2017, σελ. 551 επ..

282 Ν. Νίκας, Δίκαιο Αναγκαστικής εκτέλεσης, ό.π., σελ. 562.

283 Σ. Πανταζόπουλος, Αναγκαστική εκτέλεση, σελ. 205, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 468.

284 Δ. Κονδύλης, Το δεδικασμένο, σελ. 434, ενώ ομοίως και Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, τόμ. 2, 2002, σελ. 54.

285 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 248.

Εξάλλου, η παραδοχή ότι δια μέσω δικονομικών οδών δεν δύναται να καταστρατηγούνται διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου εξικνείται μέχρι την διαπίστωση ότι δεν δύναται να αποτελεί αντικείμενο αναγνώρισης αγωγή με την οποία επιδιώκεται η έννομη συνέπεια που δεν συγχωρείται από το νομικό μας σύστημα²⁸⁶. Δοθέντος τούτου δεν είναι έγκυρη η αναγνώριση έννομης συνέπειας που είναι ποινικά κολάσιμη ή εκ του νόμου απαγορευμένη. Ενδεικτικό παράδειγμα²⁸⁷ ανεπίδεκτης αναγνωρίσεως αγωγής είναι εκείνη με την οποία ζητείται η παράδοση ναρκωτικής ουσίας που πώλησε ο εναγόμενος στον ενάγοντα, καθόσον πρόκειται για μια παροχή απαγορευμένη εκ του νόμου που δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αναγνωρίσεως. Στον αντίποδα, είναι έγκυρη η αποδοχή όταν το δικαίωμα του ενάγοντος προέρχεται από αιτία που είναι άκυρη λόγω μη τήρησης του τύπου που επιβάλλεται εκ του νόμου²⁸⁸. Πάντως και στην περίπτωση που η ακυρότητα της συμβάσεως ανάγεται στην έλλειψη τύπου, υποστηρίζεται²⁸⁹ ότι το έγκυρο της αποδοχής δεν είναι αυτόθροο, αλλά πρέπει να προηγείται έλεγχος κατά πόσον καταστρατηγούνται διατάξεις δημοσίας τάξεως.

1. Βούληση διαθέσεως

Όπως αναλύθηκε στην σχετική με την δυνατότητα προσβολής της αναγνώρισης της αναγνώρισης λόγω παρεισφρήσεως ελαττωμάτων βουλήσεως ενότητα της παρούσας εργασίας, υποστηρίζεται²⁹⁰ από ορισμένους συγγραφείς ότι όταν απαιτείται η συνδρομή των προϋποθέσεων του ουσιαστικού δικαίου, δεν αρκεί μόνο η ύπαρξη εξουσίας διαθέσεως, αλλά και βουλήσεως διαθέσεως, δηλαδή απαλλαγμένης από ελαττώματα βουλήσεως. Ενόψει της προγενέστερης ανάλυσης του ζητήματος αυτού στην σχετική ενότητα, ισχύουν *mutatis mutandis* όσα αναφέρθηκαν εκεί ως προς τις διατυπωθείσες επί της προβληματικής αυτής απόψεις.

2. Υποκειμενικό στοιχείο της εξουσίας διαθέσεως

Η εξουσία διαθέσεως, όμως, δεν περιορίζεται στο αναλυθέν αντικειμενικό στοιχείο, αλλά συναποτελείται και από ένα υποκειμενικό στοιχείο, που συνδέεται με το πρόσωπο που προβαίνει στην - δικονομική - διάθεση. Το τελευταίο πρέπει να έχει την ικανότητα να προχωρήσει σε διαδικαστικές πράξεις,

286 *Κ.Μπέης*, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 30, *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 355, *Μ. Μαργαρίτης/ Α. Μαργαρίτη*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 497, *Κ. Κεραμεύς/Δ. Κονδύλης/Ν. Νίκας(-Κ. Μακρίδου)*, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 598, *Π. Κολοτούρος*, ό.π., σελ. 246. Βλ. και ΠΠρΟδ 113/2019, ΜΠρΛαφ 690/1999, ΕφΑθ 5036/1995, ΤΝΠ Νόμος.

287 που δανειζόμαστε από τον *Μ. Μαργαρίτη*, ό.π., σελ. 355.

288 *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 534, ενώ ούτω και *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 355.

289 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 355.

290 *Γ. Μητσόπουλος*, Διαδικαστικά πράξιας, σελ. 663, *Γ. Ράμμος*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 521, άποψη που υιοθετείται και από τον *Π. Κολοτούρο*, Η αναγνώριση, σελ. 249. Βλ. και *Ν. Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 270, ο οποίος πάντως τάσσεται μάλλον υπέρ του αποκλεισμού της δυνατότητας ανατροπής της αναγνώρισης της αγωγής λόγω παρεισφρήσεως ελαττωμάτων βουλήσεως.

που τερματίζουν την δίκη και να διαθέτει την σχετική δικονομική έννομη σχέση²⁹¹. Η ικανότητα αυτή απονέμεται άνευ ετέρου στους κατά κανόνα νομιμοποιούμενους, ήτοι τους διαδίκους που διατείνονται ότι είναι τα υποκείμενα της ουσιαστικής αξιώσεως που άγεται ενώπιον του δικαστηρίου, εφόσον, βεβαίως, αυτοί έχουν εξουσία διαθέσεως αυτής κατά το ουσιαστικό δίκαιο.

Όμως, ως γνωστόν, όπως αναφέρθηκε και στην σχετική με τα υποκείμενα που δύνανται να προβούν στην διαδικαστική πράξη της αναγνώρισεως ενότητα, η δίκη μπορεί να διεξαχθεί και από πρόσωπα, που δεν ισχυρίζονται ότι είναι φορείς της επίδικης αξιώσεως και αντίστοιχα της επίδικης υποχρέωσης, αλλά διαθέτουν την εξουσία διαθέσεως της ξένης αξίωσης και σχετική εξουσία διεξαγωγής της δίκης «αδίο ονόματι»²⁹². Εν προκειμένω, λοιπόν, ανακύπτει ο προβληματισμός - που αναφέρθηκε ήδη ακροθιγώς σε προηγούμενη ενότητα της παρούσας εργασίας, όμως χρήζει περαιτέρω διερευνήσεως - εάν και οι μη δικαιούχοι ή υπόχρεοι διάδικοι διαθέτουν την εξουσία να επιχειρούν διαδικαστικές πράξεις καταργήσεως της δίκης και, κατά συνέπεια, να προβούν στην αναγνώριση της αγωγής.

Οι μη δικαιούχοι και, αντίστοιχα, οι μη υπόχρεοι διάδικοι, σύμφωνα με την κρατούσα στην θεωρία άποψη²⁹³, νομιμοποιούνται να διεξάγουν την ξένη δίκη εκ του νόμου. Πρόκειται, δηλαδή, για περιπτώσεις συγκεκριμένων προσώπων στα οποία οι διατάξεις του δικονομικού ή του ουσιαστικού δικαίου παρέχουν την σχετική εξουσία διεξαγωγής. Το γεγονός, όμως, ότι αυτά τα εκ του νόμου οριζόμενα αυτά νομιμοποιούνται προς διεξαγωγή της ξένης δίκης, δεν σημαίνει αυτομάτως ότι αυτά διαθέτουν και την απαραίτητη - ουσιαστική και συνακόλουθα δικονομική - εξουσία διαθέσεως. Και τούτο είναι εύλογο, εφόσον η μεν νομιμοποίηση είναι μία διαδικαστική προϋπόθεση για όλη την δίκη (άρθρο 68 ΚΠολΔ), η δε εξουσία διαθέσεως είναι προϋπόθεση για να είναι έγκυρη η διάθεση του αντικειμένου της δίκης²⁹⁴. Πρέπει, έτσι, να εξεταστεί κατά περίπτωση πότε ο μη δικαιούχος διάδικος-υπόχρεος έχει κατά το ουσιαστικό δίκαιο την κρίσιμη εξουσία διαθέσεως.

Η μνεία όλων των περιπτώσεων των κατ' εξαίρεση νομιμοποιούμενων προσώπων στερείται ενδιαφέροντος, οπότε οι σκέψεις μας θα επικεντρωθούν στις συνηθέστερες στην πράξη περιπτώσεις, πέραν εκείνων που ήδη μνημονεύθηκαν στην ανωτέρω ενότητα. Ο πλαγιαστικώς ενάγων δανειστής λ.χ. δεν δύναται να προβεί σε αναγνώριση της αγωγής στερούμενος την αναγκαία εξουσία διαθέσεως του ουσιαστικού δικαίου

291 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 354, *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 252 επ., *Γ. Ράμμος* Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 521

292 *Α. Πλεύρη*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σελ. 55

293 *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 145, *Π. Αρβανιτάκης*, Οι διάδικοι, σελ. 88, *Κ. Κεραμέζης/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας*, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 68, σελ. 143, *Κ. Παπαχρήστου-Δημητράς*, Η νομιμοποίηση των διαδίκων στην πολιτική δίκη, σελ. 97, *Α. Πλεύρη*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι, σελ. 41. Σχετική είναι και η ΑΠ 236/2020, ΤΝΠ Ισοκράτης, που έκρινε ότι “η νομιμοποίηση του διαδίκου απορρέει κατά κανόνα αμέσως από το νόμο και κυρίως από τις διατάξεις του ουσιαστικού, ενίοτε δε και του δικονομικού δικαίου”. Βλ. πάντως για τα επιχαρήματα και της αντίθετης άποψης, που δέχεται την δικαιοπρακτική θεμελίωση της νομιμοποίησης *Α. Χριστοπούλου*, Η νομιμοποίηση ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και η δικαιοπρακτική θεμελίωσή της, σελ. 628 επ.

294 Βλ. και *Ν. Νίκα*, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 130 επ.

που διατηρεί ο φορέας του επίδικου αντικειμένου, ήτοι ο οφειλέτης του²⁹⁵. Το ίδιο πρέπει να γίνει δεκτό και για τον συγκύριο, που έχει δικαίωμα έναντι τρίτων να ασκεί για ολόκληρο το πράγμα τις αξιώσεις από την κυριότητα και να διεκδικεί ολόκληρο το πράγμα (ΑΚ 1116). Μέσω της ρυθμίσεως αυτής του ουσιαστικού δικαίου επιδιώκεται η προστασία του κοινού πράγματος και δεδομένου ότι αυτός ο σκοπός θα ματαιωνόταν, εάν εδίδετο στον συγκύριο η δυνατότητα να αναγνωρίσει την αγωγή που αφορά όλο το πράγμα, δεν θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε διαφορετικό συμπέρασμα ²⁹⁶.

Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα είναι η περίπτωση του άρθρου 225. Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο της υπό κρίση διάταξης, «η μεταβίβαση του επίδικου πράγματος ή δικαιώματος ή η σύσταση εμπράγματου δικαιώματος δεν επιφέρει καμία μεταβολή στη δίκη». Ο διάδικος, επομένως, που διέθεσε το επίδικο αντικείμενο συνεχίζει την δίκη, μεταβαλλόμενης, όμως, της νομιμοποίησής του, εάν ληφθεί υπόψιν η τρίτη παράγραφος του ανωτέρω άρθρου, κατά την οποία «αν ο ενάγων μεταβίβασε το επίδικο πράγμα ή δικαίωμα ή σύστησε εμπράγματο δικαίωμα, δεν μπορεί να προταθεί εναντίον του έλλειψη νομιμοποίησης, εκτός αν η απόφαση που θα εκδοθεί δεν δεσμεύει τον ειδικό διάδοχο». Καθίσταται, με άλλα λόγια, μη δικαιούχος διάδικος. Τίθεται, έτσι, το εύλογο ερώτημα εάν μπορεί να προβεί στην αναγνώριση της αγωγής ο μεταβιβάσας ή όχι. Αμφότερες οι απαντήσεις δόθηκαν με βάσιμα επιχειρήματα. Υποστηρίζεται, από την μία, η άποψη²⁹⁷ ότι ο διάδικος που αποξενώνεται από το επίδικο αντικείμενο μετά την επέλευση της εκκρεμοδικίας δεν διαθέτει την απαραίτητη εξουσία διαθέσεως κατά το ουσιαστικό δίκαιο και εν τέλει κατά το δικονομικό δίκαιο. Και πράγματι, είναι αληθές ότι ο μεταβιβάζων στερείται την εξουσία διαθέσεως, ωστόσο, εν προκειμένω ανακύπτει η εξής ιδιομορφία: με την αποδοχή της ανωτέρω – ορθής κατ' αρχήν απόψεως – η δικονομική θέση του αντιδίκου τίθεται εν τέλει σε δυσχερέστερη θέση σε σχέση με αυτή στην οποία θα ευρισκόταν χωρίς να είχε προηγηθεί η μεταβίβαση. Τούτο καταδεικνύεται εάν αναλογιστούμε την – όχι σπάνια – περίπτωση κατά την οποία διατίθεται μεν το επίδικο αντικείμενο, όμως ο αντιδίκος του μεταβιβάζοντος δεν λαμβάνει ποτέ γνώση αυτής. Εάν υιοθετούσαμε την εκφρασθείσα άποψη, που εμμένει στην ανάγκη συνδρομής της προϋποθέσεως της εξουσίας διαθέσεως στο πρόσωπο του μεταβιβάζοντος, ο αντιδίκος θα βρισκόταν μετέωρος σε περίπτωση που ο μεταβιβάσας προέβαινε σε αναγνώριση, η οποία τελικά θα κρινόταν άκυρη. Τούτη δε η χειροτέρευση του δικονομικού status του αντιδίκου επιδιώκει ο ίδιος ο δικονομικός νομοθέτης μέσω της ρυθμίσεως του άρθρου 225 ΚΠολΔ να αποφευχθεί. Με κύριο το παραπάνω επιχείρημα η έτερη – μάλλον ορθότερη κατά την άποψη της γράφουσας - θέση²⁹⁸ δέχεται ότι ακόμα κι ελλείψει της σχετικής εξουσίας διαθέσεως του επίδικου αντικειμένου ο μη δικαιούχος διάδικος που προέβη στην απαλλοτρίωση δύναται να επιχειρεί όλες τις διαδικαστικές πράξεις, ακόμα και αυτές που οδηγούν σε κατάργηση της δίκης. Πρόκειται για μία άποψη που, αν και φαίνεται κατ' αρχήν να είναι contra legem, εάν κανείς στραφεί

295 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 253, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 144.

296 Π. Κολοτούρος, Η απαλλοτρίωσις του επίδικου αντικειμένου Β', σελ. 74, ο ίδιος, Η αναγνώριση, σελ. 253.

297 Πρβλ. σχετικά Π. Κολοτούρο, Η απαλλοτρίωσις του επίδικου αντικειμένου Β', σελ. 81 επ., Κ. Κεραμιάς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (-Κ. Μακρίδου), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 225, σελ. 497.

298 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 373, ο ίδιος, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 135, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 328, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 225, σελ. 1032.

αποκλειστικά στο γράμμα του άρθρου 298 ΚΠολΔ, ευρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία με τον σκοπό του νομοθέτη να μην θίγεται ο αντίδικος του προβαίνοντας στην μεταβίβαση. Εδώ, λοιπόν, ίσως θα έπρεπε να συγχωρηθεί μία παρέκκλιση από τον κανόνα ότι δεν πρέπει να επέρχεται το μη επιτρεπόμενο βάσει του ουσιαστικού δικαίου αποτέλεσμα μέσω του δικονομικού. Εξάλλου, τούτη η άποψη μπορεί να γίνει σχετικά ευχερέστερα δεκτή επί της αναγνώρισεως της αγωγής, η οποία, όπως έχει αναλυθεί σε άλλο σημείο της εργασίας, μόνο έμμεσα επενεργεί στην ουσιαστική έννομη σχέση με την κύρια συνέπεια της να περιορίζεται στον χώρο του δικονομικού δικαίου. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, το ανωτέρω συμπέρασμα ισχύει αποκλειστικά εάν ο ειδικός διάδοχος δεν έχει παρέμβει στην εκκρεμή δίκη, οπότε και καθιστάμενος αναγκαίος ομόδικος, ούτως ή άλλως πρέπει να συμφωνήσει για το έγκυρο της αναγνώρισεως της αγωγής.

Η εξουσία διαθέσεως πρέπει να ενυπάρχει και στο πρόσωπο των νόμιμων αντιπροσώπων, που διεξάγουν την δίκη επ' ονόματι και για λογαριασμό των αντιπροσωπευόμενων²⁹⁹. Δικαιούνται, επομένως, οι νόμιμοι αντιπρόσωποι, όπως ο πατέρας ή ο επίτροπος του ανήλικου ή ο σύνδικος πτωχεύσεως, να προβαίνουν σε αναγνώριση της αγωγής, μόνο όμως υπό την προϋπόθεση ότι έχουν την εξουσία ελεύθερης διαθέσεως του επίδικου αντικειμένου.

ii. Αιρέσεις

Ζήτημα γεννάται ως προς το εάν τα αποτελέσματα της καταργητικής της εκκρεμοδικίας πράξεως της αναγνώρισεως της αγωγής μπορούν να εξαρτηθούν από αιρέσεις. Ως γνωστόν, στην πολιτική δίκη η αυστηρότητα των κανόνων και ο τυπικός χαρακτήρας της διαδικασίας συνηγορούν υπέρ της αδυναμίας ανατροπής των συντελεσθείσων διαδικαστικών πράξεων συνεπεία της επέλευσης των μελλοντικών και αβέβαιων γεγονότων, από τα οποία εξαρτώνται. Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει ότι η προσθήκη αιρέσεων μπορεί να εξυπηρετήσει τόσο τα συμφέροντα των διαδίκων όσο και τα συμφέροντα της έννομης τάξεως εν γένει, όπως την οικονομία δίκης και την αποτροπή αντιφατικών δικαστικών αποφάσεων³⁰⁰. Η απουσία δε γενικής διατάξεως στον ΚΠολΔ για την αντιμετώπιση των αιρέσεων των διαδικαστικών πράξεων, από την οποία μπορεί κανείς εύλογα να συνάγει την αποδοκιμασία και την εχθρική στάση του δικονομικού δικαίου ως προς αυτές, συνεπάγεται σε κάθε περίπτωση την αναζήτηση εξειδικευμένων λύσεων, που στηρίζονται, ιδίως, σε σταθμίσεις³⁰¹. Η δικονομική θεωρία, πάντως, στην προσπάθειά της να ανεύρει απάντηση επί του παραδεκτού των υπό αίρεση διαδικαστικών πράξεων διαμόρφωσε κάποιες γενικές αρχές προβαίνοντας σε ορισμένες διακρίσεις.

299 Βλ. *Μ. Μαργαρίτη*, ό.π., σελ. 354, όπως και *Π. Κολοτούρο*, Η αναγνώριση, σελ. 257.

300 *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 269, *Π. Αρβανιτάκης*, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, 1989, σελ. 36 επ..

301 *Γ. Μητσόπουλος*, Διαδικαστικά πράξεις, σελ. 666, *Π. Αρβανιτάκης*, Η επικουρικότητα, σελ. 34.

Ενόψει τούτων, κατ' αρχήν, οι διαδικαστικές πράξεις θεωρούνται ανεπίδεκτες αιρέσεων³⁰², εκτός εάν το μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός, από το οποίο εξαρτάται η ενέργειά τους, είναι ενδοδιαδικαστικά γεγονότα, ήτοι γεγονότα που ανάγονται στην ίδια την διαδικασία. Οι λεγόμενες, λοιπόν, κατά την κρατούσα άποψη, ενδοδιαδικαστικές αιρέσεις επιτρέπονται, διότι δεν προκαλούν αφόρητη αβεβαιότητα στην διαδικασία, ούτε αντίκεινται στην οικονομία της δίκης. Ωστόσο, τούτη η παραδοχή περιορίζεται σε εκείνες τις διαδικαστικές πράξεις που αφορούν την εξέλιξη της δίκης· αντίθετα, επί διαδικαστικών πράξεων, με τις οποίες επέρχεται η έναρξη ή η κατάργηση της δίκης, ο κανόνας γίνεται μάλλον ανεξαιρέτος. Ειδικότερα, σε αυτές τις περιπτώσεις θεωρούνται ανεπίτρεπτες κάθε είδους και περιεχομένου αιρέσεις, δεδομένου ότι διαφορετικά θα κλονιζόταν η ασφάλεια και η βεβαιότητα της διαδικασίας³⁰³. Εν προκειμένω, λοιπόν, η αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως υποχωρεί, αφού δεν μπορεί από την πλήρωση ή, αντίστοιχα, την ματαίωση της αιρέσεως να ισχυροποιείται ή να καταλύεται αναδρομικά η διαδικασία, ή άλλως, να δημιουργείται ή να τερματίζεται η εκκρεμοδικία. Σε περίπτωση, μάλιστα, που προστεθεί ανεπίτρεπτη αίρεση, αυτή, ως κύρωση, συνεπάγεται το απαράδεκτο επί επιτευκτικών πράξεων, ενώ επί διαμορφωτικών την ακυρότητα³⁰⁴.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η αναγνώριση της αγωγής, ως διαδικαστική πράξη που οδηγεί στην κατάργηση της δίκης, δεν δύναται να τελεί υπό αίρεση, ενώ, εάν επιχειρηθεί υπό αίρεση, είναι άκυρη³⁰⁵. Πάντως, στον αντίποδα υποστηρίζεται και η θέση ότι η αναγνώριση δύναται να εξαρτηθεί από κάποια ενδοδιαδικαστική αίρεση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που προβάλλεται από τους υπέρμαχους της εκδοχής αυτής³⁰⁶ είναι η αναγνώριση της αγωγής υπό την αίρεση της συνδρομής των διαδικαστικών προϋποθέσεων.

302 Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, σελ. 668, Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 473, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 269. Βλ. και παρατηρήσας Ν. Κατηφόρη στην ΑΠ 1821/2007, ΕφΑΔΠολΔ1/2008, 99.

303 Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, σελ. 667, Π. Αρβανιτάκης, Η επικουρικότητα, σελ. 43, Ν. Νίκας Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 269.

304 Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, σελ. 632-3 υποσημ. 16, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 269.

305 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351, Μ. Μαργαρίτης / Α Μαργαρίτη, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 496, Κ. Μπέης Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, Α. Σινανιώτης, Ερμηνεία Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, άρθρο 298, σελ. 24. Δεν ελλείπει, ωστόσο, και η εκ διαμέτρου αντίθετη άποψη, που δέχεται την δυνατότητα των διαδικών να εξαρτήσουν την αναγνώριση της αγωγής από αίρεση. Συγκεκριμένα, όπως γράφει ο Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, σελ. 667 επ., στην ειδική περίπτωση της αναγνώρισεως της αγωγής «εκδίδεται απόφασις συμφώνως προς αυτήν. Όθεν, επειδή η αποδοχή της αγωγής δεν επιφέρει κατάργησιν της δίκης, η υπό αίρεσιν αποδοχή δέον να θεωρηθή κατ' αρχήν ως επιτρεπόμενη». Ωστόσο, συνεχίζοντας θέτει – χρονικό - περιορισμό ως προς την πλήρωση της αιρέσεως· ειδικότερα, κατά τον ίδιο «η πλήρωσις αυτής δέον να επέλθη και προταθή επίσης μέχρι του χρονικού σημείου καθ' ο κηρύσσεται περαιωμένη η συζήτησις η αφορώσα την έκδοσιν αποφάσεως συμφώνου προς την αποδοχήν· διότι εξ αυτής της διατάξεως του άρθρου 298 ΚΠολΔ προκύπτει, ότι δεν είναι επιτρεπτή η πέραν του ρηθέντος χρονικού σημείου διατήρησις δικονομικής αβεβαιότητος ως προς το εν λόγω θέμα». Τούτη η άποψη, πάντως, πρέπει μάλλον να αποκρουσθεί, καθώς δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος αποχρών λόγος, που να δικαιολογεί την διαφοροποίηση μεταξύ του χρονικού σημείου μετά το πέρας της συζήτησεως επί της αγωγής και προ αυτού. Σχετικώς πρβλ. Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 269.

306 Βλ. Κ. Μπέη, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256, με την άποψη του οποίου συμφωνεί και ο Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 271, ο οποίος παραθέτει και άλλα παραδείγματα υπό ενδοδιαδικαστική αίρεση αναγνώρισεως. Ωστόσο, υπέρ της αντίθετης θέσεως τάσσεται ο Α. Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 24, αφού κατά τον ίδιο, εφόσον ο εναγόμενος ισχυρίζεται ότι ελλείπει κάποια διαδικαστική προϋπόθεση, κατ' ουσίαν εμποδίζει

Εάν, επομένως, ο εναγόμενος επικαλεστεί την ύπαρξη αναρμοδιότητας, ώστε η αγωγή να απορριφθεί ως απαράδεκτη, και επικουρικά, συντρέχουσας δηλαδή της αρμοδιότητας, δηλώσει ότι αποδέχεται την αγωγή, σύμφωνα με την ανωτέρω άποψη, η δήλωσή του πρέπει να θεωρηθεί ισχυρή. Έγκυρη, ομοίως, υπό την εκδοχή αυτή, πρέπει να θεωρηθεί η αποδοχή της αγωγής, που γίνεται υπό την αίρεση της επιβολής δικαστικής δαπάνης εις βάρος του ενάγοντος³⁰⁷. Και υιοθετούμενης, πάντως, της εν λόγω άποψης, η δήλωση του εναγομένου ότι αναγνωρίζει το αγωγικό αίτημα, αν η αξίωση κριθεί βάσιμη ή αν αναγνωρισθεί από τρίτο πρόσωπο, δεν μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση έγκυρη³⁰⁸.

Αναφορικά με την θέση αυτή νομίζουμε ότι πράγματι έχει ορθά θεμέλια και η άτεγκτη εφαρμογή του κανόνα περί του ανεπίτρεπτου οιασδήποτε φύσεως αιρέσεων δεν πρέπει να γίνει δεκτή. Η περίπτωση της αναγνώρισεως της αγωγής υπό την αίρεση της κατάφασης των διαδικαστικών προϋποθέσεων είναι ενδεικτική, καθόσον και μη τιθέμενης τούτης το δικαστήριο ούτως ή άλλως θα προέβαινε αυτεπαγγέλτως στον έλεγχο των διαδικαστικών προϋποθέσεων. Δοθέντος τούτου, η εξάρτηση της αναγνώρισεως από την εν λόγω αίρεση δεν μπορεί να συνεπάγεται την ακυρότητά της. Συνεπώς, θεωρούμε ότι η ad hoc κρίση περί της διακινδυνεύσεως ή μη της βεβαιότητας της διαδικασίας είναι η προσήκουσα λύση για να καταλήξουμε στο επιτρεπτό ή μη των ενδοδιαδικαστικών αιρέσεων επί της αναγνώρισεως της αγωγής

8. Συνέπειες

Όπως αναφέρθηκε ήδη σε ουκ ολίγα σημεία της παρούσας εργασίας, η αναγνώριση, ως αμιγής διαδικαστική πράξη, αναπτύσσει αποτελέσματα κυρίως στον χώρο του δικονομικού δικαίου. Τούτο δεν σημαίνει, όμως, ότι τα αποτελέσματα περιορίζονται στο πεδίο αυτό και διά της αναγνώρισεως της αγωγής δεν επέρχονται ουδόλως ουσιαστικές έννομες συνέπειες έστω και δευτερεύοντες. Δοθείσας της σημασίας των αναγόμενων στο δικονομικό δίκαιο συνεπειών θα προσπαθήσουμε να τις εξετάσουμε ενδελεχώς και προς τούτο η έρευνά τους προηγείται των αντίστοιχων συνεπειών ουσιαστικού δικαίου.

I. Δικονομικές συνέπειες

i. Έκδοση δικαστικής απόφασης

Η κυριότερη συνέπεια, που επέρχεται άνευ αντιλόγου στο πεδίο του δικονομικού δικαίου, είναι η διάθεση και συγκεκριμένα η κατάργηση της εκκρεμούς δίκης. Ωστόσο, η κατάργηση της δίκης δεν είναι άμεση, αλλά «αν γίνει αποδοχή, εκδίδεται απόφαση σύμφωνα με αυτήν». Ο νομοθέτης, συνεπώς, εδώ προκρίνει την έκδοση δικαστικής αποφάσεως σύμφωνης με το περιεχόμενο και την έκταση της αναγνώρισεως,

την έκδοση απόφασης σύμφωνης με την αναγνώριση. Την θέση, μάλιστα, αυτή υιοθετεί και ο *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 351.

307 *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση, σελ. 271, ενώ ομοίως και ο *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π. σελ. 351, κατά τον οποίο, η προσθήκη αίρεσης που δεν αφορά την υπό αναγνώριση αξίωση, αλλά την δικαστική δαπάνη δεν καθιστά την αναγνώριση άκυρη.

308 Πρβλ. *Α. Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 24, *Μ. Μαργαρίτη*, ό.π., σελ. 351.

εν αντιθέσει με τον δικαστικό συμβιβασμό και την παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής ή το δικαίωμα, που περατώνουν από μόνοι τους την δίκη. Ανακύπτει, λοιπόν, το ερώτημα για ποιον λόγο υιοθετήθηκε αυτή η νομοθετική επιλογή. Εάν καταφύγουμε στην βούληση του νομοθέτη, όπως αυτή αποτυπώνεται στα σχετικά πρακτικά³⁰⁹, ratio της εν λόγω ρύθμισης είναι ο ενάγων να διαθέτει έναν εκτελεστό τίτλο, δυνάμει του οποίου θα επιδιώξει να ικανοποιηθεί από τον εναγόμενο ως προς την αξίωσή του, που αποτέλεσε το αντικείμενο της αναγνώρισης, και ίσως να εισπράξει την τυχόν εις βάρος του εναγομένου επιδικασθείσα δικαστική δαπάνη. Εξάλλου, η επιλογή αυτή του νομοθέτη, όπως εύστοχα υπογραμμίζεται από τον *Κ. Μπέη*³¹⁰, συνάδει και με την δυνατότητα του εναγομένου να αναγνωρίσει την αγωγή ατύπως.

Ποια είναι, ωστόσο, η διαδικασία της εκδόσεως της ανωτέρω απόφασης εκ μέρους του δικαστηρίου; Αρκεί μόνη η ύπαρξη της αναγνώρισεως της αγωγής ή απαιτείται έλεγχος ορισμένων προϋποθέσεων; Η καταφατική απάντηση στο τελευταίο ερώτημα είναι μάλλον αναμενόμενη ενόψει των όσων προηγήθηκαν. Όπως ήδη αναλύθηκε, για το κύρος της αναγνώρισης της αγωγής απαιτείται να ερευνηθεί από το δικαστήριο η συνδρομή των τασσόμενων εκ του νόμου προϋποθέσεων, που ανάγονται τόσο στο δικονομικό δίκαιο, όπως λ.χ. του τύπου της, όσο στο ουσιαστικό δίκαιο, όπως λ.χ. της εξουσίας διαθέσεως. Πέραν, όμως, από τις προϋποθέσεις, που ανάγονται στο κύρος της αναγνώρισεως της αγωγής, το δικαστήριο στο πλαίσιο του δικανικού του συλλογισμού, πρέπει να προβεί στην εξέταση και άλλων προϋποθέσεων. Προτού προβούμε στην έρευνα αυτών, δέον είναι να επισημανθεί ότι η απόφαση που εκδίδεται βάσει της αναγνώρισεως της αγωγής είναι οριστική απόφαση επί της ουσίας³¹¹, καθόσον με αυτή το δικαστήριο κάνει δεκτό το αίτημα της σχετικής αγωγής και απεκδύεται της εξουσίας του σχετικά με την υπόθεση αυτή. Τούτου λεχθέντος το δικαστήριο πρέπει να διέλθει όλων εκείνων των δικονομικών σταδίων, που θα διερχόταν για να προβεί στην έκδοση οριστικής αποφάσεως ελλείψει της αναγνώρισης της αγωγής. Και τούτο, διότι, όπως ορθά παρατηρείται, η μόνη αξιολόγηση που παρέλκει επί αποδοχής της αγωγής από τον εναγόμενο είναι αυτή της βασιμότητας της αγωγής³¹², της οποίας, όμως, προηγείται ο έλεγχος του παραδεκτού της συζήτησης και του παραδεκτού της αγωγής.

Το πρώτον, λοιπόν, το δικαστήριο θα εξετάσει το παραδεκτό της συζήτησης³¹³. Όπως πολύ εύστοχα αναφέρεται, πρόκειται για ένα είδος «προ-διαδικαστικών προϋποθέσεων»³¹⁴, εν απουσία των οποίων

309 ΣχΠολΔικ II, 436, όπου αποτυπώνεται ότι «η επιτροπή ερευνόσα το ζήτημα τού δυνατού τής εκτελέσεως πόν περι αποδοχής δηλώσεων, αίτινες δυνατόν ν' αναφέρονται εις άλλα έγγραφα, και επομένως νά μή περιέχουσιν εκκαθαρισμένην απαίτησιν, δυνάμενην να εκτελεσθή, κρίνει ορθότερον όπως αποδεχθή διάταξιν, καθ'ήν η διαρκούσης της διαδικασίας γενομένη αναγνώρισις τής αξιώσεως θα πιστούται δι' εκδόσεως αποφάσεως του δικαστηρίου περί ταύτης.»

310 *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1255.

311 Βλ. *Π. Κολοτούρο*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 284, *Ν. Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 535.

312 ΜΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ QuaLex, ΕφΛαρ 412/2020, ΕφΛαρ 59/2016, ΕιΡοδ 69/2008, ΕφΚυπαρ 31/2002, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΧαν 747/2013, ΤΝΠ Ισοκράτης.

313 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 356, *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 192

314 *Π. Κολοτούρος*, Ο αναιρετικός έλεγχος της εκκρεμοδικίας, ΕλλΔνη 2 (2017), 346.

οδηγούμαστε, σύμφωνα με την διατύπωση της νομολογίας³¹⁵, σε ένα προσωρινό απαράδεκτο, που διακρίνεται από το - οριστικό - απαράδεκτο του ενδίκου βοηθήματος, που επέρχεται ελλείψει των διαδικαστικών προϋποθέσεων και κωλυμάτων της δίκης. Πρόκειται δε για προσωρινό απαράδεκτο, υπό την έννοια ότι με την άρση της ελλείπουσας προϋπόθεσης επέρχεται άρση και του απαράδεκτου της συζήτησης³¹⁶. Κατά το στάδιο αυτό ελέγχεται η συνδρομή προϋποθέσεων, που καθιερώνονται από τον νομοθέτη σε διατάξεις όχι μόνο του ΚΠολΔ, αλλά και άλλων νομοθετημάτων. Ενδεικτικά, δύο εκ των κείμενων εκτός ΚΠολΔ διατάξεων είναι τα άρθρα 3§2 και 6§1 του ν. 4640/2019, που προβλέπουν επί ποινή ακυρότητας της συζήτησης την ενημέρωση περί δυνατότητας διαμεσολάβησης και, αντίστοιχα, την διεξαγωγή Υποχρεωτικής Αρχικής Συνεδρίας Διαμεσολάβησης³¹⁷. Προσέτι, και φορολογικοί νόμοι για λόγους που ανάγονται στο δημοσιονομικό συμφέρον και σε ταμιακές ανάγκες του Δημοσίου προβλέπουν σχετικούς λόγους απαράδεκτου της συζήτησεως, που πρέπει να ερευνώνται από το δικαστήριο³¹⁸.

Η εν τοις πράγμασι συνηθέστερη, όμως, περίπτωση κατά την οποία η συζήτηση κηρύσσεται απαράδεκτη είναι όταν διαπιστώνονται από το δικαστήριο αταξίες περί την επίδοση της αγωγής και την κλήτευση των διαδίκων (άρθρο 271§1 σε συνδυασμό με 271§2 εδ. β' και 272§2 ΚΠολΔ). Η έρευνα, μάλιστα, της νομότυπης και εμπρόθεσμης κλητεύσεως των διαδίκων για την κήρυξη του απαράδεκτου της συζήτησης έχει ιδιαίτερος βαρύνουσα σημασία επί των ειδικών διαδικασιών, των οποίων ουσιώδες χαρακτηριστικό εξακολουθεί να συνιστά η ουσιαστική συζήτηση³¹⁹. Στην τακτική διαδικασία, αντιθέτως, δεν ελέγχεται η κλήτευση των διαδίκων, καθόσον κατά το άρθρο 237§6, όπως αυτό επαναριθμήθηκε με τον ν. 4842/2021, «η

315 Βλ. ΑΠ 1383/2000, ΤΝΠ Ισοκράτης, που έκρινε ότι “ για να ιδρυθεί ο ως άνω λόγος αναιρέσεως πρέπει το δικονομικό απαράδεκτο να οδηγή σε απόρριψη του ενδίκου βοηθήματος και όχι σε απαράδεκτο συζήτησεως αυτού (ΟΛΑΠ 329/1986), εκτός αν πρόκειται περί προσωρινού απαράδεκτου, όπως είναι το απαράδεκτο συζήτησεως, οπότε ο λόγος αυτός και για απαράδεκτο συζήτησεως στοιχειοθετείται μόνον όταν αυτό επιβάλλεται από το νόμο προς κατοχύρωση του αποτελέσματος της ακυρότητας άλλης διαδικαστικής πράξεως, που προηγήθηκε, όπως είναι η ακυρότητα της κλητεύσεως ή (και) προς εξασφάλιση της ασκήσεως δικαιώματος, όπως είναι το θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα υπερασπίσεως (άρθ. 110§2 ΚΠολΔ, ΟΛΑΠ 12/2000)”.

316 Κ. Καλαβρός, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, 4η έκδ., 2021, σελ. 463.

317 Π. Γιαννόπουλος, Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη, 2020, σελ. 209, 264, Κ. Παπαχρήστου- Δημητράς, Οι προϋποθέσεις παραδεκτής συζήτησης της αγωγής με επίκεντρο το θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, ΕλλΔνη 1 (2022), σελ. 185. Βλ. και ΠΠρΘεσ 5513/2022, ΕφΑΔΠολΔ 06/2022, σελ. 739 επ., ΜΠρΘεσ 317/2022, ΕφΑΔΠολΔ 4/2022, σελ. 474 επ..

318 Στην κατηγορία αυτή, για παράδειγμα, εντάσσεται η ρύθμιση του άρθρου 106 του ν. 2961/2001, σύμφωνα με το οποίο «παγορεύεται οποιαδήποτε ενέργεια καθώς και σε αγωγή ή αίτηση και σε κάθε ένδικο μέσο που ασκήθηκε ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου σχετικά με το αντικείμενο της κτήσης, εφόσον δεν προσάγεται πιστοποιητικό του του προϊσταμένου της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας ότι υποβλήθηκε σε αυτόν η κατά το νόμο δήλωση ή εκδόθηκε από αυτόν πράξη επιβολής φόρου». Βλ. διεξοδικά για το ζήτημα Τ. Φραντζή, Τα δικονομικά απαράδεκτα των φορολογικών νόμων στα πολιτικά δικαστήρια, ΔΕΕ 12/2015, σελ. 1221 επ., ο οποίος επικρίνει την ύπαρξη τέτοιου είδους δικονομικών απαράδεκτων, «που άλλους σκοπούς εξυπηρετούν και δεν έχουν σχέση με την απονομή της δικαιοσύνης» και για λόγους οικονομίας της δίκης τάσσεται υπέρ της μη κηρύξεως του απαράδεκτου της συζήτησεως αντιπροτείνοντας την χρήση από τα δικαστήρια της δικονομικής δυνατότητας που τους δίδεται από το άρθρο 227 ΚΠολΔ να τάσσουν εύλογη προθεσμία προς συμπλήρωση της τυπικής ελλείψεως, εν προκειμένω της απουσίας του απαιτούμενου πιστοποιητικού.

319 Πρβλ. σχεπικώς ΜΠρΧίου 165/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, που αναδιαστέλλει την ουσιαστική συζήτηση, που διεξάγεται στις ειδικές διαδικασίες, από την τυπική συζήτηση, που συνεχίζει να αποτελεί συστατικό στοιχείο της τακτικής διαδικασίας και υπό τον ν. 4842/2021. Βλ. και ΜΠρΠατρ 59/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

εγγραφή της υπόθεσης στο οικείο πινάκιο, το οποίο μπορεί να τηρείται και ηλεκτρονικά, γίνεται με πρωτοβουλία του γραμματέα και ισχύει ως κλήτευση όλων των διαδίκων³²⁰». Εάν δε δεν επιδόθηκε η αγωγή, που εκδικάζεται κατά την τακτική διαδικασία, εμπροθέσμως, όπως ορίζει το άρθρο 271§1, δεν κηρύσσεται το απαράδεκτο της συζήτησης, αλλά η αγωγή θεωρείται ως μη ασκηθείσα ή άλλως ανυπόστατη, αφού η αγωγή, όπως προκύπτει από το άρθρο 215§1, συνιστά σύνθετη διαδικαστική ενέργεια που αποτελείται από την κατάθεση του δικογράφου στην γραμματεία του δικαστηρίου, στο οποίο απευθύνεται, και από την επίδοση αντιγράφου της στον εναγόμενο³²¹.

Σε περίπτωση, επομένως, που το δικαστήριο, ενώπιον του οποίου έλαβε χώρα αναγνώριση της αγωγής, αποφανθεί ότι ελλείπει ορισμένη προϋπόθεση που τάσσεται για να είναι παραδεκτή η συζήτηση, δεν δύναται παρά να προβεί στην κήρυξη του απαράδεκτου της συζήτησης, χωρίς να προχωρήσει στον έλεγχο του παραδεκτού της αγωγής³²². Η πράγματι ορθή αυτή προσέγγιση, ωστόσο, συνεπέστερο θα ήταν να τελεί πάντοτε σε συνάρτηση με τον σκοπό του άρθρου 298 ΚΠολΔ. Τούτος ο περιορισμός της άνευ ετέρου κηρύξεως ως απαράδεκτης της συζήτησης υπό το πρίσμα του δικαιολογητικού λόγου του άρθρου 298 ΚΠολΔ μπορεί να εξηγηθεί καταφεύγοντας στην απειλή ως κύρωσης του απαράδεκτου της συζήτησης υπό τον ν. 4640/2019. Εγείρεται, εν προκειμένω, ο προβληματισμός εάν το απαράδεκτο αυτό πρέπει να αποτρέψει το δικαστήριο από την έκδοση απόφασης επί τη βάσει της αναγνώρισεως της αγωγής εμμένοντας στο γράμμα των άρθρων 3§2 και 6§1 του ανωτέρω νόμου. Στην περίπτωση αυτή φαίνεται μάλλον άδικο για τους διαδίκους, που επιθυμούν εν πάση περιπτώσει να προβούν σε αποδοχή της ασκηθείσας αγωγής, να εξαναγκάζονται να ακολουθούν την υποχρεωτική αυτή προδικασία της διαμεσολαβήσεως, η οποία εν τέλει θα αποδειχθεί περιττή και χρονοβόρα. De lege ferenda, λοιπόν, κατά την άποψη της γράφουσας, το δικαστήριο πρέπει να σταθμίζει τον σκοπό, αφενός, της διατάξεως που τάσσει το απαράδεκτο της συζήτησεως, και εκείνον του άρθρου 298, που, μεταξύ άλλων, εξυπηρετεί την αρχή της οικονομίας της δίκης. Αναμφίβολα, πάντως, επέρχεται απαράδεκτο της συζήτησης, εάν δεν έχει προηγηθεί προσήκουσα κλήτευση των διαδίκων.

Τι συμβαίνει, ωστόσο, εάν πράγματι έλαβε χώρα εμπρόθεσμη και νομότυπη κλήτευση των διαδίκων, αλλά παρόλα αυτά ένας εκ των διαδίκων δεν παρίσταται νομότυπα; Ως γνωστόν, η νόμιμη συμμετοχή στην δίκη στην τακτική διαδικασία συνίσταται στην εμπρόθεσμη και νόμιμη κατάθεση προτάσεων, ενώ στις ειδικές διαδικασίες, όπως απορρέει από τα άρθρα 115§3 και 591§1 στοιχ. γ' και δ', όπως αυτά

320 Βλ. ΜΠρΘεσ 2856/2017, ΕφΑΔΠολΔ 6/2018, 664 επ., ΠΠρΑθ 780/2022, ΠΠρΓιαν 9/2022, ΜΠρΠαφ 181/2020, ΤΝΠΝόμος.

321 Ν. Κλαμαράς/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 533. Βλ. και ΑΠ 1081/2014, ΕφΠαρ 122/2022, ΑΠ 375/2021, ΕφΠατρ 373/2021, ΜΠρΑγριν 47/2020, ΤΝΠΝόμος

322 Ενδεικτική είναι η υπ' αριθμόν 747/2013 απόφαση του Ειρηνοδικείου Χανίων η οποία κήρυξε απαράδεκτη την συζήτηση αγωγής απόδοσης μισθίου παρά την προηγηθείσα αποδοχή της αγωγής εκ μέρους του εναγομένου, διότι δεν είχε προσκομιστεί πιστοποιητικό της αρμόδιας Δ.Ο.Υ., από το οποίο να προκύπτει ότι δηλώθηκαν τα μισθώματα της τελευταίας διετίας πριν από την εκδίκαση της υποθέσεως. Τούτο δε τάσσεται ως προϋπόθεση για το παραδεκτό της συζήτησης σύμφωνα με το άρθρο 81 παρ. 3, το οποίο ορίζει ότι «τα δικαστήρια απέχουν να δικάσουν αγωγή για έξωση μισθωτή ακινήτου, αν δεν προσκομιστεί πιστοποιητικό από το οποίο να προκύπτει ότι δηλώθηκαν τα μισθώματα του ακινήτου κατά την τελευταία διετία πριν από την εκδίκαση της υπόθεσης».

διαμορφώθηκαν με τον ν. 4335/2015, η νόμιμη παράσταση προϋποθέτει τόσο την κατάθεση προτάσεων όσο και την προσήκουσα εμφάνιση τους στο δικαστήριο³²³. Όταν, λοιπόν, ένας εκ των διαδίκων δεν καταθέσει εμπροθέσμως προτάσεις στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας ή στο πλαίσιο των ειδικών διαδικασιών είτε απουσιάσει την ημέρα της δικασίμου είτε δεν καταθέσει προτάσεις, επέρχονται δυσμενείς συνέπειες εις βάρος του, που προβλέπονται στα άρθρα 271 και 272 ΚΠολΔ και άρθρα 591, 595 και 621 αντίστοιχα. Ενόψει τούτων των συνεπειών ανακύπτει το ερώτημα ποια θα είναι η εξέλιξη της διαδικασίας σε περίπτωση αναγνώρισης της αγωγής.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δίδεται επί των εργατικών διαδικασιών από τα ίδια τα άρθρα 595 και 621§1. Εκεί ορίζεται ότι *«αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανισθεί ή εμφανισθεί αλλά δεν λάβει νόμιμο μέρος κάποιος από τους διαδίκους, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι»*. Δεδομένου, συνεπώς, ότι στις συγκεκριμένες διαδικασίες καθιερώνεται η μονομερής συζήτηση³²⁴, η μη παράσταση των διαδίκων δεν επηρεάζει ουδόλως την συζήτηση της υποθέσεως και, συνακόλουθα, η αναγνώριση αναπτύσσει κανονικά τα αποτελέσματά της, εφόσον πληρούνται και οι λοιποί όροι.

Ωστόσο, η απάντηση αυτή διαφοροποιείται στη δίκη της τακτικής διαδικασίας, καθώς και στις λοιπές ειδικές διαδικασίες, ως προς τις οποίες η διάταξη του άρθρου 591§1 ΚΠολΔ παραπέμπει στις διατάξεις των άρθρων 271επ.. Ειδικότερα, επί ερημοδικίας του ενάγοντος *«το δικαστήριο συζητεί την υπόθεση χωρίς αυτόν και απορρίπτει την αγωγή»* (άρθρο 272§1 ΚΠολΔ). Τίθεται, έτσι, εν προκειμένω ο προβληματισμός ποιο περιεχόμενο θα έχει η απόφαση του δικαστηρίου, εάν λάβει χώρα αναγνώριση της αγωγής εκ μέρους του εναγομένου. Θα απορριφθεί η αγωγή συνεπεία της ερημοδικίας ή θα γίνει δεκτή με την έκδοση απόφασης σύμφωνης με την αναγνώριση ; Πρόκειται για ένα ζήτημα, για το οποίο έχουν διατυπωθεί αντιμαχόμενες φωνές. Από την μία, υποστηρίζεται³²⁵ ότι η αγωγή θα απορριφθεί ως ουσία αβάσιμη παρά την γενόμενη δήλωση αποδοχής της, καθώς η απόρριψη συνιστά απόρροια του άρθρου 272 ΚΠολΔ μη εξαρτωμένη από την δικονομική συμπεριφορά του εναγομένου. Δεδομένης, λοιπόν, της κρατούσας θεώρησης σύμφωνα με την οποία ο ενάγων θεωρείται ότι παραιτείται από την αγωγή³²⁶, οποιαδήποτε αρνητική στάση του αντιδίκου του δεν προσμετράται από το δικαστήριο. Κατά την άποψη, δηλαδή, αυτή η ερημοδικία του ενάγοντος δεν επηρεάζεται από την αναγνώριση της αγωγής.

323 Κ. Μακρίδου, *Ειδικές διαδικασίες*, 2017, σελ. 36, Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σελ. 674, ΜΠρΧαν 6/2020, ΕφΑΔΠολΔ 1/2020, 73 επ., ΜΠρΚαλ 110/2016, ΤΝΠ Νόμος. Πάντως, το άρθρο 591§2, όπως ισχύει με τον ν. 4842/2021 δίδει στους διαδίκους την δυνατότητα να καταθέσουν δήλωση μη παράστασης κατά την συζήτηση σύμφωνα με το άρθρο 242§2 στις δίκες των περιουσιακών διαφορών (άρθρο 614).

324 Κ. Μακρίδου, *Ειδικές Διαδικασίες*, σελ. 43. Βλ. και ΠολΠΠρ 204/2012, ΕΠολΔ2013, 76

325 Μ. Μαργαρίτης, *ό.π.*, σελ. 353, Κ. Καλαβρός, *Πολιτική Δικονομία*, σελ. 541

326 Ν. Κλαμαρής/ Σ. Κουσουλής/ Σ. Πανταζόπουλος, *ό.π.*, σελ. 676, Κ. Καλαβρός, *Πολιτική Δικονομία*, σελ. 541. Πρβλ. και ΜΠρΘεσ 2856/2017, ΕφΑΔΠολΔ 6/2018, 664 επ., ΜΠρΑθ 8719/2022, ΜΠρΑθ 6818/2021, ΜΠρΠαπ 199/2020, ΤΝΠΝόμος.

Τούτη, όμως, η θέση, δεν είναι απροσμάχητη, αλλά, αντίθετα, αποκρούεται από μερίδα συγγραφέων³²⁷ οι οποίοι δέχονται ότι η υποχρέωση του δικαστηρίου να απορρίψει την αγωγή του ερημοδικούντος ενάγοντος ως ουσία αβάσιμη ενεργοποιείται όχι μόνο όταν η αγωγή είναι παραδεκτή και νόμω βάσιμη, αλλά και υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται αποδοχή εκ μέρους του εναγομένου. Η αποδοχή, δηλαδή, της αγωγής προηγείται της ερημοδικίας του ενάγοντος. Τούτο δε το συμπέρασμα στηρίζεται στην σκέψη ότι η απόρριψη της αγωγής συνεπεία της δικονομικής απουσίας του ενάγοντος δεν αποτελεί απόρροια της διαθετικής αρχής, αλλά του συζητητικού συστήματος. Επομένως, το γεγονός ότι ο ενάγων δεν ανταποκρίνεται στο δικονομικό του βάρος να υποστηρίξει την αγωγή του, λένουν οι υποστηρικτές της θέσης αυτής, ουδόλας σημαίνει ότι η γενόμενη αναγνώρισή της εκ μέρους του αντιδίκου του δεν θα επιφέρει τα αποτελέσματά της.

Αμφότερες οι θέσεις έχουν βάσιμα επιχειρήματα, όμως κατά την γνώμη μας, το γράμμα του νόμου είναι αρκετά σαφές ως προς την συνέπεια της ερημοδικίας του ενάγοντος. Η ερμηνεία δε της διάταξης κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αξιώνεται και η μη ύπαρξη αναγνώρισεως εκ μέρους του εναγομένου προκειμένου να επέλθει η συνέπεια της απορρίψεως της αγωγής ως ουσία αβάσιμης, αν και ευρίσκει θεμέλια σε μία γενική δικονομική αρχή, μάλλον απομακρύνεται από μία παγίως κρατούσα θέση και προκαλεί σύγχυση ως προς την κατάργηση της δίκης.

Σε περίπτωση, όμως, που ο εναγόμενος είναι δικονομικά απών, ενώ έχει προηγηθεί εκ μέρους του αποδοχή της αγωγής, ουδεμία αμφιβολία δεν γεννάται ως προς το περιεχόμενο της απόφασης του δικαστηρίου. Όπως ορίζει το άρθρο 271§3 ΚΠολΔ, όταν ο εναγόμενος δεν συμμετέχει προσηκόντως, «*οι περιεχόμενοι στην αγωγή πραγματικοί ισχυρισμοί του ενάγοντος θεωρούνται ομολογημένοι, εκτός αν πρόκειται για γεγονότα για τα οποία δεν επιτρέπεται ομολογία, και η αγωγή γίνεται δεκτή, εφόσον κρίνεται νομικά βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως*». Από την γραμματική αυτή διατύπωση προκύπτει ότι ιδρύεται ένα νομικό πλάσμα³²⁸ ή, κατ' άλλους, ένα νόμιμο τεκμήριο ομολογίας³²⁹. Βέβαια, στην θεωρία³³⁰ έχει διατυπωθεί και η θέση ότι με την ερημοδικία δεν δημιουργείται πλάσμα ως προς την αλήθεια των πραγματικών ισχυρισμών του ενάγοντος, αλλά ότι ο εναγόμενος εκπίπτει από το δικαίωμα διενέργειας διαδικαστικών πράξεων, και, κατά συνέπεια, από το δικαίωμα εναντιώσεως στην αγωγή. Λόγω δε τούτης της έκπτωσης, δεν συντρέχει ουδείς λόγος για να διατάξει αποδείξεις το δικαστήριο και να αποδείξει ο ενάγων την ιστορική βάση της αγωγής του. Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, όπως απορρέει από το υπό εξέταση άρθρο, προκειμένου να επέλθουν οι δυσμενείς συνέπειες εις βάρος του εναγομένου, πρέπει το δικαστήριο να εξετάσει το νόμω βάσιμο της αγωγής. Εάν η αγωγή κριθεί ότι είναι νόμω βάσιμη, ενώ έχει υπάρξει

327 Π. Αρβανιτάκης, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, σελ. 179, Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 272, σελ. 1188, Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (-Κ. Μακρίδου), άρθρο 272, ό.π., σελ. 563, ενώ την άποψη αυτή υιοθετεί και ο Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 314.

328 Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 545.

329 Σ. Δεληκωστόπουλος-Α. Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔΒ', άρθρο 281, σελ. 300.

330 Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 271, σελ. 1172, ενώ ομοίως και ο Π. Κολοτούρος, ό.π., σελ. 316.

προηγουμένως αποδοχή της, το δικαστήριο εκδίδει άνευ ετέρου απόφαση που την κάνει δεκτή συμφώνως με την αποδοχή. Εάν δε το δικαστήριο αποφανθεί ότι είναι νόμω αβάσιμη, αλλά έχει προηγηθεί αναγνώριση της αγωγής, το δικαστήριο δεν εκδίδει απόφαση δια της οποίας απορρίπτει την αγωγή, όπως θα γινόταν, εάν έλλειπε η αποδοχή, αλλά εκδίδει απόφαση σύμφωνα με την αποδοχή, δεχόμενη, επομένως, κατ' ουσία την αγωγή³³¹. Εν προκειμένω, λοιπόν, όπως ορθά λέγεται, η αναγνώριση της αγωγής προηγείται της ερημοδικίας του εναγομένου.

Ακολούθως, εφόσον το δικαστήριο αποφανθεί ότι η συζήτηση είναι παραδεκτή, θα ερευνήσει - αυτεπαγγέλτως³³² - την ύπαρξη των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης, ήτοι των τυπικών όρων που είναι αναγκαίοι για την έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας και των οποίων ο έλεγχος, κατά συνέπεια, προηγείται της περαιτέρω έρευνας της - νομικής και ουσιαστικής - βασιμότητας της αγωγής³³³. Οι προϋποθέσεις αυτές διακρίνονται σε γενικές, αφενός, που αποτελούν φραγμό ουσιαστικής εξετάσεως κάθε είδους αγωγής, και ειδικές, αφετέρου, που αφορούν συγκεκριμένες αγωγές, όπως η εγγραφή στα βιβλία μεταγραφών του άρ. 220 ΚΠολΔ, που απαιτείται επί εμπράγματων αγωγών.

Αναλυτικότερα, οι γενικές προϋποθέσεις μπορούν να αναφέρονται είτε στο δικαστήριο, όπως η δικαιοδοσία, η διεθνής δικαιοδοσία³³⁴, η - λειτουργική καθ' ύλην ή κατά τόπον - αρμοδιότητα³³⁵ και η νόμιμη συγκρότηση του δικαστηρίου, είτε στους διαδίκους, όπως η ικανότητα διαδίκου³³⁶, δικαστικής παραστάσεως, το έννομο συμφέρον και η νομιμοποίηση τους³³⁷, είτε στο αντικείμενο της δίκης, όπως το ορισμένο της αγωγής, η εκκρεμοδικία³³⁸ και το δεδικασμένο³³⁹. Από αυτές, μόνο οι δύο τελευταίες αποτελούν αρνητικές διαδικαστικές προϋποθέσεις, υπό την έννοια ότι σε περίπτωση που συντρέχουν, δεν είναι δυνατή η υπεισέλυση του δικαστηρίου στην ουσία της υποθέσεως. Αντίθετα, όλες οι άλλες είναι θετικές, καθόσον απαιτείται να υφίστανται, προκειμένου το δικαστήριο να προβεί στην έκδοση επί της ουσίας αποφάσεως. Μάλιστα, τις μεν θετικές προϋποθέσεις τις αποδεικνύει ο ενάγων, ενώ τις αρνητικές ο εναγόμενος.

331 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 354, *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 316.

332 Εξάιρεση από τον αυτεπάγγελτο έλεγχο υφίσταται ως προς την κατά τόπον αρμοδιότητα, που ερευνάται μετά από σχετική ένσταση, εκτός εάν ο εναγόμενος απουσιάζει ή δεν επιτρέπεται παρέκταση (άρθρο 263 στ. α' ΚΠολΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 42 παρ. 2).

333 *Α. Σινανιώτης*, Προϋποθέσεις του παραδακτού και του βασίμου της αγωγής και συνέπεια ελλείψεως αυτών, ό.π., σελ. 441, *Ν. Κλαμαρής/Σ. Κουσουλή/Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 419. Βλ. και ΜΠρΑθ 459/2022, ΤΝΠ Qua lex, ΑΠ 831/2010, ΜΠρΗλείας 166/2021, ΕιρΠατρ 42/2020, ΤΝΠΝόμος.

334 ΑΠ 462/2021, ΑΠ 477/2021, ΤΝΠΝόμος.

335 ΕφΑθ 1566/2022, ΕφΘεσσαλ 1289/2020, ΕφΑθ 106/2018, ΤΝΠΝόμος.

336 ΕφΠατρ 106/2022, ΑΠ 111/2021, ΑΠ 542/2021, ΑΠ 1141/2021, ΤΝΠΝόμος.

337 Για τις δύο τελευταίες βλ. *Ν. Νίκα*, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 189, *Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα*, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 68, σελ. 144επ., *Κ. Κεραμέα*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 114. Βλ. και ΜΠρΑθ 718/2022, ΜΠρΑθ 767/2022, ΜΠρΘεσσαλ 907/2021, ΜΠρΑθ 1973/2021, ΤΝΠ Νόμος. Περί της υπαγωγής του έννομο συμφέροντος στις αφορώσες τους διαδίκους διαδικαστικές προϋποθέσεις βλ. *Φλ. Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου*, Το έννομο συμφέρον του ενάγοντος, 1995, σελ. 37.

338 ΕφΑτγ 53/2020, ΑΠ 1327/2019, ΤΝΠΝόμος

339 ΠΠρΠειρ 646/2022, ΑΠ 215/2021, ΠΠρΚορ 85/2019, ΕιρΚορ 542/2019, ΤΝΠΝόμος.

Το δικαστήριο, λοιπόν, εξετάζει τις ανωτέρω προϋποθέσεις με την σειρά που αναφέρθηκαν, εκτός εάν για λόγους οικονομίας της δίκης προκρίνεται διαφορετική σειρά ελέγχου, όπως λ.χ. συμβαίνει εάν αποδεικνύεται η ύπαρξη δεδικασμένου³⁴⁰. Σε περίπτωση δε που κατά την έρευνα αυτή διαπιστώσει ότι ελλείπει μία τουλάχιστον θετική προϋπόθεση, λ.χ. ότι στερείται δικαιοδοσίας, ή ότι συντρέχει κάποια αρνητική προϋπόθεση, για παράδειγμα ότι υφίσταται δεδικασμένο, δεν δύναται να προχωρήσει στην ουσία της υπόθεσης και, κατ' επέκταση, να εκδώσει απόφαση επί τη βάση της αναγνωρίσεως της αγωγής που δηλώθηκε από τον εναγόμενο, αλλά, αντίθετα, κατά κανόνα απορρίπτει την ασκηθείσα αγωγή ως απαράδεκτη³⁴¹.

Ωστόσο, εφόσον το δικαστήριο παρά την έλλειψη συγκεκριμένης θετικής προϋποθέσεως ή, αντίστοιχα, την συνδρομή ορισμένης αρνητικής προϋποθέσεως, αποφαινεται επί της ουσίας και εκδίδει απόφαση σύμφωνη με την αναγνώριση της αγωγής, δημιουργείται λόγος δικονομικής ακυρότητας, ο οποίος μπορεί να προταθεί και με τα έκτακτα ένδικα μέσα της αναηλαρήσεως ή της αναιρέσεως (άρθρο 159 αριθμ. 2 ΚΠολΔ). Ειδικότερα, θεμελιώνεται ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αρ. 14, καθόσον το δικαστήριο της ουσίας ενώ θα έπρεπε να απορρίψει το ένδικο βοήθημα της αγωγής κηρύσσοντας το δικονομικό απαράδεκτο ή στην περίπτωση της εκκρεμοδικίας να αναστείλει την εκδίκαση της δεύτερης χρονικά ασκηθείσας αγωγής, προβαίνει στην έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας.

Υποστηρίζεται, όμως, και η θέση³⁴² ότι το έννομο συμφέρον και η νομιμοποίηση των διαδικών δεν ανήκουν στις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης, αλλά στις ουσιαστικές «*προϋποθέσεις διά την παροχήν εννόμου προστασίας*», οι οποίες αποτελούν στοιχεία όχι του παραδεκτού της αγωγής -όπως οι διαδικαστικές προϋποθέσεις-, αλλά του βασίμου της αγωγής. Σε περίπτωση, επομένως, που ελλείπει είτε το έννομο συμφέρον είτε η νομιμοποίηση των διαδικών συντρεχουσών, ωστόσο, των διαδικαστικών προϋποθέσεων της αγωγής, η αγωγή, κατά την εκδοχή αυτή, θα απορριφθεί όχι για τυπικούς λόγους, αλλά ως ουσία αβάσιμη. Πρόκειται για μία άποψη, μάλιστα, που, αν και μη κρατούσα στην θεωρία, ακολουθείται πλέον από μεγάλο μέρος της νομολογίας, και δη από το Ακυρωτικό, που αποφαινεται ότι η εσφαλμένη κρίση επί της υπάρξεως των προϋποθέσεων ελέγχεται αναιρετικώς με βάση τον λόγο του 559 αριθμ. 1 και όχι του αριθμ. 14³⁴³.

340 Ν. Κλαμαρής/Σ. Κουσούλης/Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 420.

341 Κάμψη του κανόνα αυτού παρατηρείται, πάντως, επί ελλείψεως της διαδικαστικής προϋποθέσεως της αρμοδιότητας, καθόσον σύμφωνα με το άρθρο 46 ΚΠολΔ το επιληφθέν δικαστήριο, που στερείται αρμοδιότητας, παραπέμπει την αγωγή στο αρμόδιο δικαστήριο. Ομοίως, δεν συνεπάγεται απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης επί υπάρξεως εκκρεμοδικίας λαμβάνοντας υπόψιν το άρθρο 222 ΚΠολΔ ορίζει ότι «*αν κατά τη διάρκεια εκκρεμοδικίας ασκηθεί άλλη αγωγή, ανταγωγή ή κύρια παρέμβαση ή προταθεί ένσταση συμψηφισμού για την ίδια επίδικη διαφορά, αναστέλλεται και αυτεπαγγέλτως η εκδίκαση της εωσότου περατωθεί η πρότη δίκη*». Βλ. σχετικά και Α. Σινανιώτη, ό.π., σελ. 456.

342 Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 262 επ., ενώ την άποψη αυτή υιοθετεί και ο Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 356.

343 Βλ. ενδεικτικά ΟΛΑΠ 25/2008, που χαρακτηριστικά τονίζει ότι «*κατά το άρθρο 559 αρ. 14 του Κ.Πολ.Δ. ανάρτηση επιτρέπεται και αν το δικαστήριο παρά το νόμο κήρυξε ή δεν κήρυξε ακυρότητα, έκπτωση από το δικαίωμα ή απαράδεκτο. Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, η ακυρότητα πρέπει να έχει λάβει χώρα ενώπιον του δικάσαντος*

Βέβαια, σε ορισμένες αποφάσεις του Αρείου Πάγου παρατηρείται ότι διακρίνεται η περίπτωση κατά την οποία ο ενάγων δεν επικολείται τα στοιχεία της νομιμοποίησης του εναγομένου, οπότε και η αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη³⁴⁴.

Η διχοστασία αυτή μόνο θεωρητικού ενδιαφέροντος δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, καθόσον σε περίπτωση που γίνει δεκτό ότι η απουσία του έννομου συμφέροντος και της νομιμοποίησης των διαδικών συνεπάγεται το ουσία αβάσιμο της αγωγής, εάν αναγνωριστεί η αγωγή εκ μέρους του εναγομένου, αυτή θα γίνει δεκτή κατ' ουσίαν παρά την έλλειψη αυτών των ουσιαστικών προϋποθέσεων για την παροχή δικαστικής προστασίας³⁴⁵. Προς τούτο, θα επιχειρηθεί να υπαχθούν το έννομο συμφέρον και η νομιμοποίηση των διαδικών στον προσήκοντα κατά την άποψη της γράφουσας κύκλο των διαδικαστικών της δίκης ή των ουσιαστικών για την παροχή εννόμου προστασίας προϋποθέσεων.

Δεδομένου ότι με την νομιμοποίηση προσδιορίζονται τα πρόσωπα που έχουν την εξουσία να διεξάγουν ιδίω ονόματι την συγκεκριμένη δίκη, καθίσταται εναργές ότι η διάταξη του άρθρου 68 ΚΠολΔ επιδιώκει σκοπούς αναγόμενους στο δικονομικό δίκαιο. Προσέτι, πρέπει να διακρίνονται η έρευνα της νομιμοποίησης, ως διαδικαστική προϋπόθεση, αφενός, που αναφέρεται στον ισχυρισμό των διαδικών ότι είναι τα υποκείμενα του επίδικου ουσιαστικού δικαιώματος και, αφετέρου, η εξέταση του εάν πράγματι οι διάδικοι είναι φορείς και αντίστοιχα υπόχρεοι του δικαιώματος, που συνιστά το αντικείμενο της δίκης. Μόνο η ύπαρξη, λοιπόν, και όχι και ο ισχυρισμός, του συνδέσμου των διαδικών με την επίδικη ουσιαστική έννομη σχέση εξετάζεται από το δικαστήριο κατά το στάδιο της ουσιαστικής εκδικάσεως της υποθέσεως και σε περίπτωση που δεν αποδειχθεί η αγωγή θα απορριφθεί κατ' ουσίαν λόγω ανυπαρξίας του επίδικου δικαιώματος³⁴⁶.

Αντίστοιχα ισχύουν κι επί της έρευνας του έννομου συμφέροντος, που κατά τον κλασικό ορισμό του Γ.Ράμμου³⁴⁷ ταυτίζεται με την ανάγκη της παροχής έννομης προστασίας. Σκοπός του δικονομικού νομοθέτη μέσω της καθιέρωσης της προϋποθέσεως του έννομου συμφέροντος ήταν αποκλειστικά ο περιορισμός της

δικαστηρίου και να χαρακτηρίζεται ως δικονομική. Το έννομο συμφέρον όμως και η νομιμοποίηση του διαδικού, αποτελούν, σύμφωνα με το άρθρο 68 ΚΠολΔ, ουσιαστικές προϋποθέσεις για την παροχή δικαστικής προστασίας. Συνεπώς, η εσφαλμένη κρίση του δικαστηρίου ότι συντρέχουν ή όχι οι προϋποθέσεις αυτές ιδρύει τον αναρτητικό λόγο του αριθμού 1 του άρθρου 559 και όχι εκείνον του αριθμού 14 ». Ομοίως ΑΠ 458/2017, ΑΠ 66/2022, ΑΠ 28/2021, ΑΠ 1337/2021, ΤΝΠ Ισοκράτης. Πρβλ. ωστόσο ΑΠ 1021/2014, 1230/2003, ΤΝΠ Ισοκράτης.

344 Πρβλ. ΟΛΑΠ 25/2008, η οποία δέχεται κάμψη στην ανωτέρω παραδοχή της και συνδρομή του αναρτητικού λόγου του αριθμού 14 του άρθρου 559 ΚΠολΔ «μόνον όταν στο δικόγραφο της αγωγής δεν εκτίθενται τα στοιχεία που θεμελιώνουν τη νομιμοποίηση και δικαιολογούν το έννομο συμφέρον για την άσκησή της». Ούτω και ΑΠ 154/2019, ΑΠ 1428/2019, ΑΠ 1333/2019.

345 Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε η ΑΠ 712/2014, ΤΝΠ Ισοκράτης, σύμφωνα με την οποία “το αποτέλεσμα της αποδοχής επέρχεται και αν ακόμη η αγωγή είναι νομικά ή ουσιαστικά αβάσιμη ή ελλείπει το έννομο συμφέρον...” Ομοίως δε και ΜΠρ Λαρ 399/2016, Εφ ΑΔΠολΔ 12/2016, 1081 επ., Εφ Αθ 3024/2008, ΕλλΔνη 208, 1457.

346 Κ. Παπαχρήστου-Δημητράς, Η νομιμοποίηση των διαδικών στην πολιτική δίκη, σελ. 265, Ι. Δεληκωστόπουλος, Το απαράδεκτο στην αναρτητική δίκη, 2021, σελ. 110, σημ. 82, Γ. Αποστολάκης, Ο δικαστικός έλεγχος της νομιμοποίησης ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης, ΕΠολΔ3 (2018), σελ. 233.

347 Γ. Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, σελ. 278.

προπετούς προσφυγής στα δικαστήρια και της αδικαιολόγητης επιβάρυνσης των τελευταίων προς χάριν της οικονομίας της δίκης³⁴⁸. Εάν, λοιπόν, δεν θεμελιώνεται η αναγκαιότητα της αιτήσεως για παροχή δικαστικής προστασίας, η τελευταία θα απορριφθεί άνευ ετέρου ως απαράδεκτη³⁴⁹.

Εξάλλου, ως επιχείρημα υπέρ της κρατούσας άποψης μπορεί να λειτουργήσει η διάταξη του άρθρου 73 ΚΠολΔ, που προβλέπει τον αυτεπάγγελτο - σε κάθε στάση της δίκης - έλεγχο του εννόμου συμφέροντος και της νομιμοποίησης, όπως ακριβώς ορίζεται και για τις λοιπές διαδικαστικές προϋποθέσεις³⁵⁰. Προσέτι, αληθές είναι ότι η διάκριση μεταξύ διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης και προϋποθέσεων για την παροχή δικαστικής προστασίας δεν συναντάται στο ισχύον δίκαιο³⁵¹.

Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, πειστικότερη φαίνεται η θέση, που συναντάται σε ορισμένες αποφάσεις του Αρείου Πάγου³⁵², σύμφωνα με την οποία η νομιμοποίηση και το έννομο συμφέρον επιτελώντας δικονομική λειτουργία εντάσσονται στις διαδικαστικές της δίκης προϋποθέσεις, η ύπαρξη των οποίων ελέγχεται σε ένα πρώιμο στάδιο πριν την υπεισέλευση στην ουσία της υποθέσεως. Απόρροια δε τούτης της παραδοχής είναι ότι ελλείπει τούτων το δικαστήριο δεν δύναται να προχωρήσει σε έκδοση αποφάσεως ουσίας, ήτοι σύμφωνης με το περιεχόμενο της αναγνωρίσεως της αγωγής, αλλά οφείλει *ex officio* να απορρίψει την αγωγή για τυπικούς λόγους.

Ωστόσο, με μόνη την κατάφαση της υπάρξεως των διαδικαστικών της δίκης προϋποθέσεων δεν δύναται να εισέλθει το δικαστήριο στην ουσία της υποθέσεως, καθόσον πρέπει να εξετάσει και τα διαδικαστικά κωλύματα της δίκης (άρθρο 263 ΚΠολΔ)³⁵³. Αυτά, εν αντιθέσει με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης, που τάσσονται προς το δημόσιο συμφέρον και προς τούτο εξετάζονται, όπως ήδη επισημάνθηκε, αυτεπαγγέλτως, υπηρετούν το συμφέρον του εναγομένου και για αυτό ερευνώνται από το δικαστήριο μόνο κατόπιν σχετικής ενστάσεως του, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 263 πρέπει να προτείνεται με τις προτάσεις στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας και κατά την συζήτηση στις λοιπές περιπτώσεις³⁵⁴. Στον κύκλο των διαδικαστικών κωλυμάτων ανήκουν κατά το εν λόγω άρθρο οι ενστάσεις της ελλείψεως της

348 *Α. Σινανιώτης*, ό.π., σελ. 463, *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 146, ο ίδιος, Το έννομο συμφέρον, 1981, σελ. 35.

349 *Ν. Κλαμαρής*, Η Νομιμοποίηση και το Έννομο Συμφέρον: Προϋποθέσεις Παροχής Εννόμου Προστασίας η Διαδικαστικές Προϋποθέσεις της Δίκης, ΕΠολΔ 6 (2018), σελ. 607, *Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 383.

350 *Κ. Παπαχρήστου-Δημητράς*, Η νομιμοποίηση των διαδικών στην πολιτική δίκη, σελ. 265, *Π. Κολοτούρος*, Ο αναιρετικός έλεγχος της εκκρεμοδικίας, ό.π., σελ. 346.

351 *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 307.

352 ΑΠ 1230/2004, ΧρΙΔ 4 (2004), 626, ΑΠ 1264/1996, ΤΝΠ Ισοκράτης σύμφωνα με τις οποίες @“η διάταξη του άρθρου 68 ΚΠολΔ, με την οποία προβλέπονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της νομιμοποίησης των διαδικών και του εννόμου συμφέροντος δεν περιέχει κανόνες του ουσιαστικού δικαίου”. Βλ. και ΑΠ 1070/2006, ΑΠ 705/2011, ΤΝΠ Ισοκράτης.

353 *Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 189, *Ν. Κλαμαρής / Σ. Κουσουλής / Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 421.

354 *Κ. Κεραμεύς / Δ. Κονδύλης / Ν. Νίκας (-Κ. Μακρίδου)*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 263, σελ. 544, *Κ. Μακρίδου*, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, 2019, σελ. 192.

γενικής ή ειδικής συντρέχουσας δωσιδικίας³⁵⁵, εκτός αν δεν επιτρέπεται παρέκταση, της υπαγωγής της διαφοράς σε διαιτησία, της ελλείψεως εγγυοδοσίας, της μη καταβολής των εξόδων προηγούμενης δίκης, της υπάρξεως προθεσμίας προς αποποίηση κληρονομίας και, τέλος, της προσεπικλήσεως των ομοδίκων ή υπόχρεων για αποζημίωση. Οι δικονομικές, μάλιστα, αυτές ενστάσεις, σε περίπτωση που γίνουν δεκτές από το δικαστήριο, ενώπιον του οποίου προβλήθηκαν, δεν οδηγούν στην απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης, αλλά επιφέρουν είτε την παραπομπή της διαφοράς στο αρμόδιο δικαστήριο ή στην διαιτησία είτε την αναβολή της συζητήσεως³⁵⁶. Τούτων λεχθέντων και λαμβανομένης υπόψιν ιδίως της φύσεως των διαδικαστικών κωλυμάτων ως ενστάσεων τασσόμενων προς το συμφέρον του εναγομένου ευλόγως γίνεται δεκτό ότι είναι δυνατή η παραίτησή του από το δικαίωμα προβολής τους. Απόρροια δε τούτου είναι ότι ο διάδικος που προβαίνει στην αποδοχή συνάμα με αυτήν παραιτείται σιωπηρώς από την προβολή των διαδικαστικών κωλυμάτων της δίκης³⁵⁷, και, αντίστοιχα, το δικαστήριο δεν θα προβεί στην έρευνά τους και θα προχωρήσει στην έκδοση απόφασης ουσίας, που θα συμφωνεί, βέβαια, με την προηγηθείσα αποδοχή.

Περαιτέρω, αφού το δικαστήριο διέλθει του σταδίου της αξιολόγησης του παραδεκτού της αγωγής, πρέπει να εξετάσει το κύρος της αποδοχής της αγωγής, σύμφωνα με όσα επιστημάνθηκαν στην οικεία ενότητα. Μάλιστα, η ύπαρξη της αναγνώρισης της αγωγής ελέγχεται από το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως, χωρίς να είναι απαραίτητη η προβολή σχετικής ενστάσεως εκ μέρους του αντιδίκου του αποδεχόμενου³⁵⁸. Η κρίση του δικαστηρίου μπορεί να έχει διττή απόληξη αναλόγως του εάν η γενόμενη αναγνώριση της αγωγής είναι έγκυρη ή όχι. Ειδικότερα, εφόσον το δικαστήριο κρίνει ότι είναι άκυρη, έπεται η εξέταση της ουσίας της υποθέσεως, χωρίς, ωστόσο, να εμποδίζεται να την λάβει υπόψιν του ως δικαστικό τεκμήριο ή ως ομολογία³⁵⁹. Από την άλλη, εάν η αποδοχή πληροί όλες τις προϋποθέσεις κύρους, το δικαστήριο έχει καθήκον να εκδώσει δικαστική απόφαση, που θα οικοδομηθεί επί τη βάσει αυτής. Μάλιστα, τούτη η υποχρέωση του δικαστηρίου δεν ήταν ανέκαθεν δεδομένη, καθόσον, υπό το καθεστώς της Δικονομίας του 1835, δεν εκδιδόταν απόφαση καταργούμενης της δίκης αυτοδικαίως, σε περίπτωση που η προηγηθείσα αποδοχή της αγωγής ήταν ρητή, ήτοι περιεχόταν σε πρακτικό δικαστηρίου ή σε συμβολαιογραφικό έγγραφο³⁶⁰. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η καθιέρωση της αντίστοιχης υποχρεώσεως του δικαστηρίου προς έκδοση απόφασης σύμφωνης με την αποδοχή έχει απολύτως θετικό πρόσημο, διότι μέσω αυτής αποφεύγεται ο κίνδυνος ο αντιδίκος του αναγνωρίσαντος την αγωγή να μείνει μετέωρος χωρίς εκτελεστό τίτλο και, εν τέλει, να εξαναγκαστεί να επαναλάβει την δίκη.

355 και όχι αυτή της κατά τόπον αρμοδιότητας, όπως φαίνεται από την γραμματική διατύπωση της εξεταζόμενης διατάξεως.

356 *Κ. Κεραμείς*, Αστικό Δικονομικό δίκαιο, σελ. 237, *Κ. Καλαβρός*, Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, σελ. 263.

357 *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 356, *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 291.

358 ΠΠρΡοδ 113/2019, ΠΠρΑθ 5958/2011, ενώ ούτω και ΕφΑθ 4171/2004, ΤΝΠ Νόμος.

359 *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση, σελ. 209, *Μ. Μαργαρίτης*, ό.π., σελ. 356.

360 *Γ. Ράμμος*, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των *E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel*, σελ. 281 υποσημ. 1γ.

Τίθεται, λοιπόν, στο στάδιο αυτό το ερώτημα ποια θα είναι η μορφή του συλλογισμού με την οποία θα αρθρωθεί η δικαστική απόφαση και ποιες θα είναι οι προκείμενες και το εξαγόμενο συμπέρασμα. Στις αποφάσεις που εκδίδονται κατά την συνήθη πορεία της δίκης χωρίς να έχει λάβει χώρα αναγνώριση της αγωγής, ως γνωστόν, η μείζων -υποθετική- πρόταση περιέχει τους εφαρμοστέους κανόνες δικαίου που συναποτελούνται από την νομοτυπική μορφή και την έννομη συνέπεια, η ελάσσων – κατηγορική- προκείμενη περιλαμβάνει τα πραγματικά περιστατικά που αποδείχθηκαν, ενώ, τέλος, στο διατακτικό εκτίθεται το συμπέρασμα, που προέκυψε από την υπαγωγή των αποδειχθέντων γεγονότων στους εφαρμοστέους κανόνες δικαίου, ως προς το εάν επέρχεται ή δεν επέρχεται η έννομη συνέπεια του εφαρμοστέου κανόνα³⁶¹. Ωστόσο, όταν προηγείται αναγνώριση της αγωγής, δεν μπορεί να γίνει λόγος ούτε για αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά, αφού ποτέ δεν έλαβε χώρα απόδειξη, ούτε για εφαρμοστέους κανόνες δικαίου, διότι το δικαστήριο δεν προέβη στην ερμηνεία και εφαρμογή ουδενός κανόνα, με αποτέλεσμα η σχετική απόφαση, που εκδόθηκε με βάση την αναγνώριση, να μην περικλείει υπαγωγή των αποδειχθέντων περιστατικών στους προσήκοντες κανόνες.

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται³⁶², η οριστική απόφαση, που εκδίδεται κατόπιν αποδοχής της αγωγής, δεν περιέχει στο σώμα της αιτιολογίες σχετικά με την νομική και την ουσιαστική βασιμότητα της ένδικης αξίωσης. Ειδικότερα, χωρούσης της αποδοχής της αγωγής ο δικανικός συλλογισμός του δικαστηρίου καταρτίζεται ως εξής: στην μείζονα πρόταση εκτίθεται το παραδεκτό της έννομης συνέπειας που επιδιώκεται με την αγωγή και η νομική δυνατότητα του εναγομένου να αποδέχεται αυτή την συνέπεια, στην ελάσσονα πρόταση μνημονεύεται η ύπαρξη της αποδοχής της αγωγής και, τέλος, το δικαστήριο καταλήγει στην κατάγνωση της έννομης συνέπειας³⁶³.

ii. Συνέπειες της δικαστικής απόφασης

Ενόψει των ανωτέρω παρατηρήσεων ερωτάται ποιες είναι οι έννομες συνέπειες που αναπτύσσουν οι εκδιδόμενες κατ' αυτόν τον τρόπο αποφάσεις. Ως γνωστόν, η κυριότερη έννομη συνέπεια, που προσδίδεται από τον δικονομικό νομοθέτη σε κάθε δικαστική απόφαση, είναι το δεδικασμένο, ενώ οι καταψηφιστικές εφοδιάζονται με εκτελεστότητα και οι διαπλαστικές αναπτύσσουν διαπλαστική ενέργεια.

1. Δεδικασμένο

Η πρώτη συνέπεια, λοιπόν, που αναδίδουν όλες οι αποφάσεις, ανεξαρτήτως της μορφής δικαστικής προστασίας που παρέχουν, ήτοι του εάν είναι αναγνωριστικές, καταψηφιστικές ή διαπλαστικές, είναι αυτή του δεδικασμένου. Ειδικότερα, όταν παρουσιάσουν συγκεκριμένο βαθμό δικονομικής ωριμότητας και συγκεκριμένα καταστούν τελεσίδικες, δεσμεύουν τον δικαστή που επιλαμβάνεται μελλοντικής δίκης με αντικείμενο το ήδη κριθέν δικαίωμα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην δύναται αυτός να κρίνει διαφορετικά σε

361 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 540, *Ε. Ποδηματά*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, 2002, σελ. 35 επ.

362 ΕφΛαρ 189/2003, ΤΝΠΙσοκράτης.

363 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 357.

σχέση με τον δικαστή της πρώτης δίκης. Το αντικείμενο του δεδικασμένου οριοθετείται από το άρθρο 322 ΚΠολΔ, που ορίζει ότι «το δεδικασμένο εκτείνεται στο ουσιαστικό ζήτημα που κρίθηκε, αν η απόφαση έκρινε οριστικά για μία έννομη σχέση που έχει προβληθεί με αγωγή...». Εξ αυτού συνάγεται ότι η δεσμευτική ενέργεια αναδίδεται από το πόρισμα του δικανικού συλλογισμού, δεδομένου ότι σε αυτό περιλαμβάνεται η δεοντολογική κρίση για την ύπαρξη ή μη της έννομης σχέσης³⁶⁴. Η αυθεντική, επομένως, δέσμευση δεν καταλαμβάνει τις δύο προκείμενες, ήτοι την μείζονα και την ελάσσονα πρόταση, αυτοτελώς και ανεξαρτήτως από το πόρισμα του τελικού συλλογισμού της αποφάσεως.

Ωστόσο, παρόλο που τα θεμέλια της δικαστικής αποφάσεως δεν καλύπτονται από την απόλυτη ενέργεια του δεδικασμένου - εκτεινόμενη και πέραν του συγκεκριμένου συλλογισμού, ακόμα δηλαδή και αν η δεύτερη δίκη αφορά σε άλλη έννομη συνέπεια, που συνιστά κύριο ζήτημα σε σχέση με την περιεχόμενη στο συμπέρασμα της πρώτης δίκης έννομη συνέπεια, που αποτελεί το προδικαστικό ζήτημα - λόγω της άρρηκτης σύνδεσής τους με το συμπέρασμα, καταλαμβάνονται από ένα είδος δεσμευτικής ενέργειας, που καλείται σχετικό δεδικασμένο περιοριζόμενο αποκλειστικά στο πλαίσιο του συγκεκριμένου συλλογισμού³⁶⁵. Απόρροια όλων των ανωτέρω σκέψεων είναι η εύστοχη θέση που εντοπίζεται και σε αποφάσεις του Αρείου Πάγου³⁶⁶, σύμφωνα με την οποία το δεδικασμένο καλύπτει ως ενιαίο σύνολο ολόκληρο τον δικανικό συλλογισμό. Καλύπτει, δηλαδή, την έννομη συνέπεια, της οποίας η διάγνωση ζητήθηκε από τους διαδίκους, συνάμα με τον νομικό χαρακτηρισμό που δόθηκε εκ μέρους του δικαστηρίου στα προβληθέντα και αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά.

Ωστόσο, επί αναγνώρισεως της αγωγής, όπως ήδη εκτέθηκε, το δικαστήριο δεν προχωρά στην συνήθη υπαγωγή, καθόσον συντρεχουσών των προϋποθέσεων του παραδεκτού της συζήτησης και της αγωγής, καθώς και των προϋποθέσεων του κύρους της σχετικής αποδοχής εκ μέρους του εναγομένου εκδίδει την βασιζόμενη σε αυτή και δεχόμενη την σχετική αγωγή απόφαση. Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψιν ότι μοναδικό θεμέλιο για την έκδοση της απόφασης αυτής συνιστά η - έγκυρη - αποδοχή της ζητούμενης με την αγωγή του ενάγοντος έννομης συνέπειας, δεν μπορεί να γίνει λόγος για αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου αντίστοιχης εμβέλειας με των αποφάσεων που εκδίδονται κατ' αντιδικία³⁶⁷.

Πάντως, η υποστηριζόμενη από ορισμένους συγγραφείς³⁶⁸ θέση ότι το δεδικασμένο της εκδιδόμενης σύμφωνα με την αποδοχή αποφάσεως είναι πλήρες δεν είναι ουδόλως λανθασμένη υπό την έννοια ότι

364 *Ε. Ποδηματά*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 47, *Π. Κολοτούρος*, Δεδικασμένον διά το προδικαστικόν ζήτημα ουσιαστικής και δικονομικής εννόμου συνέπειας, ΕΠολΔ 3 (2020), σελ. 267, *Π. Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια το δεδικασμένου, 1995, σελ. 35, *Ι. Δεληκωστόπουλος*, Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, σελ. 87.

365 *Ε. Ποδηματά*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 80 επ., *Π. Κολοτούρος*, Δεδικασμένον διά το προδικαστικόν ζήτημα ουσιαστικής και δικονομικής εννόμου συνέπειας, ό.π., σελ. 268.

366 ΑΠ 108/2019, με σχόλιο του *Α. Πανταζόπουλου*, ΕλλΔνη 2 (2019). 470 επ., ΑΠ 394/2015, ΕφΑΔΠολΔ 10/2015, 910 επ.

367 *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 330.

368 Βλ. *Ν. Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 535.

πράγματι το δεδικασμένο της πρώτης δίκης της οποίας αντικείμενο είναι η έννομη συνέπεια, που αποτέλεσε το αντικείμενο της αποδοχής, αποτελώντας αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση (*non bis in idem*) οδηγεί στην απόρριψη νέας αγωγής με το ίδιο αντικείμενο ως απαράδεκτης. Πέραν δε της αρνητικής αυτής εκδηλώσεως του δεδικασμένου, το δεδικασμένο μπορεί να λειτουργήσει και με την θετική του εκδήλωση, όταν η έννομη συνέπεια, την οποία αποδέχθηκε ο εναγόμενος, αποτελεί προδικαστικό ζήτημα για να κριθεί η έννομη σχέση της δεύτερης δίκης. Εν προκειμένω, λοιπόν, ο δικαστής πρέπει να στηριχθεί στο δεδικασμένο της πρώτης απόφασης και να μην αποκλίνει από την σχετική κρίση περί ύπαρξης ή μη της αξιώσεως.

Μία, ακόμα, εκ των λειτουργιών του δεδικασμένου ρυθμίζεται στο άρθρο 331 ΚΠολΔ. Όπως ορίζεται σε αυτό, «*το δεδικασμένο εκτείνεται και στα ζητήματα που κρίθηκαν παρεμπιπτότως και αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση του κυρίου ζητήματος, αν το δικαστήριο ήταν καθ' ύλην αρμόδιο να αποφασίσει για τα παρεμπιπτόντα αυτά ζητήματα*». Η επέκταση του δεδικασμένου στα προδικαστικά ζητήματα, που συνιστά μία καινοτομία του Έλληνα νομοθέτη - ο οποίος κατέστησε γραπτό δίκαιο την μέχρι τότε νομολογία³⁶⁹ - μη συναντώμενη στα ευρωπαϊκά δικαϊκά συστήματα, έχει ως δικαιολογητικό σκοπό την ανάγκη διαφύλαξης του δεσμού που συνδέει την προδικαστική και την κύρια έννομη συνέπεια, που τελούν σε μία σχέση μέσου και σκοπού, και, συνάμα, την αποφυγή εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων³⁷⁰. Εάν δεν υφίστατο η διάταξη του άρθρου 331 ΚΠολΔ, είναι αληθές ότι θα ελλόχευε ο κίνδυνος να ανατραπεί το θεμέλιο για την γέννηση της κύριας έννομης συνέπειας, η οποία, εν τέλει, θα στερούνταν ερείσματος.

Από την ανάγνωση της διάταξης συνάγεται ότι οι προϋποθέσεις που τάσσονται για την επέκταση αυτή του δεδικασμένου και επί παρεμπιπτότως κριθέντων ζητημάτων είναι τρεις. Πρώτον, πρέπει να πρόκειται για «*ζητήματα που κρίθηκαν*», ήτοι απαιτείται η δικαστική κρίση να αφορά έννομες σχέσεις. Τα γυμνά πραγματικά περιστατικά, αντιθέτως, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο δεδικασμένου³⁷¹. Δεύτερον, απαιτείται να συντρέχει δεσμός αναγκαιότητας μεταξύ παρεμπιπτόντος και κυρίου ζητήματος. Πρέπει, δηλαδή, η διάγνωση της κύριας έννομης συνέπειας να εξαρτάται από την διάγνωση της προδικαστικής έννομης συνέπειας. Πρόκειται για την προϋπόθεση της νομικής αναγκαιότητας³⁷², που

369 Πρβλ. ΣχΠολ III, σελ. 204, στο οποίο τα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής υπογραμμίζουν ότι «*προκριτέα τυχάνει η λύσις, ήν δέχεται η κρατούσα γνώμη*» και προς τούτο προτείνουν «*όπως εις τήν νέαν ικονομίαν περιληφθή διάταξις ορίζουσα ότι η τελεσίδικος απόφασις αποτελεί δεδικασμένονκαί ως προς τά προκριματικώς καί παρεμπιπτόντως εξετασθέντα και διαγνωσθέντα ζητήματα, εφ' όσον τό δικαστήριον ήτο καθ' ύλην αρμόδιον πρός εξέτασιν καί διάγνωσιν αυτών*».

370 Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο, σελ. 307, Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 111, Ν. Νίκας Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 564.

371 Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (-Σ. Κουσουλής), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 331, σελ. 668, Κ. Κεραμεύς Αστικό δικονομικό δίκαιο, σελ. 309, Κ. Μακρίδου, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, σελ. 93, Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, τόμ. 1, σελ. 110.

372 Κ. Μακρίδου, Περιστατικά που θεμελιώνουν έννομη σχέση, η οποία συνιστά προδικαστικό ζήτημα τόσο μίας διαδικαστικής προϋπόθεσης όσο και της κύριας αιτούμενης έννομης συνέπειας. Δεδικασμένο κατ' άρθ. 331 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 5 (2020), 1384, Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο, σελ. 308. Βέβαια, ως προς την έκφραση της νομικής αναγκαιότητας ο Γ. Μητσόπουλος, Η διδασκαλία του Οικονομίδου για την έννοια της αναγκαίας προϋποθέσεως ως όρου

πληρούται όταν η παρεμπίπτουσα κρίση έπρεπε κατά το ουσιαστικό δίκαιο να προηγηθεί της αποφάσεως επί του κύριου αντικειμένου της δίκης. Τρίτον, για να περιβληθούν οι προδικαστικώς κριθείσες έννομες σχέσεις την δύναμη του δεδικασμένου, απαιτείται το δικαστήριο να ήταν «*καθ' ύλην αρμόδιο να αποφασίσει για τα παρεμπίπτοντα αυτά ζητήματα*», αν αυτά εμφανίζονταν υποθετικά ενώπιον του τελευταίου ως αυτοτελή αντικείμενα προς κύρια δικαστικά κρίση³⁷³.

Η ακροθιγής περιγραφή των όρων του άρθρου 331 ΚΠολΔ αρκεί, προκειμένου να καταλήξουμε στο συμπέρασμα αν το υπό κρίση άρθρο τίθεται σε εφαρμογή επί τελεσίδικης αποφάσεως που εκδόθηκε σύμφωνα με το περιεχόμενο αποδοχής της αγωγής. Δεδομένου ότι το δικαστήριο, σε περίπτωση που χωρεί αναγνώριση, δεν προβαίνει σε ουδεμία εξέταση του βασίμου της αγωγής και της ύπαρξης της κύριας έννομης συνέπειας, εύλογο είναι ότι δεν ερευνάται ούτε η ύπαρξη της προδικαστικής έννομης συνέπειας. Χαρακτηριστικό είναι το εξής παράδειγμα : εάν ο εναγόμενος προβεί σε αναγνώριση αγωγής με την οποία ζητείται η καταβολή τόκων υπερημερίας, μπορεί να αμφισβητήσει σε νέα δίκη την ύπαρξη της οφειλής κεφαλαίου με το μεταγενεστέρως επιλαμβανόμενο δικαστήριο να μην δεσμεύεται από την απόφαση που επί τη βάση της αποδοχής δέχθηκε την ύπαρξη υποχρέωσης προς καταβολή τόκων υπερημερίας.

Περαιτέρω, εκδήλωση της σχετικής δεσμεύσεως των προκειμένων - της οποίας, όπως επισημάνθηκε, στερείται η απόφαση που εκδίδεται επί τη βάση αναγνώρισεως της αγωγής - αποτελεί η ρύθμιση του άρθρου 330 ΚΠολΔ³⁷⁴. Σύμφωνα με αυτήν, το δεδικασμένο εκτείνεται στις ενστάσεις που προτάθηκαν, καθώς και σε εκείνες που μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν. Ωστόσο, στο δεύτερο εδάφιο της ανωτέρω διάταξης ορίζεται ότι «*από τις ενστάσεις που δεν προτάθηκαν εξαιρούνται εκείνες που στηρίζονται σε αυτοτελές δικαίωμα που μπορεί να ασκηθεί και με κύρια αγωγή*». Βάσει του άρθρου αυτού, λοιπόν, οι διάδικοι εκπίπτουν από την δυνατότητα να προβάλουν τις καταχρηστικές και τις γνήσιες αυτοτελείς ενστάσεις, ήτοι εκείνες που δεν στηρίζονται σε αυτοτελές δικαίωμα ανεξαρτήτως του εάν προβλήθηκαν στην προγενέστερη δίκη ή όχι. Βέβαια, για να επεκταθεί το δεδικασμένο στις μη προταθείσες καταχρηστικές ή γνήσιες αυτοτελείς ενστάσεις, απαιτείται τα γεγονότα που τις μορφοποιούν να υφίστανται κατά την διάρκεια της προηγούμενης δίκης (άρθρα 237 και 527 ΚΠολΔ). Αντίθετα, δεν καλύπτονται ενστάσεις που αντικειμενικά δεν μπορούσαν να

επεκτάσεως του δεδικασμένου στα παρεμπίπτοντα ζητήματα (331 ΚΠολΔ), ΕλλΔνη 1 (2010), σελ. 1 επ., καθόσον «*η νόηση του δικαίου δεν χωρεί κατ' ανάγκην, δηλαδή κατ' αιτιώδη λόγο, αλλά κατά τεολογική μέθοδο ερμηνείας αυτού*».

373 Κ. Κεραμεύς, Αστικό δικονομικό δίκαιο, σελ. 309, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 565.

374 Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, τόμ. 2, 2002, σελ. 10, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 568, Κ. Κεραμεύς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (-Σ. Κουσουλής), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 330, σελ. 664, ενώ ομοίως ΑΠ 1017/2001, ΑΠ 868/2019, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 1058/2019, δημοσιευμένη στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου: <http://www.areiospagos.gr>. Βέβαια, κατ' άλλη εκδοχή, που υποστηρίζουν, μεταξύ άλλων, οι Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 704 και Π. Αρβανιτάκης, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, σελ. 40, το άρθρο 330 ΚΠολΔ συνιστά συνέπεια μίας έτερης ενέργειας, του αποκλεισμού, αναχωρώντας κυρίως από τους μη προταθέντες ισχυρισμούς, επί των οποίων το δικαστήριο δεν αποφάνθηκε και οι οποίοι, κατά συνέπεια, εκφεύγουν από το περιεχόμενο της απόφασης. Ανεξαρτήτως, ωστόσο, της θέσεως που θα ακολουθηθεί, σε κάθε περίπτωση εάν προβληθούν στην μεταγενέστερη δίκη οι ενστάσεις, που σύμφωνα με την διάταξη του 330 δεν μπορούν να επαναφερθούν, αυτές θα απορριφθούν ως απαράδεκτες.

προβληθούν, διότι τα γεγονότα που τις θεμελιώνουν είναι μεταγενέστερα της τελευταίας συζήτησης μετά την οποία εκδόθηκε η τελεσίδικη απόφαση³⁷⁵. Ομοίως, δύνανται να προταθούν ενστάσεις που δεν προβλήθηκαν - ή προτάθηκαν μεν, αλλά απορρίφθηκαν για τυπικούς λόγους³⁷⁶ - και συνάμα συνιστούν γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις, ερειδόμενες επί αυτοτελών δικαιωμάτων, η άσκηση των οποίων οδηγεί στην εκμηδένιση ή αδράνεια του δικαιώματος του ενάγοντος, όπως λ.χ. η ένσταση συμψηφισμού, η ένσταση μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος κλπ..

Με τον αποκλεισμό των πραγματικών ισχυρισμών, που δομούν την ένσταση, και της άσκησης των δικαιωμάτων, πάνω στα οποία αυτή μπορεί να στηρίζεται, ο δικονομικός νομοθέτης επιδιώκει την κατοχύρωση της ακεραιότητας των προκείμενων του συλλογισμού του δικαστηρίου και την - συνεπεία τούτης - θωράκιση του πορίσματος αυτού³⁷⁷. Λαμβανομένου τούτου, όμως, υπόψιν και δεδομένου ότι η εκδιδόμενη σύμφωνα με την αποδοχή της αγωγής απόφαση ουδόλως βασίζεται σε αποδειχθέντες πραγματικούς ισχυρισμούς γεννάται ο προβληματισμός εάν τίθεται εκποδών η δέσμευση του άρθρου 330 ΚΠολΔ και το δεδικασμένο δύναται να ανατραπεί με μόνη την επίκληση πραγματικών περιστατικών, σύγχρονων ή προγενέστερων της τελευταίας συζήτησης μετά την οποία εκδόθηκε η τελεσίδικη απόφαση. Σχετικώς υποστηρίζεται η - ακολουθούσα σχετική απόφαση του Ακυρωτικού Δικαστηρίου της Γερμανίας - άποψη³⁷⁸, σύμφωνα με την οποία, προκειμένου να διασπασθεί το δεδικασμένο, πρέπει να προβληθούν πραγματικά περιστατικά επιγενόμενα της δικαστικής απόφασης γεγονότα. Μάλιστα, για να καταλήξει στην διαπίστωση αυτή το γερμανικό ακυρωτικό, προέβη σε μία αξιοσημείωτη αναλογία με τον κοινό παρονομαστή των δύο περιπτώσεων να ανάγεται στην έλλειψη αυθεντικής διαγνώσεως. Ειδικότερα, όπως επί ερημοδικίας του εναγομένου, εκδίδεται μεν απόφαση που βασίζεται στο τεκμήριο της ομολογίας του, αναδίδεται δε η δεσμευτική ενέργεια του δεδικασμένου, έτσι και επί αναγνωρίσεως της αγωγής, οπότε και εκδίδεται απόφαση που βασίζεται στην δήλωση αποδοχής εκ μέρους του εναγομένου, πρέπει να τεθεί σε λειτουργία η εκδήλωση εκείνη του δεδικασμένου που εμποδίζει τον δικαστή να ερευνήσει τις ενστάσεις εκείνες των οποίων η ιστορική βάση είχε ήδη απαρτισθεί κατά τον χρόνο της τελευταίας επί της ουσίας συζητήσεως μετά την οποία εκδόθηκε η πρώτη τελεσίδικη απόφαση. Εξάλλου, δεν υπάρχει ουδείς λόγος για να μην δεσμεύεται το μεταγενεστέρως επιλαμβανόμενο δικαστήριο από το δεδικασμένο της πρώτης - εκδιδόμενης δυνάμει της αναγνώρισης - απόφασης θέτοντας συνάμα σε κίνδυνο το τελικό συμπέρασμά της, ενώ, ομοίως, δεν υπάρχει λόγος για να γίνει δεκτό ότι ούτε τα μεταγενέστερα της τελεσιδικίας πραγματικά περιστατικά μπορούν να οδηγήσουν σε παράκαμψη του δεδικασμένου. Με ενδιαφέρον, πάντως, αναμένεται η κρίση των ελληνικών δικαστηρίων επί του ανωτέρω ζητήματος, που μέχρι στιγμής, κατόπιν σχετικής έρευνάς μας, δεν φαίνεται να έχει απασχολήσει την ελληνική νομολογία.

375 Π. Αρβανιτάκης, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, σελ. 69, Ν. Νίκας, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 255, υποσημ. 43, Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 704.

376 Ν. Νίκας, Το έννομο συμφέρον, σελ. 105, υποσημ. 33, Κ. Κεραμέυς/ Δ. Κονδύλης/ Ν. Νίκας (-Σ. Κουσουλής), Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 330, σελ. 664.

377 Ε. Ποδηματά, Δεδικασμένο, τόμ. 2, σελ. 13, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 568.

378 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση τη αγωγής, σελ. 335 επ.

2. *Εκτελεστότητα*

Προσέτι, με εκτελεστότητα εξοπλίζονται οι αποτελούσες εκτελεστό τίτλο τελεσιδικές καταψηφιστικές αποφάσεις, που εκδίδονται σύμφωνα με το περιεχόμενο αποδοχής της αγωγής. Περαιτέρω, το άρθρο 904§2 στ. α' προσνέμει εκτελεστότητα και σε αποφάσεις, που δεν αναδίδουν δεδικασμένο, ήτοι σε οριστικές αποφάσεις πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, εφόσον κηρυχθούν προσωρινώς εκτελεστές υπό τους όρους των άρθρων 907 επ. ΚΠολΔ³⁷⁹. Μάλιστα, υπό το προγενέστερο καθεστώς της ΠολΔ 1834, εκτελεστός τίτλος, κατά το άρθρο 856 αρ. 6, ήταν και τα πρακτικά του δικαστηρίου, στα οποία περιέχονταν αναγνώριση του αιτήματος της αγωγής³⁸⁰. Ωστόσο, πλέον η ρύθμιση αυτή, στερούμενη πλέον σημασίας δεδομένης της εκδόσεως αποφάσεως μετά την αποδοχή της αγωγής, δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 904³⁸¹.

3. *Διαπλαστική ενέργεια*

Διαπλαστική ενέργεια, από την άλλη, αναπτύσσουν οι αποφάσεις, που δέχονται επί τη βάσει αποδοχής, διαπλαστική αγωγή. Ειδικότερα, ως γνωστόν, μέσω των διαπλαστικών αποφάσεων επέρχεται αυτομάτως έναντι πάντων η διάπλαση, ήτοι η σύσταση, κατάργηση ή μεταβολή μίας ουσιαστικής έννομης σχέσης, ενώ ταυτόχρονα ο δικαστής, που μπορεί να επιληφθεί μεταγενεστέρως, δεσμεύεται από την διάπλαση αυτή³⁸².

4. *Ενδοδιαδικαστική δέσμευση*

Μία έτερη συνέπεια απόφασης, που εκδίδεται σύμφωνα με την αποδοχή της αγωγής, είναι η ενδοδιαδικαστική δέσμευση. Ως ενδοδιαδικαστική δέσμευση ορίζεται η δέσμευση του δικαστηρίου από τις αποφάσεις που εκδίδει το ίδιο ή έτερο στο πλαίσιο της ίδιας δίκης και, ως εκ τούτου, διαφοροποιείται από την δέσμευση του δεδικασμένου, που εμφανίζεται στο πλαίσιο μεταγενέστερης δίκης³⁸³. Εκδήλωση δε της δέσμευσης αυτής είναι η απαγόρευση που καθιερώνει το άρθρο 309 παρ. 1, σύμφωνα με το οποίο «*οι αποφάσεις που αποφαίνονται οριστικά σε κύρια ή παρεμπόδιση αίτηση δεν μπορούν μετά την δημοσίευσή τους να ανακαλούνται από το δικαστήριο που τις εξέδωσε*». Εάν, λοιπόν, ασκηθεί αίτηση για ανάκληση της

379 Βλ. ενδεικτικά Σ. Πανταζόπουλο, Αναγκαστική εκτέλεση, σελ. 56 επ., Ι. Σπυριδάκη, Αναγκαστική Εκτέλεση, 2018, σελ. 25 επ.

380 Π. Γέσιου-Φαλτσή, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσεως Ι, Γενικό Μέρος, 1998, σελ. 302, που παραπέμπει στον Ι. Μπρίνια, Αναγκαστική εκτέλεσις, Τόμος Ι, Β' έκδοσις, 1978, σελ. 75.

381 Πρβλ. και ΣχΠολΔικ VIII, σελ. 102 όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «*δεν προβλέπεται περίπτωσης πρακτικών περιεχόντων αποδοχήν ή αναγνώρισιν δικαιώματος, διότι επί αποδοχής ή αναγνώρισεως δικαιώματος εκδίδεται απόφασις συμφώνως προς αυτήν, η οποία απόφασις θα εκτελείται*».

382 Κ. Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, σελ. 1036, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 596, Ν. Κλαμαρής/Σ. Κουσουλής/Σ. Πανταζόπουλος, ό.π., σελ. 740.

383 Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 598, Δ. Κονδύλης, Το δεδικασμένο, σελ. 261.

οριστικής απόφασης, που καταργεί την δίκη συνεπεία αποδοχής της αγωγής, αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη³⁸⁴.

II. Ουσιαστικού δικαίου συνέπειες

Πράγματι, κατά την κρατούσα θέση περί της αμιγώς δικονομικής ενέργειας της αναγνώρισης της αγωγής, που υιοθετήθηκε και στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, οι συνέπειες που εκδηλώνονται δια αυτής στην περιοχή του ουσιαστικού δικαίου δεν είναι σε καμία περίπτωση ισοσθενείς σε σχέση με εκείνες που αναπτύσσονται στην περιοχή στην περιοχή του δικονομικού³⁸⁵. Η αποδοχή της αγωγής δεν επιφέρει, με άλλα λόγια, άμεσα κάποια μεταβολή στην επίδικη ουσιαστική έννομη σχέση.

Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει τις ουσιαστικού δικαίου παρεπόμενες έννομες συνέπειες τόσο της ίδιας της αναγνώρισης της αγωγής όσο και της απόφασης που εκδίδεται βάσει αυτής. Επιβάλλεται, επομένως, για την πληρότητα της εργασίας να προβούμε σε μία συνοπτική έστω αναφορά των έννομων συνεπειών της αναγνώρισης που εκδηλώνονται στο πεδίο του ουσιαστικού δικαίου.

i. Διακοπή της παραγραφής

Με την καταφυγή μας στην διάταξη του άρθρου 260 του Αστικού Κώδικα, καθίσταται εναργές ότι η αναγνώριση της αξιώσεως καθιερώνεται ως διακοπτικός της παραγραφής λόγος. Ειδικότερα, όπως ορίζεται εκεί, «η παραγραφή διακόπτεται, όταν ο υπόχρεος αναγνωρίσει την αξίωση με οποιοδήποτε τρόπο». Ένας, επομένως, από τους ρητώς και περιοριστικώς προβλεπόμενους λόγους διακοπής της παραγραφής, ήτοι ματαιώσεως του ήδη διανυθέντος χρόνου της παραγραφής και έναρξης νέας παραγραφής, συνιστά η αναγνώριση της αξιώσεως³⁸⁶.

Ως αναγνώριση δε της αξιώσεως νοείται οποιαδήποτε ενέργεια και συμπεριφορά του οφειλέτη απέναντι στον δανειστή που να μαρτυρεί, κατά αντικειμενική κρίση, ότι ο οφειλέτης, ευρισκόμενος σε πλήρη επίγνωση της αξίωσης του δανειστή, θεωρεί αυτή ότι υπάρχει³⁸⁷. Δεν απαιτείται, επομένως, η αναγνώριση να έχει δικαιοπρακτικό χαρακτήρα, ούτε και να περιβάλλεται κάποιον τύπο. Δεδομένης ακριβώς αυτής της διευρυμένης ερμηνείας της αναγνώρισης του ΑΚ 260, δεν μπορεί παρά να γίνει δεκτό ότι και η αποδοχή της αγωγής αποτελεί λόγο διακοπής της παραγραφής³⁸⁸.

384 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 349.

385 Τούτο, αντίθετα, συμβαίνει επί μίας έτερης πράξεως κατάργησης της δίκης, του δικαστικού συμβιβασμού (άρθρο 293 ΚΠολΔ), που επιφέρει την αναρρόθμιση των ουσιαστικού δικαίου εννόμων σχέσεων των διαδίκων, που συνιστούν το αντικείμενο της δίκης Πρβλ. αναλυτικά για το ζήτημα Ν. Νίκα, Ο δικαστικός συμβιβασμός, σελ. 273.

386 Πρβλ. Β. Βαθρακοκόλη, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικές Αρχές (Άρθρα 1-286), τόμ. 1, 2001, άρθρο 260, σελ. 1056 επ..

387 Π. Λαδάς, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, σελ. 633, Δ. Παπαστερίου, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 2η έκδ., 2009, σελ. 637. Βλ. και ΑΠ 382/2002, ΑΠ 1206/2001, ΤΝΠ Ισοκράτης, ΑΠ 489/1994, ΕλλΔνη 1 (1995), 192 επ..

388 Κ. Κεραμέυς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 363, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 280.

ii. Επανεναρξη του χρόνου παραγραφής

Επίσης, στην παρούσα ενότητα σκόπιμη κρίνεται η επισκόπηση του άρθρου 261 ΑΚ, το πρώτο εδάφιο του οποίου προβλέπει ως έτερο διακοπτικό της παραγραφής την άσκηση αγωγής. Σύμφωνα δε με το δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του εν λόγω άρθρου « η παραγραφή που διακόπηκε με τον τρόπο αυτόν αρχίζει και πάλι από την έκδοση τελεσίδικης απόφασης ή την κατ' άλλον τρόπο περάτωση της δίκης». Αναγιγνώσκοντας, λοιπόν, το άρθρο, καθίσταται σαφές ότι η διακοπείσα παραγραφή αρχίζει εκ νέου με την τελεσιδικία της απόφασης ή την με άλλο τρόπο περάτωση της δίκης. Δυνάμει, λοιπόν, της ρυθμίσεως αυτής, σημείο επανεναρξεως της παραγραφής αποτελεί και η αναγνώριση ως προς την οποία, μάλιστα, δημιουργούνται ουκ ολίγα ερμηνευτικά ζητήματα³⁸⁹. Και τούτο διότι, όπως ήδη επισημάνθηκε, η αναγνώριση της αγωγής, εν αντιθέσει με τους άλλους προβλεπόμενους στα άρθρα 293 επ. τρόπους περατώσεως της δίκης, δεν οδηγεί στην άμεση κατάργησή της, αλλά στην έκδοση αποφάσεως βάσει αυτής. Δοθέντος τούτου συνηγορούμε υπέρ του ότι η συνέπεια αυτή προκαλείται όχι με μόνη την δήλωση αποδοχής της αγωγής, αλλά με την τελεσιδικία της εκδιδόμενης συμφώνως με την αποδοχή αποφάσεως.

iii. Επιμήκυνση του χρόνου παραγραφής

Προσέτι, το άρθρο 268 ΑΚ ρυθμίζει μία έτερη ουσιαστικού δικαίου έννομη συνέπεια της -τελεσίδικης- απόφασης, που εκδόθηκε σύμφωνα με το περιεχόμενο της αναγνωρίσεως της αγωγής. Ειδικότερα, σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο του υπό κρίση άρθρου, «κάθε αξίωση που βεβαιώθηκε με τελεσίδικη απόφαση ή με δημόσιο έγγραφο εκτελεστό παραγράφεται μετά είκοσι χρόνια, και αν ακόμη η αξίωση καθαυτή υπαγόταν σε συντομότερη παραγραφή»³⁹⁰. Δοθείσης τούτης της ρυθμίσεως καθίσταται εναργές ότι η επιμήκυνση της παραγραφής επέρχεται όχι με την έκδοση οριστικής αποφάσεως που βεβαιώνει την ύπαρξη αξιώσεως, αλλά σε μεταγενέστερο στάδιο, με την τελεσιδικία αυτής³⁹¹. Δικαιολογητικός λόγος, μάλιστα, της επιμηκύνσεως της παραγραφής είναι το γεγονός ότι μετά από την τελεσιδικία της βεβαιωτικής της υπάρξεως της αξιώσεως απόφασης δεν υφίσταται η δυνατότητα αμφισβητήσεως της αξίωσης ή ο κίνδυνος να καταστεί δυσχερέστερη η απόδειξή της³⁹². Δεδομένου δε ότι ο λόγος αυτός συντρέχει με την έκδοση κάθε -τελεσίδικης- δικαστικής αποφάσεως και η τελεσίδικη απόφαση που εκδίδεται επί τη βάσει αναγνωρίσεως της αγωγής οδηγεί στην επέλευση της εν λόγω συνέπειας.

389 Βλ. *Α. Παπαδοπούλου-Κλαμαρή*, Η νέα ρύθμιση για τη διακοπή παραγραφής με την έγερση της αγωγής. Μία πρώτη προσέγγιση των προβλημάτων, ΕΠολΔ4 (2013), 441 επ.

390 Εξαίρεση και επιστροφή στον κανόνα σύμφωνα με τον οποίο ο χρόνος της νέας παραγραφής είναι ίδιος με τον χρόνο της παραγραφής που διακόπηκε εισάγα το δεύτερο εδάφιο του αρ. 268, κατά το οποίο αξιώσεις που επαναλαμβάνονται περιοδικά και βεβαιώθηκαν με τον ίδιο τρόπο υπάγονται στην συντομότερη παραγραφή.

391 *Ι. Καρακώστας*, Αστικός Κώδικας, Γενικές αρχές, τόμ. 2ος, 2005, άρθρο 268, σελ. 755, *Α. Γεωργιάδης-Μ. Σταθόπουλος*, Αστικός Κώδιξ, Γενικά αρχαί, 1978, άρθρο 268, σελ. 469 επ.

392 Πρβλ. *Β. Βαθρακοκόιλη*, ΕΡΝΟΜΑΚ-Γενικές Αρχές (Άρθρα 1-286), τόμ. 1, άρθρο 268, σελ. 1098.

iv. Δικαστικά έξοδα

Η έρευνα, ωστόσο, των ουσιαστικού δικαίου συνεπειών της αναγνώρισης της αγωγής δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις διατάξεις του ΑΚ. Ως γνωστόν, για την διεξαγωγή της δίκης ορισμένα δικαστικά έξοδα καταβάλλονται από τα πρόσωπα που την προκαλούν³⁹³. Τα πρόσωπα δε που αναλαμβάνουν την καταβολή των δικαστικών εξόδων προβλέπονται με ειδικές διατάξεις του ΚΠολΔ (άρθρα 173 επ.). Μία από τις διατάξεις αυτές και, ειδικότερα, το άρθρο 188 ΚΠολΔ προβλέπει την κατανομή της δικαστικής δαπάνης σε περίπτωση, μεταξύ άλλων, αποδοχής της αγωγής.

Πριν προβούμε στην ανάλυση της σχετικής ρυθμίσεως, όμως, κρίνεται αναγκαίο να διευκρινιστεί ο λόγος για τον οποίο τα δικαστικά έξοδα εντάσσονται συστηματικά στις συνέπειες του ουσιαστικού και όχι του δικονομικού δικαίου, στις οποίες κανείς νομίζει εκ πρώτης όψεως ότι ανήκουν. Όπως γίνεται δεκτό³⁹⁴, οι διατάξεις περί δικαστικών εξόδων, όπως αυτή του άρ. 188 ΚΠολΔ, είναι ουσιαστικού δικαίου, καθόσον θεμελιώνουν αξιώσεις του ουσιαστικού δικαίου.

Βάσει της δεύτερης παραγράφου του εξεταζόμενου άρθρου 188, «σε περίπτωση αποδοχής της αγωγής ή ενδίκου μέσου, τα έξοδα της δίκης, που τερματίζεται με την αποδοχή, επιβάλλονται σε βάρος του διαδίκου που αποδέχεται, με την επιφύλαξη της διάταξης του άρθρου 177». Τα έξοδα, επομένως, της δικαστικής δαπάνης κατ' αρχήν επιβαρύνουν τον προβαίνοντα στην αποδοχή, διότι αυτός τεκμαίρεται ότι προκαλεί περιττά δικαστικά έξοδα³⁹⁵.

Ωστόσο, η ίδια η διάταξη καθιερώνει μία εξαίρεση από τον ανωτέρω κανόνα. Αναλυτικότερα, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 177 ΚΠολΔ, υπό την επιφύλαξη του οποίου τελεί η εφαρμογή του άρθρου 188 παρ. 2 ΚΠολΔ, «εάν ο εναγόμενος δεν προκάλεσε με την στάση του την άσκηση της αγωγής και αμέσως μετά την άσκησή της την αποδέχεται, το δικαστήριο επιβάλλει τα έξοδα στον ενάγοντα.». Εκ της τελευταίας διατάξεως, που εισάγει εξαίρεση από την αρχή της ήττας και αντικατοπτρίζει την αρχή της υπαιτιότητας³⁹⁶, λοιπόν, απορρέουν δύο προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά στο πρόσωπο του εναγομένου για να επωμιστεί τα δικαστικά έξοδα ο αντίδικός του. Δέον είναι ο εναγόμενος, αφενός, να μην έχει προκαλέσει τον δικαστικό αγώνα με την στάση του στο προδικαστικό στάδιο και, αφετέρου, να αποδεχθεί πλήρως αμέσως μετά την έγερση της αγωγής, δεδομένου ότι οποιαδήποτε καθυστέρηση προκαλεί περισσότερα δικαστικά έξοδα³⁹⁷. Τίθεται, έτσι, εν προκειμένω το ερώτημα πότε η αποδοχή θεωρείται άμεση, ώστε να αποφεύγονται

393 *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 599.

394 *I. Δεληκωστόπουλος*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, 2009, σελ. 651, *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 604. Βλ. και ΑΠ 1567/2010, ΤΝΠ Ισοκράτης που αποφάνθηκε ότι τα άρθρα 176 και 183 ΚΠολΔ περί δικαστικών εξόδων είναι ουσιαστικού δικαίου.

395 *A. Δούκα*, Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης, 2021, σελ. 273.

396 *K. Κεραμής*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 345.

397 *N. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 603, *N. Κλαμαρής/ Σ. Κουσούλης/ Σ. Πανταζόπουλος*, ό.π., σελ. 1031.

τα περιττά έξοδα και κατ' επέκταση να μην επιδικάζονται τα δικαστικά έξοδα στον αποδεχόμενο διάδικο. Ως άμεση αποδοχή στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας πρέπει να νοηθεί - δεδομένης της τυπικής συζήτησης που προκρίθηκε ήδη από τον νομοθέτη του ν. 4335/2015 και διατηρήθηκε από εκείνον του ν. 4842/2021 μέσω του άρ. 237§6 ΚΠολΔ - εκείνη που λαμβάνει χώρα με την κατάθεση των προτάσεων³⁹⁸. Στις ειδικές, πάντως διαδικασίες, όπου εξακολουθεί να διεξάγεται - ουσιαστική - προφορική συζήτηση, η αποδοχή στην οποία προβαίνει ο εναγόμενος κατά την πρώτη δικάσιμο είναι άνευ αντιλόγου άμεση.

Ωστόσο, δεν αρκούν μόνο τα δύο αυτά στοιχεία, αλλά για την επιδίκαση της δικαστικής δαπάνης στον ενάγοντα απαιτείται και σχετικό αίτημα εκ μέρους του εναγομένου κατ' εφαρμογή της αρχής της διαθέσεως (άρ. 106) και στο πεδίο των δικαστικών εξόδων³⁹⁹. Ο ίδιος δε που ζητάει την επίρριψη της δικαστικής δαπάνης εις βάρος του ενάγοντος, πρέπει να αποδείξει και ότι δεν προκάλεσε με την εξώδικη του συμπεριφορά την άσκηση της στρεφόμενης κατά αυτού αγωγής⁴⁰⁰.

Τέλος, στο άρθρο 192 προβλέπεται ότι η εκκαθάριση των δικαστικών εξόδων σε περίπτωση αποδοχής γίνεται από το εκδίδον την οριστική απόφαση δικαστήριο κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 191⁴⁰¹.

9. Ανατροπή της αναγνώρισης

Πέραν της δυνατότητας προσβολής της αναγνώρισης λόγω παρεισφρήσεως ελαττωμάτων της βούλησης κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ περί πλάνης, απάτης και απειλής, για την οποία, όπως αναλύθηκε ανωτέρω, υφίσταται διχοστασία, σιωπούντος του νόμου εγείρεται προβληματισμός ως προς το εάν μπορεί να ανακληθεί η αναγνώριση της αγωγής ή να προσβληθεί με ένδικα μέσα η απόφαση που εκδίδεται επί τη βάσει αυτής.

I. Ανάκληση της αναγνώρισης

Κατά την διδασκαλία του Γ. Ράμμου⁴⁰² ο διάδικος δύναται να προβεί σε ανάκληση⁴⁰³ διενεργηθείσας εκ μέρους του διαδικαστικής πράξεως, εκτός εάν μέσω αυτής της ενέργειας θίγεται ευνοϊκή για τον αντίδικο

398 Α. Δούκα, Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης 2021, σελ. 292.

399 Κ. Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 347.

400 Α. Δούκα, Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης 2021, σελ. 292, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 352.

401 Αντίθετα, επί παρατήσεως από το δικόγραφο του ένδικου βοηθήματος ή μέσου, που συνεπάγεται την κατάργηση της εκκρεμούς δίκης άνευ εκδόσεως προηγούμενης απόφασης, η εκκαθάριση γίνεται κατά την διαδικασία των άρθρων 679επ. από το μονομερές πρωτοδικείο ή από το ειρηνοδικείο, για τις δίκες που διεξάγονται σε αυτό. Βλ. σχετικά και Ν. Κατηφόρη, Σχόλιο στην ΑΠ 1131/2011, ΕΠολΔ 6 (2011), σελ. 802. Μάλιστα, ο ίδιος, σε σχόλιο επί ΑΠ 1636/2010, ΕΠολΔ 2 (2011), σελ. 249, καταλήγει στην εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων και επί παρατήσεως από δικόγραφο της αίτησης αναίρεσεως, ακόμα και αν ο αναρρεσίβλητος για οποιονδήποτε λόγο εμμένει στην έκδοση σχετικής αποφάσεως. Και τούτο είναι εύλογο, αν αναλογιστεί κανείς ότι η απόφαση αυτή απλώς αναγνωρίζει την επελθούσα κατάργηση της δίκης, στην οποία οδήγησε ήδη η παραίτηση από το δικόγραφο.

402 Βλ. Γ. Ράμμο, Στοιχεία Ι, σελ. 219, ο οποίος προβαίνει σε διάκριση "μεταξύ πράξεων βελτιουσών την θέσιν τού αντιδίκου και πράξεων αδιαφόρων προς αυτόν" και δέχεται το επιτρεπτό της -μονομερούς- ανακλήσεως μόνο στις

του δικονομική κατάσταση, οπότε και απαιτείται η συναίνεση του τελευταίου. Αναχωρώντας από αυτή την θέση και λαμβάνοντας υπόψιν ότι η αναγνώριση της αγωγής δημιουργεί κατά κανόνα ευνοϊκή για τον αντίδικο του αποδεχόμενου δικονομική κατάσταση, γίνεται δεκτό⁴⁰⁴ ότι δεν μπορεί ο εναγόμενος να προχωρήσει σε ανάκληση της αποδοχής άνευ προηγούμενης - ρητής ή σιωπηρής - συναίνεσης του αντιδίκου του, η οποία δηλώνεται ενώπιον του δικαστηρίου. Η άποψη, πάντως, αυτή, αν και κρατούσα, επιδέχεται κριτικής. Το μη ανακλητό της αποδοχής της αγωγής πράγματι συνάδει με την ανάγκη να μην ανατρέπεται το ευμενές για τον ενάγοντα αποτέλεσμα που αυτή πρόκειται να επιφέρει, ήτοι η έκδοση απόφασης υπέρ του ενάγοντος, ταυτόχρονα, όμως, ευλόγως θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οδηγεί σε ανεπιεική αποτελέσματα στο πρόσωπο του προβαίνοντος σε αυτή. Δοθέντος τούτου νομίζουμε ότι ορθότερο είναι κατ' εξαίρεση και υπό συγκεκριμένες περιστάσεις κρινόμενες ad hoc να παρέχεται δυνατότητα στον εναγόμενο να ανακαλεί την εκ μέρους του διενεργηθείσα αποδοχή. Εάν, για παράδειγμα, αυτός προχωρεί στην αναγνώριση της αγωγής συντρέχοντας κάποιου λόγου αναψηλάφησης, η ανάκλησή της πρέπει να συγχωρείται είτε κατά την διάρκεια της εκκρεμούς δίκης είτε με την άσκηση κάποιου ενδίκου μέσου⁴⁰⁵.

Δεν απουσιάζουν, πάντως, φωνές⁴⁰⁶ υποστηρίζουσες την ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 354 ΚΠολΔ, που προβλέπει την δυνατότητα του ομολογούντος - και στους δύο βαθμούς δικαιοδοσίας - να ανακαλεί την ομολογία του, εφόσον «αποδείξει ότι δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια»⁴⁰⁷. Η απουσία ανταπόκρισης της ομολογίας στην αλήθεια μπορεί, για παράδειγμα, να αποδίδεται σε υπάρχουσα πλάνη στο πρόσωπο του ομολογούντος. Η θέση αυτή, όμως, θεωρούμε ότι δεν πρέπει να γίνει δεκτή, καθόσον αναχωρεί από την - κατά την κρίση μας εσφαλμένη - αφετηρία ότι ο προβαίνων σε αποδοχή της αγωγής αναγνωρίζει, πέραν της αιτούμενης έννομης συνέπειας, συγχρόνως και τα πραγματικά περιστατικά που προβάλλει προς θεμελίωση αυτής. Απόρροια του εν μέρει κοινού αντικειμένου της ομολογίας και της αποδοχής της αγωγής συνιστά η επέκταση της εφαρμογής του άρθρου 354 ΚΠολΔ κι επί της δεύτερης, καθόσον, κατά την εκδοχή αυτή, ενυπάρχει ταυτότητα του νομικού λόγου. Με άλλα λόγια, υποστηρίζεται ότι εφόσον τα πραγματικά περιστατικά που αναγνωρίζει ο εναγόμενος δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, για παράδειγμα λόγω πλάνης του, επιτάσσεται η αποδοχή της δυνατότητας μονομερούς ανακλήσεως της προηγηθείσας αναγνωρίσεως εκ μέρους του εναγομένου.

δεύτερες. Ομοίως και Γ. Μητσόπουλος, Διαδικαστικά πράξεις, ό.π., σελ. 665, Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 97 και Σ. Δεληκωστόπουλος, Η αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως εν τη πολιτική δικονομία, σελ. 69.

403 Η δυνατότητα ανάκλησης εν γένει διαδικαστικών πράξεων ευρίσκει έρεισμα στο άρθρο 299 ΚΠολΔ, που προβλέπει ότι οι σχετικές με την παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής και από το δικαίωμα που ασκήθηκε με την αγωγή (άρθρα 294-297) εφαρμόζονται και σε οποιαδήποτε άλλη διαδικαστική πράξη. Βλ. και Δ. Τσικρικά, Διαδικαστικές πράξεις, σελ. 65 επ..

404 Γ. Ράμμος, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel, ό.π., σελ. 279, Κ. Μπέης, Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, σελ. 292, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 353, Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351. Βλ. και ΠΠρΡοδ 113/2019, ΤΝΠ Νόμος.

405 Ν. Νίκας, Το έννομο συμφέρον, σελ. 82, υποσημ. 60.

406 Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 37 επ..

407 Περί της ανακλήσεως της ομολογίας βλ. αντί πολλών Ν. Κλαμαρή/Σ. Κουσουλή/Σ. Πανταζόπουλο, ό.π., σελ. 944.

Πάντως, πρέπει να επισημανθεί ότι συναινούντος του ενάγοντος το επιτρεπτό της ανακλήσεως δεν επιδέχεται ουδεμίας αμφισβητήσεως υπό το πρίσμα της αρχής της διαθέσεως⁴⁰⁸. Ωστόσο, ακόμα και εάν ο αντίδικος του αποδεχόμενου την αγωγή παρέχει την συναίνεσή του προς ανάκληση της γενόμενης αναγνώρισης της αγωγής, η τελευταία δεν είναι σε καμία περίπτωση απεριόριστη χρονικά. Αυτή μπορεί να λάβει χώρα στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο μέχρι το τέλος της συζητήσεως και, πάντως, πριν την έκδοση σχετικής απόφασης ή στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο ή στο δικαστήριο ενώπιον του οποίου εισάγεται αίτηση αναψηλαφήσεως που θεμελιώνεται σε λόγους σχετικούς με την αναγνώριση. Αυτά είναι τα απώτατα χρονικά σημεία μετά την παρέλευση των οποίων η ανάκληση της αποδοχής της αγωγής δεν μπορεί να επιφέρει ουδέν αποτέλεσμα, καθόσον αντίθετο συμπέρασμα θα ισοδυναμούσε με ανατροπή μίας αμετάκλητης και, κατά συνέπεια, μη αναστρέψιμης δικονομικής κατάστασης⁴⁰⁹.

II. Προσβολή με ένδικα μέσα

Η απόφαση που εκδίδεται σύμφωνα με την αποδοχή της αγωγής, ως οριστική (άρθρο 308 ΚΠολΔ), δύναται να προσβληθεί με ένδικα μέσα, τακτικά ή έκτακτα, ήτοι με ανακοπή, τριτανακοπή, έφεση, αναίρεση και αναψηλάφηση⁴¹⁰. Ωστόσο, ως γνωστόν για το παραδεκτό του ενδίκου μέσου (άρθρα 516, 542, 556 ΚΠολΔ) απαιτείται η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος του ασκούντος αυτό, ήτοι απαιτείται να επιδιώκεται η άρση της βλάβης που υπέστησαν μέσω της εκδοθείσας απόφασης τα ιδιωτικά συμφέροντα του προσβάλλοντος αυτή διαδίκου⁴¹¹. Ως αυτοτελής δε διαδικαστική προϋπόθεση το έννομο συμφέρον εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο σε κάθε στάση της δίκης και ελλείψει αυτού το ένδικο μέσο θα απορριφθεί ως απαράδεκτο⁴¹².

Η άσκηση, ωστόσο, ενδίκου μέσου εκ μέρους του εναγομένου που προέβη σε αναγνώριση της αγωγής συνιστά κατά κανόνα το απαγορευμένο *venire contra factum proprium*. Δοθέντος τούτου αρχάς ο διάδικος, που αποδέχθηκε την αγωγή, δεν δύναται να ασκεί παραδεκτά ένδικο μέσο, το οποίο απορρίπτεται ελλείψει εννόμου συμφέροντος, αλλά δεσμεύεται από την προγενέστερη αναγνώριση⁴¹³. Ωστόσο, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ο αποδεχόμενος την αγωγή εναγόμενος μπορεί να δικαιολογήσει έννομο συμφέρον προσβολής της εκδοθείσας βάσει της αναγνώρισης της αγωγής. Μία τέτοια περίπτωση όπου δεν

408 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση, σελ. 355 επ., ενώ ούτω και ο Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 351-352. Βλ. και ΠΠρΡοδ 113/2019, ΤΝΠΝόμος.

409 Πρβλ. Π. Κολοτούρο, ό.π., σελ. 356.

410 Βλ. ενδεικτικά ΕφΛαφ 412/2020, ΑΠ 712/2014, ΤΝΠΝόμος.

411 Ν. Νίκας, Το έννομο συμφέρον, σελ. 64, Κ. Κεραμεύς, Ένδικα μέσα, 4η έκδοση, 2007, σελ. 27, Δ. Μπαμπινιώτης, Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, σελ. 118, Κ. Μακρίδου, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, σελ. 276.

412 Σ. Πανταζόπουλος, Ένδικα Μέσα και Ανακοπές, 2η έκδ. 2022, σελ. 9, Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 642. Βλ. ενδεικτικά και ΜΠρΠατρ 31/2022, ΜΕφΔωδ 49/2021, ΕφΑΔΠολΔ 3/2021, 355, ΑΠ 51/2019, ΕφΑθ 6060/2013, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1016/2005, ΕλλΔνη 2005, 1088.

413 Ν. Νίκας, Το έννομο συμφέρον, σελ. 81, ο ίδιος, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 644. Άλλως, βέβαια, έχουν τα πράγματα με τον εναγόμενο να δικαιούται να ασκήσει ένδικο μέσο, εφόσον το δικαστήριο δεν έκανε δεκτή την αποδοχή του και προχώρησε στην απόρριψη της αγωγής.

μπορούμε να αρνηθούμε την ύπαρξη έννομου συμφέροντος στο πρόσωπο του ηττημένου βάσει αποδοχής εναγομένου συντρέχει λόγου χάριν όταν η δήλωση θα έπρεπε για κάποιον λόγο να αποκρουστεί από το δικαστήριο⁴¹⁴ ή όταν το δικαστήριο εξέδωσε απόφαση στηριζόμενη σε επικουρικούς δηλωθείσα αναγνώριση της αγωγής, ενώ κατά κύριο λόγο είχε ζητηθεί η απόρριψή της ως απαράδεκτης⁴¹⁵. Προσέτι, έχει κριθεί⁴¹⁶ ότι κατ' εξαίρεση ο εκκαλών διαθέτει το απαιτούμενο έννομο συμφέρον, όταν η αποδοχή της αγωγής είναι ελαττωματική λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής ή όταν το δικαστήριο στηρίχθηκε σε ανύπαρκτη αναγνώριση. Δεν μπορεί δε να αποκλειστεί η προσβολή με έφεση απόφασης εκδιδόμενης συμφώνως με γενόμενη αναγνώριση, σε περίπτωση που προταθεί ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ο πραγματικός ισχυρισμός της μεταγενέστερης απόσβεσης της αξίωσης του, εφόσον, βέβαια, δεν είχε γνώση τούτου του γεγονότος κατά τον χρόνο της αναγνώρισης⁴¹⁷.

Δικαίωμα ασκήσεως ενδίκων μέσων έχει και ο ενάγων ομοίως, όμως, όπως ο εναγόμενος, σε περιορισμένο βαθμό, αφού αυτός, ως νικητής, πρέπει να έχει έννομο συμφέρον⁴¹⁸. Τέτοιο έννομο συμφέρον ορθώς υποστηρίζεται⁴¹⁹ ότι διαθέτει, όταν, ενώ αντιτάχθηκε στην αποδοχή του αντιδίκου του για συγκεκριμένο λόγο ζητώντας την έκδοση απόφασης κατ' αντιδικία, το δικαστήριο προχώρησε στην έκδοση απόφασης σύμφωνης με την - κατά αυτόν άκυρη - αναγνώριση. Ωστόσο, στην αντίστροφη περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο παρά την γενόμενη αναγνώριση του εναγομένου προβαίνει σε έκδοση απόφασης κατ' αντιδικία, ο ενάγων δεν έχει έννομο συμφέρον προς άσκηση οιοδήποτε ενδίκου μέσου.

10. Αναγνώριση λοιπών διαδικαστικών πράξεων

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η αναγνώριση της αγωγής. Ωστόσο, η αναγνώριση δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην αγωγή, καθόσον το ίδιο το άρθρο 299 ορίζει ότι *«οι διατάξεις των άρθρων 294 έως 298 εφαρμόζονται και στην ανταγωγή, την κύρια και πρόσθετη παρέμβαση, την προσεπίκληση, την ανακοίνωση, τα ένδικα μέσα, την ανακοπή κατά εξωδίκων και δικαστικών πράξεων, την τριτανακοπή και σε οποιαδήποτε άλλη διαδικαστική πράξη»* Από την τελευταία, μάλιστα, φράση διαφαίνεται το πόσο ευρέως εκφράστηκε ο δικονομικός νομοθέτης, που στο άρθρο 299 ΚΠολΔ προέβη σε μία ενδεικτική απαρίθμηση των δεκτικών αποδοχής πράξεων⁴²⁰. Προς επιβεβαίωση της ανωτέρω σκέψης αναφέρεται η αίτηση διορθώσεως

414 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 357.

415 Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 360.

416 ΕφΛαρ 189/2003, ΤΝΠ Νόμος, Βέβαια, αντίθετα η ΕφΛαρ 412/2020, στο σκεπτικό της οποίας ανευρίσκεται η σκέψη ότι *«ο εκκαλών μπορεί να προσβάλει την απόφαση που εκδόθηκε κατόπιν της εκ μέρους του αποδοχής της απόφασης μόνο όσον αφορά το κύρος της αποδοχής του.»*

417 Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 357, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 360.

418 Βλ. ΕφΑθ 2931/2000, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

419 Βλ. Π. Κολοτούρο, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 360.

420 Πρβλ. και το άρθρο 224, όπως διαμορφώθηκε κατά τις συζητήσεις της Συντακτικής Επιτροπής του ΚΠολΔ, στο οποίο η εφαρμογή του άρθρου 223 - που προβλέπει την αποδοχή της αγωγής - επί οποιασδήποτε διαδικαστικής πράξης τίθεται εντός παρενθέσεως. Ειδικότερα, όπως ορίζεται εκεί, *«Αι διατάξεις του άρθρου 223 εφαρμόζονται κατ' αναλογία επί αποδοχής (αναγνωρίσεως) της ανταγωγής, της κύριας και προσθέτου παρεμβάσεως, της προσεπικλήσεως και*

δικαστικής αποφάσεως προς αποκατάσταση των εκ παραδρομών σφαλμάτων της, που αν και διαδικαστική πράξη, επί αυτής αδιαμφισβήτητα δεν μπορεί να χωρήσει αποδοχή, μη καθιερωμένου κάποιου δικαιώματος που μπορεί να τύχει αποδοχής⁴²¹. Πάντως, παρόλο που η συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 299 ΚΠολΔ κρίνεται απαραίτητη, ταυτόχρονα επιχειρείται και μία διασταλτική ερμηνεία, καθώς γίνεται δεκτό ότι η ρύθμιση δεν αφορά μόνο διαδικαστικές πράξεις της διαγνωστικής διαδικασίας, αλλά και πράξεις της αναγκαστικής εκτέλεσης⁴²². Στην παρούσα ενότητα θα επιδιωχθεί η συνοπτική επισκόπηση της αναγνώρισης της δικαστικής αποφάσεως και της αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων.

I. Αναγνώριση αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων

Η αναγνώριση αιτήσεως για παροχή προσωρινής προστασίας είναι εκ των ζητημάτων για τα οποία ανέκυψε διαφωνία κυρίως στους κόλπους της θεωρίας. Διατυπώθηκαν και οι δύο απόψεις περί του επιτρεπτού μίας τέτοιας αποδοχής εκ μέρους του καθ' ου. Η πρώτη αρνούμενη την σχετική ευχέρεια του καθ' ου ερείδεται στον συνδυασμό των άρθρων 731, 732 και 692 παρ. 4 ΚΠολΔ, από τα οποία απορρέει η δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάξει κάθε πρόσφορο κατά την κρίση του μέτρο που επιβάλλεται από τις περιστάσεις και αποσκοπεί στην εξασφάλιση ή τη διατήρηση του δικαιώματος ή τη ρύθμιση της κατάστασης, υπό την προϋπόθεση όμως ότι θα τηρηθεί ο κανόνας της τελευταίας διατάξεως με την οποία ορίζεται ότι τα ασφαλιστικά μέτρα δεν πρέπει να συνίστανται στην ικανοποίηση του δικαιώματος, του οποίου ζητείται η εξασφάλιση ή η διατήρηση⁴²³.

Η δεύτερη άποψη⁴²⁴ δεν θεωρεί την ανωτέρω ευχέρεια του δικαστηρίου επαρκή λόγο για τον αποκλεισμό της αναγνώρισης της αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων. Και τούτη η σκέψη κινείται προς την ορθή, κατά την γράφουσα, κατεύθυνση, δεδομένου ότι εφόσον οι διάδικοι, εν προκειμένω ο καθ' ου, συναινεί - δια της αναγνώρισης - να επιβληθεί το ασφαλιστικό μέτρο που ζητεί ο αιτών, το δικαστήριο δεν έχει λόγο

ανακινώσεως, των ενδίκων μέσων, της ανακοπής κατ' εξωδίκων και δικαστικών πράξεων, της τριτανακοπής (και οιασδήποτε άλλης διαδικαστικής πράξεως).» βλ. ΣχΠολΔικ II, σελ. 437

421 Χαρακτηριστική η ΠΠρΑθ 530/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, που έκρινε ότι μία τέτοια αποδοχή δεν μπορεί να ασκήσει καμία επιρροή.

422 Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 299, σελ. 1257. Βλ. και ΕφΑθ 2327/1970, Δ 1, με παρατηρήσεις του ίδιου.

423 Κ. Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 298, σελ. 1256. Σχεπικά βλ. και ΜΠρΛαρ 399/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, η οποία με το σκεπτικό αυτό κατέληξε ότι «το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται, καταρχάς, εκ της τυχόν γενόμενης αποδοχής της αιτήσεως εκ μέρους του καθ' ου, δι' αναγνώρισεως του δι' αυτής ασκηθέντος δικαιώματος». Προς την ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και η ΜΠρΣερρών 117/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, η οποία δέχθηκε, πάντως, ότι «όταν εκ της φύσεως της υποθέσεως και των εν γένει περιστάσεων το ασφαλιστικό μέτρο που μπορεί να διαταχθεί, δεν μπορεί να είναι άλλο ή μόνο το αιτούμενο, είναι προφανές ότι η αποδοχή της αιτήσεως από τον καθ' ου οδηγεί αναγκαίως και σε ουσιαστική παραδοχή της, άνευ ανάγκης άλλης, περαιτέρω, έρευνας».

424 Υπέρ αυτής τάσσονται Μ. Μαργαρίτης, ό.π., σελ. 354, Ζ. Φασούλας, ό.π., σελ. 24, Β. Βαθρακοκοίλης Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 299, σελ. 336, Μ. Μαργαρίτης/Α. Μαργαρίτη, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 298, σελ. 496, και Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 363, ενώ στην ΜΠρΘεσσαλ 21438/2013, Αρμ 2014, 781, έγινε δεκτή άνευ ετέρου αίτηση, που εκδικάστηκε με την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, λόγω προηγηθείσας αποδοχής της από τον καθ' ου.

να διατάξει άλλο μέτρο είτε επαχθέστερο είτε επιεικέστερο. Στην μεν περίπτωση που ο αιτών επιθυμεί την λήψη ενός επιεικούς μέτρου, στην οποία συναινεί και ο καθ' ου, δεν υφίσταται ουδείς λόγος για να διαταχθεί επαχθέστερο, ενώ, αντίστοιχα, εάν ο καθ' ου συμφωνεί στην λήψη ενός επαχθούς μέτρου το δικαστήριο δεν έχει κανέναν λόγο για να αποφανθεί διαφορετικά. Τούτη η εκδοχή, εξάλλου, βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία και με το άρθρο 299 ΚΠολΔ, που μη εφαρμοζόμενου και σε αυτή την περίπτωση θα καθίστατο εν τέλει γράμμα κενό.

II. Αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων

Από τις λοιπές διαδικαστικές πράξεις, που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αποδοχής και επί των οποίων δυνάμει του άρθρου 299 εφαρμόζεται το άρθρο 298 προσαρμοζόμενο κάθε φορά στις ιδιομορφίες του θεσμού, αυτή που συναντάται συνηθέστερα στην δικαστηριακή πρακτική είναι η δικαστική απόφαση. Με την διαδικαστική αυτή πράξη, που κατ' αποτέλεσμα ισοδυναμεί με την παραίτηση από το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκων μέσων, ο διάδικος στο πλαίσιο της ελευθερίας διαθέσεως του αντικειμένου της δίκης αποστερείται του δικονομικού του δικαιώματος να προσβάλει την απόφαση με όλα τα προβλεπόμενα στο νόμο ένδικα μέσα⁴²⁵. Σε αντίθεση, δηλαδή, με την αποδοχή της αγωγής με την οποία ο αποδεχόμενος διαθέτει το επίδικο ουσιαστικό δικαίωμα, εν προκειμένω ο προβαίνων στην αποδοχή απεμπολεί αποκλειστικά το - θεμελιώδες - δικονομικό δικαίωμα προσβολής της δικαστικής απόφασης με ένδικα μέσα, χωρίς παράλληλα να αναγνωρίζει και τις αξιώσεις του αντιδίκου του⁴²⁶. Δεδομένου δε του αμιγώς δικονομικού χαρακτήρα της αποδοχής της δικαστικής απόφασης η προϋπόθεση της συνδρομής των ουσιαστικού δικαίου προϋποθέσεων, που τάσσεται για το έγκυρο της αναγνώρισης της αγωγής, δεν απαιτείται κι εδώ⁴²⁷. Εξάλλου, κατ' απόκλιση από το άρθρο 298, δυνάμει του άρθρου 599 ΚΠολΔ, που ως *lex specialis* υπερισχύει, ο διάδικος δύναται να προβεί σε αποδοχή της απόφασης κι επί γαμικών διαφορών και διαφορών που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων.

Η αποδοχή λαμβάνει χώρα μετά την δημοσίευση της απόφασης σε δημόσια συνεδρίαση και την ουσιαστική περιέλευση του περιεχομένου της σε γνώση του αποδεχόμενου διαδίκου, καθόσον μόνο τότε αυτός δύναται να δηλώσει ότι η απόφαση έχει καλώς ως προς το περιεχόμενό της⁴²⁸, ενώ υπόκειται στον τύπο

425 Κ. Μακρίδου, Η σιωπηρή αποδοχή των δικαστικών αποφάσεων, 2004, σελ. 15, Π. Κολοτούρος, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 366, Α. Σινανιώτης, Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων, 2018, σελ. 50.

426 Κ. Μπότσαρης, Η παραίτησις από των ενδίκων μέσων, σελ. 488, Ν. Νίκας, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 537, Α. Παπαθεοδώρου., Πρόσθετοι λόγοι αναψηλάφησης κατά τον ΚΠολΔ, 2018, σελ. 103.

427 Α. Σινανιώτης, Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων, 2018, σελ. 50, Κ. Μπότσαρης, ό.π., σελ. 491, Κ. Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, σελ. 229.

428 Α. Παπαθεοδώρου., ό.π., σελ. 104, Ν. Νίκας, Εγχαρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 537, ο ίδιος, Το έννομο συμφέρον, σελ. 232. Άλλως, όμως, η ΑΠ 633/1990, κατά την οποία “συμφωνία που γίνεται πριν από την έκδοση της απόφασης με την οποία οι διάδικοι σνομολογούν ότι παραιτούνται από το δικαίωμα προσβολής της απόφασης που θα εκδοθεί στο μέλλον με οποιοδήποτε ένδικο μέσο είναι νόμιμη και ισχυρή σύμβαση στηριζόμενη στην κατοχυρωμένη και συνταγματικά (άρθρο 5§1) αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (ΑΚ 361).” Προς επίρρωση δε του συμπεράσματος αυτού το αναρρητικό δικαστήριο παραθέτει “το επιχείρημα της αντιδιαστολής, από τα άρθρα 606 και 614§1 ΚΠολΔ” – νυν άρθρο 599 ΚΠολΔ - “που μόνο στις γαμικές διαφορές και διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων

του άρθρου 298, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 299 ΚΠολΔ. Όπως ορίζεται σε αυτό η αποδοχή της απόφασης μπορεί να γίνει και σιωπηρώς⁴²⁹, ήτοι «*με δηλώσεις ή πράξεις από τις οποίες να συνάγεται αναγκάτως ο σκοπός για την αποδοχή της αποφάσεως*»⁴³⁰. Μάλιστα, η σιωπηρή αποδοχή είναι, ως φαίνεται από την σχετική νομολογία, συνήθης στην πράξη. Ως αποδοχή της απόφασης έχει κριθεί⁴³¹, για παράδειγμα, η καταβολή ή είσπραξη αντιστοίχως των τελεσιδικώς με την προσβαλλόμενη επιδικασθέντων και των νόμιμων τόκων και δικαστικής δαπάνης, εφόσον δεν διατυπωθεί σχετική προς τούτο επιφύλαξη από τον υπόχρεο που κατέβαλε ή τον δικαιούχο που εισέπραξε και δεν επισπεύδεται αναγκαστική εκτέλεση. Περαιτέρω, σιωπηρή αποδοχή συνιστά, κατά τον Άρειο Πάγο⁴³², η άσκηση νέας αγωγής που στηρίζεται στην προσβαλλόμενη απόφαση. Ωστόσο, έχει κριθεί ότι δεν αποτελεί σιωπηρή αποδοχή η παραίτηση από δικόγραφο ενδίκου μέσου, εφόσον είναι δυνατή η άσκησή του εκ νέου⁴³³. Σε κάθε περίπτωση, το εάν χώρησε ή όχι σιωπηρή αποδοχή της απόφασης, σύμφωνα με τον Άρειο Πάγο⁴³⁴, συνιστά κρίση περί τα πράγματα και εκφεύγει του ελέγχου του δικαστηρίου.

Εξάιρεση, πάντως, από την δυνατότητα αποδοχής της απόφασης άνευ ιδιαίτερου τύπου εντοπίζεται επί των διαφορών του άρθρου 592 ΚΠολΔ, ήτοι των γαμικών διαφορών, των διαφορών από την ελεύθερη συμβίωση, των διαφορών με αντικείμενο τις σχέσεις γονέων και τέκνων και των λοιπών οικογενειακών διαφορών⁴³⁵. Επί αυτών τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 599 ΚΠολΔ που, χάριν της ασφάλειας δικαίου, προβλέπει ότι «*οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να παραιτηθούν από τα ένδικα μέσα μόνο μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης. Η παραίτηση γίνεται με δήλωση στην γραμματεία του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση και με επίδοση αντιγράφου της έκθεσης στον αντίδικο*». Η αναλογική δε εφαρμογή του ανωτέρω άρθρου κι επί αποδοχής της απόφασης είναι αυτόθροη συνέπεια της ισοδυναμίας της με την παραίτηση από όλα τα ένδικα μέσα. Ομοίως, ρητή πρέπει να είναι και η αποδοχή της απόφασης που λαμβάνει χώρα μετά την

απαγορεύουν εξαιρετικά, λόγω της φύσεώς τους, την παραίτηση από τα ένδικα μέσα πριν από την έκδοση της οριστικής απόφασης”.

429 *Χ. Βερβενιώτης*, Η αποδοχή της απόφασης ως αρνητική προϋπόθεση του παραδεκτού της αναίρεσης, ΠερΝομ 3/2013, 210, *Κ. Μακρίδου*, Η σιωπηρή αποδοχή, σελ. 8, *Α. Σινανιώτης*, Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων, σελ. 50.

430 ΑΠ 77/2021, ΟΛΑΠ 15/2008, ΑΠ 1279/2021, ΑΠ 454/2020, ΑΠ 750/2020, ΕφΑθ 3674/2021, ΕφΘρακ 301/2021, ΕφΘεσσαλ 1360/2017, ΝΟΜΟΣ.

431 ΑΠ 958/2021, ΑΠ 2011/2017, ΑΠ 51/2015, ΟΛΑΠ 15/2008, ΝΟΜΟΣ.

432 Βλ. ΑΠ 917/1996, ΝΟΜΟΣ, ενώ ομοίως και ο *Ν. Νίκας*, Το έννομο συμφέρον, σελ. 234.

433 Πρβλ. ΑΠ 1036/2008, ΝΟΜΟΣ.

434 Ενδεικτικές της πάγιας νομολογίας του Ακυρωτικού είναι οι ΑΠ 1085/2001, ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1010/1999, ΕλλΔνη 9 (1999), 1710, ΑΠ 412/1997, ΕλλΔνη 8 (1997), 1800, ΑΠ 398/1997, ΕλλΔνη 8 (1997), 1783. Υπέρ της δε σκέψης αυτής έχω ταχθεί και ο *Κ. Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, Πολιτική Δικονομία, σελ. 2298. Στην θεωρία, πάντως, κρατεί η αντίθετη θέση. Ενδακτικά βλ. *Α. Σινανιώτη*, Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων, σελ. 51, *Π. Κολοτούρο*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 368, *Ι. Δεληκωστόπουλο*, Το απαράδεκτο στην αναίρετική δίκη, σελ. 76.

435 *Χ. Βερβενιώτης*, ό.π., 210, *Α. Παπαθεοδώρου*, ό.π., σελ. 103, *Κ. Κεραμείς*, Ένδικα μέσα, σελ. 30. Αντίθετος ο *Α. Σινανιώτης*, ό.π., σελ. 52.

άσκηση ενδίκου μέσου, καθόσον σε αυτό το χρονικό σημείο αυτή υποδηλώνει παραίτηση από το ένδικο μέσο που ασκήθηκε, η οποία δεν μπορεί να γίνει παρά με την τήρηση των διατυπώσεων του άρθρου 297 ΚΠολΔ⁴³⁶.

Συνεπεία της αναγνώρισης της δικαστικής απόφασης επέρχεται το αμετάκλητο αυτής ως προς τον διάδικο που προέβη στην αποδοχή της⁴³⁷ και πλέον οποιοδήποτε ένδικο μέσο και αν ασκηθεί εκ μέρους του απορρίπτεται ως απαράδεκτο. Μάλιστα, η απόρριψη αυτή συνδέεται, κατά τον *N. Νίκα*⁴³⁸, με την συντελούμενη διά της αποδοχής της απόφασης κατάλυση του έννομου συμφέροντος του διαδίκου. Ωστόσο, η θέση αυτή, που γίνεται δεκτή και νομολογιακά⁴³⁹, δεν μπορεί να θεωρηθεί απροσμάχητη, καθόσον αντιτάσσεται⁴⁴⁰ ότι με μόνη την αποδοχή της απόφασης δεν τίθεται εκποδών άνευ ετέρου η ανάγκη παροχής έννομης προστασίας. Ανεξαρτήτως, πάντως, της θεμελίωσης του απαραδέκτου λόγω προγενέστερης αποδοχής της απόφασης, πέραν του αυτεπάγγελτου ελέγχου του, και ο αντίδικος του ασκούντος το ένδικο μέσο και ήδη αποδεχθέντος την αγωγή δύναται να ζητήσει με τις προτάσεις του την απόρριψή του προβάλλοντας ένσταση απαραδέκτου του ενδίκου μέσου. Στο στάδιο, μάλιστα, της αναιρετικής δίκης ο αναιρεσίβλητος πρέπει να προβάλλει την ανωτέρω ένσταση απαραδέκτου της αίτησης αναιρέσεως με τις προτάσεις του 20 τουλάχιστον μέρες πριν από την δικάσιμο, όπως ορίζεται στο άρθρο 570§1 ΚΠολΔ⁴⁴¹.

11. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Δεν καταλείπεται ουδεμία αμφιβολία πως ο θεσμός της αναγνώρισης της αγωγής διαπλάστηκε προς πραγμάτωση του θεμελιώδους αξιώματος της διαθέσεως, που διαπνέει ολόκληρο το νομοθέτημα του ΚΠολΔ. Πράγματι, είναι αληθές ότι με την καθιέρωση της αναγνώρισης ως τρόπου καταργήσεως της δίκης ο έλεγχος

436 Βλ. και ΑΠ 641/2021, ΑΠ 1067/2021 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1474/2019, δημοσιευμένη στον δικτυακό χώρο του Δικαστηρίου στον ακόλουθο σύνδεσμο: <http://www.areiospagos.gr>, ΜΕΦΚρητ 38/2021, sakkoulas-online, ΑΠ 1273/2010, ΕφΑΔΠολΔ 12/2010, 1367επ., ΑΠ 2175/2007, ΕλλΔνη 2008, 1002, ΕφΑθ 505/2007, με παρατηρήσεις του *Δ. Γιακουμή*, ΕφΑΔΠολΔ 2/2008, 225 επ.. Ούτω και *Κ. Μπότσαρης*, ό.π., σελ. 489, *Κ. Μακρίδου*, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, σελ. 229. Άλλως, ωστόσο, ο *Α. Σιναγιώτης*, ό.π., σελ. 52, κατά τον οποίο εάν γίνει δεκτή η απαίτηση της τήρησης του προβλεπόμενου για την παραίτηση από τα ένδικα μέσα τύπου του άρθρου 297, εσφαλμένα εξομοιώνεται η αποδοχή της απόφασης με την παραίτηση από τα ένδικα μέσα, και συνάμα προβαίνουμε σε μεταβολή της φύσεως της αποδοχής ανάλογα με τον χρόνο κατά τον οποίο λαμβάνει χώρα.

437 Στο σημείο αυτό μπορεί να εντοπιστεί και η διαφορά της αναγνώρισης της απόφασης από την παραίτηση από το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκων μέσων, που συνήθως αφορά συγκεκριμένο ένδικο μέσο. Έτσι, εάν, για παράδειγμα, ο διάδικος προβεί σε παραίτηση μόνο από την έφεση, η απόφαση θα καταστεί μεν τελεσίδικη, θα εξακολουθεί δε να υπόκειται σε αίτηση αναιρέσεως. Βλ. και *N. Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 536, *Π. Κολοτούρο*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 367. Βέβαια, έχει υποστηριχθεί και η θέση από τον *Κ. Μπότσαρη*, ό.π., σελ. 492 ότι και η αποδοχή της απόφασης μπορεί να περιοριστεί σε συγκεκριμένα ένδικα μέσα, καθόσον η έκτασή της καθορίζεται από τον προβαίνοντα σε αυτήν διάδικο.

438 *N. Νίκας*, Το έννομο συμφέρον, σελ. 232, *ο ίδιος*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, σελ. 537, ενώ ομοίως και *Σ. Πανταζόπουλος*, Ένδικα Μέσα και Ανακοπές, σελ. 11.

439 ΑΠ 653/2011, ΑΠ 1142/2006, ΑΠ 1549/2005, ΕφΠειρ 239/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

440 *Α. Σιναγιώτης*, Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων, σελ. 50, με τον οποίο συμφωνά ο *Π. Κολοτούρος*, Η αναγνώριση της αγωγής, σελ. 367, υποσημ. 12.

441 ΑΠ 394/2021, ΑΠ 413/2017, ΑΠ 175/2011, ΑΠ 456/2003, ΑΠ 546/2001, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1709/1995, ΕΕΝ 1997, 360.

της - νομικής και ουσιαστικής - βασιμότητας της αγωγής εκ μέρους του δικαστηρίου θυσιάζεται στον βωμό της εξουσίας διαθέσεως των διαδικών και δη του εναγόμενου. Ο τελευταίος μπορεί ανά πάσα στιγμή εκκρεμούσης της δίκης να δηλώσει την αποδοχή της στρεφόμενης κατ' αυτού αγωγής, ήτοι να αναγνωρίσει το ουσιαστικό δικαίωμα που έχει ασκηθεί δια αυτής, και να δεσμεύσει το δικαστήριο οδηγώντας το στην έκδοση δικαστικής απόφασης που θα κάνει δεκτή την αγωγή του αντιδίκου του κατά την έκταση του θεμελίου της, ήτοι της προηγηθείσας αποδοχής.

Επίσης, αποτελεί κοινό τόπο ότι ratio της αναγνώρισεως της αγωγής αποτελεί και μία έτερη δικονομική αρχή, η αρχή της οικονομίας της δίκης. Ως γνωστόν, η εξοικονόμηση δικαστικού χρόνου και η επιτάχυνση της διαδικασίας ανέκαθεν αποτελούσαν έναν εκ των βασικών στόχων του δικονομικού νομοθέτη, δεδομένου ότι ένας ατέρμων δικαστικός αγώνας δεν μπορεί να θεωρείται ανεκτός ενόψει της συνταγματικής επιταγής προς παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Πολλώ δε μάλλον στην περίπτωση που προηγείται αναγνώριση της αγωγής, η περάτωση της δίκης πρέπει να επέρχεται άνευ χρονοτριβών και καθυστερήσεων. Εφόσον ο ίδιος ο εναγόμενος emphaticά δηλώνει ότι πράγματι υφίσταται το επικαλούμενο από τον ενάγοντα ουσιαστικό δικαίωμα, που συνιστά το αντικείμενο της δίκης, ουδείς λόγος δικαιολογεί την συνήθη εξέλιξη της διαδικασίας και την κατάσταση «γνήσιου» δικανικού συλλογισμού, ο οποίος σε μία τέτοια περίπτωση θα καθίστατο κενός ουσίας. Δοθέντος, λοιπόν, του ότι δεν λαμβάνει χώρα έλεγχος της αληθείας των προβαλλόμενων από τον ενάγοντα πραγματικών περιστατικών ούτε υπαγωγή αυτών στον επικαλούμενο κανόνα δικαίου, και κατά συνέπεια, η δικαστική διάγνωση θεμελιώνεται αποκλειστικά στην προηγηθείσα αποδοχή, πράγματι αληθές είναι ότι επιτυγχάνεται η οικονομία χρόνου και δαπανών, που συνεπάγεται ένας μακρύς δικαστικός αγώνας.

Εξάλλου, η πραγμάτωση της αρχής της οικονομίας της δίκης δεν θίγεται από την νομοθετική επιλογή να εκδίδεται δικαστική απόφαση που οικοδομείται επί τη βάση της αναγνώρισης, η οποία μόνο θετικό πρόσημο έχει. Η κτήση εκτελεστού τίτλου από τον ενάγοντα καθιστά τον θεσμό ολοκληρωμένο, καθόσον κατόπιν της δηλώσεως αποδοχής του αντιδίκου του εξοπλίζεται με το «όχημα» διά του οποίου θα λάβει χώρα η αναγκαστική εκτέλεση και εν τέλει η ουσιαστική ικανοποίηση της αξιώσεως, που αποδέχθηκε ο εναγόμενος.

Εν κατακλείδι, η επιτυχία του θεσμού της αναγνώρισεως της αγωγής είναι αδιαμφισβήτητη. Η καθημερινή δικαστηριακή πρακτική και η νομολογία, στην οποία κατέφυγε η παρούσα εργασία, το αποδεικνύει. Οι εναγόμενοι ουκ ολίγες φορές αξιοποιούν την παρεχόμενη εκ του νόμου δυνατότητα, ενώ, αντίστοιχα, το έργο των δικαστών απλοποιείται σε μεγάλο βαθμό, καθόσον ο έλεγχος στον οποίο προβαίνουν οι τελευταίοι ανάγεται κυρίως σε διαδικαστικές προϋποθέσεις τυπικού χαρακτήρα. Εκ των σχετικών δε αποφάσεων καθίσταται εναργές ότι η προϋπόθεση, που χρήζει ιδιαίτερης περισκέψεως, είναι η εξουσία διαθέσεως του επίδικου αντικειμένου.

Εν τέλει, αυτή η προϋπόθεση του ουσιαστικού δικαίου μαρτυρεί την πεποίθηση του νομοθέτη ότι η αποδοχή της αγωγής συνιστά μία επιτομή του δικονομικού και ουσιαστικού δικαίου. Το δικονομικό δίκαιο, εξάλλου, αν και χειραφετημένο, δεν μπορεί να ιδωθεί αποκομμένο από το ουσιαστικό δίκαιο. Τούτη η

παραδοχή αποτυπώνεται πλήρως στην ρύθμιση του άρθρου 298 ΚΠολΔ, που θέτει ως *conditio sine qua non* μίας διαδικαστικής πράξεως την πλήρωση ενός στοιχείου του ουσιαστικού δικαίου.

Βιβλιογραφία

- Απαλαγάκη Χ.*, Εφαρμογές Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος 2Α, 2008
- Αρβανιτάκης Π.*, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, 1989
- Αρβανιτάκης Π.*, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, 2005
- Αρβανιτάκης Π.*, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, 1995
- Βαθρακοκόιλης Α./Πλαγάκος Γ.*, Ο πίνακας κατάταξης και η ανακοπή κατ' αυτού, 2020
- Βαθρακοκόιλης Β.*, ΕΡΝΟΜΑΚ- Γενικές Αρχές (Άρθρα 1-286), τόμ. 1, 2001
- Βαθρακοκόιλης Β.*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας-Ερμηνευτική-Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), 2001
- Γέσιου-Φαλτσή Π.*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως Ι, Γενικό Μέρος, 1998
- Γέσιου-Φαλτσή Π.*, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, 1970
- Γεωργιάδης Α.- Σταθόπουλος Μ.*, Αστικός Κώδιξ, Γενικά αρχαί, 1978
- Γεωργιάδης Α.*, Εγχειρίδιο ειδικού ενοχικού δικαίου, 2014
- Γεωργιάδης Α.*, Εγχειρίδιο Εμπράγματος Δικαίου, 2012
- Γεωργιάδης Γ.-Α.*, Παραίτηση από δικαίωμα, 2017
- Γεωργίου Κ.*, Η αστική ευθύνη από τροχαία ατυχήματα, 2012
- Γιαννόπουλος Π.*, Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη, 2020
- Δεληκωστόπουλος Ι.*, Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, 2016
- Δεληκωστόπουλος Ι.*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, 2009
- Δεληκωστόπουλος Ι.*, Το απαράδεκτο στην αναιρετική δίκη, 2021
- Δεληκωστόπουλος Σ.*, Η αυτονομία της ιδιωτικής βουλήσεως εν τη πολιτική δικονομία, 1965
- Δεληκωστόπουλος Σ./ Σινανιώτης Α.*, Ερμηνεία του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, 1968
- Δούκα Α.*, Οικονομικές παράμετροι της πολιτικής δίκης, 2021
- Ευθυμίου Χ.*, Η απαγόρευση διάθεσης στον ΚΠολΔ, 2018
- Καλαβρός Κ.*, Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, 2013
- Καλαβρός Κ.*, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, 4η έκδοση, 2021
- Καλαβρός Κ.*, Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της διαιτησίας, 2011

Καλαβρός Κ., Πολιτική Δικονομία, 4^η έκδοση, 2016

Καλαβρός Κ., Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Ημιτόμος 1, 1984

Καρακώστας Ι., Αστικός Κώδικας, Γενικές αρχές, τόμ. 2ος, 2005

Κατηφόρης Ν., Το επεκτατικό αποτέλεσμα της εφέσεως, 2012

Κεραμεύς Κ., Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, 1986

Κεραμεύς Κ., Ένδικα μέσα, 4^η έκδοση, 2007

Κεραμεύς Κ., Ουσιαστικόν δεδικασμένον περί προδικαστικών ζητημάτων, 1967

Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Α./Νίκας Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, τόμ. 1, 2000

Κιτσαράς Α., Ενοχικές δεσμεύσεις της εξουσίας διάθεσης, 1999

Κλαμαρής Ν./Κουσουύλης Σ./Πανταζόπουλος Σ., Πολιτική Δικονομία, 4^η έκδοση, 2022

Κολοτούρος Π., Η αναγνώρισις της αγωγής κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2021

Κολοτούρος Π., Η απαλλοτριώσις του επίδικου αντικειμένου, Ημιτόμος Β', 2009

Κονδύλης Α., Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2^η έκδοση, 2007

Κουσουύλης Σ., Διαιτησία, 2004

Κουσουύλης Σ., Η κύρια παρέμβαση στην πολιτική δίκη, 1987

Κουσουύλης Σ., Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, 2007

Λαδάς Π., Γενικές αρχές αστικού δικαίου, τόμ. 1, 2007

Μακρίδου Κ., Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009

Μακρίδου Κ., Ειδικές διαδικασίες, 2017

Μακρίδου Κ., Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, 4^η έκδοση, 2006

Μακρίδου Κ., Η σιωπηρή αποδοχή των δικαστικών αποφάσεων, 2004

Μακρίδου Κ., Μελέτες Αστικού Δικονομικού και Διεθνούς Δικονομικού Δικαίου, τόμος 1, 2010

Μακρίδου Κ., Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, 2000

Μακρίδου Κ., Τακτική Διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, 2019

Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος 1, 2^η έκδοση, 2018

Μητσόπουλος Γ., Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιο, 1947

Μηχιώτης Α., Η αναγκαστική ομοδικία στην πολιτική δίκη, 2018

Μπαλής Γ., Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, 1961

Μπαμπινιώτης Δ., Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016

Μπέης Κ., Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη, 1981

Μπέης Κ., Η ανίσχυρος διαδικαστική πράξις, 1968

Μπέης Κ., Μαθήματα πολιτικής δικονομίας, Απόδειξη, 1983

Μπέης Κ., Πολιτική Δικονομία: γενικά αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία, Τεύχος Ια, 1974

Μπέης Κ., Πολιτική Δικονομία: ένδικα μέσα και ανακοπές, Τεύχος ΙΙΙ, 1978

Μπέης Κ./Καλαβρός Κ./Σταματόπουλος Σ., Δικονομία των ιδιωτικών διαφορών, 1999

Μπότσαρης Κ., Η παραίτησις από των ενδίκων μέσων, 1983

Μπρίνιας Ι., Αναγκαστική εκτέλεσις, Τόμος Ι, Β' έκδοσις, 1978

Νίκας Ν., Δίκαιο Αναγκαστικής εκτέλεσης, τόμ. 1, 2η έκδ., 2017

Νίκας Ν., Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Γ' έκδοσις, 2018

Νίκας Ν., Η ένστασις εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991

Νίκας Ν., Νομικές μελέτες, τόμ. 2, 2014

Νίκας Ν., Ο δικαστικός συμβιβασμός, 1984

Νίκας Ν., Το έννομο συμφέρον, 1981

Νικολόπουλος Γ., Δίκαιο αποδείξεως, 2η έκδοσις, 2011

Πανταζόπουλος Σ., Αναγκαστική εκτέλεσις, 2η έκδ., 2022

Πανταζόπουλος Σ., Ένδικα Μέσα και Ανακοπές, 2η έκδ. 2022

Παντελίδου Κ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2η έκδ., 2022

Παπαδούλη Β., Αφηρημένη υπόσχεσις ή αναγνώρισις χρέους, 2022

Παπαθεοδώρου Α., Πρόσθετοι λόγοι αναψηλάφησης κατά τον ΚΠολΔ, 2018

Παπαστερίου Δ., Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 2η έκδ., 2009

Παπαχρήστου-Δημητράς Κ., Η νομιμοποίηση των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 2021

Παπαχρίστου Θ., Οικογενειακό Δίκαιο, 2014

Περτσελάκη Μ., Η αποζημίωσις λόγω αδικοπραξίας, 2020

Περτσελάκη Μ., Η διατάραξις της κυριότητος, 2022

Πλεύρη Α., Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, 2014

- Ποδηματά Ε.*, Δεδικασμένο, τόμ. 1, 2002
- Ποδηματά Ε.*, Δεδικασμένο, τόμ. 2, 2002
- Ράμμος Γ.*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, 1978
- Ράμμος Γ.*, Περί κυρίας παρεμβάσεως, 1931
- Ράμμος Γ.*, Περί προσθέτου παρεμβάσεως, 1932
- Ράμμος Γ.*, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, 1955
- Ράμμος Γ.*, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, μετάφραση του έργου των *E. Glasson/Alb. Tissier/René Morel*, Τόμος Τρίτος, 1933
- Ρόκας Ν.*, Εμπορικές Εταιρείες, 8η έκδοση, 2018
- Σινανιώτης Α.*, Γενικές αρχές των ενδίκων μέσων, 2018
- Σινανιώτης Α.*, Ερμηνεία (κατ' άρθρον) Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος Γ', 1974
- Σπυριδάκης Ι.*, Αναγκαστική Εκτέλεση, 2018.
- Σπυριδάκης Ι.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 3η έκδ., 2022
- Σταυρόπουλος Στ.*, Ερμηνεία του κώδικος πολιτικής δικονομίας (κατ' άρθρον), Τόμος Α', 1979
- Τριανταφύλλου-Αλμπανίδου Φλ.*, Το έννομο συμφέρον του ενάγοντος, 1995
- Τσαντίνης Σπ.*, Δεδικασμένο και Νομική Αιτία, 2016
- Τσικρικάς Δ.*, Διαδικαστικές πράξεις, 2017
- Τσικρικάς Δ.*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996
- Φίλιος Π.*, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 4η έκδ., 2011
- Χατζηγιαννάκος Ζ.*, Η Δικαστική Πραγματογνωμοσύνη κατά τον ΚΠολΔ, 2020

Αρθρογραφία

- Απαλαγάκη Χ.*, Παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 25/2008, ΕφΑΔΠολΔ 2/2009
- Αποστολάκης Γ.*, Ο δικαστικός έλεγχος της νομιμοποίησης ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης, ΕΠολΔ 3 (2018)
- Βερβενιώτης Χ.*, Η αποδοχή της απόφασης ως αρνητική προϋπόθεση του παραδεκτού της αναίρεσης, ΠειρΝομ 3/2013
- Βερβεσός Ν.*, Περί του τρόπου της παραιτήσεως από της αγωγής και της αποδοχής της αγωγής, Δ 1976
- Γέσιου-Φαλσιή Π.*, Η αυτοτελής πρόσθετος παρέμβασις στην Μνήμη Κωνσταντίνου Καραβά, τόμος Γ'-Α', 1968-1972
- Γεωργιάδης Α.*, Συρροή αξιώσεων και συρροή νόμιμων βάσεων της αξίωσης: Ένας απολογισμός, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Κ. Κλαμαρή, τόμ. 1, 2016
- Γιακουμής Α.*, Παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 505/2007, ΕφΑΔΠολΔ 2/2008
- Δελικωστόπουλος Ι.*, Παρατηρήσεις στην ΜΕφΑθ 6271/2019, ΕλλΔνη 1/2020
- Θεοχάρης Δ.*, Η αγωγή ακύρωσης της διαιτητικής απόφασης, ΕφΑΔΠολΔ 7/2017
- Καρακώστας Ι.*, Αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση χρέους, ΕφΑΔΠολΔ 1/2008
- Κατηφόρης Ν.*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 1821/2007, ΕφΑΔΠολΔ 1/2008
- Κατηφόρης Ν.*, Σχόλιο στην ΑΠ 1636/2010, ΕΠολΔ 2 (2011)
- Κατηφόρης Ν.*, Σχόλιο στην ΑΠ 1131/2011, ΕΠολΔ 6 (2011)
- Κατηφόρης Ν.*, Σχόλιο στην ΑΠ 134/2016, ΕΠολΔ 1 (2016)
- Κατηφόρης Ν.*, Σχόλιο στην ΑΠ 92/2013, ΕΠολΔ, 4 (2013)
- Κλαμαρής Ν.*, Ζητήματα εννόμου συμφέροντος, αοριστίας της αγωγής και επιδείξεως εγγράφων υπό το πρίσμα του συνταγματικού δικονομικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας, ΕλλΔνη 2003
- Κλαμαρής Ν.*, Η δικονομική νομική φύση της συμφωνίας/ ρήτρας διαμεσολαβήσεως ως κατά νόμον διαρθρωμένης διαδικασίας προς επίλυση ιδιωτικών διαφορών, Διδ 1/2021
- Κλαμαρής Ν.*, Η Νομιμοποίηση και το Έννομο Συμφέρον: Προϋποθέσεις Παροχής Εννόμου Προστασίας η Διαδικαστικές Προϋποθέσεις της Δίκης, ΕΠολΔ 6 (2018)

Κολοτούρος Π., Δεδικασμένον διά το προδικαστικόν ζήτημα ουσιαστικής και δικονομικής εννόμου συνεπειάς, ΕΠολΔ3 (2020)

Κολοτούρος Π., Ο αναίρετικός έλεγχος της εκκρεμοδικίας, ΕλλΔνη 2 (2017)

Κολοτούρος Π., Περί των υποκειμενικών ορίων της ενέργειας της παρεμβάσεως – Ιδίως ενέργεια παρεμβάσεως και αυτοτελής πρόσθετος παρέμβασις, ΕφΑΔΠολΔ 2/2011

Μακρίδου Κ., Κατάργηση πολιτικής δίκης με αντικείμενο αναπαλλοτρίωτα κατά το ουσιαστικό δίκαιο δικαιώματα, στον Τιμητικό Τόμο Μαριάνου Δ. Καράση, 2014

Μακρίδου Κ., Περιστατικά που θεμελιώνουν έννομη σχέση, η οποία συνιστά προδικαστικό ζήτημα τόσο μίας διαδικαστικής προϋπόθεσης όσο και της κύριας αιτούμενης έννομης συνέπειας. Δεδικασμένο κατ' άρθ. 331 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 5 (2020)

Μακρίδου Κ., Σχόλιο επί της ΕφΠειρ 193/2004, Αρμενόπουλος 5 (2004)

Μαντζουράνης Ι., Ουσιαστική εξουσία διάθεσης ως προϋπόθεση του κύρους της παραίτησης και της αποδοχής της αγωγής, ΧρΙΔ 2021

Μαντζουράνης Ι., Παρατηρήσεις στην ΜΕφΠειρ 74/2016, ΕφΑΔΠολΔ, 8-9/2016

Μαργαρίτης Μ., Η αοριστία των λόγων αναίρεσεως του ΚΠολΔ (Εν όψει της πρόσφατης νομολογίας του ΕΔΔΑ), ΝοΒ 2007

Μαργαρίτης Μ., Η αποδοχή της αγωγής, ΕλλΔνη 1983

Μαστροκόστας Χ., Αίτηση αποκλεισμού εταίρου προσωπικής εταιρίας στην οποία δεν συμμετέχουν όλοι οι συνέταιροι του αποκλειόμενου, ΔΕΕ 6/2016

Μητσόπουλος Γ., Διαδικαστικά πράξεις, στον Τιμητικό Τόμο του Γεώργιου Θ. Ράμμου ΙΙ, 1979

Μητσόπουλος Γ., Η διδασκαλία του Οικονομίδου για την έννοια της αναγκαίας προϋποθέσεως ως όρου επεκτάσεως του δεδικασμένου στα παρεμπίπτοντα ζητήματα (331 ΚΠολΔ), ΕλλΔνη 1 (2010)

Μητσόπουλος Γ., Η ομοδικία εις το παρ' ημίν δίκαιο, στο Αφιέρωμα εις Γεώργιον Ιω. Οικονομόπουλον, 1981

Μητσόπουλος Γ., Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, στο Αφιέρωμα εις τον Κωνσταντίνον Βαβούσκον, Τόμος Β', 1990

Μπαλογιάννη Ε., Παρατηρήσεις στην ΜΠρΧαν 347/2008, ΕφΑΔΠολΔ 1/2010

Μπαμπινιώτης Α., Ατομική προστασία του καταναλωτή στο σύστημα του ν. 2251/1994, στο ΕΕΔ, Δικονομικά ζητήματα του δικαίου προστασίας του καταναλωτή, 2014

Μπέης Κ., Παραδεκτό έφεσης προς μεταρρύθμιση απόφασης για την ανάθεση της γονικής μέριμνας, ύστερα από αποδοχή της ήδη προσβαλλόμενης απόφασης και της αντίστοιχης αγωγής (γνμδ), Δ27, 1996

Μπέης Κ., Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Δ21, 1990

Μπόμπα Α., Σχόλιο επί της ΕφΑθ 5036/1995, ΕλλΔνη 5 (1996)

Παναγιώτου Π., Νομικά ζητήματα από τη μεταβίβαση της επιχείρησης και τη συρροή αξιώσεων στο ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο (με αφορμή την ΑΠ 737/2011), ΕλλΔνη 3 (2013)

Πανταζόπουλος Α., Σχόλιο επί της ΑΠ 108/2019, ΕλλΔνη 2 (2019)

Πανταζόπουλος Σ., Ο νόμος 4842/2021 “ταχεία πολιτική δίκη, προσαρμογή των διατάξεων της πολιτικής δικονομίας για την ψηφιοποίηση της πολιτικής δικαιοσύνης, άλλες τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και λοιπές επείγουσες διατάξεις”, ΕλλΔνη 1/2022

Πανταζόπουλος Σ., Παρατηρήσεις επί της ΠΠρΠειρ 3272/2012, ΕλλΔνη 6(2013)

Παπαδημητρόπουλος Α., Παραίτηση από δικαιώματα αναγκαστικού δικαίου- Σκέψεις στο παράδειγμα της αξίωσης συμμετοχής στα αποκτήματα με αφορμή την ΑΠ Ολ 6/2019, ΕφΑΔΠολΔ 12/2019

Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Α., Η νέα ρύθμιση για τη διακοπή παραγραφής με την έγερση της αγωγής. Μία πρώτη προσέγγιση των προβλημάτων, ΕΠολΔ 4 (2013)

Παπαστάθης Α., Η αυτοτέλεια της ρήτηρας διαιτησίας-Μια προσπάθεια για την αναγνώριση και την αυτονομία του ίδιου του θεσμού της διαιτησίας ως ισοδύναμου τρόπου απονομής δικαιοσύνης, Διδ 2/2019

Παπαχρήστου- Δημητράς Κ., Οι προϋποθέσεις παραδεκτής συζήτησης της αγωγής με επίκεντρο το θεσμό της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, ΕλλΔνη 1 (2022)

Πλεύρη Α., Παρατηρήσεις επί της ΕφΑθ 316/2008, ΕφΑΔΠολΔ 10-11/2008

Ποταμίτης Α., Παρατηρήσεις επί της ΜΠρΖακυνθ 26/2010, ΕφΑΔΠολΔ 7/2010

Ρήγας Β., Περί των διαδικαστικών πράξεων κατά τον ΚΠολΔ. Κατηγοριοποιήσεις και προβληματική των μορφών ανίσχυρου, ΕΠολΔ 2010

Σινανιώτης Α., Προϋποθέσεις του παραδεκτού και του βασίμου της αγωγής και συνέπεια ελλείψεως αυτών, Επιστημονική Επετηρίς εκδιδόμενη υπό της Σχολής των Νομικών και Οικονομικών Επιστημών, Αφιέρωμα εις τον Χαράλαμπον Ν. Φραγκίσταν, Τόμος ΙΒ' - Τεύχος Δ', 1969

Ταμαμίδης Α., Σχόλιο επί της ΜΠρΘεσ 2912/2006, Αρμ 10 (2006)

Τριανταφύλλου Ν., Σύνθετες δίκες κατά τον ΚΠολΔ, ιδίως στις αυτοκινητικές διαφορές, ΕλλΔνη 2022

Τσικρικάς Α., Σκέψεις σχετικά με την δικονομική μεταχείριση της κοινωνίας αστικού δικαίου και ειδικότερα της κοινωνίας κληρονόμων, ΕφΑΔΠολΔ 10/2021

Φασούλας Ζ., Απάτη στο δικαστήριο με εικονικές δίκες- προσυνηνομημένη και συμπαικτική αποδοχή της αγωγής και της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, ΑρχΝομ 2000

Φραντζής Τ., Τα δικονομικά απαράδεκτα των φορολογικών νόμων στα πολιτικά δικαστήρια, ΔΕΕ 12/2015

Χελιδόνης Α., Qui bene distinguit bene judicat: Το πρόβλημα της συρροής αξιώσεων με το ίδιο αντικείμενο παροχής, ΕφΑΔΠολΔ 1/2020

Χριστοπούλου Α., Η νομοποίηση ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και η δικαιοπρακτική θεμελίωσή της, ΕφΑΔΠολΔ 2011